

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
SANAT VE TASARIM ANASANAT DALI
Sanatta Yeterlik Tezi

**GERİ DÖNÜŞÜM KAVRAMI KAPSAMINDA TEKSTİL ATIKLARIYLA
HEYKEL ÜRETİMİ**

Hazırlayan
Sibel ARMAĞAN BENEK

Danışman
Prof. Nesrin ÖNLÜ

İzmir/2022

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
SANAT VE TASARIM ANASANAT DALI
Sanatta Yeterlik Tezi

**GERİ DÖNÜŞÜM KAVRAMI KAPSAMINDA TEKSTİL ATIKLARIYLA
HEYKEL ÜRETİMİ**

Hazırlayan
Sibel Armağan Benek

Danışman
Prof. Nesrin Önlü

İzmir/2022

YEMİN METNİ

“*Sanatta yeterlik tezi*” olarak sunduğum “Geri Dönüşüm Kavramı Kapsamında Tekstil Atıklarıyla Heykel Üretimi” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

... / ... / 2022

Sibel ARMAĞAN BENEK

TUTANAK

Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü' nün / / tarih ve sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisanüstü Öğretim Yönetmeliği' nin maddesine göre Sanat ve Tasarım Anasanat Dalı Sanatta Yeterlik öğrencisi Sibel ARMAĞAN BENEK'in “ *Geri Dönüşüm Kavramı Kapsamında Tekstil Atıklarıyla Heykel Üretimi*” konulu tezi incelenmiş ve aday/...../.....tarihinde, saat’da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anasanat dallarından jüri üyelerine sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin olduğuna oy ile karar verilmiştir.

BAŞKAN

ÜYE

ÜYE

ÜYE

ÜYE

ÖZET

“Geri Dönüşüm Kavramı Kapsamında Tekstil Atıklarıyla Heykel Üretimi” başlıklı tez konusunun seçilmesindeki amaç, günümüz tüketim süreci sonucunda insan kaynaklı meydana gelen çevreye zarar verici boyutta olan atık yığınlarına, bu atıkların oluşumunda insanların aşırı tüketim nedeniyle sebep oldukları ihtiyaç fazlası üretim boyutuna ve bu konuda yaşanan bilinçsiz-duyarsız tutumlara dikkat çekmektir.

İnsanların tüketim konusundaki bilinçsiz tutumlarının neden olduğu çevreye verilen zarar ve yıkıcı etkileri metin içerisinde görsellerle desteklenerek anlatılmış, uygulama çalışmalarıyla da ilişkilendirilerek konu detaylandırılmıştır. Bununla birlikte, sürdürülebilirlik kapsamında geri dönüşüm çerçevesinde Dünya çapında yapılan çalışmalara da yaşam şekillerimizde yapacağımız iyileştirici etki ile destek olmamız gerektiğine dair vurgu yapılması istenmiştir. Bu kapsamda tüketim davranışlarımızı gözden geçirmek ve sürdürülebilir yaşama uygun tüketim şeklini hayatımıza geçirmek gerektiği düşünülmüştür.

Tez hazırlık sürecinde, geri dönüşüm, tüketim çılgınlığı ve atıklarla ilişkili yazılı ve görsel kaynak araştırmaları, malzeme ve teknik deneyim elde edilmesine yönelik alan araştırmaları yapılmıştır. Sürdürülebilirlik ve geri dönüşüm kapsamında yapılan çeşitli projeler, tasarımcıların ve sanatçıların yaptıkları çalışmalar incelenmiştir.

Araştırma sürecinde edinilen bilgilerle, kişisel uygulamalara altyapı oluşturmaya çalışılmıştır. Üretim fazlası tekstil atıklarının sanat objesine dönüştürülmesi yoluyla üretim fazlası tekstil atık malzeme ile heykel disiplini kavramsal çerçevede birleştirilmiştir.

ABSTRACT

The aim of choosing the thesis topic titled “Sculpture Production with Textile Wastes within the Scope of Recycling Concept” is to address the waste piles harmful to the environment caused by humans as a result of today’s consumption process, the excess production size caused by people due to excessive consumption in the formation of these wastes, and the unconsciousness experienced in this regard and to draw attention to insensitive attitudes.

In the text, the damage and destructive effects on the environment caused by people’s unconscious attitudes towards consumption are explained through visual supports, and the subject is in a detailed way related to the application studies. In addition, it was requested to emphasize the fact that we should support the studies carried out around the world within the scope of recycling within the framework of sustainability through the healing effect we will make in our lifestyles. In this context, it is thought that it is necessary to review our consumption behaviors and to introduce a consumption in to our lives suitable for a sustainable life.

During the process of the preparation, written and visual resource researches related to recycling, consumption frenzy and waste, field researches for obtaining material and technical experience were carried out. Various projects carried out within the scope of sustainability and recycling, and the works of designers and artists were analyzed.

With the information obtained during the research process, an attempt to create an infrastructure for personal applications was made. By transformation of surplus textile waste into art objects, surplus textile waste material and the sculpture discipline are combined in a conceptual framework.

ÖNSÖZ

Yığın haline gelen atıklar ve onlara ne olacağını düşünmeden gerçekleşen bir yaşam ve israf kapsamlı insanlarda oluşan duyarsızlık karşısında yaşadığım huzursuzluk ve rahatsızlık bu tezin ortaya çıkmasına neden olmuş, sanatsal içerikli dışavurumun gerçekleşmesine yol açmıştır. Sanatta yeterlik eğitimim sürecinde tez başlığına yönelik araştırmalarımın öğrenme, düşünme ve sorgulama dağarcığıma olan katkısı yadsınamaz derecededir. Tüketimde önde gelen ve en çok israf edilen ürünlerden olması dolayısıyla özellikle tekstil ürünleri atıklarını heykel prensipleri ile biçimlendirmek, geri dönüşüm ile gereksiz tüketim arasında bağ kurma aşamasında sanat yolculuğum ve sosyal yaşam felsefem bağlamında benim için haz verici olmuştur. Ayrıca heykel uygulamalarımda geleneksel malzemenin haricinde daha farklı malzeme ile uğraşarak, kumaş gibi yumuşak dokulu ve renkli bir malzeme ile tanışmanın verdiği heyecan, bir çocuğun yeni bir keşfindeki heyecanla eş tutulabilir. Bu kumaşların kendilerine has kıvrımları olması, atık olmalarına da sebep olan solmuş kirlenmiş renklere sahip olması biçimlendirme aşamasında bana yol gösterici olmuştur. Bu anlamlı malzemeler ihtiyaç fazlası tüketime ve geri dönüşüme vurgu yapabilmem konusunda anahtar görevini görmüştür. Malzeme toplama aşamasında ve onların biçimlendirilmesi aşamasında hijyen, teknik aksaklık, heykellerin taşınması gibi bazı sorunlarla karşılaşmak sorun olmaktan çıkmış ve beni çözüm odaklı olmaya, araştırmaya ve öğrenmeye doğru itmiştir. Uygulamalar süreci için olası sorunlar İzmir’de bulunan Hugo Boss Firmasının aracılığı ile ortadan kalkmıştır. Bu süreç sonucunda edindiğim akademik ve sanatsal bilgiler ışığında yaşamıma dâhil ettiğim geri dönüşüm odaklı proje, sergi türünde uygulamaların ve akademik çalışmalarımın sanatta yeterlik sonrasında da devam edeceği inancındayım.

Bu inancı kazanmamda büyük desteği olan, her türlü şartta yanımda olan ve deneyimlerini bilgilerini, emeğini hiçbir zaman esirgemeyen, kıymetli danışman hocam Prof. Nesrin Önlü’ ye en içten teşekkürlerimi sunmak isterim. Bu çalışmayı inceleyerek bilimsel açıdan yeterli olmasına katkı sağlayan sayın Doç. Selda Kozbekçi Ayranpınar hocama ve sayın Dr. Öğretim Üyesi Gökçen Ergür hocam olmak üzere tüm Jüri üyelerine teşekkür ederim. Uygulama çalışmalarım da her türlü teknik ve yardımcı desteği sağlayan Hugo Boss Firması Çalışanlarına teşekkürü borç bilirim. Çalışma

sürecinde her zaman yanımda olan ve desteğini esirgemeyen kıymetli eşime ve aileme sonsuz teşekkür ederim.

GERİ DÖNÜŞÜM KAVRAMI KAPSAMINDA TEKSTİL ATIKLARIYLA HEYKEL ÜRETİMİ

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ	iii
TUTANAK.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER	ix
ŞEKİL LİSTESİ.....	xi
KISALTMALAR	xxiv
GİRİŞ	1

I. BÖLÜM

GERİ DÖNÜŞÜM KAVRAMI VE SANATLA İLİŞKİSİ

I.1. Geri Dönüşüm Nedir? Sürdürülebilirlikle İlişkisi?	12
I.2. Geri Dönüşümün Sanatla ilişkisi.....	36
1.2.1 Atık Malzemenin Sanatta Araç Olarak Yer aldığı Geri Dönüşümle İlişkilendirilmemiş Çalışmalar.....	39
1.2.2. Atık Malzemenin Sanatta Amaç Olarak Yer aldığı Geri Dönüşümle İlişkilendirilmiş Çalışmalar.....	59
1.2.3 Atık Nesne Nedir? Geri Dönüşümle İlişkisi	80
1.2.4 Atık Nesne Sanat İlişkisi	92

II. BÖLÜM

GERİ DÖNÜŞÜM KAPSAMINDA TEKSTİL ATIKLARIYLA HEYKEL UYGULAMALARI

II.1. Geri Dönüşüm Kavramı Kapsamında Tekstil Atıkları Sanat İlişkisi	104
---	-----

II.1. 1. Tekstil Atıkları ve Geri Dönüşüm.....	104
II.1.2. Sürdürülebilir Odaklı Geri Dönüşüm Kavramı Kapsamında Tekstil Atıkları Sanat İlişkisi.....	119
II.2. Sürdürülebilir Odaklı Geri Dönüşüm Kavramı Kapsamında Tekstil Atık Malzeme ve Heykel Sanatı İlişkisi	136
II.3. Tekstil Atıklarıyla Üretilen Heykellerin Oluşum Süreci ve Değerlendirilmesi	143
II.3.1. Çalışmanın Çıkış Noktası.....	143
II.3.2. Çalışmalarda Kullanılan Yöntem, Malzeme ve Teknik.....	145
II.3.2.1. Yöntem	145
II.3.2.2 Malzeme	148
II.3.2.3 Teknik.....	154
II.3.3. Ön Denemeler ve Açıklamaları	161
II.3.4 Heykellerin Oluşum Süreci	174
SONUÇ.....	230
KAYNAKÇA	238
EKLER.....	259
Ek 1. Üretilen Heykellerin Sergilenmesi Esnasında İzleyici ile Buluştuğuna Dair Yazılı Belge	259
Ek 2. Tez Kapsamında Üretilen Heykellerin Hugo Boss Aracılığı ile Geri Dönüşüme Gönderildiğine Dair Yazılı Belge.....	260
Ek 3. Meda Tekstil Firması'nın Geri Dönüşüme Yönelik Faaliyetine İlişkin Yazılı Belge.....	261

ÖZGEÇMİŞ

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1- Carmen Mardonez, “Çarpık Niyetler”, Yastık ve El işlemeli Çarşaf Üzerine Tekstil Heykel, 2021	7
Şekil 2- Carmen Mardonez, “Karanlık”, Yastık ve El işlemeli Çarşaf Üzerine Tekstil Heykel, 2021	8
Şekil 3- Carmen Mardonez, “Hayali topografyalar”, Yastık ve El işlemeli Çarşaf Üzerine Tekstil Heykel, 2021	8
Şekil 4- İstanbul İkinci El Giysi Pazarından Örnek.....	14
Şekil 5- Eski Penyelerden Oluşturulmuş Puf.....	15
Şekil 6- Eskimiş Jean Kumaştan Üretilmiş Defter Kılıfı.....	15
Şekil 7- Ekolojik Ayak İzi	19
Şekil 8- Patagonia Tarafından Balık Ağı Plastiği Olan Netplus ile Üretilen Sürdürülebilir Ceket, Patagonia	21
Şekil 9- Atıklarının Kamusal Alanlara Attıkları İçin, Aztek Cezalarını Tasvir Eden Codex Mendoza'dan Alıntılar.	23
Şekil 10- Gary Anderson, İlk Geri Dönüşüm Sembolünün (Mobius Döngüsü) Yaratıcısı, Various World Recycling Logos and Their Meanings.....	27
Şekil 11- Gary Anderson Geri Dönüşüm Sembolü.....	28
Şekil 12- GaryAnderson. Geri Dönüşüm Sembolü.....	29
Şekil 13- Chapputzs Markasının Ürünleri	30
Şekil 14- Chapputzs Marka Ürünlerin Üretim Şeması	30
Şekil15- Kağıt Masura	31
Şekil 16- Geri Dönüştürülmüş 13 Adet Pet Şişe Kullanılarak Üretilen Deniz Ayakkabısı	32
Şekil 17- %70 Polipropilen (PP) (Geri Dönüştürülmüş Plastik) Malzeme İle Üretilmiş Olan Geri Dönüşüm Kutuları.....	32
Şekil 18- Maronya Sahili Çöp Birikintisi	34
Şekil 19- Robert Smithson, Spiral Jetty, 1970,.....	35
Şekil 20- Ram Kenar Atıkları	36

Şekil 21- Çaput Dokuma Kullanım Alanları Örnekleri; Yolluk, Oto Kılıfı, Çanta...	36
Şekil 22- Picasso, “Mavi Oda Tablosu”	40
Şekil 23- Picasso, “Mavi Oda Tablosu”, Detay	40
Şekil 24- Edgar Degas, The Little Fourteen-year-old Dancer (On dört Yaşındaki Küçük Dansçı Heykeli), (La Petite Danseuse de 14 ans), 1881	41
Şekil 25- Pablo Picasso, “Cam ve Suze Şişesi”, füzen kolaj ve guaj teknikleri, 1912.....	43
Şekil 26- Pablo Picasso, Eldiven Karton Kumla Kaplı Bitkilerden Oluşturulmuş bir Kompozisyon, 1912.....	43
Şekil 27- Pablo Picasso “Kadınlar Tuvaletinde” (1937-38), Duvar Kağıtlarıyla Oluşturulmuş Bir Kolaj Çalışması.	44
Şekil 28- Georges Braque, “Mandolin Ve Skor”, Toz Kuvars ve Kum İle Kolaj ve Guaj Teknikleri, Basel Sanat Müzesi, İsviçre, 1941.....	45
Şekil 29- Juan Gris,” Kompozisyon”, Tuval Üzerine Yağlı Boya Ve Atık Nesne, 1917.....	46
Şekil 30- Carlo Carra da, Atmospheric Swirls (Atmosferik Girdaplar)- A Bursting Shell (Patlayan Bir Kabuk), 1914	46
Şekil 31- Kurt Schwitters, Construction For Noble Ladies (1919)j	47
Şekil 32- Joseph Cornell, Untitled (Pink Ballet Case), Tahta, Cam, Kuru Gül, Yaprak, Kumaş, Plastik, Mika, Karton Levha. 4,76 x11,43 x 8,73 Cm, 1942.....	48
Şekil 33- Fernandez Arman, Jacques Mahe de la Villegle'nin Robot Portresi, 1963	50
Şekil 34- Fernandez Arman, Çöp Yığını 1, 1969	50
Şekil 35- Baldaccini, Sıkıştırılmış Alüminyum Teneke Kutular, 39.5 x 19.5 x 6 cm 1989.....	51
Şekil 36- Bubi Hayon, Depremzedeler Anısına Anıt, Beton Üzerine Plastik Boru, Çelik Tel, Mermer Ve Akrilik Boya, 580 X 220 X 180 Cm. İsrail Köyü Adapazarı, 2000	52
Şekil 37- Cengiz Çekil, Paramparça; 1998; 288 Altın Yıldız Kaplı MülâJ, Gazete Sayfaları; 200 Xx280 x 30,5 Cm, Rampa Sanat Galerisi; İstanbul.....	53
Şekil 38- Alberto BURRI, Sacco IV, 1954.....	54

Şekil 39- Robert Rauschenberg, “Bed”1955. Ahşap Üzerinde Yastık, Yorgan ve Çarşaf ,Üzerinde Yağ ve Kalem, 191,1 X 80 X 20,3 Cm.....	55
Şekil 40- Michelangelo Pistoletto, Venus of the Rags, 1967	56
Şekil 41- Jannis Kounellis, Senza Titolo, 2016 Demir, folyo, kumaş, sicim, çelik kanca	57
Şekil 42- Jannis Kounellis, İsimsiz, 2012, Galleria Giorgio Persano.....	58
Şekil 43- Robb Putnam, Kül, Kumaş, İplik, Tel Ve Karışık Teknik	59
Şekil 44- Rox De Luca, Plastikler için Gleaning, Rose Bay Beach, 2020, Plastik, Tel	61
Şekil 45- Rox De Luca detay, Plastikler için Gleaning, Rose Bay Beach, plastik, tel,2020,.....	61
Şekil 46- Tim Noble ve Sue Webster, “Miss Understood & Mr. Meanor” 1997, Çöp ve Kişisel Eşyalar, Ahşap, Işık Projektörü, Işık Sensörü,1997	62
Şekil 47- Alejandro Duran, 2014,“Washed Up” Shoots.....	63
Şekil 48- Mandy Baker, Hong Kong Soup 1826, “Lighter (Çakmak)	64
Şekil 49- Mandy Baker. “Penalty Serisi”. Dünya Çapında Çeşitli Plajlardan Toplanan 24 Adet Atık Futbol Topu.....	64
Şekil 50- Ha Schult, “Trash People”, 2002.....	66
Şekil 51- Ha Schult, “Trash People” Detay	66
Şekil 52- Ha Schult, “Trash People” Detay	67
Şekil 53- Eduardo Srur, Labirent, Plastik Şişeler, Bardaklar Ve Ambalajlar, Karton, Teneke, Kutular, Çelik Tel Ve Plastik 20 X 20 X 2.30 M, São Paulo, 2012, Brezilya Halka Açık Park	68
Şekil 54- Eduardo Srur, Labirent, Detay, 2012	68
Şekil 55: Juan Hinojosa, Ready for Stones,.....	70
Şekil 56: Juan Hinojosa, Serbest Düşüş, 2015 Kolaj 21" x 17"	70
Şekil 57- “Çankaya Ulusal Atık Malzeme Heykel Sempozyumu” haber sayfası	71
Şekil 58- “Çankaya Ulusal Atık Malzeme Heykel Sempozyumu” Afışı	72
Şekil 59- Tanzer Arığ, “Çankaya Atık Malzeme Heykel Sempozyumu” 02-15 Ağustos, 2012, Ankara.....	72

Şekil 60- Tansel Çeber “Çankaya Ulusal Atık Malzeme Heykel Sempozyumu”,2012.....	73
Şekil 61- Fırat Engin, Paradox “Çankaya Ulusal Atık Malzeme Heykel Sempozyumu”, Atık Oyun Bahçesi Merdivenleri, 450 cm. x 450 cm. x 90 cm, 2012.....	73
Şekil 62- Hindistan-Kaligna Uluslararası Kamusal Sanat Sempozyumu, Boğa Heykeli, Atık metal, Hindistan-Kaligna, 2018	74
Şekil 63- Hindistan-Kaligna Uluslararası Kamusal Sanat Sempozyumu, Fil Heykeli, Atık metal, Hindistan-Kaligna, 2018	75
Şekil 64- Abant İzzet Baysal Üniversitesi (AİBÜ) Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim-İş Eğitimi Heykel Atölyesi Öğrencileri, 14 Büyük Boyutlu Hayvan Figürü Heykeller, Gazete, Şişe ve Şişe Ambalajı, Silikon, Tahta, Poşet, Tel, cd, Çöp Şiş.....	76
Şekil 65- Abant İzzet Baysal Üniversitesi (AİBÜ) Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim-İş Eğitimi Heykel Atölyesi Öğrencileri, 14 Büyük Boyutlu Hayvan Figürü Heykellerden Kartal Figürü, Gazete, Şişe ve Şişe Ambalajı, Silikon, Tahta, Poşet, Tel, Cd, Çöp Şiş	76
Şekil 66- Türkiye’de Gerçekleştirilen “Sıfır Atık” Projesi Kapsamında Prof. Dr .Rahmi Atalay'ın “ Atıktan Sanata”(Artwist) Projesi Kapsamında Atık Çatal ve Kaşıklarla Oluşturduğu "Anadolu" Eseri.....	77
Şekil 69- Cem Özkan, “Boğa” Antalya, 2021, 30x45x35 cm, Metal	79
Şekil 70- Taylan Türkmen, İsimsiz.....	80
Şekil 71- Ali Abayoğlu, Cam, Endüstriyel Atık.....	80
Şekil 73- “Kullanıcı Tarafından Atılan İşlevini Yitirmiş Atık Nesne Örnekleri”	82
Şekil 74- Farklı Atık Tanımlamalarına Göre, Atık Türlerine Bir Örnek: Bir İşe Yaramayan ve Hiç Kullanmaksızın Oluşan Atıklar.....	82
Şekil 75- İnsanlar Tarafından Kullanım Fazlalığı Sonucu Atılmış Giysiler.....	83
Şekil 76- Greg Haberny, “Güzel Amerika” Atık Oyuncak, Ok, Boya Kalem, Dondurma Çubukları	94

Şekil 77- Nick wood, “Atık Alanı” 15.000 Plastik Şişeden Oluşan Özel Bir Sanat Enstalasyonu	95
Şekil 78 - Nick wood, “Atık Alanı” 15.000 Plastik Şişeden Oluşan Özel Bir Sanat Enstalasyonu	95
Şekil 79- Swaantje Güntzel, Çöplerle Düzenleme.....	96
Şekil 80: Annalisa Iadicicco, "Altın Yaprak" Fas, 2011	97
Şekil 81: “The Blue Bus Project” e Ait Otobüs.	98
Şekil 82: İleri Dönüşüm Çalıştayından Görüntü: Jacob A. Riis Yerleşim Evi Çocuklarının Çöp Kutuları İle İleri Dönüşüm Çalışmaları, 2021	98
Şekil 83- Thomas Hirschhorn, Spinoza Car, "Fransız Penceresi: Marcel Duchamp Ödülü İle Çağdaş Sanata Bakmak", Yerleştirme Görünümü: Mori Sanat Müzesi.....	99
Şekil 84- Kirsten Hassenfeld, Millefleur, 20128, Atık Tekstiller Ve Karışık Teknik	100
Şekil 85- Maria Cristina Finucci, Yerleştirme, Okyanuslardan Toplanmış Atık Plastik Nesneler	101
Şekil 86- Maria Cristina Finucci, Yerleştirme, Okyanuslardan Toplanmış Atık Plastik Nesneler	102
Şekil 87- Kayseri Boyteks Tekstil Fabrikasının Tekstil Üretim Atık Kısımından, İplik Atıkları, 12 Nisan 2018,	105
Fotoğraf: Sibel Armağan Benek.....	105
Şekil 88- Kayseri Boyteks Tekstil Fabrikasının Tekstil Üretim Atık Kısımından Tekstil Tıraş Tozu Atığı, 12 Nisan 2018,	105
Fotoğraf: Sibel Armağan Benek.....	105
Şekil 89- Kayseri Boyteks Tekstil Fabrikasının Tekstil Üretim Atık Kısımından Çuval Atığı,12 Nisan 2018,	106
Fotoğraf: Sibel Armağan Benek.....	106
Şekil 90- Kayseri Boyteks Tekstil Fabrikasının Tekstil Üretim Atık Kısımından Halı Atıkları, 12 Nisan 2018,.....	106
Fotoğraf: Sibel Armağan Benek,.....	106

Şekil 91- Kayseri Boyteks Tekstil Fabrikasının Tekstil Üretim, Atık Kısımından İplik ve Makara Atıkları, 12 Nisan 2018,	107
Fotoğraf: Sibel Armağan Benek.....	107
Şekil 92- Üretim Esnasında Meydana Gelen Atık Tekstil Örnekleri -Hazır Giyim Üretimi Esnasında Açığa Çıkan Kesili Dikili Parçalar.....	108
Şekil 93- Fabrikalarda Satılamayan Elde Kalan Ürün Örnekleri Kaynak: https://inews.co.uk/news/world/france-fashion-ban-shops-throwing-away-clothes-environment-151498	108
Şekil 94- Depolama Alanlarındaki Tüketici Sonrası Atıkları Gösteren Atık Yığınları	109
Şekil 95- Atık Giysilerin Geri Dönüşüm Aşamaları.....	110
Şekil 96- Patagonia Adlı Firmanın “Polar Fleece” Adındaki Geri Dönüştürülmüş Plastik Şişelerden Üretilmiş Çevre Dostu Giysiler.....	112
Şekil 97- Levi’s “Waste- Less™” Jean Pantolonlarını Oluşturmak İçin Topladığı Kullanılmış Jeanlar	112
Şekil 98- H&M ‘nin Geri Dönüştürülmüş Eşyalar Üretmek Üzere Topladığı Tüketici Sonrası Giysiler	113
Şekil 99- H&M ‘nin Geri Dönüştürülmüş Polyester ve Organik Pamuk Kullanarak Ürettiği Parti Kıyafetlerine Bir Örnek	113
Şekil 100- Geri Dönüştürülmüş Ürünler İçin Etiketler A) Orman Yönetim Sistemi (Forest Stewardship Council) B) Küresel Geri Dönüşüm Standardı (Global Recycling Standard) c) Bluesign	114
Şekil 101- Adidas, Ana Kısım, Bağcıkları, Topuk Kaplaması Başta Olmak Üzere Dış Kısımının %95’i 11 Adet Plastik Şişenin Geri Dönüştürülmesiyle Üretilmiş Olan Sneaker Modelleri.	114
Şekil 102- Nude Jeans Tamirhaneleri	115
Şekil 103- Nude Jeans, Toplanan Jeanslerin Geri Dönüşüm Aşamalarından, Parçalama ve Elyaf	116
Şekil 104- 2020’de Toplanarak, Tamirhanelerde Onarılarak Yeniden Kullanılabilir Hale Getirililen 9218 Çift Eski Nudie Jeans Örneği.....	116
Şekil 105- Jonathan Cohen, Carolina Bedoya Şal Ceket.....	117

Şekil 106- Suave, Atık Kumaşlarla Tasarlanmış Sırt Çantaları.....	118
Şekil 107- Maddie Williams, Redress Tasarım Ödülü 2019	119
Şekil 108- Kollektif, “Wather””Su”, Clothing The Loop, 2017, Atıl Giysi, Atık İplik, Atık Ağ	122
Şekil 109- Kollektif “Air””Hava”, Clothing The Loop, Üretim Atıkları; Giysi Ve Atık İp, Atık Ağ	122
Şekil 110- Kollektif “Earth” “Toprak” Clothing The Loop, Üretim Atıkları; Giysi ve Atık İp, Atık Ağ	123
Şekil 111- Angela Guest, Atık Kumaşlar	124
Şekil 112- Marcelina Akpojoto, Arayı Kapatmak (Konuşma Dizisi) , 2019 Kumaş, Tuval Üzerine Akrilik.....	125
Şekil 113- Marcelina Akpojoto, 2019 Kumaş, Tuval Üzerine Akrilik.....	125
Şekil 114- Vanessa Barrago, Mercan Bahçesi, 2019.....	127
Şekil 115- Vanessa Barrago, Mercan Bahçesi, Detay, 2019	127
Şekil 116 - Phylida Barlow, İngiltere	128
Şekil 117- Phylida Barlow, İngiltere	128
Şekil 118- Sonia Gomes	128
Şekil 119- Zwia Lipkin, Spark Serisinden Spark 5 ve Spark 8 , 2020, 6 x 6", aplike, 2019.....	129
Şekil 120- Guerra de la Paz, Yaylı Yaylı, 2009, Kullanılmış Giysiler, Çelik Askı Braketleri.....	130
Şekil 121- Guerra de la Paz, Atomik, 2009, Atık Giysiler, Metal Şarap Kovası Standı, 2009	131
Şekil 122- Libby Oliver, Yumuşak Kabuklar	132
Şekil 123- Deniz Sağdıç, “Ready Remade” Projesinden, Atık Kıyafetlerden Yapılmış Bir Portre	134
Şekil 124- Deniz Sağdıç, “Ready Remade” Projesinden, Atık Kıyafetlerden Yapılmış Bir Portre	134
Şekil 125- Deniz Sağdıç, “Ready Remade” Projesinden Atık Düğmelerden Yapılmış Bir Portre	135

Şekil 126- Deniz Sağdıç, “Ready Remade” Projesinden Atık Düğmelerden Yapılmış Portre, Detay.....	135
Şekil 128- Derick Melander, Kıyafet Heykeli: İçkinlik ve Aşkınlık Arasında, 2012, : İkinci El Giysiler, İplik	140
Şekil 129- Kaarina Kaikkonene “IMet a Black Fairy”(Fata Nera), 2015.....	141
Şekil 130- Kaarina Kaikkonene “The Queen Of The Nighyt” 2019	141
Şekil 131- Gerard Deschamps, Ice Cream Escrime, 1961	142
Şekil 132- Gerard Deschamps, Ice Cream Escrime, 1961.....	142
Şekil 133- Sivas Ozon Tekstil Firmasında Oluşan Gömlek ve Tişört Kumaşı Atıkları	149
Şekil 134- Sivas Ozon Tekstil Firmasında Oluşan Gömlek ve Tişört Kumaşı Atıkları	149
Şekil 135- Sivas’ta Bulunan Yerel Terzilerden Çıkan Atık Kumaş Parçaları	150
Şekil 136- Çöplerin Kenarlarından ve Evlerden Toplanmış Olan Giysi Atıklarından Örnekler, Sivas	151
Şekil 137- Terzilerin Çöplerin Kenarlarına Bıraktıkları Kumaş atıkları, Sivas.....	151
Şekil 138- Tekstil Atıkları Balyalama Makinası, Hugo Boss Firması, İzmir.....	152
Şekil 139- Hugo Boss Firması Üretim Esnasında Artan Şeritler.....	153
Şekil 140- Hugo Boss Firması Kalıp Kesim Esnasında Artan Kumaş Paraçaları ...	153
Şekil 141- Hugo Boss Firması Atık Bölümünden Seçilen Malzemelerden Örnekler	154
Şekil 142-- Hugo Boss Firması Atık Bölümünden Seçilen Malzemelerden Örnekler	154
Şekil 143- Şeker ve Suyun Kaynatılması Sonucu Elde Edilen Kumaş Yapıştırıcı ve Sertleştirici Malzeme	155
Şekil 145- Alçılı Sargı Bezi	155
Şekil 147- Mukavvadan Oluşturulmuş Olan Kalıp ve Şekerli Su İle Birleştirilmiş Atık Kumaşla Kalıplama Tekniği, Sibel Armağan Benek, 2018.....	156
Şekil 148- Sibel Armağan Benek, Balyalama Teknik Deneme Malzemeleri, Sineklik Teli, Tekstil Üretim Atığı,2018	157
Şekil 149- Sibel Armağan Benek, Balyalama Teknik Deneme, 2018.....	157

Şekil 150- Sibel Armağan Benek, Canlı Model Üzerinden Alçılı Sargı Bezi İle Kalıp Alma Aşaması, 2019	157
Şekil 151- Sibel Armağan Benek, Canlı Model Üzerinden Alçılı, Sargı Bezi İle Kalıp Alma Aşamaları, 2019	158
Şekil 152- Sibel Armağan Benek, Canlı Model Üzerinden Alçılı, Sargı Bezi İle Kalıp Alma Aşamaları, 2019	158
Şekil 153- Sibel Armağan Benek, Plastik Manken üzerinden Atık Giysi Sertleştirme Tekniği, 2019.....	159
Şekil 154- Vakumlama Tekniği.....	159
Şekil 155- Teknik Destek Olarak Belirlenen Şeffaf Powertex Kumaş Sertleştirici	160
Şekil 156- Teknik Destek Olarak Belirlenen Şeffaf Çiçek Tutkalı	160
Şekil 157- Sibel Armağan Benek, Powertex ile Karıştırılmış Atık Tekstil Parçaları,2019	160
Şekil 158- İskelet Tutkalı, 2019.....	161
Şekil 159- İskelet Tutkalı ile Karıştırılan Denim Atıklar, 2019	161
Şekil 160- Sibel Armağan Benek,Çevreden Toplanan Atık Giysilerle Vakumlama Tekniği ile Oluşturulmuş Deneme, 2019	162
Şekil 161- Sibel Armağan Benek,Çevreden Toplanan Atık Giysilerle Vakumlama Tekniği ile Oluşturulmuş Deneme, 2019	162
Şekil 162- Sibel Armağan Benek, Fabrikanın Üretim Sırasında Ortaya Çıkardığı Penye Atıklarından Kalıplama Tekniği ile Oluşturulmuş Deneme, 2019 .	163
Şekil 163- Sibel Armağan Benek, Fabrikanın Üretim Sırasında Ortaya Çıkardığı Penye Atıklarından Kalıplama Tekniği ile Oluşturulmuş Deneme, 2019 .	163
Şekil 164- Sibel Armağan Benek, Fabrikanın Üretim Sırasında Ortaya Çıkardığı Penye Atıklarından Kalıplama Tekniği ile Oluşturulmuş Deneme, 2019 .	164
Şekil 165- Sibel Armağan Benek, Fabrikanın Üretim Sırasında Ortaya Çıkardığı Penye Atıklarından Kalıplama Tekniği ile Oluşturulmuş Deneme, 2019 .	164
Şekil 166- Sibel Armağan Benek, Atık Giysi Parçalarının Birleştirilmesinden Oluşturulmuş Deneme, Atık Giysi, 2019.....	165
Şekil 167- Sibel Armağan Benek, Atık Giysi Parçalarının Birleştirilmesinden Oluşturulmuş Deneme, Atık Giysi, 2019.....	165

Şekil 168- Sibel Armağan Benek, Atık Giysi Parçalarının Birleştirilmesinden Oluşturulmuş Deneme, 2019	165
Şekil 169- Sibel Armağan Benek, Atık Giysi, 2019	166
Şekil 170- Sibel Armağan Benek, Atık Giysi, Detay 2019	166
Şekil 171- Sibel Armağan Benek, Atık Giysi Parçalarının Birleştirilmesinden Oluşturulmuş Deneme, Atık Giysi, 2019.....	166
Şekil 172- Sibel Armağan Benek, Şekerli Su Kolalama Tekniği ile Atık Giysilerle Deneme, Atık giysi, 2019.....	167
Şekil 173- Sibel Armağan Benek, Şekerli Su Kolalama Tekniği İle Deneme, Çöplerin Kenarlarından Toplanan Atık Giysi, Atık Tül, 2019	167
Şekil 174- Sibel Armağan Benek, Şekerli Su Kolalama Tekniği Deneme, Çöplerin Kenarlarından Toplanan Atık Giysi, Atık Tül Çorap, 2019	168
Şekil 175- Sibel Armağan Benek, Atık Tekstillerle, Powertex İle Yapılan Sertleştirme Tekniği İle Figüratif Denemeler, 2019, 2019	169
Şekil 176- Sibel Armağan Benek, Atık Tekstil Malzeme ve Powertex ile Biçimlendirme Deneme, 2019	170
Şekil 177- Sibel Armağan Benek, Atık Tekstil Malzeme ve Powertex ile Biçimlendirme Deneme, 2019	170
Şekil 178- Sibel Armağan Benek, Figür Denemler için Oluşturulan İskelet Deneme, 2019	171
Şekil 179- Sibel Armağan Benek, Figür Denemler için Oluşturulan İskelet Deneme, Aliminyum Folyo, 2019	171
Şekil 180- Sibel Armağan Benek, Figür Denemler için Oluşturulan İskelet Deneme, Kağıt Bant, 2019.....	171
Şekil 181- Sibel Armağan Benek, Powertex ile birleştirilen Atık kumaşlarla ve atık ipliklerle oluşturulmuş Figür, Temmuz 2019	171
Şekil 182- Sibel Armağan Benek Figüratif Denemede Kalıbın Açılması Aşaması, Ağustos 2019	172
Şekil 185- Çalışma 1 ve Çalışma 2’de Kullanılan Malzemeler: Kalıp Kağıtları ve Karton Atıkları, İzmir Hugo Boss Firması Atık Bölümü	178

Şekil 186- Çalışma 1’de Kullanılan Balyalama Tekniği; Malzemelerin Sıkıştırılması Aşaması. İzmir Hugo Boss Firması Atık Bölümü,.....	178
Şekil 187- Çalışma 1’de Kullanılan Balyalama Tekniği; Malzemelerin İp İle Sarılma Aşaması. İzmir Hugo Boss Firması,.....	179
Şekil 188- Sibel Armağan Benek, Çalışma 1, Üretim Fazlası Tekstil, Karışık Teknik,120x80x75cm, Hugo Boss Firması, 2019	181
Şekil 189- Sibel Armağan Benek, Çalışma 2 Yapım Aşaması, Üretim Fazlası Tekstil, Karışık Teknik,120x80x75cm, Hugo Boss Firması, 2019.....	182
Şekil 190- Sibel Armağan Benek, Çalışma 2, Üretim Fazlası Tekstil, Karışık Teknik,120x80x75cm, Hugo Boss Firması, 2019	183
Figüratif Çalışmaların Birinci Aşaması	183
Şekil 191- Sibel Armağan Benek, İskelet Yapım Aşaması, Atık Demir, Hugo Boss Firması Metal Atölyesi,2019	184
Şekil 192- Sibel Armağan Benek, İskelet Yapım Aşaması, Atık Demir, Hugo Boss Firması Metal Atölyesi,2019	184
Şekil 193- İskelet Yapım Aşaması; kaynak tekniği ile biçimlendirme, Atık Demir, Hugo Boss Firması, Metal Atölyesi, Sibel Armağan Benek, 2019	185
Şekil 194- İskelet Yapım Aşaması, Atık Demir, Hugo Boss Firması, Metal Atölyesi, Sibel Armağan Benek, 2019.....	186
Şekil 195- İskelet Yapım Aşaması, Atık Demir, Hugo Boss Firması, Metal Atölyesi, Sibel Armağan Benek, 2019.....	187
Şekil 196- Sibel Armağan Benek, Çalışma 3, Yapım aşaması, Hugo Boss Firması,2019	189
Şekil 197- Sibel Armağan Benek, Çalışma 3, Yapım aşaması, Üretim Fazlası Tekstil, Hugo Boss Firması,2019.....	190
Şekil 198- Sibel Armağan Benek, Çalışma 3, Yapım aşaması, Üretim Fazlası Tekstil, Karışık Teknik, Hugo Boss Firması,2019	190
Şekil 199- Sibel Armağan Benek, Çalışma 3, Yapım aşaması, Üretim Fazlası Tekstil, Karışık Teknik, Hugo Boss Firması,2019	191
Şekil 200- Sibel Armağan Benek, Çalışma 3, Üretim Fazlası Tekstil, Karışık teknik, 1.90cm/40cm/27cm, Hugo Boss Firması,2019.....	192

Şekil 201- Sibel Armağan Benek, Çalışma 3, Üretim Fazlası Tekstil, Karışık teknik, 1.90cm/40cm/27cm, Hugo Boss Firması,2019.....	193
Şekil 202- Sibel Armağan Benek, Çalışma 3, Üretim Fazlası Tekstil, Karışık teknik, 1.90cm/40cm/27cm, Hugo Boss Firması,2019.....	194
Şekil 203- Sibel Armağan Benek, Çalışma 4, Yapım aşaması, Hugo Boss Firması, 2019.....	197
Şekil 204- Sibel Armağan Benek, Çalışma 4, Yapım aşaması, Hugo Boss Firması, 2019.....	197
Şekil 205- Sibel Armağan Benek, Çalışma 4, Üretim Fazlası Tekstil, Karışık teknik, 1.90cm/40cm/27cm, Hugo Boss Firması,2019.....	198
Şekil 206- Sibel Armağan Benek, Çalışma 4, Üretim Fazlası Tekstil, Karışık teknik, 1.90cm/40cm/27cm, Hugo Boss Firması,2019.....	199
Şekil 207- Sibel Armağan Benek, Çalışma 5 Yapım Aşaması Üretim Fazlası Tekstil, Karışık teknik, Hugo Boss Firması,2019.....	201
Şekil 208- Sibel Armağan Benek, Çalışma 5, Üretim Fazlası Tekstil, Karışık teknik, 1.90cm/40cm/27cm, Hugo Boss Firması,2019.....	202
Şekil 209- Sibel Armağan Benek, Çalışma 5, Üretim Fazlası Tekstil, Karışık teknik, 1.90cm/40cm/27cm, Hugo Boss Firması,2019.....	203
Şekil 210- Sibel Armağan Benek, Çalışma 5, Üretim Fazlası Tekstil, Karışık teknik, 1.90cm/40cm/27cm, Hugo Boss Firması,2019.....	204
Şekil 211- Sibel Armağan Benek, Çalışma 6, Atık tek Üretim Fazlası Tekstil stil, Karışık teknik, 1.90cm/40cm/27cm, Hugo Boss Firması,2019.....	207
Şekil 212- Sibel Armağan Benek, Çalışma 6, Üretim Fazlası Tekstil, Karışık teknik, 1.90cm/40cm/27cm, Hugo Boss Firması,2019.....	208
Şekil 213- Sibel Armağan Benek, Çalışma 6 Üretim Fazlası Tekstil, Karışık teknik, 1.90cm/40cm/27cm, Hugo Boss Firması,2019.....	209
Çalışma 7	210
Şekil 214- Sibel Armağan Benek, Çalışma 7, Üretim Fazlası Tekstil, Karışık teknik, 1.90cm/40cm/27cm, Hugo Boss Firması,2019.....	212
Şekil 215- Sibel Armağan Benek, Çalışma 7, Üretim Fazlası Tekstil, Karışık teknik, 1.90cm/40cm/27cm, Hugo Boss Firması,2019.....	213

Şekil 216- Sibel Armağan Benek, Çalışma 7, Üretim Fazlası Tekstil, Karışık teknik, 1.90cm/40cm/27cm, Hugo Boss Firması,2019.....	214
Şekil 217- Sibel Armağan Benek, Çalışma 8, Üretim Fazlası Tekstil, Karışık teknik, 1.90cm/40cm/27cm, Hugo Boss Firması,2019.....	216
Şekil 218- Sibel Armağan Benek, Çalışma 8, Üretim Fazlası Tekstil, Karışık teknik, 1.90cm/40cm/27cm, Hugo Boss Firması,2019.....	217
Şekil 219- Sibel Armağan Benek, Çalışma 8, Üretim Fazlası Tekstil, Karışık teknik, 1.90cm/40cm/27cm, Hugo Boss Firması,2019.....	218
Şekil 220- Sibel Armağan Benek, Figüratif Çalışma, Üretim Fazlası Tekstil, Karışık teknik, Hugo Boss Firması,2019.....	222
Şekil 221- Sibel Armağan Benek, Figüratif Çalışma, Üretim Fazlası Tekstil, Karışık teknik, Hugo Boss Firması,2019.....	223
Şekil 223- Sibel Armağan Benek, Figüratif Çalışma, Detay Üretim Fazlası Tekstil, Karışık teknik, Hugo Boss Firması,2019.....	225
Şekil 224- Sibel Armağan Benek, Figüratif Çalışma, Detay Üretim Fazlası Tekstil, Karışık teknik, 1.90cm/40cm/27cm, Hugo Boss Firması,2019....	226
Şekil 225- Sibel Armağan Benek, Çalışma 6, Üretim Fazlası Tekstil, Karışık teknik, 1.90cm/40cm/27cm, Hugo Boss Firması,2019.....	227
Şekil 226- Sibel Armağan Benek, Çalışma 6, Üretim Fazlası Tekstil, Karışık teknik, 1.90cm/40cm/27cm, Hugo Boss Firması,2019.....	228

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AİBÜ	: Abant İzzet Baysal Üniversitesi
ANPIC	: Artists-Network-For-Promoting-Indian-Culture
BDA	: Bhubaneswar Development Authority
BM	: Birleşmiş Milletler
EPA	: United States Environmental Protection Agency
FIFA	: Uluslararası Birlik Futbolu Federasyonu
IUCN	: International Union for Conservation of Nature/Dünya Doğayı Koruma Birliği)
MFTA	: Materials for the Art/ Sanat için Malzemeler
RİO+10	: Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi
TBBP	: The Blue Bus Project/Mavi Otobüs Projesi
UNEP	: The United Nations Environment Programme- Birleşmiş Milletler Çevre Programı
UNESCO	: “United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization” “Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu”

GİRİŞ

İnsanoğlu hayatta kalabilme mücadelesinden bu yana, ihtiyaçlarını karşılamak ve yaşadığı problemlerle baş etmek için sürekli çözüm aramak durumunda kalmıştır. Açlığını gidermek için yiyecek, soğuktan korunmak için giyinme ve barınma amaçlı ürünler ve barınaklar üretmiştir. Kendisinden önceki nesillerden almış olduğu medeniyeti daha ileriye taşımak için üretim faaliyetlerini de her adımda geliştirerek, değişime uğratarak daha ileri boyuta taşımıştır. Üretim esnasında kullanılan doğal kaynak nüfus artışına da bağlı olarak, insanın çevreye verdiği zarar nedeniyle günümüze gelinceye kadar kendini yenilemenin altına düşüp eksilmeye başlamıştır. Üretim süreç içerisinde gereğinden fazla tüketim sayesinde giderek artmış, ortaya işe yaramayan ve doğaya zehirli gazlar yaymaya başlayan atıklar çıkmaya başlamıştır. Birleşmiş Milletler Çevre Programı'nın (Unep), 2011 yılında yapmış olduğu bir araştırmaya göre, doğal kaynak tüketim hızının 2050'ye gelindiğinde şimdiki tüketim hızından üç kat daha fazla olacağı bildirilmiştir(Vadicherla, T,2014:139-160). Doğal kaynakların insan eliyle bu hızla tüketimi karşısında bilinçlenen kesim harekete geçmiş ve gelecek nesillere aktarılacak bir Dünya bırakabilmeyi içeren ekolojik hareketler kapsamında sürdürülebilirlik, sürdürülebilirlik kapsamında meydana gelen geri dönüşüm kavramını ortaya çıkarmıştır (Nakıpoğlu, 2007:181-196).Dünyada atık sorunu denildiğinde ilk akla gelmesi gereken çevre korumacılığı olmalıdır. Fakatinsanın tükettiği atık öyle bir noktaya ulaşmıştır ki, çevre korumacılığı kapsamında bireysel ve kuruluşlarca yapılan çalışmalar yetersiz kalmaktadır. Çevre korumacılığının doğadaki tahribatın önüne geçilmesinde yetersiz kalması üzerine ortaya çıkan ve doğadaki sorunların çözümüne farklı bakış açıları getiren hareket ise ekolojik harekettir. Ekolojik Hareket, çevresel krizlerin sebebinin insanların doğadayarattığı yıkımda aranması gerektiği ve insan-doğa ilişkisinin analiz edilmesi gerektiğine vurgu yapmaktadır (Maltaş, 2015, s. 2).Ekolojik hareketle, yukarıda sözü edildiği gibi, insan ve doğa ile ilişkili olarak sürdürülebilirlik geri dönüşüm hareketleri de vurgulanmaktadır. Bu nedenle tez kapsamında özellikle sürdürülebilirlik ve geri dönüşüm ilişkisinden söz edilmekte, ekolojik hareket konusuna girilmemektedir.

Tez kapsamında sürdürülebilirlik, geri dönüşüm, atık türünde kavramlar sanatsal odaklı olarak değerlendirildiği için buterimlerin tanımlamalarına, endüstriyel anlamda özellikle moda tekstil alanındaki örneklerine ve açıklamalarına akademik bilimsel yayınlar aracılığı ile yer verilmiş, daha detaylı bilgilere sanat kapsamına dâhil olmaması sebebiyle yer verilmemiştir. Bu kavramlar endüstri dönemi öncesinde de kendiliğinden var olmakla birlikte, tez kapsamında endüstri dönemi sonrasına ait içerikleriyle ele alınmaktadır. Endüstri dönemi öncesinde gündelik hayatın bir parçası olarak kaynakların idareli bir biçimde kullanılması (Welter'den aktaran Atalay, 2008:8), çevreye zarar veren sentetik liflerin üretilmediği ikinci el giysi pazarlarının var olduğu kıyafetlerin onarıldığı ya da yeniden tasarlandığı (Atalay, 2021:32) bir dönemin yaşam şekli olarak karşımıza çıkan sürdürülebilirlik kavramı günümüzde genel ifade ile bütün doğal dengenin akışı ve gelecek kuşaklara yaşanılır bir Dünya bırakmak için her türlü çalışmayı yürüten bir kavram olarak tanımlanmaktadır (Karaman'dan akt. Engin ve Akgöz, 2013:85-94). Bu kavram; bir toplumun, ekosistemin ya da sürekliliği olan herhangi bir sistemin işlerini kesintisiz, bozulmadan ya da sistemin ana kaynaklarına aşırı yüklenmeden devam ettirebilme yeteneği olarak da tanımlanmaktadır” (Karaman'dan akt. Engin ve Akgöz, 2013:85-94). Sürdürülebilirliğin bir basamağı olan geri dönüşüm de yine, özellikle Sanayi Devrimi'ne kadar, doğanın kendi dinamiği içerisinde kendiliğinden gerçekleşerek doğanın kendi dengesini sağlayan bir durumdu. Ancak Sanayi Devrimi sonrası sanayileşmenin hızla gelişmesiyle gereğinden fazla üretim sonucu ortaya çıkan atıklar doğada uzun süre kalıcılığıyla ve yaydığı zehirli gazla sistematik bir şekilde bir kavram olarak ortaya çıkmak durumunda kalmıştır. Atıkların bertarafı ve sürdürülebilirlik kapsamında yeniden değerlendirilmesi konusunda devreye giren bir kavram olan geri dönüşüm; işlevini yitirdikten sonra çöp olarak, atık olarak nitelendirilen, aynı zamanda da yeni bir ürüne dönüştürülmek üzere, işlevini yitiren bir ürünün yeniden hammaddeye ya da yeni ve farklı bir ürüne çevrilmesi işlemi şeklinde tanımlamalara sahiptir. Kaynaklarda; kullanım dışı kalan, yeniden değerlendirilebilme imkanı olan cam, plastik, kağıt, beton, pil, elektronik gibi atıkların, farklı geri dönüşüm yöntemleri ile hammadde olarak tekrar üretim sürecine dâhil edilebilmesi olarak tanımlanmaktadır (Salur, 2014:30). Atık ise UNEP'in verdiği açıklamaya göre, “Sahibinin istemediği, ihtiyacı olmadığı, kullanmadığı, arıtılması ve

uzaklaştırılması gereken maddeler” olarak tarif edilmektedir (Öztürk’ten akt. Gündüzalp ve Güven, 2016:1-19).

Geri dönüşüm ürünlerin atığa dönüştüğü anda devreye giren bir sistemdir. Ürünlerin işlevini tamamen yitirmeden atığa dönüştüğü durumlar da söz konusu olabilmektedir. Bu durumlarda sürdürülebilirlik kapsamında diğer ortaya çıkan kavramlardan biri olan ileri dönüşüm devreye girmektedir. Kullanım ömrünü doldurmuş eşyaların esas amacı dışında ve farklı bir biçimde geri kazanım süreci olarak ifade edilen ileri dönüşüm (Macro More, 2019: parag.1) mevcut dikilmiş parçaların kesilmesi, giysinin farklı bölümlerinin yeniden yapılandırılması üzerine kurgulanmış; çizilmiş bir tasarımın izlenmesi ve düz temel giysilerin kesilmesi yöntemleriyle gerçekleştirilen tasarımlar şeklinde örneklendirilebilir (Cumming,2015:632). Malzemenin ileri dönüşümle bir üst değere ulaşması nedeniyle tez kapsamında üretilen heykeller de ileri dönüşüm teknikleriyle gerçekleştirilmiş geri dönüşüm kapsamlı çalışmalar şeklinde aktarılmaktadır. Geri dönüşüm konusunda farkındalık oluşturmak, insanları bilinçlendirmek için çeşitli projeler, etkinlikler yapılmaktadır. Birçok gönüllü ve kar amacı gütmeyen organizasyon, çeşitli kampanyalar yoluyla geri dönüşüm konusundaki farkındalığın artmasını sağlayarak doğal kaynakların korunması yönünde girişimlerde bulunmaktadır. Bunlar atık tekstiller konusunda dünya çapında yapılan projeler olup, çevresel açıdan uygunluk taşıyan, sosyal açıdan fayda sağlayan ve ekonomik anlamda uygulanabilir atık yönetim sistemlerini destekleme amacını gütmektedir. Tüm dünyada tekstil değer zincirinde sürdürülebilirliği artırmak amacıyla 2002 yılında kurulmuş kar amacı gütmeyen kuruluş olan Textile Exchange örnek olabilir. Bu kuruluş 2012 yılında, tüketici öncesi ve sonrası atıkların geri dönüşümünü kapsayan(sanayi öncesi atıkları kapsamamaktadır) Küresel Geri Dönüşüm Standardı kavramını ortaya koyarak geri dönüşüme katkı sağlamaktadır (Vadicherla ve Saravanan,2014: 139-160).

Geri dönüşüm; atıklar ve özellikle atık tekstiller konusunda, sürdürülebilirlik açısından büyük paya sahiptir. Ancak bu kavramla ilgili bilinçlenmek gerekmektedir. Çünkü nasıl olsa geri dönüşüyor diyerek yaşamak, hem geri dönüşüm sistemlerine bindirilen yükü artırmakta hem de insanlara düşen sorumluluk duygusunu

yoketmektedir. En az atığı üretecek şekilde kazanılacak olan bir bilinç, gelecek nesillere daha yaşanabilir Dünya bırakmak için önemli bir adımdır. Çünkü geri dönüşüm de büyük enerji ve maliyet gerektiren bir sistemdir. Bu sistem hammaddenin, üretim sürecinden tüketimine kadar geçen süreçte ortaya çıkan atıklarla ilişkili bir süreci kapsamaktadır. Her bir aşamada atık türleri ortaya çıkmakta ve bertarafı sağlanmaya çalışılmaktadır. Bu aşamaları; ürünlerin toplanması, ayrılması, değerlendirilmesi ve yeni ürünün ekonomiye kazandırılması süreçleri olarak açabiliriz. Toplama, tüketiciye ulaşarak atıkların tüketiciden direk alınması ya da tüketicinin atığı getirmesi şeklinde yapılmaktadır. Toplama için nakliyat ve bunun içinde bütçe gereklidir. Ayırma işlemi, atıkların titizlikle, renklerine cinslerine ve istenmeyen maddelerden arındırılması gibi hem emek hem de maliyet gerektiren, çeşitli işlemlerden meydana gelmektedir. Değerlendirme, ayrılmış, temizlenmiş ve yeniden işleme alınmış malzemelerin ekonomiye geri dönüştürülmesi işlemidir. Bu işlemde malzeme kimyasal ve fiziksel olarak değişime uğrayarak yeni bir malzeme olarak ekonomiye geri dönmektedir. Yeni ürünü ekonomiye kazandırma ise geri dönüştürülen ürünün yeniden kullanıma sunulması aşamasıdır. (Bkz.Kaçtıoğlu-Şengül, 2010). Bunların yanı sıra hammaddenin geri dönüşüme uyumu, geri dönüşüm esnasında harcanacak olan enerjinin doğal olup olmaması gibi konular da geri dönüşümün kuralına uyumlu devam etmesi için gerekli aşamalardır. Tekstil atıklarının ürünlere geri dönüştürülmesi sırasındaki mekanik, kimyasal ve biyolojik işlemlerde büyük miktarda enerjiye ihtiyaç duyulması, geri dönüşüm işlemlerinde ihtiyaç duyulan ilave hammaddeler, geri dönüşüm işlemlerinde havaya, suya ve toprağa gerçekleşen emisyonlar, geri dönüşüm işlemine ilişkin enerji tüketimi ve yaratılan kirlilik geri dönüşüm sürecinin zorlu aşamalardan geçtiğini göstermektedir (Eser, Çelik, Çay- Akgümüş, 2016:43-60). Geri dönüşüm için harcanan enerjiyi değerlendirdiğimizde de insanların üzerine yine normal yaşam süreçlerinde üstlerine düşen birtakım görevler sorumluluklar olması gerektiğini düşünebiliriz. Bununla ilişkili olarak geri dönüşüm konusunda daha bilinçli hale gelmek için ekoloji, sürdürülebilirlik, geri dönüşüm ile ilgili yapılan bildirimlere ilgi duymak, konu hakkında bilgi edinmek böylece atık miktarını azaltmak söz konusu olabilir.

Atıkların doğada kalıcı olmaya başladığı süreç, teknolojik gelişmelerin ve sanayileşmenin gelişmesine denk gelmektedir. Buna paralel olarak da, insanların kırsaldan kentlere göç ederek hazır üretilmiş ürünlere yönelimlerinin artması ve kentlerdeki nüfus artışı tüm Dünyada insan faaliyetlerinin çevre üzerindeki etkisini hızla arttırmıştır. Bu süreçte üretim ve pazarlama faaliyetlerindeki hızlı ve gereğinden fazla ilerleyiş, doğal kaynakların daha hızlı bir şekilde tüketildiğini göstermektedir. Bunun yanı sıra; insanların ihtiyaç dışı gereksiz, aşırı tüketim eğilimine meyilli olarak yaşamaya devam etmeleri, tükenen kaynaklar ve hızla oluşan zararlı atıklar karşısında duyarsız kalmaları çevre ve insan sağlığı konusunda tehdit edici boyutlara yol açmıştır (Bkz: Kaçtıoğlu ve Şengül, 2010). Doğal kaynakların hızla tükenmesinin önüne geçilmesinde ve atıkların bertarafında etkili olan geri dönüşüm sayesinde yeni hammaddelerin yaratılması ve ürünleri yeniden kullanmak için eldeki kıt kaynakların korunması sağlanmaktadır. Örneğin geri dönüştürülen her bir ton kâğıt 12 ağacın kesilmesinin önüne geçmekte, %70 enerji ve %80 su tasarrufuna, %69 daha az kaynak kullanımına ve atmosfere %74 daha az sera gazı salınmasına imkân sağlamaktadır. Bu durumda 1 ton kâğıt hamuru için on yedi ağacın kesilmesinin, 3 tane küp şeklindeki şantiyeyi doldurmak için boş alan kullanılmasının önüne geçilmekte ve saatte 4,200 kilovatlık enerji tasarrufu sağlanmaktadır. Böylece bir evin ortalama altı aylık enerjisi ve 26.000 litrelik su tasarrufu sağlanabilmektedir (Cravers, 1988: 20-27). Geri dönüşüme yönelik örnekler, geri dönüşüm konusunda farkındalık uyandırma çalışmaları hızla artmaktadır. Bu çalışmalara örnek olarak bir giysi üretim firması olan Benetton verilebilir. Günümüzün kullan-at toplumunda bir moda şirketi olarak hedefi kaliteli, uzun süreli dayanan giysiler üretmek olan Benetton ürünlerinde doğal, geri dönüştürülmüş, rejenere (geri kazanılmış) ve sürdürülebilirlik alanında küresel makamlarca onaylanmış malzemeleri kullanarak, geri dönüşüm konusunda örnek bir firma olmayı başarmıştır. Montlarını içerisinde geri dönüştürülmüş polyesterden üretilmiş dolgu malzemesi ile üretmesi ve kazaklarda kolaylıkla geri dönüştürülebilir üstün kalitede yün malzeme kullanması firmanın geri dönüşüm odaklı ürettiğini göstermektedir (Bkz. United Colors Of Benetton, 2021). Dünya çapında baktığımızda, Coca Cola firmasının Vietnam'da başlattığı geri dönüşüm kampanyasının; boş kola şişelerini aktif bir şekilde kullanımını sağlamak üzere onları farklı objelere

dönüştürmesi güzel bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu proje, Coca Cola aksesuarları ile boş kola şişelerini; su tabancasına, baloncuk makinesine, boya fırçasına, davula, sprey şişesine, sabunluğa, dambıla ve çeşitli sos şişelerine dönüştürerek geri dönüşüme yönelik güzel bir örnek teşkil etmektedir. Ayrıca firma geri dönüşüme dikkat çekmek amacıyla Bangladeş'in 6 farklı noktasına "Happiness Arcade" (mutluluk marketi) adı verilen ve jeton yerine ped şişeyle çalışan bir oyun makinesi yerleştirmiş, böylece ped şişelerin kullanılabilirlik sürecini uzattığı gibi, atık yoğunluğunun azalmasına da katkıda bulunmuştur (Bkz: www.atiksahasi.com'dan akt. Gündüzalp, Güven, 2016:13).

Geri dönüşüme yönelik yaklaşımlardan bir diğeri sanatsal kapsamda farkındalık uyandırmaya yönelik yapılan ekolojik ve sürdürülebilirlik çatısı altında çalışmaları içermektedir. Bu yaklaşımlar sanatın topluma ışık tutma gücünden faydalanmaktadır. Alman filozof Arthur Schopenhauer'ın "gerçeği en evrensel ve duyumsal olarak anlatan tek şeyin sanat olduğu" (Erzen, 2002:57-62) şeklindeki sözü bu vurguyu kanıtlar niteliktedir. Sanatçı, sanatın evrensel dilinin gücü ile topluma ulaşmak ve farkındalık yaratmak için, eserleriyle hayata karşı duruşunutavrını ortaya koymaktadır (Köseoğlu, 2019:5). Ekolojik değişimler ve çevresel felaketler sonucunda sanatçıların ilgisi sanatla ilgili doğa ve ekoloji üzerine projeler yapmaya yönelmiştir. Sanat bilinçaltında yarattığı etkiyle önemli bir yerde konumlanmaktadır. Bu anlamda birçok sanatçının doğaya, geri dönüşüme yönelik farkındalığı artırmak için disiplinler arası problem çözme modellerine başvurduğu görülmektedir. Çağdaş sanatçıların üretimlerine bakıldığında yeniden canlandırma, hayat verme, habitatı restore etme ya da geri dönüşüme yönelik atık nesneleri sanat objesine dönüştürme şeklinde tarzlara başvurduklarını görmekteyiz (Bland, Krug, Congdon, 1998). Ekolojik sanatçı JackieBrookner "...Değerleri etkilemek, arzular yaratmak, insanların bir şeyleri önemsemesini sağlamak için insanların kalplerini, bedenlerini, bilinçdışı rüya yaşamlarını ve imgelemlerini etkilemek zorundasınızdır. Bu ise sanatın gayet iyi yaptığı bir şeydir." Sözüünü sarf ederek ekoloji ve sanat arasındaki bağı dile getirmiştir (Aydın, Zümrüt, 2013: 64).

Bu türden yapılan çalışmalar sürecinde atık malzemeler teknik olarak ileri dönüşüm ya da geri dönüşüm kapsamında bir süreçten geçmekte ve genellikle mesaj kaygısı içermektedir. Örnek olarak Şilili sanatçı CarmenMardonez'in (1988) atık yastık ve çarşafları birer sanat objesine dönüştürerek gerçekleştirdiği “Adaptasyon”, “Çarpık Niyetler” (şekil1), “Karanlık” (şekil2) gibi isimlerle ortaya çıkardığı heykeller verilebilir. Sanatçı bu çalışmalarında isimlerinden de anlaşılacağı gibi kendi içsel problemlerini çözmeye yönelik bir yol izlemiş, bunları yaparken insanlarda geri dönüşüm olgusunun gerçekleştiğine yönelik bir algı oluşturmuştur. (CarmenMardonez, 2022: parag. 4)

Şekil 1-CarmenMardonez, “Çarpık Niyetler”, Yastık ve El işlemeli Çarşaf Üzerine Tekstil Heykel, 2021

Kaynak: <https://www.carmenmardonez.com/sculpture-pillows/ds8v0tepvd8j5essprcw1w03pvof>Erişim tarihi: 7.09.2022

Şekil 2-CarmenMardonez, “Karanlık”, Yastık ve El işlemeli Çarşaf Üzerine Tekstil Heykel, 2021

Kaynak: <https://www.carmenmardonez.com/sculpture-pillows/ds8v0tepvqd8j5essprew1w03pvof>Erişim tarihi: 7.09.2022

Şekil 3-CarmenMardonez, “Hayali topografyalar”, Yastık ve El işlemeli Çarşaf Üzerine Tekstil Heykel, 2021

Kaynak:<https://www.carmenmardonez.com/sculpture-pillows/ds8v0tepvqd8j5essprew1w03pvof>Erişim tarihi: 7.09.2022

Yukarıdaki bilgiler bağlamında, tez kapsamında özellikle insanların ihtiyaç fazlası tüketim hırsına, bu tüketim hırsını daha da arttırmak için yapılan aşırı üretime, hem üretim hem tüketim sırasında oluşan atıkların çevreye verdiği zararlara, atıkların çevreye ya hiç ya da daha az zarar vermesini sağlamak ve gelecek nesillere

sürdürülebilir bir Dünya bırakmak amacıyla geri dönüşüm, ileri dönüşüm, yeniden kullanım çerçevesinde bilinçli bir şekilde geri dönüştürülmesi gerektiğine dikkat çekilmek istenmiştir. Dikkat çekilmek istenen diğer bir nokta; ister üretim ister tüketim aşamasında atığın oluşumuna sebep olan insanın bu süreçteki duyarsız, bencil tutumlarıdır.

Bu hedefler doğrultusunda tüketici birey olan insanın ister gereksiz fazla üretimle, ister işlevsel odaklı kullanım kapsamında ihtiyaç dışı yaptığı tüketim sonucunda neden olduğu atık yığımına dikkat çekmek amacıyla, insanların tüketim davranışları süreçlerindeki ve atık yığınları kaynaklı ekolojik dengenin sarsılışı karşısındaki duyarsız tavırları sanatsal biçimlendirme ve anlatımlarla yansıtılmaya çalışılmıştır. Sanatsal biçimlendirme aşamasında Hugo Boss Firması'ndan elde edilen üretim fazlası ve hatta üretime dahi girmeden, gereğinden fazla kumaş alımı, özürlü ürün v.b. nedenlerle kullanım dışı kalmış atıl tekstiller ve kesim atığı v.b. kapsamdaki üretim aşaması atıklarıyla ileri dönüşüm kapsamında yer alabilecek heykel çalışmaları yapılmıştır. Fakat esas üzerinde durulmak istenen konu geri dönüşüm kavramı olması nedeniyle, çalışmalar bir süre Hugo Boss bünyesinde sergilenip firmayla işbirliği içinde olan, firmaya farklı sebeplerle ziyaretlerde bulunan sektör temsilcileri, workshop, teknik gezi v.b. nedenlerle firmayı ziyaret eden öğrenciler kapsamında izleyicisiyle buluştuktan sonra, tez kapsamında dikkatleri geri dönüşüme çekmek için, heykeller geri dönüşüme gönderilmiştir. Atık/atıl/kullanım fazlası/kullanım dışı malzemelerin insanın doğaya verdiği zarara dikkat çekmek ve bu konuda farkındalık yaratmak için sanatsal objelere de dönüştürülebilecekleri, daha sonra da bu malzemelerden meydana gelen eserlerin de görevini tamamladıktan sonra geri dönüştürülebileceği vurgulanmak istenmiştir. Tezin bütününde bahsedilen sürdürülebilirlik ve geri dönüşüm kavramları yoluyla ister üretim sırasında ister kullanım aşamasında olsun, tüketim ve atık ilişkilerine dikkat çekerek gereksiz yere meydana gelen atık yığınları ve bunların çevreye verdiği zarara yönelik farkındalık uyandırılmak istenmiştir.

Amaçla ilişkili olarak tez araştırma sürecinde izlenen bilgi edinme yolu, kaynak ve alan araştırması şeklinde gerçekleştirilmiştir. Yazım sürecinde izlenen yol, sürdürülebilirlik odaklı geri dönüşüm çerçevesinde sürdürülebilirlik, geri dönüşüm, atık

nesne tanımlamalarına, örneklere, insan kaynaklı oluşan tekstil atıkları örneklerine, farkındalık oluşturmak amaçlı atıklara ve gereksiz tüketime yönelik sanatsal yaklaşımların bölümlere göre sıralama şeklinde gerçekleştirilmiştir. Tarihsel süreç itibari ile sanat içerikli örneklerde yer alan nesne ile çalışılan eserler “teknik nesne, işlevini yitirmiş nesne, müdahale edilmiş nesne” olarak karşımıza çıkmakla birlikte bu tez kapsamında çalışılan eserler “atık nesne” “üretim fazlası nesne” olarak iki türlü yaklaşımla ele alınmıştır. Geri dönüşüm, sürdürülebilirlik, atık nesne gibi kavramların temel olarak tanımlamalarına yer verilen tezin birinci bölümünün sonunda da bu kavramların sanatla olan ilişkisi anlatılmıştır. İkinci bölümde ise, geri dönüşüm kavramı kapsamında yapılmış olan tekstil atıklarıyla heykel uygulamaları çerçevesinde atık tekstilin heykel sanatında uygulanma alanları ve amaçlarını içeren başlıklar yer almaktadır. Bu başlıkların devamı tezin uygulama kısmından oluşmaktadır. Uygulama aşaması insanların gereksiz tüketim kaynaklı oluşturdukları ve neden oldukları atıklar karşısında duyarsız kalmaları ve onlara yansıtılması amacıyla oluşturulan kavram çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. İnsan kaynaklı ortaya çıkan atıklar tez içerisinde hem üretim süreci ile hem de tüketim süreci ile ilişkili olarak ele alınmıştır. Çünkü insanların ihtiyacından fazla satın alması üretimin de gereğinden fazla olmasına neden olmaktadır. Heykeller; üretim aşamasındaki tekstil atıkları ve insanların tüketim sonrası oluşturdukları tekstil atıkları ile doğaya verilen zarara ilişkin kavramsal çerçeveli çıkış noktasını vurgulamak amacıyla sürdürülebilirlik ve geri dönüşüm ile ilişkilendirilerek biçimlendirilmeye çalışılmıştır. Geri dönüşümü vurgulamak amaçlı atığa dönüşmüş olan malzemenin sanatsal yönlü değerlendirilmesi yapılmış ve aynı zamanda kavram kapsamında verilmesi istenen mesaj iletmeye çalışılmıştır.

I.BÖLÜM
GERİ DÖNÜŞÜM KAVRAMI VE
SANATLA İLİŞKİSİ

I.BÖLÜM

GERİ DÖNÜŞÜM KAVRAMI VE SANATLA İLİŞKİSİ

I.1. Geri Dönüşüm Nedir? Sürdürülebilirlikle İlişkisi?

18.Yüzyılın ikinci yarısında İngiltere merkezli olarak gerçekleşen Endüstri Devrimi'nin Dünyada büyük yer edinmesi, seri üretim yollarının açılması, buna bağlı olarak insanoğlunun hızla üretmeye ve tüketmeye ve sonucunda da hızla çöp üretmeye başlaması, yaşam döngüsü kapsamında bazı dengelerin sarsılmasına neden olmuştur. Geçen yıllar içerisinde, sürekli üreten ve sürekli tüketen insan bu sarsılmanın başkahramanı olmayı sürdürmüştür.

İnsanların ve diğer canlıların yaşadığı çevre ile olan uyumları yaşam döngüsünü oluşturmaktadır. Yaşam döngüsünün dengeli bir biçimde ilerlemesi ekolojik denge kavramı ile ifade edilmektedir. İnsan, bitki, hayvan, canlı organizmalar gibi etkenlerle; iklim koşulları, hava, su gibi etkenlerin birbirleri ile aralarındaki uyumunun bir karşılığı olan ekolojik dengenin varlığı, tüm canlı organizmalar için yeterli gıdanın bulunabilir olması ve bunun sabit olması durumunda kanıtlanabilen bir olgudur (Kaypak, 2012,s. 1-30). Bu denge, yeni türlerin ortaya çıkması, bazı türlerin ani ölümleri, doğal tehlikeler veya diğer canlılara göre çok daha fazla düşünme kapasitesine sahip olan insan kaynaklı sebeplerle birlikte bozulabilmektedir. İnsan kaynaklı sebeplerin en önemlisi doğadaki kaynakların bilinçsizce tüketilmesi ve tüketim sonucunda oluşan atıkların doğaya terk edilmesidir. Bunların sonucunda insanların daha ne kadar süreyle doğada yaşamlarını sürdürebileceklerinin bilinmezliği, doğanın sınırlı kapasitesinden dolayı insan ihtiyaçlarının zamanla karşılanamayacak duruma geleceği kaygısı, ekonomik, sosyal ve çevresel olmak üzere birçok alanda devamlılığı sağlamak için sürdürülebilirlik ve sürdürülebilirlik stratejilerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur.Bu kapsamda tüketicilerin ürettikleri atık hacmini en aza indirmenin yolları olarak azaltma (reduction), yeniden kullanım (reuse), ileri dönüşüm (upcycling) ve geri dönüşüm (recycling) (Shektar, akt. Umut, 2015,s. 263-288)gibi önemli kavramlar ortaya

çıkıştır Reuse/Yeniden Kullanım ve reduction/azaltma kavramlarından kısaca bahsetmek gerekirse; eskimiş bir ürünün atılması yerine o ürünü tamir ederek yeniden kullanıma sokmak, ya da tek kullanımlık ürünler yerine temizleyip tekrar kullanabileceğimiz ürünler, örneğin plastik çatal tabak vs. yerine yıkayıp kullandığımız metal kaşık, çatal vs, daha az satın almak anlamına gelen (azaltma) sürdürülebilirlik stratejilerinde atılmış önemli bir adım olduğunu söylemek yerinde olacaktır. Bu kavram kapsamına yine kullanılmış eşya satın almak, yenisini almak yerine kıyafetleri onarıp kullanmaya devam etmek, daha az elektrik tüketmek ve bilinçli ve ihtiyaç dâhilinde uzun ömürlü giysiler satın almak gibi azaltma stratejileri girmektedir (Bkz.Brennan, 2018).Hatta azaltma kavramının aslında daha eskiden de var olduğu yapılan bazı araştırmalarda ortaya çıkmıştır. Ortaçağ Avrupa'sında, Rönesans'a kadar dayanan ikinci el giysi pazarlarının varlığından bahsedilmektedir (Bkz.Weinstein, 2014). Bu pazarlar (şekil 4) aracılığı ile atıl duruma düşmüş giysiler satılmakta ve dolayısıyla atık bertarafı gerçekleşmektedir.Atık oluşumunun önüne geçmeyi hedef edinen “yeniden kullanım” kavramı ise, atıl duruma gelmiş bir ürünün başka işlevlerde kullanılabilir durumuna bakarak, herhangi bir kimyasal işlev görmeden birçok kez daha kullanımı anlamına gelmektedir. Bu kavram tüketicilerin, giysi veya yiyecek kavanozları gibi eşyaları atmaları yerine, onlar için yeni kullanım alanları bulmalarını hedeflemektedir. (Bkz.EpaBirleşik Devletler Çevre Koruma Ajansı,2016). Buna örnek olarak da, içecekleri veya arta kalan yiyecekleri saklamak için kavanozları kullanmak ve kullanılmış DVD'leri atmak yerine takas etmek veya satmak,eskimiş penyeleri keserek ip haline getirdikten sonra, bu iplerle örme gibi tekniklerle çanta,sepet ya da puf üretmek verilebilir (şekil 5) (Bkz. Brennan, 2018). Sürdürülebilirlik stratejilerinden diğer süreç ise ileri dönüşümdür. Bu süreç, atık ya da kullanışsız ürünlerin yeni bir malzemeye dönüştürülmesi ya da daha yüksek çevresel değere sahip ve daha kaliteli bir ürüne dönüştürülmesi olarak açıklanmaktadır. Bu süreçte yeni bir ürün geliştirerek atıkların kullanılması ve değerlerinin artırılması sağlanmaktadır. Bu yöntem ile malzeme var olduğu formdan daha kalifiye bir forma bürünmekteve dahadeğerli bir sonuca ulaşmaktadır (Ecochic Design Award, 2021:1).Tüketici sonrası oluşan atıklar için bireysel bir çözüm sunmakta olanbu kavramın amacı, kullanılabilir durumda olan

malzemelerle yeni bir ürün geliştirerek atık miktarlarını düşürmektir (Smusiak'tanakt. Üner-Başaran, 2016).

İleri dönüşümde hammaddenin işlenmesi için üretim bandına tekrar girmesi gerekmemektedir. Geri dönüşümde olduğu gibi ileri dönüşümde, materyalin başka bir ürüne dönüşmesi için enerji kullanılmamaktadır. Bu sayede hammadde ve enerji kaynakları tüketimi azaltılarak çöp kavramı ortadan kalkmaktadır (Dal, Gökçe, 2019:30-3). İleri dönüşümüne örnek olarak, artık giymeye uygun olmayan hasarlı giysilerin tamir edilerek başka giysilere, çeşitli kılıf tarzında ürünlere dönüşmesi veya tasarımcının yaratıcılığı doğrultusunda yeni bir işlevde yer alması verilebilir (Şekil 6). (Upcycling, 2020: parag.4) Braungart ve McDonough (2002); ileri dönüşüm işleminin geri dönüşümün iyileştirilmiş hali olduğunu, "beşikten mezara" doğrusal sürecini değiştirdiğini, dolayısıyla atık kavramını ortadan kaldırarak biyosferdeki toksik maddeleri azalttığını belirtmektedir (Bkz.Sung, 2017). İleri dönüşüm tekniği ile işlevini yitirmiş materyaller faydalı veya daha değerli bir başka materyale dönüştürülmektedir(Dal, Gökçe, 2019:30-3).

Şekil 4- İstanbul İkinci El Giysi Pazarından Örnek

Kaynak: <https://www.google.com/search> erişim tarihi: 9.09.2022

Şekil 5- Eski Penyelerden Oluşturulmuş Puf

Kaynak: <https://denizinblogu.wordpress.com/2016/01/16/eski-penyelerden-puf-yapimi/erişim> tarihi: 10.9.2022

Şekil 6- Eskimiş Jean Kumaştan Üretilmiş Defter Kılıfı

Kaynak: <https://www.eniyihediyefikirleri.com/2015/12/eski-kot-pantolonlardan-el-yapimi-hediyeler.html>

Tüm bu stratejileri kapsayan sürdürülebilirliği genel anlamıyla, yaşam döngüsünün sağlıklı bir şekilde ilerleyebilmesi için, doğal kaynakların sürekliliğinin devam edilebilir bir şekilde sağlanabilmesi olarak tanımlayabiliriz (Gladwin, Kennely, Krause,1995,s.874-904). Kökeni Latince ‘subtenir’ kelimesine dayanmakta ve

‘korumak’ veya ‘aşağıdan desteklemek’ anlamlarına gelen sürdürülebilirliğin içinde yer alan (Bkz. Muscoe, 1995)geri dönüşüm ise günümüzde adı sıkça duyulan, doğal ya da yapay kaynakların üretime girdikten sonraki ömrünü mümkün olduğunca sürdürebilme çalışmalarını içeren bir kavram olarak tanımlayabiliriz.

James Watt’ın geliştirdiği buharlı makinası(1769); EdmundCartwright’in buhar gücü ile çalışan dokuma tezgâhı ve Eli Whitney“in çırçır makinesi (1793) gibi teknolojik buluşlarla sembolleşen ‘Endüstri Devrimi’ çevreye özellikle kirlilik ve doğal yaşama zarar vermeye başlamıştır. Bu buluşlar, özellikle tekstil, demir-çelik, tren ve buharlı gemi endüstrilerinde belirgin bir üretim artışı ve ekonomik büyüme sağlayan ve zaman içerisinde toplumlar üzerinde uzun ve kalıcı etkiler bırakan bir hal almıştır. Sürdürülebilirlik, ‘Endüstri Devrimi’ ile birlikte, bütün bu etkilere tepki olarak ortaya çıkmıştır. Doğal dengeyi bozmadan, yaşamak için ihtiyacımız olan her şeyi gelecek nesillere ulaştırmak ve bunları yararlanabilecekleri şekilde üretmek ve sürdürmek anlamına gelen (Önlü, 2017:37-49), sürdürülebilirliğiçözümlerin anlık değil kalıcı olmasını hedefleyen bir varoluş biçimi olarak da tanımlanmaktadır (Ateş, 2013:106-107). ManfredMax Net'e (2015) göre sürdürülebilirlik “gelecek kuşakların ihtiyaçlarını karşılamakla ilgilidir”. Sürdürülebilirlik ile ilgili en popüler tanım ise ilk kez Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Komisyonu (Bruntland Komisyonu) tarafından hazırlanan “Ortak Geleceğimiz” (OurCommonFuture)(Ortak Geleceğimiz) başlıklı raporda yer alan tanımıyla “bugünün gereksinimlerini gelecek kuşakların kendi gereksinimlerini karşılamalarını engellemeyecek biçimde karşılayabilmek şeklindedir(Ayanoğlu, Ağaç, 2017:252-273).

“Sürdürülebilirlik” kavram olarak ilk defa 1982’de IUCN (International UnionforConservation of Nature/Dünya Doğayı Koruma Birliği) tarafından kabul edilen Dünya Doğa Şartı belgesinde yer almış ve insanların yararlandığı ekosistem, organizmalar, kara, deniz ve atmosfer kaynaklarının en iyi şekilde sürdürülebilirliğini sağlayacak şekilde yönetilmelerini ifade etmek amacıyla kullanılmıştır” (Ömürbek, Özge, 2021: 295-311). Konunun önemi nedeniyle 1987 yılında Birleşmiş Milletler “Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu”, “Ortak Geleceğimiz” konusunda bir rapor hazırlamıştır. Komisyon, nüfus, enerji, sanayi, yerleşim, besin ve biyolojik çeşitlilik gibi

problemlerin küresel sorunlar olduğunu ve tüm bunların birbiriyle etkileşim içinde bulunduğunu, bunların birbirinden ayrı düşünülmemeyeceğini dile getirmiştir.

Sürdürülebilir bir dünya, sürdürülebilir bir yaşam için, dünya çapında çeşitli programlar, hareketler gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Bu programlar ya da hareketler atıkların bertarafı ya da oluşumlarının önüne geçmekle ilişkili olmalarının yanı sıra, iklim değişikliği, doğa ve tüm canlılar arasındaki ilişki vs.ile de ilgilidir.

Her bir hareket kendi içinde farklı alanlarda sürdürülebilirliğe katkı sağlamaktadır. Özellikle atıklar ve insan ilişkisine yönelik hareketler ve projeler sürdürülebilirlik ve insan ilişkisinin temel teması haline gelmiştir denilebilir.

İlk atılım, 1972 yılında Stokholm'de “OnlyTheEart” sloganı ile gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler (İnsan ve Çevre) Konferansında dile getirilmiştir. Bu konferans ile çevresel sorunların kapsamlı olarak ele alındığı sürdürülebilirlik kavramının temelinin atıldığı ilk uluslararası konferans gerçekleşmiştir (Denek, 2019: 817-842).

Eylül 2002 tarihinde Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi (Rio+10) “Ortak hedeflerin ve gündemlerin benimsenmesi sürecinde, Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı'ndan on yıl sonra çevrenin korunmasıyla sosyal gelişme ve ekonomik gelişmenin bağlantılı bir şekilde yürütülerek sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması konusunun değerlendirilebilmesi” amacı ile Johannesburg'ta toplanmıştır. “2012 yılında yine BM öncülüğünde düzenlenen RİO+20 Zirvesi “BM Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı” olarak adlandırılmıştır. İlginin oldukça yoğun olduğu konferansta sürdürülebilir gelişme ve yoksulluğun azaltılması çerçevesinde düşük karbon salınımı, özellikle kaynakların etkin kullanımı ve sosyal sorumluluk anlamlarına gelen yeşil ekonomi ve sürdürülebilir gelişmenin kurumsal çerçevesi tartışılmıştır. Bu çerçeve ile minimum tüketimle, maksimum geri dönüşümlerle çevreye daha az atık bırakarak tamamen doğanın korunmasına ve sürdürülebilir bir çevrenin oluşumuna dayalı bir yapı oluşturulacaktır.

Sürdürülebilirlik kapsamında öncü hareketlerden biri yine 1970’lerde çevreci yazarlar tarafından gerçekleştirilmiştir. Yazılarında yaşanan bu çevre sıkıntılarına

çözüm üretmek için aracı olan Amerikalı yazar ve doğa bilimci Rachel Carson 1962’de yayınladığı “Silent Spring” (Sessiz Bahar) adlı eseriyle, sürdürülebilirliğin atık ve insan ilişkisi çerçevesinde, tüm toplum tabakalarında en azından yaşadığı dönem için bir alarm etkisi oluşturmaya çalışmıştır. Carson bu kapsamda, yaşamımızın devamının ekosistemlerin devamıyla ve sağlıklı işleyişiyle mümkün olabileceği gerçeğini göstermek amacıyla yazılarında, tarım ilaçlarının hayvanlar ve insanlar için tehlikelerini ortaya koyan açıklamalarda bulunarak, bu durumun sürdürülebilir yaşam konusunda ters etki yapacağını savunarak, tehlike sinyallerini anlatmaya çalışmıştır. Sürdürülebilirlik kapsamında oluşan bir başka oluşum ise, bazı çevre eylemcilerinin sergiledikleri duyurulardır. Bu eylemciler, çevrenin toplu bir insan sorumluluğu olduğunu ve çevrenin kötüye kullanılmasına ya da ihmal edilmesine karşı açılan savaşa herkesin katılması gerektiğini duyurarak, sürdürülebilirlik için mecburi olan hassasiyeti atık ve insan ilişkisine değinerek vurgulamak istemişlerdir.

Belirli bir yaşam kalitesi ve tüketim alışkanlıklarına sahip insanın veya ekolojik topluluğun gereksinim duyduğu kaynaklar çerçevesinde sürdürülebilirlik açısından ortaya çıkan ekolojik ayak izi (şekil 7) kavramı, ortaya çıkan atıkların zararsız hâle dönüştürüldüğü, sınırları belli ekolojik yönden üretken bir alan (sulanabilir arazi, ormanlık, otlak, deniz) ve karbondioksitin emildiği alan şeklinde tanımlanmaktadır (Bkz. Marin, 2004). Yaşamın devam edebilmesi için, tüketilen kaynakların ve dolaylı olarak üretilen atıkların, sürekli bir döngü halinde belli bir miktar verimli toprak ve su gereksinimi olmaktadır. Tüketilen kaynakların üretiminin sağlanması ve oluşturulan atıkların absorbe edilmesi için gereken verimli toprak ve su alanı ekolojik ayak izi olarak ifade edilmektedir (Bkz. Schaller, 1999). İnsanlığın ekolojik etkileri ekolojik ayak izi hesaplanarak ölçülmektedir. Bu hesaplama belirli bir yıl içerisinde benimsenmiş üretim ve yönetim uygulamaları kapsamında tüketilen kaynakları üretmek ve tüketim sonucu yaratılan atıkları bertaraf etmek için gerekli olan biyolojik açıdan üretken toprak ve su alanları ölçülerek yapılmaktadır. Ekolojik ayak izi (şekil 7) hesaplamaları yapan ülkeler, ekolojik varlıkların değerini ölçebilmekte, izleyebilmekte ve yönetebilmektedir. Buna bağlı olarak da, ekolojik bilançosunu çıkaran ülkeler eldeki kaynakları yönetmek için gerekli verilere ulaşarak, sürdürülebilirlik

kapsamında geleceği güvence altına almayı sağlayabilmektedir. Ekolojik ayak izi bilançosunu hazırlayan ülkeler gezegenin taşıma kapasitesini göz önünde bulundurarak ve kalkınma hedeflerine çevresel sürdürülebilirliği de katarak ve ekolojik açıklarını kapatarak, sürdürülebilir ekonomi yolunda geleceğin refah toplumlarına doğru hızlı adımlarla ilerleyebilmektedirler (Galli vd., 2012:4).Ekolojik ayak izi hesaplamaları birçok yönden önem taşımaktadır. Ekolojik ayak izi hesaplamaları ile;

- İnsanların çevre üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi,
- Dünyadatüketilen biyolojik olarak üretken alan miktarının hesaplanması,
- Tüketim sonucunda ortaya çıkan atıkların yok edilmesi için gereken toprak ve su alanlarının büyüklüğü
- Ülkelerin, kentlerin, ailelerin ya da bireylerin ne kadar biyolojik üretken alan kullandıklarının belirlenmesi mümkün olmaktadır(Tosunoğlu, 2014: 162).

Şekil 7-Ekolojik Ayak İzi

Kaynak:<https://ecology2011tamara2011sp.wordpress.com/2011/03/07/ecological-footprint/>Erişim tarihi: 9.07.2021

Böylece, tüketilen alan ve malzeme ile üretilen alan- malzeme ilişkisinde doğru yönde bir orantı ilerleyecek, ayrıca çevreye ekonomik anlamda ve kirlilik anlamında verilen etki aza inecektir. Daha bilinçli bir şekilde geleceğe doğru adımlar atılacaktır. Atık israfına yönelik karbon ayak izi için yapılan çalışmaların başında ise; devletlerin, çözüm için makro düzeyde karbon salınımını azaltan ortak politikaları gelmektedir.

Bununla birlikte başta uluslararası dev şirketler olmak üzere, tüm şirketler sosyal sorumluluk stratejileri adı altında “Karbon ayak izinin azaltılması” için çalışmalar yürütmektedir. Bu şirketlerden bir tanesi; daha az enerji, kâğıt ve su tüketimi için üretim süreçlerini yenileyen, çevreci ürünler çıkaran bir şirket olan ve “Sıfır Karbon Programı” adıyla bir proje yürüten Atos şirketidir. Bu çerçevede Atos, Yenilenebilir Enerji Teknolojilerine yönlendirmeye, tüm müşterilerinin sürdürülebilir çevreci faaliyetlerini desteklemeye, ciddi miktarlarda enerji kullanan Olimpiyat oyunları gibi büyük spor organizasyonlarının elektrik kullanımını, kâğıt kullanımını ve ilişkili seragazi salınımını azaltmaya yönelik çalışmalarda bulunmaktadır. Tüm çalışmalarında, çevresel ve toplumsal sorumluluğu da göz önüne alan şirket, 2009-2011 yılları arasındaki üç yıllık süreçte karbon ayak izinde yüzde 34,6’lık düşüş sağlamayı başarmıştır (Toksoy, Fevzi, 2013:48-49).

Sürdürülebilirlik-tekstil ve atık ilişkisinden örneklendirme yapmak gerekirse; üret-kullan-at felsefesindeki iş modellerinden biri olarak görülen ve giyinme gibi birçok ihtiyacımızı gidermeye yönelik, olmazsa olmaz bir ekonomik alan olan tekstil sektörünün ekonomik kapsayıcılık, çevresel sürdürülebilirlik ve sosyal refah üzerinde yarattığı stres ve gezegenin sınırlarını zorlayan bir hale gelmesi sonucunda, Ellen MacArthur adındaki bir Vakfın çalışmalarından söz edilebilir. Kaynaklarını tamamen kaybetmeden onları yeniden kullanan ve doğru tasarımlar sayesinde kendini yenileyen bir tekstil ekonomisi yaratmanın peşine düşen vakıf, bu amaçla tüm tekstil değer zincirinde temel sistemik değişiklikler yaparak, sürdürülebilir ve döngüsel bir sistemi yaratma çabasına girmiştir. Sonuç olarak vakıf, atıkların ve kirliliğin tasarımın dışarısına çıkarılmasını, yeniden kullanılabilir malzemeler ve bunlara yönelik üretim süreçlerine geçilmesini, üretim ve dağıtımda erişilebilir ve temiz enerji kullanımını hedef edinen, “döngüsel tekstil prensipleri”ni geliştirmiştir. Bu prensiplerin başında da, giysilerin yetersiz kullanımı ve geri dönüşümlerinin eksikliği sonucu kaybedilen beş yüz milyar dolarlık bir rakam tespiti ve ardından yeni bir tasarım ile malzemenin atığa dönüşmesinin önüne nasıl geçilebileceğine dair yöntemler yer almaktadır. Bununla birlikte, yenilenebilir enerjinin kullanımı, yeniden kullanıma yönelik pazar tanımları gibi faktörler de bulunmaktadır (Atalay, 2020:26).

Bir diğer örnek, atık giysilerden yola çıkarak yapılan yeni üretimler konusunda verilebilir. “Bir şirket olarak yapabileceğimiz en sorumlu şeylerden biri, daha fazlasını satın almak zorunda bırakmamak için yıllarca dayanan yüksek kaliteli şeyler yapmaktır”

şeklinde bir açıklama yaparak, eşyaların ömrünü uzatmaya ve daha fazla tekstil ürününü çöplüklerden kurtarmaya yönelik bir çalışma başlatan, Patagonia adlı şirket, 2019 yılında, “WornWear” adında ikinci el kıyafetlerin satıldığı bir mağaza kurmuştur. Bu şirket, müşterilerden giyilmeyen, biçimi bozulmuş giysileri toplayıp, yeniden kullanılabilir hale getirmektedir ve onları yeniden tasarlayarak,tekrar satışa sunmaktadır (Bkz. Brown, 2021).Genellikle üretilen kıyafetlerin yüzeyi okyanustaki plastik kirliliğinin en zararlı biçimlerinden biri olan “Hayalet dişli” olarak bilinen atık balık ağlarından oluşturulan bir malzeme ile kaplanmaktadır. Öncelikle okyanustan toplanan balık ağları karbon ayak izini, işlenmemiş ekstraktif malzemelere olan etkiyi ve bağımlılığı azaltma" hedefiyle ortaya çıkarılan “NetPlus” adı verilen yeni bir malzemeye dönüştürülmektedir(şekil 8). Daha sonra bu malzeme dış kaplama aracı olarak, toplanan giysiler üzerinde kullanılmaktadır (Bkz.Pointing, 2012).

Şekil 8-Patagonia Tarafından Balık Ağı Plastiği Olan Netplus ile Üretilen Sürdürülebilir Ceket, Patagonia

Kaynak: <https://www.livekindly.co/patagonia-jackets-recycled-fishing-nets/> Erişim Tarihi: 10.08.2021

Sürdürülebilirlik kapsamında ortaya çıkan en önemli kavram geri dönüşüm kavramıdır denilebilir. Geri dönüşüm, sürdürülebilirliğin yaşam döngüsündeki devamlılığını sağlama kapsamında, gerekli olan kaynakların doğaya ve insan yaşamına zarar vermeden devamlılığın sağlanması için atıkların değerlendirilmesi aşamasıdır. Endüstrileşme döneminde başlayan hızlı tüketimle gündeme gelen geri dönüşüm kavramı, aslında antik dönemden beri var olan bir kavramdır. Bu dönemlerde

insanlar doğal yollarla geri dönüşümü hayatlarının içinde yaşıyorlardı. Beslenme barınma ve korunma insanoğlunun geçmişten bugüne yaşamını sürdürebilmesi için temel yaşam koşulları olmuştur. Tüm bunlar için üretmek durumunda kalan insanlar, beslenmek için avlanmış, barınmak için ev inşa etmiş, korunmak için giysi üretmiştir. İlk çağlardan beri, üretimin olduğu her yerde atığın oluşumu da kaçınılmaz olmuştur. O dönemde atıklarla, çöpe atmak (toprağa bırakma), yakmak ve geri dönüştürmek olmak üzere üç şekilde mücadele ediliyordu. Dışarı atılan yiyeceklerin yenilebilir olanlarını köpekler ve domuzlar tüketerek günümüzde de olduğu gibi geri dönüşüme katkıda bulunmuş oluyorlardı. Yine atılan ürünlerden toplumun ihtiyacı olan kesim yararlanarak geri dönüşümün bir zincirinde yer alıyorlardı. Bu atılan ürünler temel ihtiyaçlar bağlamında bazen besin malzemeleri bazen de tekstil malzemeler gibi kullanım amaçlı malzemeler oluyordu. İnsanlar ihtiyaç duyduklarından dolayı, eskimiş eşyalarını başka bir kullanım eşyasına çeviriyordu. Özellikle eskimiş olan giysilerden yapılan ipliklerle farklı kullanım eşyaları üretiliyordu. Geri dönüşüm sağlansa bile, yine de onlardan da arta kalan, hiçbir işe yaramayan kalıntılar, zamanla toprak üzerinde büyük yığınlar oluşturuyordu ve eski dönemlerde dahi, geri dönüşümün yaşam döngüsü için ne kadar gerekli olduğu anlaşılmaktaydı (Janes, 2003:2). Yapılan arkeolojik çalışmalara göre; malzeme olarak kaynakların az olduğu eski dönemlerde, az sayıda bulunan kırık çanak, testi ve küller geri dönüşen nesnelerin bir kanıtı olarak görülmektedir. İngiltere'de kömür ve ağaçların yanmasıyla elde edilen toz ve küllerin toplanıp tuğla yapımında kullanılması, Avrupa'da kılıç, tencere, bronz hurda gibi metal parçaların eritilerek metal paralara ya da kullanılacak başka ev eşyalarına dönüştürülmesi, ürünlerin sürekli bir kullanım ağına sokulmaya çalışıldığını göstermektedir (Türemen-Aslı- Özdoğan, 2018: 806).

Geri dönüşümün gerekliliğini ilke edinen toplumlardan örnek vermek gerekirse, bu toplumlardan en dikkat çekici olanı Arkaik kültürlerden olan Azteklerdir denilebilir. 14. Yüzyılda Meksika ve Orta Amerika medeniyetlerinden gelen, avcılık ve toplayıcılık yoluyla hayatta kalan göçebeler olan Aztekler, "atıkların" geri kazanılabilen, yeniden kullanılabilen, geri dönüştürülebilen ve imalat ve tarımda verimli bir şekilde kullanılabilen kaynaklar olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bunu öncelikle

besinleri ekinleri dölleyen gıda atıkları ve tarım atıkları gibi her türlü organik atığı çevredeki bataklıkların saz ve toprak ile kurutularak adacık haline getirilmesiyle kazanılan arazi anlamına gelen “Chinampa” adında adacıklar içerisinde geri dönüştürerek başarmışlardır. Daha sonra, insan dışkısı ve idrar gibi bazı atık maddelerin alınıp satılabilir derecede değerli olduğunu keşfederek başarmışlardır. Şöyle ki; insan idrarı kumaşların boyanmasında sabitleştirici bir element olarak kullanılmış, insan dışkısı ise “chinampalar”da kullanılan en değerli gübre olarak görülmüştür. Bunun için hemen hemen her evde, idrarı satmak için depolamak amacıyla kullanılan seramik kaplar bulundurulmuştur. Hatta halkı geri dönüşüme teşvik etmek için bazı kanuni uygulamalar da geliştirilmiştir. Atıkları kamusal alanlara attıkları için insanlar cezalandırılmış; ancak atıklarındaki geri dönüştürülebilir maddeleri geri kazandırmaları halinde cezalardan kurtulmuşlardır (Şekil 9) (Medina, 2014, Parag.3-4).

Şekil 9-Atıklarını Kamusal Alanlara Attıkları İçin, Aztek Cezalarını Tasvir Eden CodexMendoza'dan Alıntılar.

Kaynak: <https://ourworld.unu.edu/en/the-aztecs-of-mexico-a-zero-waste-society>

Erişim tarihi: 10.08.2021

Günümüzde ise geri dönüşüm kavramının anlamı daha kapsamlı hale gelmiştir. Bu kapsam ekolojik dengenin korunmasına yöneliktir. Geri dönüşüm tanımlamalarındaki geçmişle ve bugünle olan ortak yön, her ikisinde de bir şekilde “dönüşüm” kavramının yer almasıdır. Geçmişten günümüze kadar geçen süreçte dönüşüm biçimleri bilimsel yönden ele alınarak daha kapsamlı bir şekilde

uygulanmıştır. Günümüzde geri dönüşüm; yeniden işlenebilir özelliği olan bir nesnenin kullanıldıktan sonra atılması yerine, tekrar hammaddeye çevrilerek yeniden üretim sürecine dâhil olması biçiminde tanımlanmaktadır. Ulusal Geri Dönüşüm Stratejilerine göre, değerlendirilebilir atıkların çeşitli fiziksel veya kimyasal yöntemler ile ikincil hammaddeye dönüştürülerek tekrar üretim sürecine dâhil edilmesidir. (Ulusal Geri Dönüşüm Strateji Belgesi ve Eylem Planı 2014-2017:11). Türk Dil Kurumu da geri dönüşümü, atıkların yeniden değerlendirilmesi durumu olarak tanımlamaktadır (Bkz.Türk Dil Kurumu,2017). Üst paragraflarda da belirtildiği gibi, seri üretimin henüz ortaya çıkmadığı dönemlerde geri dönüşüm kendiliğinden var olan bir olguydu. Ancak zamanla üretim miktarının artışı ve bununla bağlantılı olarak maliyetin de düşmesi, alım gücünün artmasına ve ihtiyaç durumunun azalmasına neden olmuştur. Bu da atıkların hızla çoğalmasına yol açmış ve doğal çevre dengesi zamanla tehlike altına girmeye başlamıştır. İçinde yaşadığımız yüzyıla gelinceye kadar bu tehlike kat kat artmıştır. Sanayileşme, kentleşme, teknolojik gelişme ve hızlı nüfus artışı doğanın temel fiziksel öğeleri olan hava, su ve toprak üzerinde olumsuz etkilerde bulunarak insanları ve diğer canlıları olumsuz yönde etkilemiştir ve etkilemeye de devam etmektedir. Bu da üretim ve tüketimle birlikte oluşan zararlı ve işe yaramayan atığın en aza indirilmesi manasına gelmektedir. Ancak bu şekilde sürdürülebilir bir yaşama destek verilebilir.

Bu desteklerden biri de sürdürülebilirlik ve çevre dengesi kapsamında ortaya çıkan ekolojik ayak izi, yaşam döngüsü analizi gibi ekolojik dengeye en az zararı indirme çalışmalarını içeren kavramlardır. Üst paragraflarda daha ayrıntılı anlatılmış olan bu kavramlar, sürdürülebilirlikle geri dönüşümün birbirlerinden bağımsız olmadığını gösterir.

Geri dönüşümün sürdürülebilirlikle ilişkisini detaylı bir şekilde anlatacak olursak, öncelikle iki kavramı birleştiren yönleri dikkat çekmek yerinde olacaktır. Geri dönüşümün doğal ya da yapay malzemeyi çöp olmaktan kurtarma çabası dolayısıyla tükenmek üzere olan yaşam ve doğada bir kurtarıcı gibi görülmesi ile sürdürülebilirliğin insanların yaşam alanında kurtarıcı, koruyucu bir rol üstlenmesi, bu iki kavramın en genel anlamda ortak yönleri olarak karşımıza çıkar. Sürdürülebilirlik kavramı ekolojik sorunlara daha geniş ve genel bir açıyla yaklaşmayı kapsar. İçinde yaşadığımız doğanın

gelecek zamanlarda da aynı saflığını ve tazeliğini korumasını hedefler. Sürdürülebilirliğin bu genel açıdaki yaklaşım biçimlerinden biri de geri dönüşümdür. Geri dönüşüm ise ekolojik dengeye odaklanarak ekolojik dengeyi koruma konusunda daha ayrıntılı bir hedefe kitlenir. Geri dönüşüm sürdürülebilirlik kapsamında yer alan çalışmalardan sadece bir tanesidir. Günümüzdeki anlatımıyla geri dönüşümün aşamaları özetle, atıkların toplanması, ayrışması ve yeni bir üründe değerlendirilmesi şeklindedir. Tüm bu aşamalar gerçekleştirilirken de önemli olan şey ekolojik dengeye zarar vermemektir. Atık sarfiyatının yanı sıra, dolaylı olarak üretim için gerekli enerji ve doğal kaynakların sarfiyatının kurtarılmasında da temel rolü oynayan geri dönüşümün elde kalan malzemeyi değerlendirerek enerji ve doğal kaynak tüketimini aza indirmesi sürdürülebilirlik ile ilişkisinde temel unsuru oluşturmaktadır.

Geri dönüşüm kavramının önemi gün geçtikçe artmaktadır. Bu nedenle, doğal kaynaklardan uzun sürede ve en üst seviyede faydalanabilme, ekonomik değeri olup kullanım dışı kalan atıkları geri dönüştürebilme ve tekrar kullanabilme yöntemleri kullanılmalıdır. Geri dönüşüm sayesinde çöp olarak düşünülen atıklardan yeni hammadde üretilir. Özellikle gelişmiş ülkelerde geri dönüşümün hem çevresel hem de ekonomik faydaları göz önüne alınarak hükümetler ve sivil toplum kuruluşları tarafından yapılan çalışmalarda halkın geri dönüşüm davranışını geliştirmeye yönelik programlar uygulanmaktadır (Haldeman, Turner 2009: 544).

Örneğin, (EPA)(Birleşik Devletler Çevre Koruma Ajansı) adındaki kimyasalları ve diğer kirleticilerin üretimini, işlenmesini, dağıtımını ve kullanımını düzenlemekle yükümlü, misyonu, insan ve çevre sağlığını korumak olan Çevre Koruma Ajansı, Amerika Birleşik Devletleri Federal Hükümet Kurumu bir çalışma yapmıştır.

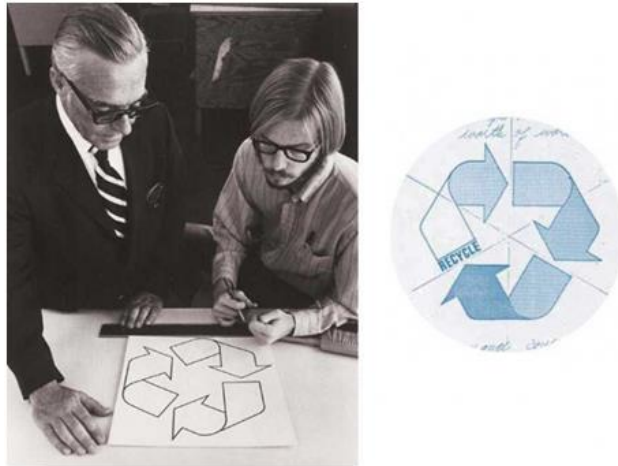
Bu çalışmada, geri dönüşüm oranlarını iyileştirmek amacıyla katılımcı yardımını artırmak hedeflenmiştir. EPA bu anlamda çok titiz çalışmış ve büyük şehirlerden küçük şehirlerdeki halka kadar, geri dönüşüm konusunda teşviğe yönelik çalışmalar başlatmış vatandaşların katılımını sağlamak amaçlı geri dönüşüm programlarını ve fikirlerini değerlendirmek için belediyelere bazı önerilerde bulunmuştur. Bu öneriler, toplu taşıma yerleri, park gibi kamusal alanlarda bulunan

çöplüklerin yanına geri dönüşüm kutularının eklenmesi, iletişim araçlarında örneğin gazete ve bültenlerde aydan aya gelişen geri dönüşüm miktarlarındaki başarı ölçütlerinin paylaşılması şeklindedir. Bunun yanı sıra; geri dönüşüm konusunda duyarlılık göstermeyen kişilerin belirlenip, onlara yeniden geri dönüşümün öneminin anlatılmaya çalışılması, geri dönüşüme yönelik engellerin ve itirazların belirlenip çözüme kavuşturulması, geri dönüşüm ile ilgili kamusal alanlarda reklam yapmak amaçlı, otobüs gibi toplu taşıma araçlarında geri dönüşüm posterlerinin yayınlanması şeklindedir. Bu programların sonucunda EPA 2009 yılında bazı istatistiklere ulaşmıştır. Bu çalışmaların sonunda 2009'da Amerikalılar tarafından üretilen atığın% 34'ü geri kazanılmış, yönlendirilmiş olan %34 atık 82 milyon ton olarak geri dönüştürülmüş, ABD geri dönüşüm endüstrisi tarafından yıllık iki yüz otuz altı milyar doların üzerinde gelir elde edilmiştir (Bkz.Dillon, 2015). Bu tür çalışmalara örnek vermek gerekirse, ABD 'de Tüketici Güçlendirme ve Eğitim, Yaşlı Tüketici gibi konular kapsamında çalışmış olan 'Tüketici ve Aile Ekonomisi'nde uzmanlaşan Malezya Putra Üniversitesi, Kaynak Yönetimi ve Tüketici Çalışması Bölümünde öğretim üyesi olan SharifahHaron, LPalm, ve N Yahaya'nın çalışmaları örnek olarak verilebilir. Haron, Palm ve Yahaya (2005) sürdürülebilirlik çalışmaları içerisinde geri dönüşümden yola çıkarak yaptıkları çalışmalarda sürdürülebilir tüketim davranışının çevre bilgisi veya kişinin, bu davranışının ekosisteme etkilerini değerlendirebilme yeteneği ile ilişkisini ölçmektedirler. Buna göre kişinin davranışları, bilgisiyle doğru orantılıdır ve insanlar herhangi bir konu hakkında bilgi sahibi değilse bu yönde tutum da sergileyemezler. Bu sebeple kişilerin geri dönüşüm gibi sürdürülebilir tüketim davranışlarından uzak olabilmelerinin sebebi, geri dönüşümün onlar ve çevre için faydasını bilmemeleridir (Palm, Yahaya 2005:5).

Bir başka örnek ise toplumun geri dönüşüm bilincine yönelik bir araştırmadır. Uygulama iki yüz hane kapsamında oturan ev halkı üzerinde yapılmıştır. Proje, toplumda geri dönüşüm bilincini artırmayı hedeflemiştir. Bu çerçevede bireye hangi atıkların hangi sınıflandırma ile hangi geri dönüşüm kutularına atılması gerektiği öğretilmektedir. Araştırmacılar bu evlere öncelikle; neyin, neden, nasıl ve ne zaman geri dönüştürüleceğine dair bilgileri de beraberinde vererek geri dönüşüm kutuları dağıtmış

ve daha sonra verileri elde etmek için onları birkaç ay sonra toplamıştır. Elde edilen verilerde geri dönüşüm yoğunluğunun oldukça yüksek olduğu saptanmıştır. Hatta kamusal alanda bulunan geri dönüşüm çöpleri ile evlere dağıtılan geri dönüşüm kutuları karşılaştırılmış ve bu karşılaştırmada evlere dağıtılan geri dönüşüm kutularındaki oranın diğerine göre yüksek olduğu görülmüştür (Bkz.Haldeman, Turner 2009).

1970 yılında, çevre sorunlarına karşı farkındalık geliştirmek için Amerika'da geri dönüşüm için bir sembol oluşturma kararı alınmıştır. Bu kapsamda, Amerika'da büyük bir üretici sponsorluğunda, tasarım öğrencileri arasında geri dönüşümün önemini anlatacak bir yarışma düzenlenmiştir. Bu yarışmayı kazanan yirmi üç yaşındaki GaryAnderson adlı öğrenci, tasarımıyla yarışmayı kazanmakla kalmamış, aynı zamanda bir dünya standardı haline gelmiştir (şekil 10). İsim ve esin kaynağı 1858'de Alman matematikçiler August Ferdinand Möbius ve Johann Benedict Listing tarafından keşfedilmiş tek yüzlü geometrik şekildeki Möbius şeridi olan, sonsuzluk ve süreklilik anlamına gelen Möbius döngüsü adlı bu sembol, formuyla ve dengesiyle birçok anlamı içermektedir.

Şekil 10- GaryAnderson, İlk Geri Dönüşüm Sembolünün (Mobius Döngüsü) Yaratıcısı,
Various World Recycling Logos and Their Meanings

Kaynak:<https://waste4change.com/various-world-recycling-logos-and-their-meanings/>

Erişim Tarihi: 07.10.2020

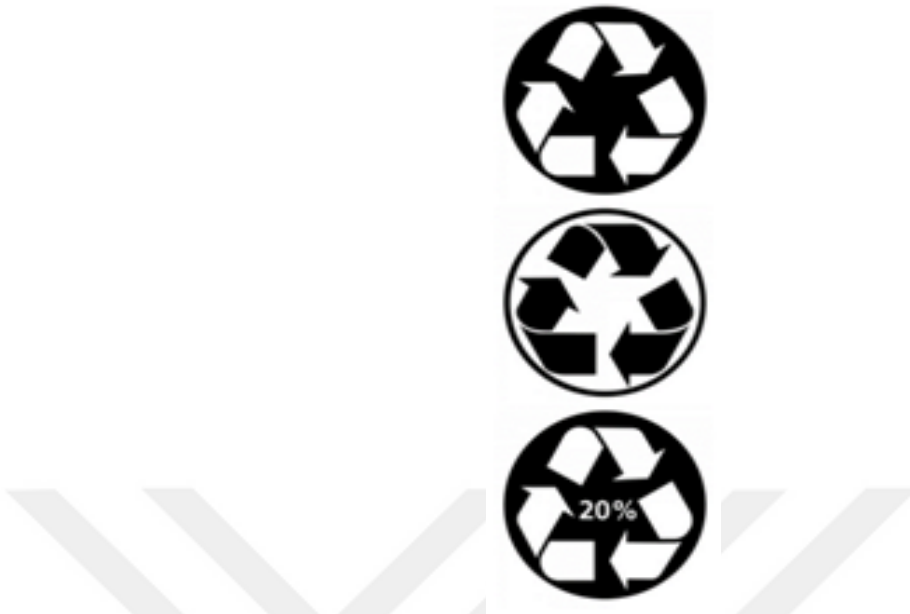
Sembolün içinde yer alan üç ok, geri dönüşümün üç aşamasını temsil etmektedir. Hem üreticilerin geri dönüştürülmüş ham madde kullanımı ve uyguladıkları atık yönetimi politikalarını hem de tüm işletme, organizasyon ve bireysel tüketicilerin nihai ürün olarak satın aldıkları geri dönüştürülmüş ürünleri ve düzenli olarak atıklarını geri dönüşüme hazırlama ve gönderme çabalarını kapsayan bu okların birincisi, ‘toplama – ayrıştırma’ aşamasını, ikinci ok ‘işleme – dönüştürme’ aşamasını, üçüncü ok ise ‘satın alma – kullanma’ aşamasını ifade etmektedir. Bu sembol (şekil 11) klasik bir semboldür ve iki türlü kullanımı bulunmaktadır. Okların içi koyu renk veya okların etrafı çizgili içi boş/beyaz olduğunda, nesnenin geri dönüştürülebileceğini belirtir.

Şekil 11-GaryAnderson Geri Dönüşüm Sembolü

Kaynak: 2015 Collection, Department of Architecture and Design
<https://www.google.com/search> Erişim tarihi: 07.10.2020

Geri dönüşüm okları yuvarlak içinde kullanıldığında ise nesnenin geri dönüştürülmüş malzemelerden üretildiğini gösterir.

Şekil 12-GaryAnderson. Geri Dönüşüm Sembolü

Kaynak: PennyJonesJerryPowell, Resource Recycling Dergisi ”Mayıs 1999, sayı 2,<https://discardstudies.com/wp-content/uploads/2012/07/garyandersonfound.pdf>

Erişim Tarihi: 07.10.2020

Bu sembollerden, zemini koyu renk olup okları beyaz olan sembol, nesnenin tamamen geri dönüştürülmüş malzemelerden üretildiğini ifade ederken, koyu renk bir çember içindeki beyaz zeminde koyu renk oklar ise nesnenin hem geri dönüştürülmüş hem de yeni (dönüştürülmemiş) malzemelerle birlikte kullanılarak üretildiğini göstermektedir (Ağaçcıoğlu, 2018: parag.1). İleri dönüşüm mantığında geri dönüştürülmüş malzeme ile üretilen ürünlere örnek olarak sürdürülebilir Türk Markası olan Chapputzs’a ait olan dokuma kilimler ve dokuma el çantaları, yastık ve ıpda kılıfları örnek verilebilir(Şekil 13). Bu marka, ürünlerinin tamamını işlevini yitirmiş kıyafetlerden üretmektedir(Can, 2017:110-119). “Çaput kilim dokumacılığı” adı altında, eski kıyafetler öncelikle şeritler halinde kesilmektedir. Sonra da elde edilen şeritlerle, el tezgâhlarında kilim, çanta gibi eşyalar dokunmaktadır (Bkz.Öztürkcan, 2021).

Şekil 13-Chapputzs Markasının Ürünleri

Kaynak:<https://www.tarim.com.tr/Caputtan-Modern-Caga-Chapputz,1948r> Erişim

Tarihi: 14.10.2020

Şekil 14- Chapputzs Marka Ürünlerin Üretim Şeması

Kaynak:<https://www.tarim.com.tr/Caputtan-Modern-Caga-Chapputz,1948r> Erişim

Tarihi: 14.10.2020

Chapputz markasının bu türden çalışmaları kesilmiş kumaşları iplik amacıyla kullandığı için geri dönüşüm kapsamında değerlendirilebileceği gibi, dokunmuş bir malzemeyi farklı bir amaçla kullandığı için yeniden kullanım ya da ileri dönüşüm olarak da değerlendirilebilir.

Chapputz, hammaddeden harcanan su, enerji, kimyasal maddelerin sürdürülebilirliği kapsamında iplik ve kumaş yapım sürecini ortadan kaldırarak geri dönüşüme katkıda sağlamaktadır. Bir başka örnek tekstil sektöründe kullanılan kâğıt masuraların yeniden kullanılarak geri kazanımını hedeflemiş olan akademik bir çalışmadır(şekil 15). Bu çalışmada kâğıt masuraların¹ fiziki değişim yaşayarak geri dönüştürülmesi yöntemiyle, enerji ve su tasarrufu, ağaç kesilmesinin önlenmesine bağlı oksijen kazanımı, depo alanı tasarrufu ve sera gazı miktarının önlenmesinin sağlanabileceği ortaya çıkarılmıştır. Çalışma kapsamında Sıfır Atık bilinci ile 6,5 ton ıskarta kâğıt ve kâğıt etiket, masura üzerinden sıyrılan ip(deşe) geri dönüşüm tesislerine iletilmesi yoluyla toplamda 32,5 ton kâğıdın geri kazanımı sağlamıştır (Engin, Saraç, 2019: 31-38).

Şekil15-Kâğıt Masura

Kaynak: <https://www.globalpiyasa.com/en/product-detail/conical-and-rolik-mascara-yasar-ambalerişi> tarihi: 10.09.2022

2018 yılında, koleksiyonundaki tekstil ürünleri için 3,5 milyon pet şişeyi geri dönüştüren Tchibo adlı bir başka marka ise, tüm ürünlerini geri dönüştürülmüş plastik liflerden üreterek, sürdürülebilir yaşama katkıda bulunmaktadır (şekil 16-17)(Bkz.Çelik, Akman, 2016).

¹ Dokumada kullanılan ipliklerin sarılı olduğu kâğıt, ahşap ya da plastik malzemeden yapılan konik ya da silindirik şeklindeki makaralar (Teknik Masura, parag. 1)

Şekil 16- Geri Dönüştürülmüş 13 Adet Pet Şişe Kullanılarak Üretilen Deniz Ayakkabısı

Kaynak: <https://www.tchibo.com.tr/geri-donusturulmus-malzemedan-surdurulebilir-urunler-c400106012.html>. Erişim tarihi: 24.10.2020

Şekil 17- %70 Polipropilen (PP) (Geri Dönüştürülmüş Plastik) Malzeme İle Üretilmiş Olan Geri Dönüşüm Kutuları

Kaynak: <https://www.tchibo.com.tr/geri-donusum-kutusu-p400135209.html?forceP=WEBSHOP> Erişim Tarihi: 01.11.2020

Geri dönüşüm ve sürdürülebilirlik kapsamında yapılan çalışmalardaki ilk hedef doğal kaynakların koruma altına alınmasıdır. Bununla birlikte doğal kaynaklardan çıkan atık maddelerin geri dönüştürülmesi ile birçok alanda enerji tasarrufu sağlanması, atık miktarının azalması, böylece ayrıştırma depolama gibi faaliyetleri içeren, taşıma, yok

etme masraflarının da azalması ve dolayısıyla çevrenin korunmasının sağlanacağına inanılmaktadır.

Doğal kaynak tüketimi konusunda en çok paya sahip olan sektörlerden biri de tekstil sektörüdür. Dolayısıyla, özellikle tekstil alanında geri dönüşüm konusunda çeşitli hareketler baş göstermiştir. Aslında endüstri döneminin hız kazanmadığı dönemlerde kendiliğinden var olan geri dönüştürme alışkanlığı, insan yaşam biçiminde yer almaktaydı. Yünden üretilmiş bir kazak yıllarca giyinme ihtiyacını karşılar, eskiyince yeni görevini üstlenmek için sökülüp battaniye vb. amaçlı örülerek, yeniden ürün haline dönüşürdü. Doğal kaynaktan üretilen ürün yıllara meydan okurdu ve işlevselliğini kolay kolay yitirmezdi. Zamanla elde üretilen ürün hızla artan nüfusa yetmemeye başladı. İnsanın temel ihtiyaçlarından biri olan giyinme ihtiyacı özellikle moda bağlantılı giyinme arzusuna dönüşünce, tüketim tehlikesini de beraberinde getirdi. Yalnızca ihtiyacın karşılanması ile yetinmeyen bireyler, satın alınan giysileri eskimeden, sürekli yenilenen ve değişen moda karşısında kayıtsız kalmayarak, üretim artışına destekte bulunmuş oldular. Yapılan araştırmalara göre, yaşam standartlarının gelişmesi ve küresel nüfus artışı sonucu sürekli artan lif talebi ve tüketimi, 2014 yılında tekstil atığının 89,4 milyon tonun üzerine çıkmasına yol açmıştır(Güngör A,2009:197-205). Lif üretiminin büyük bir kısmını; örneğin tek kullanımlık gibi kısa dönemli kullanımdan, giysi, halı, otomotiv içi gibi ürünler oluşturmakta ve bunların kullanım ömrü birkaç yılla sınırlı olmaktadır. Bununla birlikte tekstil malzemelerinin %95'ten daha fazlasının geri dönüştürülebilme imkânı vardır(Bkz.Hawley, 2006).

Tekstil ürün ve işlemlerinde kaynakların korunması, atık sahaların azaltılma ihtiyacı, atık maliyeti ve üretim için ucuz hammadde ihtiyacı gibi zorlayıcı nedenlerle geri dönüşüm tüm dünyada giderek artan bir hızla önem kazanmıştır. Geri dönüşüm ile birlikte sosyal, ekonomik ve çevresel açıdan dünyaya önemli katkılar sağlanabilecektir. Atık nesneler geri dönüşümle kurtarıldığında çevre kirliliğinin de artmasına engel olunacaktır. Atıkların geri dönüşümüne önem ve hız vererek, geleceğe ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan yaşanabilir bir dünya bırakma şansı doğacaktır (Bkz.Özden, tarihsiz).

Dünyada insan hariç başka hiçbir canlı atık ya da çöp üretmez(şekil 18). Döngüsel olarak düşünme ve halkanın sonunda dünyayı bu kötü gidişe sürükleyen atık üreten insan çözüm yolları aramak durumundadır. Ağırlıkla üreten ve tüketen de çoğunlukla insan olduğu için geri dönüşüme en çok ihtiyaç duyan da yine insandır.

Şekil 18-Maronya Sahili Çöp Birikintisi

Kaynak: <https://azinlikca1.net/yunanistan-bati-trakya-haber/item/29709-maronya-sahilinden-utanc-verici-goruntuler>, Erişim Tarihi: 01.11.2020

Dünyayı bu kötü gidişe sürükleyen, atık üreten insanın bu davranışının sonuçlarını gözler önüne sermek ve bu gidişe dur demesi için çözüm yolları araması gerektiğini vurgulamak için, tıpkı çevreciler gibi tasarımcılar ve sanatçılar da çalışmalar yapmaktadır. 1960’lardan günümüze kadar uzanan süreçte çevre sorunlarını kapsayan kaygılarla;doğaya dönük bilinç oluşturma, çevre sorunları ve modern insanın doğayla arasına koyduğu mesafeyi yıkma konusunda harekete geçen sanatçılar (Bilir, 2011;143-149)doğada açık alanları ve doğal malzemeleri kullanarak, çevresel farkındalığı artırmaya, restorasyon,geri dönüşüm, yenilenme, mekana özgü projelere kadar farklı uygulamalara (Aydın, Zümrüt, 2013: 53) yönelerek çevre ile ilgili endişelerini dile getirmeye çalışmışlardır. Bu dönemde “çevre” düşüncesi ve algısı, ekosistemi içeren, çevre sorunlarını kapsayan kaygılara doğru evrilen çok farklı sanat oluşumlarını getirmiştir. Ekolojik sanat hareketi bağlamında, çevre bilincini ve endüstriyi iki ayrı çıkmaz yol olarak düşünen, sanatın ikisi arasında gerekli olan diyalektik ilişkiyi sağlayabileceğini düşünen Robert Smithson adlı sanatçının, ABD’de Utah Eyaletindeki

tuz gölünün kenarında taş ve toprakla gerçekleştirdiği “Spiral Jetty (Sarmal Dalgakıran)” adlı eseri” örnek gösterilebilir (Antmen, 2009: 259)(şekil 19). Ekolojik ıslah çalışması olarak bilinen bu çalışma, petrol çıkarmak için kullanılmış veya zarar görmüş bir eko-sistem üzerinde gerçekleştirilmiştir.

Şekil 19- Robert Smithson, Spiral Jetty, 1970,

Kaynak: <https://www.theartstory.org/artist/smithson-robert/> Erişim Tarihi: 21.10.2020

Çevre kaygıları sonucu ortaya çıkan sanat oluşumlarından biri de geri dönüştürülmüş malzemelerden oluşturulan tasarımlardır. Bu kapsamda birçok tasarımcı, yaratıcı ifadelerini kullanarak, atık olan malzemelerle sürdürülebilir çalışmaların şu anki sürecindeyenden kullanım ve ileri dönüşüm kapsamında değerlendirilen geri dönüştürülmüş ürünler tasarlayarak, malzemenin çöp olmayıp yeniden değerlendirilmesine katkıda bulunmuşlardır. Bunlara, bazı tekstil sektörlerinin ürünlerini üretirken ortaya çıkardıkları ram kenar atıklarından (şekil 20), çaput dokuma tekniği ile elde edilen otomobil koltuk kılıfı, kilim, çanta, aksesuar gibi güncel tasarımlar örnek verilebilir(şekil 21).

Şekil 20-Ram Kenar Atıkları

Kaynak:<http://www.aksaelyaf.com/urunler>, Erişim Tarihi: 21.10.2020

Şekil 21- Çaput Dokuma Kullanım Alanları Örnekleri; Yolluk, Oto Kılıfı, Çanta

Kaynak: (www.chapputz.com) Erişim Tarihi: 21.10.2020

Sürdürülebilirlik-geri dönüşüm çerçevesinde oluşmuş olan bu gibi işlevsel ve günlük kullanıma yönelik tekstiller özellikle tasarım kapsamında değerlendirilmektedir. Birçok serbest ya da firma kapsamında çalışan tasarımcı geri dönüştürülmüş malzemelerle ürettikleri ürünlerle sürdürülebilir yaşama katkıda bulunmaktadır. Duruma sanatsal açıdan yaklaşan sanatçılar ise, ortaya çıkardıkları işlerle hem işlevini yitirmiş malzemeyi geri dönüşüm, ileri dönüşüm ve yeniden kullanım kapsamında kullanmaktalar hem de eserlerine yansıttıkları ifadelerle çeşitli farkındalıklar uyandırmanın hazzını yaşamaktadırlar.

1.2. Geri Dönüşümün Sanatla ilişkisi

Geri dönüşüm kavramı ile tüm toplumlarda duyarlılık ve farkındalık duyguları ortaya çıkarılarak sürdürülebilir yaşam sağlanmaya çalışılmaktadır. Bu kapsamda,

farkındalık duygusunu ortaya çıkarma konusunda “sanat” en önemli araçlardan biridir. Sanat; toplumlara, bugünü de içerisine alan tarihsel süreç içerisinde birçok konuda, olayları, yaşananları aktarıcı bir güç olmuştur. Sosyal yaşamın bir parçası olan sanatı icra eden sanatçılarda, her dönem, içinde yaşadıkları toplumunun geçirdiği sürecin sanat yönlü dili olmaya çalışmışlardır. Bugüne kadar hayatımızın içinde her zaman var olan, günümüzün en önemli konularından biri haline gelen, sürdürülebilir bir yaşam kapsamında üzerinde önemle durulan ekolojik dengesizlik sorunu ve bunun telafisinin geçen zamanla birlikte zorlaşması, sanatçıların eserlerinde en çok işledikleri konulardan biri olmuştur. Konu süreç içerisinde sanatçılarla birlikte “Art in Nature (Doğada Sanat), Eco-Art(Eko Sanat), Green Art (Yeşil Sanat), Restoration Art, (Restorasyon Sanatı), Sustainable Art, (Sürdürülebilir Sanat) gibi sanat hareketleri içerisinde de yer almıştır. Adı geçen sanat akımlarının doğayı korumak için üzerinde önemle durdukları konu, atık kavramı ve geri dönüşümdür. Söz konusu sanat akımları kapsamında çalışan sanatçıların ortak hedefi ise, ekolojik dengeyi korumaya yönelik farkındalık oluşturmak olmuştur. Dünyanın ekolojik dengesini yeniden eski haline getirebilmek için geri dönüşüm düşüncesi sanatla ortak bir dil oluşturmaktadır. Sanatçılar, geri dönüşüm kapsamında, çevre ve doğa bilincine dikkat çekmek amacıyla sanat eserlerinde bir anlatım ve farkındalık dili ortaya koymaya çalışarak, duyarlılıklarını göstermektedirler. Sonuç olarak; geri dönüşüm kavramı ve sanat ilişkisinin nasıl, hangi dönemde açığa çıktığını görmek, ilk örnekleri ve günümüz örneklerine gelmeden önce konuya öncelikle genel bir çerçeveden bakmak yerinde olur. İlk örneklerle baktığımızda atık nesnelerle çalışmalar bulunmasına rağmen anlatımlarında geri dönüşüm kavramına rastlanmamaktadır. Ancak tez kapsamında bu örnekler atık nesne kullanımı geri dönüşüm çerçevesinde değerlendirildiğinden geri dönüşüm ile ilişkilendirilerek, kavram içerikli ya da atıkların malzeme olarak kullanım amaçlı olup olmamasına yönelik bir sınırlandırma ile anlatılmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda örneklerde sanatta malzemenin dönüşümüyle karşılaşmakta ve sanatçıların dikkatleri işlevini yitirmiş malzemenin dönüşümü üzerine çekmekte olduklarını görmekteyiz. Geri dönüşümün ilk örneklerine rastlanan Sanayi Devrimi döneminde sanatçıların nasıl bir yaklaşım sergilediklerine baktığımızda, sanatçıların sanat yaşam şekillerinin sanatta malzeme kullanımı açısından yeniden kullanım şeklindeki yaşam tarzlarıyla geri dönüşüme uygun şekilde olduğunu

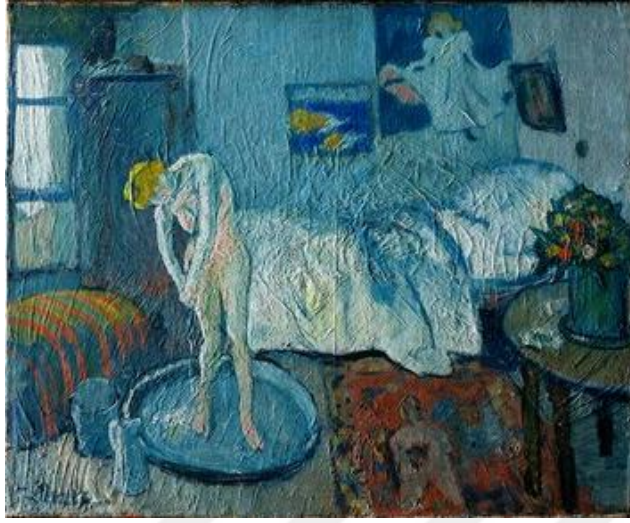
görmekteyiz. Bu dönemde, malzeme yoksunluğu yaşadığını düşünen sanatçılar, atık malzemeler ve buldukları kullanılmayan nesnelerle bu ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmışlardır. O dönemde sürdürülebilirlik ve geri dönüşüm gibi kavramların yeni yeni adı geçmeye başlasa da sanatçıların sanat kapsamında Sanayi Devriminin ilk yıllarında geri dönüşüm konusunda sürdürülebilir bir yaşam düşüncesiyle hareket ettiklerini söyleyebiliriz. Sanayi Devrimi döneminden itibaren birçok sanat akımında atık malzemelerin geri dönüştürme amacıyla kullanıldığı ve ön planda olduğu dönemler dikkati çekmektedir. Toplumun modernleşme öncesi döneminde geri dönüşümün aslında yaşamın kendisinin içinde göze görülmeyecek bir şekilde bulunduğunu ve dolayısıyla pek fazla gündemde olmadığını söyleyebiliriz. Yine bu dönemde sanatın her dönem kuralları olan, belli kişilere ya da yerlere hizmet eden, yani kavramsal bir nitelik taşımayan bir yapısı olduğunu bilmekteyiz. “Geri dönüşüm” yaşamın kendisinin içinden çıkıp, daha geniş çerçevede yayılmaya başlayınca, bir kavram olarak Sanayi Devriminin ikinci evresinde daha ciddi bir şekilde ele alınmaya başlanmış ve daha da ön plana çıkmıştır. Bunun nedenlerinden bir tanesi, el emeğinin yerini fabrika üretimlerinin alması, dolayısıyla üretimin sayısının artması kaynaklı atığın fazlalaşması, ikincisi deyine bununla bağlantılı olarak, modern üretim biçimleri ile ortaya çıkan nesne üretimi ve kullan-at türünde şekillenmiş tüketime dayalı bir yaşam tarzının başlamış olmasıdır (Bkz. Cindil, 2007). Aynı dönemde, sanat alanında da büyük değişimler, atılımlar meydana gelmiştir. İlk çağlarda dini inançlara ve ahlaki anlayışa göre şekillenen sanat, özellikle Fransız İhtilali’nin ardından halkın iradesinin yönetime yansımaya başlamasıyla, özgürlükçü düşüncenin toplum yapısını etkilemesi insanların topluluk olarak yaşamaya başlamasıyla birlikte sürekli kendini yenileyen, yenilikleri kendinde kullanan bir tarzda gelişim göstermiştir (Uz, 2012:1049). Bu yeniliklerden en büyüğü endüstri döneminde gerçekleşmiştir. Bu dönemde sanatçının neyi nasıl yapması gerektiğine karar veren bir otorite ortadan kalkmıştır. Yenilik peşinde koşan özgür sanatçılar sınırsız meraklarını gidermek için eserlerinde farklı tarzlar, konular ve farklı malzemeler kullanmaya yönelmişlerdir. Bu kapsamda, sanatta yeni ifade arayışlarına yönelen sanatçılar, alternatif bir malzeme olarak modernleşmiş olan insanların ürettikleri atık malzemelere yönelmeye başlamışlardır. Çalışmalarında farklı

malzemelere yönelen, arayış içindeki bu sanatçılar, özellikle atık nesneyi eserlerinde baş tacı etmişlerdir (Öznülür, Hüseyin,2019: 698-708).

Sanat kapsamında konunun tarihsel sürecine geçmeden önce alt başlıklarda daha ayrıntılı bir şekilde anlatılacak olan atık nesnenin, tez kapsamında genel bir çerçeveye alınarak anlatımı daha yerinde olacaktır. Ulaşılabilen kaynaklara göre geri dönüşüm kapsamında atık nesnenin sanat alanında iki farklı yaklaşımla ele alındığını görebiliriz. Bunlardan birincisi atık malzemenin sadece bir araç olduğu, amaç olmadığı çalışmalar şeklinde olup geri dönüşümle ilişkilendirilmemiş ve herhangi bir atık malzemenin dönüşümünü içeren çalışmalar şeklindedir. Bu çalışmalarda genellikle malzemeatılması yerine değerlendirme amaçlı kullanılmıştır. İkincisi ise atık malzemenin amaç olduğu ve geri dönüşümle ilişkilendirilerek yapıldığı çalışmalar şeklindedir. Atık malzemenin araç olduğu çalışmalarda atık nesne sadece malzeme olarak kullanılmıştır. Atık malzemenin sanatçılar tarafından farklı kaygılara hizmet ederek te olsa, sanatta yer edinmeye başlaması nedeniyle, örnekler geri dönüşüm ile ilişkilendirilerek ele alınmıştır. Günümüzde geri dönüşüm, malzemenin aslına dönüştürülmesi kapsamında ele alındığı için, bu türden çalışmalar yeni bakış açısıyla malzemenin türü ve değerlendirme biçimine göre yeniden kullanım ya da ileri dönüşüm olarak değerlendirilmektedir.

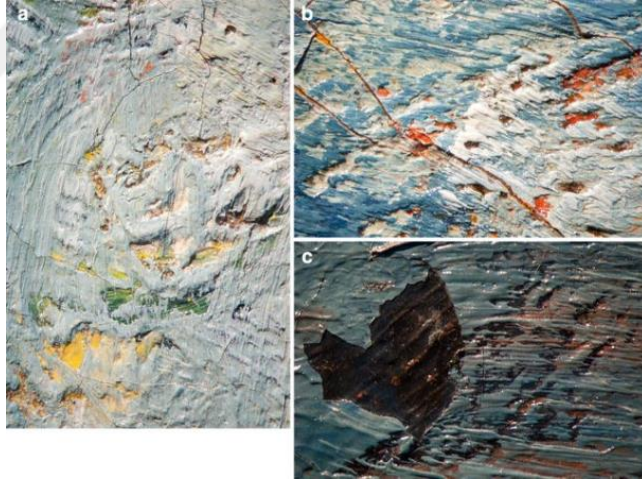
1.2.1 Atık Malzemenin Sanatta Araç Olarak Yer aldığı Geri Dönüşümle İlişkilendirilmemiş Çalışmalar

Ulaşılabilen kaynaklarda ilk olarak Picasso ve Degas'ın1900'lü yıllarda atık malzemeyi sadece değerlendirme amaçlı eserlerinde biçimlendirdikleri çalışmalarla karşılaşmıştır. Picasso'nun kullanılmış tuvaleri yeniden resim yapmak (şekil 22-123) için kullanması sanatçının atık malzemeyi yeniden değerlendirmek amacıyla malzemeyi araç olarak kullandığı ve geri dönüşümle ilişkilendirmese de yaptığı yeniden değerlendirme ile geri dönüşümle ilişkilendirilebilecek bir çalışma ortaya çıkardığı söylenebilir. Sanatçının 'Mavi Oda' adlı tablosu Washington'daki Philips Collection adlı sanat evinde konservatörler, sanat tarihçileri ve bilim adamları tarafından mikroskop altında analiz edilmiş ve belgelenmiş, tablonun içinde ikinci bir resmin gizli olduğu ortaya çıkmıştır (Favero vd., 2017:1-18).

Şekil 22- Picasso, “Mavi Oda Tablosu”

Kaynak: <https://heritagesciencejournal.springeropen.com/articles/10.1186/s40494-017-0126-5/figures/2> Erişim Tarihi: 12.08.2021

Şekil 23- Picasso, “Mavi Oda Tablosu”, Detay

Kaynak: <https://heritagesciencejournal.springeropen.com/articles/10.1186/s40494-017-0126-5/figures/2> Erişim Tarihi: 12.08.2021

Edgar Degas'ın balmumundan yaptığı figüre kullanılmış olan tütü ve bale pabuçları giydirmesi, at kılından yapılmış bir peruk ve saten bir kurdele takması; atık

malzemeyi araç olarak değerlendirmesi, geri dönüşümle ilişkilendirilebilecek eserlere örnek teşkil etmektedir (şekil 24) (Growe-Degas, 2001: 17)

Şekil 24- Edgar Degas, The Little Fourteen-year-old Dancer (On dört Yaşındaki Küçük Dansçı Heykeli), (La Petite Danseuse de 14 ans), 1881

Kaynak: <http://www.leblebitozu.com/edgar-degasin-eserleri-ve-hayati/> erişim tarihi:

10.09.2022

Modern dönemle birlikte yine geri dönüşüm ile ilişkilendirilebilen ancak geri dönüşümü hedef edinmemiş atık malzemeyi anlatımında araç olarak kullanmış olan ve kendi sanatsal kaygılarını, eserlerinde yansıtan sanatçı örneklerine rastlamaktayız. Bu dönemde atık nesne sanatçıların kendilerini yenilemelerinde ve zamanın ilerleyişinde aracı olan bir görev üstlenmiştir. Atık malzemenin kullanıldığı sanat akımlarıyla birlikte, özellikle malzeme kullanımı açısından özgürleşen sanatçılar, ilerleyen süreçte kavramsal sanat kapsamında ürettikleri eserlerinde atık nesneyi bir malzeme ve düşüncelerini ifade etmede bir araç olarak kullanmışlardır. Kübizm, Dadaizm, İnformel Sanat Hareketi, Yeni Dada Sanat Hareketi, Yeni Gerçekçilik, Fransız Yeni Gerçekçilik, Gerçeküstücülük gibi akımlar kapsamında, atık malzeme kolaj², dekolaj³, asamblaj⁴ gibi

²Kolaj: tuvalere farklı parçaları birleştirme yöntemi anlamına gelen kolaj "(Fransızca collage: "yapıştırma"), yapıştırma resim olarak da bilinir, görsel sanatlarda gazete kağıdı, kumaş ve duvar kağıdı

tekniklerle, yeni ifade arayışları ekseninde diğer atık olmayan farklı malzemelerle birlikte yerleştirilmiştir (Artun, 2005:15-16). 20. Yüzyılda resim sanatında bu türden malzemeler bir eserde hayat bulma süreçlerine gelinceye nesneler asıl işlevinden sıyrılmış ve birer özneye dönüşmüşlerdir (Öznülüer, 2019:705).

1912 yıllarında örneğin kübizm akımından, Picasso kolaj tekniği ile yaptığı şekil 25-26-27'deki çalışmalarında tuval ve boya haricinde fotoğraf, gazete, duvar kâğıdı, kartpostal, baskılı kumaş, cam gibi modern üretim sistemlerinin ürettiği kitle ürünlerine yönelmiştir. “Cam ve Suze Şişesi” adlı eserinde kolaj ile resimsel tekniklerini birleştirmiş, şekil 18'deki eserinde nesne olarak karton, kum kullanmış, “Kadınlar Tuvaletinde” adlı eserinde ise duvar kağıtları kullanmıştır. Şekilde 20'de asamblaj tekniği ile oluşturduğu kompozisyonda kullanılmış oyuncak, düğme, toka gibi malzemeler kullanmıştır. Geri dönüşümle ilişkilendirmemesine rağmen atık nesneleri yeniden sanat nesnesine dönüştürdüğü için geri dönüşüm kapsamında nitelendirebileceğimiz eserler üretmiştir. Bu çalışmalarıyla sanatçı atık malzemeleri kullanırken, resim sanatını yüzeyi boyama sanatından dışarı çıkararak yeni bir ifade biçimine, üç boyutluluk etkisine ulaşmasını sağlamayı hedeflemiştir (İskilip, 2014: 61).

gibi buluntu nesnelerin bir pano ya da tuvalde çoğunlukla da boyanmış yüzeylerle birlikte kullanılması" anlamına gelmektedir (Güneş, 2013: 7)

³Dekolaj: gazete, kâğıt, bez parçası gibi nesnelerin yüzeyden tekrar sıyrılması ile oluşan etki anlamına gelen dekolaj Üst üste katmanlar halinde yerleştirilmiş afiş resim ya da basılı kağıtların bazı bölümlerinin kesilip çıkarılmasıyla oluşturulmaktadır(Bkz. Sözen, Tanyeli,2016)

⁴Asamblaj: resim yüzeyinde üç boyutluluk hissi yaratma gayesiyle, metal, cam, ahşap v.s gibi atık nesneleri kullanarak oluşturulan asamblajdoğal veya hazır malzemelerin parçalarından oluşturulan sanat eserlerini tanımlamak için kullanılmıştır (Güneş, N.2013:10).

Şekil 25-PabloPicasso, “Cam ve Suze Şişesi”, füzen kolaj ve guaj teknikleri, 1912

Şekil 26-PabloPicasso, Eldiven Karton Kumla Kaplı Bitkilerden Oluşturulmuş bir Kompozisyon, 1912

Şekil 25-26 Kaynak: Hardin, M. (2002). Thephallicclub: theiconographyandsymbology of Pablo Picasso'sace. Aurora, TheJournal of theHistory of Art, 3, 76-89. Erişim Tarihi: 11.03.2021

Şekil 27-Pablo Picasso “Kadınlar Tuvaletinde” (1937-38), Duvar Kağıtlarıyla Oluşturulmuş Bir Kolaj Çalışması.

Kaynak: Hardin, M. (2002). The phallic club: the iconography and symbology of Pablo Picasso's work. Aurora, The Journal of the History of Art, 3, 76-89. Erişim Tarihi: 11.03.2021

Karmaşık dokuları uyandırmak için zeminine toz kuvars ve kum ekleyerek “Mandolin”(1938)(şekil 28) adlı çalışmasını gerçekleştiren Braque kolaj tekniği ile de nesne eklemeleri yaparak, geri dönüşüm ile ilişkilendirilebilecek bir örnek oluşturmaktadır (Bkz. Braque-Apollonio- Payro -Gijon,1965).

Şekil 28- Georges Braque, “Mandolin veSkor”, Toz Kuvars ve Kum İle Kolaj ve Guaj Teknikleri, Basel Sanat Müzesi, İsviçre, 1941.

Kaynak: Braque, G., Apollonio, U., Payró, J. E., &Gijón, A. S. (1965). Georges Braque. FratelliFabbri. Erişim Tarihi: 11.03.2021

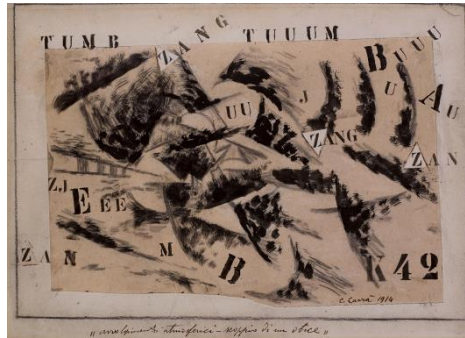
JuanGris’in, şekil 29’da yer alan sıradan olan atık olarak değerlendirebileceğimiz atık nesnelerle yapmış olduğu çalışması, yine geri dönüşüm kapsamında yapılan eserlere örnek teşkil etmektedir. Sanatçının asıl amacı atık nesneler olan yapıştırma kağıtları renk, leke, dokusal özelliklerinden dolayı kullanmak, onların planlı bileşimleri ile oynayarak ve kompozisyonlarını kurşunkalem ya da füzlele belirginleştirerek ritimli kompozisyonlar gerçekleştirmektir (Şahin, 2022:1-22)

Şekil 29-JuanGris,” Kompozisyon”, Tuval Üzerine Yağlı Boya ve Atık Nesne, 1917

Kaynak: <https://www.istanbulsanatevi.com/sanatcilar/soyadi-g/gris-juan/juan-gris-kompozisyon/erişim> tarihi: 11.09.2022

1912 yıllarında Fütürist resim sanatçısı CarloCarrada’nın karton harfleri kesip yapıştırarak kolaj tekniği ile ortaya çıkardığı kompozisyonları yine örnek teşkil etmektedir (şekil 30) (Şahin, 2022:4).

Şekil 30- Carlo Carrada, Atmospheric Swirls (Atmosferik Girdaplar)- A Bursting Shell (Patlayan Bir Kabuk), 1914

Kaynak: <https://www.estorickcollection.com/the-collection/atmospheric-swirls-a-bursting-shell-1914erişim> tarihi: 12.09.2022

Bir başka örnek ise Dadaizm akımından Kurt Schwitters'ın hurda nesnelerden şaheser yaratma kaygısıyla yapmış olduğu “Construction For Noble Ladies” çalışmasıdır (şekil 31). Schwitters, kolaaj ve montaj tekniğı ile yaptığı bu çalışmada, parçalanmış ve işlevini yitirmiş olan huni, oyuncak tren, kırık tekerlek gibi malzemeleri kullanarak bu eserinde asimetrik bir düzeni yakalamaya çalışmıştır (Bkz.Davis,2020). Hurda haline gelmiş nesneleri sanat malzemesine çeviren sanatçının, atık malzemeleri sanat nesnesine dönüştürdüğü için geri dönüşüm mantığında hareket ettiğı ve hatta bugünün görüşüyle ileri dönüşümgerçekleştirdiğı söylenebilir.

Şekil 31- Kurt Schwitters, Construction For Noble Ladies (1919)

Kaynak: <https://www.wikiart.org/en/kurt-schwitters/construction-for-noble-ladies-1919>
erişim tarihi: 14.09.2022

Likör bardağı, pul, deniz kabuğı, zemberek ve kum saati ile çalışmalar yapan Untitled (pinkballetcase) adlı eseri ile Joseph Cornell(şekil 32), doku oluşturma kaygısıyla yaptığı çalışmada, atık olan ve doğadan derlediğı nesneleri sanat objesine dönüştürmüştür. Malzemenin dönüşümü geri dönüşüm ile ilişkilendirilebilecek bir örnektir.

Şekil 32- Joseph Cornell, Untitled (Pink Ballet Case), Tahta, Cam, Kuru Gül, Yaprak, Kumaş, Plastik, Mika, Karton Levha. 4,76 x11,43 x 8,73 Cm, 1942.

Kaynak:<https://Walkerart.Org/Collections/Artworks/Untitled-Pink-Ballet-Case>
erişim tarihi: 14.09.2022

“Geri Dönüşüm” kavramı kapsamında gerçekleşen, günümüzün anlayışı ile ileri dönüşüm olarak değerlendirilebilecek sanat alanındaki yaklaşımlar günümüze kadar çeşitli akımlarla birlikte çeşitlenerek gelmiş ve bu süreçte bazen zamanın sanat anlayışları kapsamında şekillenmiş, bazen sanatçının kendi içsel dünyasını yansıtması ile birlikte meydana gelmiş, bazen de zamanın olaylarını bünyesinde barındırarak ortaya çıkmıştır. Genellikle bu dönemlerde, malzemenin sanat nesnesine dönüşümü olarak karşımıza çıkan geri dönüşüm sanat ilişkisi, sonraki dönemlerde kavramsal bir temayla ilişkilendirilmiştir. Sanatçılar çalışmalarında gerçekliği kendi pencerelerinden bakarak yeniden yorumlamaya başlamışlardır (Turani, 2003: 40). Günümüzde yapılan çalışmalar atık malzemeyi sanat çalışmalarında konu ve amaç edinerek, kavramsal kapsamda odak noktası alıp israf vs. ye dikkat çekmek amacıyla geri dönüşüm kapsamlı yapılan çalışmalar şeklindedir. Şehirlerde büyük çoğunluk oluşturan insan ve bunun sonucunda oluşan “Tüketim Toplumu” toplumsal boyutta değişime yol açmış; bunun sanat alanında etkileri beraberinde, fabrikasyon ürünlerin sanatta malzeme olarak kullanılmasını getirmiştir. Kapitalist sistemin doğurduğu “toplumda zevke dönüşmüş hızlı tüketen insan modeli” ve “tek kullanımlık, atımlık üretim artışı” nesne kirliliğine yol açmış ve bu kirliliği oluşturan atıklar sanat malzemesi olarak daha çok kullanılmaya

başlanmıştır. Günün değişen sosyo-ekonomik-kültürel farklılıkları doğrultusunda ortaya çıkmaya devam eden yeni sanat akımlarıyla birlikte, yeni arayışlar silsilesine de bu yeni tutum eklenmiştir.

Hem sanat akımları kapsamında hem de tüketim çılgınlığını gözler önüne serme kaygısıyla hareket eden sanatçılara örnek olarak Yeni Gerçekçiler⁵ arasından Fernandez Arman'ın işlevini yitirmiş nesneleri biriktirme yöntemiyle birbiri üstüne yığarak ortaya çıkardığı eserlerden söz edebiliriz. Artun, "Sanatçı müzeleri" adlı yayınında, bu tür işlerle seyircinin bir kenara atılmış nesnelerin güzelliğini fark etmesini isteyen Arman'ın, bu şekilde o nesneleri yeniden estetik yapıyla donattığını ve yeniden önem kazanmalarını sağlamaya çalıştığını ifade etmektedir (Artun, 2005: 19). Bugünün tüketim hırsını, insanları bu tüketime sürükleyen kültürü eleştiren, 20. yüzyılın sonlarının en üretken ve yaratıcı sanatçılarından biri olarak kabul edilen Amerikalı sanatçı Arman, cam fanuslar içinde sunduğu eserleriyle insanları görsel iştahlara büründüren cezbedici vitrinlere gönderme yaparak geri dönüşüme katkıda bulunmuştur. Arman, pazarlama tekniklerine de eleştirel bir yaklaşımda bulunarak, şekil 33 ve şekil 34' de görülen çalışmalarında, biriktirdiği buluntu nesneleri cam ya da başka kalıplar içine sıkıştırarak, tüketim çılgınlığı konusunda toplumu olumsuz yönleriyle yüzleştirmek istemektedir (Bkz.Hamilton, 2012). Kaynaklar tarandığında, sanatçı ile ilgili olarak, malzemeleri geri dönüştürdüğüne dair herhangi bir terime rastlanmasa da, atık malzemeleri toplaması, özellikle onları sıkıştırma ya da birbiri üzerine yığma tekniği ile oluşturduğu yığınlarla oluşturduğu eserlerle, geri dönüşüm olarak değerlendirilebilecek ileri dönüşüme, katkıda bulunmuş olduğu ortaya çıkmaktadır.

⁵Yeni Gerçekçilik, çağdaş dünyanın önemini kabul eden ve onu yaratıcı eylemin içine almaya çalışan, buna karşın tüm etkinlikleri en geniş kapsamıyla varoluşla ilgili olan bir akımdır. Yeni Gerçekçilik sanatçılarının ilgilendikleri konular, dünyaya bakış açısı, karşı çıkış, gelip geçiciliğin bilinci, teknolojiden yararlanma, yaşanan anı sahiplenme ve günlük yaşamın şüurselliği gibi konulardır. (Germaner, 1999:19)

Şekil 33- Fernandez Arman, JacquesMahe de la Villegle'nin Robot Portresi, 1963

Kaynak: <http://www.armanstudio.com/artworks/>Erişim tarihi: 17.02.2021

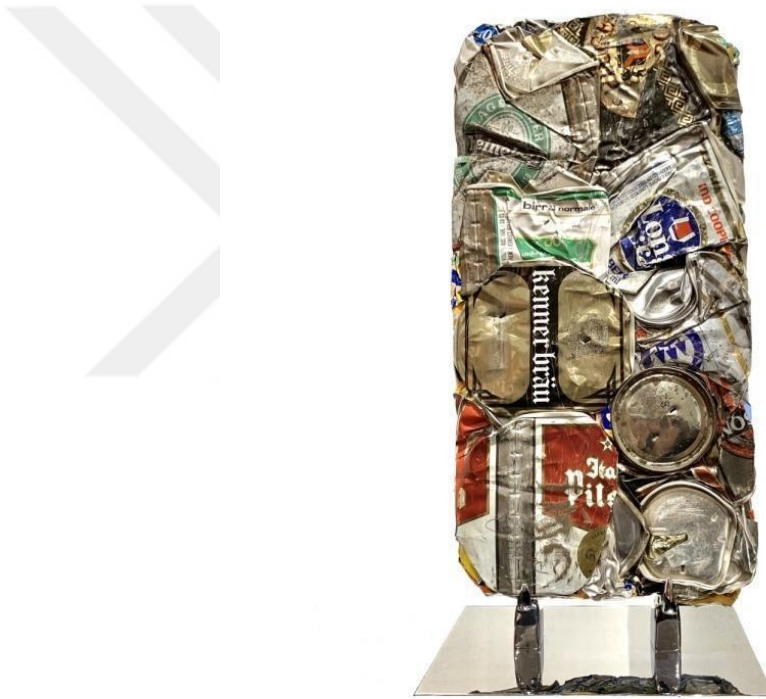

Şekil 34- Fernandez Arman, Çöp Yığını 1, 1969

Kaynak: <http://www.armanstudio.com/artworks/colres>, Erişim tarihi: 17.02.2021

Geri dönüşüm sanat ilişkisi kapsamında bir başka sanatçıya baktığımızda, figüratif ve soyut heykellerinin yapımında, hurda parçalarını toplayarak ve onları birbirine lehimleyerek ürettiği heykellerle CezarBaldaccini karşımıza çıkmaktadır.

Cezar heykellerinde, işlevini yitirmiş nesneleri biçimsel olarak dönüştürmektedir (Bkz.Yılmaz, 2015). Fransız Yeni Gerçekçilik akımından olan CezarBaldaccini, birbiriyle ilişkisiz parçaları bir araya getirerek onları gerçek işlevlerinden arındırmış ve presleme yöntemiyle heykellerini biçimlendirmiştir (Şekil 35). Bu yöntemle elde ettiği yeni gerçeklik olgusu, her türde, sıradan ve işlevini yitirmiş nesneleri heykel malzemesine dönüştürmesine neden olmuştur. Böylece sanatçı, topladığı hurda parçalarda uyguladığı esere çevirme işlemi ile malzemenin sanat nesnesine dönüşümünü gerçekleştirerek aslında geri dönüşüme de hizmet etmiş bulunmaktadır.

Şekil 35- Baldaccini, Sıkıştırılmış Alüminyum Teneke Kutular, 39.5 x 19.5 x 6 cm 1989

Kaynak:<https://www.artsper.com/za/contemporary,artworks/sculpture/708354/compression-de-cannettes> Erişim tarihi: 17.02.2021

Geri dönüşümle ilişkilendirmeden yapılan çalışma örneklerine Türk sanatçılardan ve Türkiye’de yaşayan sanatçılardan örnek vermek gerekirse; bez parçası, iplik, elektrik teli, kablo, kauçuk gibi kullanılmış nesneleri beton bir gövdeyi sarmalayarak yeniden biçimlendiren İstanbul doğumlu sanatçı Bubi Hayo’nun (şekil 36)

“Depremzedeler Anısına Anıt” adlı eserinden söz edilebilir. Sanatçı bu türden nesneleri üç boyutlu eserlerinde kullanarak, hem baskılanmış kütlenin kendini dışsallaştırması olarak yorumlamış hem de onları eserlerinde kullanarak yerle bir olmuş bir yerleşim alanını simgelemek istemiştir (Sadak, 2002:305- 306). Bubi Hayo ile ilgili eserlerine yapılan eleştiri ve açıklamalarda, onun atık malzemelerle geri dönüşüm yaptığına dair herhangi bir bilgiye rastlanmamasına rağmen aslında Bubi Hayoda, kullanmış olduğu atık bez parçalarını, atık iplikleri, kabloları vs. keserek oluşturduğu eserlerle yeniden kullanım ve ileri dönüşüm mantığı ile geri dönüşüme sanat kapsamında hizmet etmektedir.

Şekil 36- Bubi Hayon, Depremzedeler Anısına Anıt, Beton Üzerine Plastik Boru, Çelik Tel, Mermer ve Akrilik Boya, 580 X 220 X 180 Cm. İsrail Köyü Adapazarı, 2000

Kaynak: Orulluoğlu, B. (2019). Bubi'nin sanatına analitik bir yaklaşım (Master'sthesis, Altınbaş Üniversitesi). Erişim tarihi: 12.04.2021

Türkiye’den bir başka örnek, gazete ve atılmış nesneleri eserlerinde biçimlendiren güncel sanatın önemli temsilcilerinden olan sanatçı ve akademisyen Cengiz Çekil’in (1945-2015) eserlerinden söz edilebilir. Sanatçı atık nesneleri özellikle erişilebilir, ayrıcalığı olmayan ve herkesin kolaylıkla edinebileceği özelliği nedeniyle tercih etmiştir. Kavramsal bir anlatım çerçevesinde gerçekleştirdiği anlatımlarını; mekanik üretim, zanaat ve hazır nesne arasındaki ilişkileri Türkiye’nin coğrafya ve

gelenekleriyle ilişkilendirerek sunmuştur. Sanatçının 1998 yılında gerçekleştirdiği ve yeniden inşa etmeyi, yeniden bir sanat yapıtı ortaya çıkarmayı hedeflediği “Paramparça” isimli yerleştirmesinde (şekil 37), 288 adet atık gazete kağıdı ve parçalarına ayırdığı bir heykeli kullanması, atık malzemeleri eserlerinde değerlendirmesi bakımından atıkların sanat nesnesine dönüşmesi bağlamında geri dönüşüme yönelik bir örnek olarak düşünülebilir (Iştın, 2020:1429-1438).

Şekil 37- Cengiz Çekil, Paramparça; 1998; 288 Altın Yıldız Kaplı MulâJ, Gazete Sayfaları; 200 Xx280 x 30,5 Cm, Rampa Sanat Galerisi; İstanbul.

Kaynak: (Wilson-Goldie, Privatepleasures -TheNational, 2010).Erişim tarihi:28.05.2022

Geri dönüşümle ilişkilendirilmeksizin, tekstil atıkları ile çalışan sanatçı örneklerine değinecek olursak, bu kapsamda çalışan sanatçıların İnfornel Sanat Hareketi⁶dâhilinde örneklerine rastlanmaktadır. Bu sanatçılardan bir tanesi

⁶ 1945–1960 yılları arasında etkili olan İnfornel Sanat terimi, Amerikan Soyut Dışavurumculuk akımının Fransa’daki karşılığı olarak değerlendirilebilir. İnfornel Sanat, gerçeğin tanıklığını dışlamayan bir terim olarak ilk kez 1952’de eleştirmen MichelTapiès tarafından kullanılmıştır. Paris ekolünü uzun süre etkisi altına alan Kübizm geleneğine karşılık, daha sezgisel ve doğaçlamacı bir tavrı benimseyen İnfornel Sanat anlayışındaki sanatçılar, biçimsel değerlerden kopuşu değil, geometrik soyutlamadan kopuşu temsil etmişlerdir.(Antmen, 1999/2000:19).

Alberto Burri'dir. Zamanla aşınmış ve çöp olarak atılmış, yırtılmış, sökülmiş kumaş malzemeleri, dikme ve boyama teknikleri ile birleştirerek çalışmalarında yanma, kir ve yıpranma olgularını önemseyen Alberto Burri, atılmış nesneleri onların anlatım olanaklarından yararlanarak esere dönüştürmüştür (Şekil 38). Sacco adlı eserinde olduğu gibi kolaj tekniğini kullandığı çalışmalarında; yıpranmış keten ve çuval bezi gibi atık malzemeleri kullanarak, II. Dünya Savaşı boyunca cerrah olarak çalıştığı Kuzey Afrika'daki insanların savaş sırasında meydana gelen yaralı dokularına dikkat çekmek isteyen sanatçı, hem insan olarak hem de bir cerrah olarak savaş sırasında geçirdiği acı deneyimlerin izlerini yansıtmaya kaygısıyla hareket etmiştir (Haydaroğlu, 2004:75). Sanatçıya dair geri dönüşümü gerçekleştirme çabası ile alakalı bir bilgiye rastlanmamakla birlikte, atık malzemeleri eserlerinde bu şekilde değerlendirmesi bakımından geri dönüşüm mantığı ile ileri dönüşüme sanat kapsamında hizmet ettiği varsayılabilir.

Şekil 38- Alberto BURRI, Sacco IV, 1954

Kaynak: <https://www.mutualart.com/artwork/> Erişimtarihi: 21.03.2021

Tekstil atıklarıyla geri dönüşümle ilişkilendirilmeden eserler üreten bir diğer sanatçı Robert Rauschenberg'dir. Yeni Dada Sanat Hareketi⁷ kapsamında çalışan sanatçının, aynı zamanda günlük işlevini yitirmiş kullanım eşyalarının sanat eseri olarak

⁷Yeni Dada terimi, 1958'de Amerika'da Art News dergisinde Jasper Johns, Allan Kaprow, Robert Rauschenberg ve Cy Twombly'nin yapıtları üstüne yayınlanan anonim bir yazıda ortaya çıkmıştır. 1950 ve 60'larda doğan Yeni Gerçekçilik, Uluslararası Durumculuk, Lettrisim, Beat Art ve Funk Art gibi birtakım yeni hareketleri kapsayan genel bir terim olarak kullanılmaktadır. Yeni Dada, Soyut Dışavurumculuk ve Pop Art arasında yer almaktadır. (Dempsey, 2002:201,204).

değerlendirilmesinde de örnek teşkil eden eserleri bulunmaktadır. “Bed” (şekil 39) isimli çalışmasında sanatçı kendisine ait eskimiş kumaşları tuval olarak kullanmış ve üzerlerine atık nesnelerle biçimlendirmeler yapmıştır. Bu eski kumaşları birbiri üzerine ilıştırarak üzerlerini kurşun kalemle karalamış, Jackson Pollock’un resimlerine benzer bir tarzda, serbest fırça darbeleriyle boyamıştır. Sanatçı, kullanılmış nesneleri eserlerinde özellikle savaş sonrası soyut resim unsurlarını eleştirmek için kullanmıştır. Ayrıca; günlük, sıradan atık nesneleri kullanarak, sanatçının eşsiz bir dahi olduğuna ve estetik açıdan üst düzeyde el yapımı sanat objeleri üretebilen bir yaratıcı olduğu düşüncesine karşı tavır almıştır (Bkz.Madison J,1955). Atık nesneleri bu türden kaygılarını ön planda göstermek üzere eserlerine taşıyan Robert Rauschenberg’in de atık malzemeleri değerlendirerek bir taraftan da geri dönüşüme uyumlu hareket ettiğini, dile getirmese de ileridönüşüme hizmet ettiğini düşünebiliriz.

Şekil 39- Robert Rauschenberg, “Bed”1955. Ahşap Üzerinde Yastık, Yorgan ve Çarşaf ,Üzerinde Yağ ve Kalem, 191,1 X 80 X 20,3 Cm

Kaynak: <https://www.moma.org/learn/moma-rauschenberg-bed-1955>/erişim tarihi:

17.02.2021

Sanat akımları kapsamında tekstil atıkları kullanarak yapılan çalışmalardan verilebilecek diğerk bir örnek Pistoletto'nun "Venüs of theRags" (şekil 40) adlı çalışması olabilir. Bu çalışma aslında tamamen başka bir amaca hizmet etmektedir. Sanatçının Gerçeküstücülüğeyakınlığını yansıtan ve eski giysiler yığınının kullanıldığı çalışma, klasik İtalyan sanatını temsil eden Venüs heykeli ile birlikte sunulurarak, tarihsel bir göndermeye hizmet etmiştir. Sanatçı çöplüğü andıran tepeleme yığılmış rengârenk paçavralar ve onlara bakan Venüs'ü bir arada yerleştirerek, yapıtları beklenmedik obje ve imgelerin yan yana konması, birbirine zıt malzemelerin kullanılması, sanat-yaşam, kültür-doğa, geçmiş-gelecek kavramlarının harmanlanmasından oluşan Yoksul Sanat akımının özelliğı olan tezatlık kavramını simgelemeye çalışmıştır. Sanatçının kullandığı atık malzeme olarak atık tekstiller, atık malzemenin israfına yönelik bir mesaj içermese de, tekstil atıklarının bir sanat yapıtında yeniden kullanım ya da ileri dönüşüm çerçevesinde geri dönüşüm malzemesi olarak kullanımına bir örnek teşkil etmektedir.

Şekil 40-MichelangeloPistoletto, Venus of theRags, 1967

Kaynak:<https://www.tate.org.uk/art/artworks/pistoletto-venus-of-the-rags-t12200>,

erişim tarihi: 22.03.2021

Atık tekstil ile geri dönüşüm sanat ilişkisi kapsamında yün, çuval gibi tekstil malzemeleri altın, kurşun, ahşap, gibi malzemelerle birleştirdiği ve sanatta anlamı ön plana çıkarmayı başardığı işlerinde kavramsal olana öncelik tanımayı amaçlayan Yoksul Sanatın önemli temsilcilerinden JannisKounellis'in, şekil 41 ve şekil 42'de bellekte kalan tarih kavramını irdeleyerek "raf" ögesini, zaman içinde üstünde çeşitli şeylerin biriktiği bir simge olarak sunduğu, tarih metaforu konulu eserleri kavramsal nitelik taşıyan eserlere örnek gösterilebilir (Necdet, 1991:1052). Aynı zamanda hem destek amaçlı hem de dış yüzeyden ibaret eserin oluşumu esnasında kullanılan bu bütünün her bir parçası da atıkların esere dönüşümünden meydana geldiği için, yine ileri dönüşümle bağlantı kurulabilecek türde geri dönüşüm sanat ilişkisi kapsamında da değerlendirilebilir.

Şekil 41- JannisKounellis, SenzaTitolo, 2016 Demir, folyo, kumaş, sicim, çelik kanca

Kaynak: <https://www.artsy.net/artwork/jannis-kounellis-senza-titolo-71> erişim tarihi:

23.03.2021

Şekil 42- JannisKounellis, İsimsiz, 2012, Galleria Giorgio Persano.

Kaynak: http://www.artecritica.it/archivio_editoriale.html erişim tarihi: 23.03.2021

Atık tekstilleri çalışmalarında kullanarak, geri dönüşümle ilişkilendirmeden, farklı kaygılara hizmet eden sanatçılara bir başka örnek 1971 Doğumlu Amerikalı sanatçı RobbPutnam verilebilir. Robb; çalışmalarında kullandığı battaniye, gömlek, sahte kürk, paçavra, iplik, çöp torbası, deri artıkları ile fiziki ve psikolojik olarak savunmasız durumda, yaralı ve başıboş görünümde hayvan figürleri meydana getirmektedir(şekil 43). Sanatçı bu türden heykelleri empati, korku, yakınlık, mizah, tiksinti, dokunma veya bağlanma arzusu ve geri çekilme dürtüsüyle kesişen karanlık alanları keşfetme kaygısıyla üreterek bir taraftanda atık nesneleri sanat nesnesine dönüştürerek geri dönüşümü yansıtmış olmaktadır. (Bkz.Putnam,2020).

Şekil 43- RobbPutnam, Kül, Kumaş, İplik, Tel Ve Karışık Teknik

Kaynak: <https://www.artsy.net/artwork/robb-putnam-ash> Erişim Tarihi: 12.04.2021

1.2.2. Atık Malzemenin Sanatta Amaç Olarak Yer aldığı Geri Dönüşümle İlişkilendirilmiş Çalışmalar

Günümüzde, “geri dönüşüm” kavramı kapsamında farkındalığı ve estetiği bir araya getirerek, özellikle atık nesneleri çalışmalarında kullanan sanatçıların “geri dönüşüm sanatı” şeklinde bir sanat oluşumu içerisinde örneklerini oluşturduklarını, bugüne gelinceye kadar ise, sanatçıların öncelikle çeşitli kavramsal yaklaşımlarında geri dönüşüm malzemesi olan atığı kullanarak geri dönüşüm sanat ilişkisini yansıttıklarını söyleyebiliriz. Günümüzde ise, herhangi bir kavramsal kaygıyı anlatmakla birlikte, geri dönüşüm sanat ilişkisini geri dönüşüm kavramına farkındalık yaratmak çabası şeklinde görüyoruz. Bu sanatçıların önceliği geri dönüşüm kavramının ortaya çıkmasına neden olan, gereksiz fazla tüketim sonucu ortaya çıkan “atıklar yığını” na dikkat çekmek olmuştur. Kavramsal nitelik taşıyan eserler üreterek, “çöp” olarak nitelendirdiğimiz, artık hiçbir işlevi olmayan nesneleri sanat eserlerine dönüştüren sanatçılar, geri dönüşüm kapsamında hem atıkları değerlendirerek çöp olmaktan kurtarmışlar hem de bu atık yığınlarına dikkat çekmek istemişlerdir. Sanatçılar bu türden yaklaşımlarını atık malzemeleri eserlerine taşıyarak gösterdikleri gibi, çeşitli performanslar sergileyerek de göstermeye çalışmışlardır. Bu değişim, tüketim çılgınlığı gibi günümüz konuları kapsamlarında, karşıt protest anlamlar içeren işlerde kendini göstermiştir.

Bugün artık, çöpteki basit bir nesneden yeni üretilmiş ürünlere kadar birçok malzeme kabul edilen nesne, kolaj, montaj, dijital baskı gibi tekniklerle sanat çalışmalarında geniş bir alana yayılmış durumdadır. Teknolojideki ilerlemeler sınırları ortadan kaldırırken, sanatçılar da üretilmiş olandan yeni fikirler üretme gayreti içindedirler. (Turanî, 2003:109).

“Geri Dönüşümle ilişkilendirilmiş ve “Geri Dönüşüm Sanatı” adı altında örneklerle gelince; Avustralya’nın yerel Sidneysahillerinde yaklaşık yüzde 90’ını şişeler, şişe kapakları, pipetlerden ibaret olan birikmiş plastik parçaların oluşturduğu atık nesneleri ve diğer kalıntıları toplayarak ve sınıflandırarak ardından heykelsi çelenkler meydana getiren Rox De Luca’nın çalışmaları verilebilir (şekil 44-45). Uluslararası düzeyde kavramsal nitelik taşıyan bu eserler, sanatçı tarafından tel düzenek üzerine dizilerek oluşturulmuştur. İnsanların tüketim eylemlerinin ve oluşturdukları atıkların bir çelenk halinde bir araya geldiği bu atıklardan oluşan eser, farkındalık oluşturmak için atılmış sanat kapsamlı adımlardan biri olarak görülmektedir. Sanatçının özellikle “Gleaning for plastics, defying wastefulness” “israfa meydan okuyan plastikler için temizlik”, adını verdiği çalışmaları geri dönüşümü çağrıştırır niteliktedir (Bkz. Rox De Luca, 2020).

Şekil 44- Rox De Luca, Plastikler için Gleaning, Rose Bay Beach, 2020, Plastik, Tel

Kaynak: <https://www.roxdeluca.com/>erişim tarihi: 02.04.2021

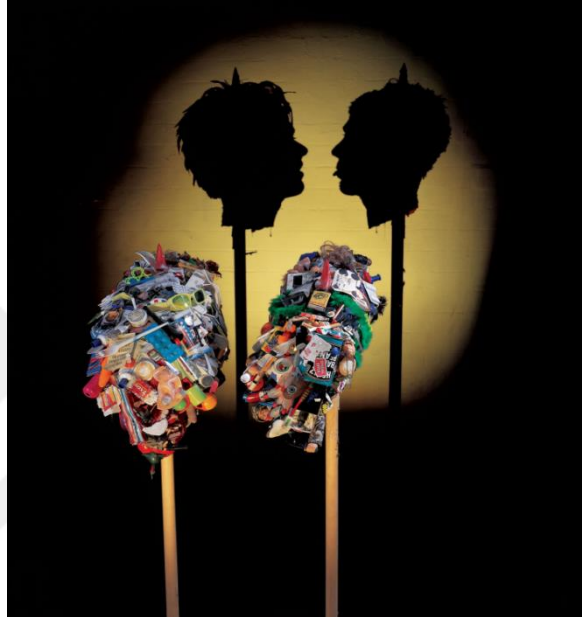

Şekil 45- Rox De Luca detay, Plastikler için Gleaning, Rose Bay Beach, plastik, tel, 2020,

Kaynak: <https://www.roxdeluca.com/>erişim tarihi: 02.04.2021

Kırık mobilyalar, merdivenler, sandıklar ve diğer atılmış eşyalardan oluşan gerçek ve anlık çöp yığınlarıyla ışığı bir arada kullanan SueWebster ve Tim Noble bu

yolla oluşturdukları figüratif gölgeler ile bu atıkları sanat eserine dönüştürmüşlerdir (şekil 46). Bu sanatçılar bir tıkanmanın sonucunu, çok uzun süren bir partinin akşamdan kalmasını çağrıştıran bu yığımlar ile insanlarda, atılan nesnelerin yeniden kullanılması doğrultusunda bir tutumun oluşmasını sağlamaya çalışarak geri dönüşüm konusunda bilincin oluşmasını sağlamışlardır (Bkz.Lewisohn, C. 2000).

şekil 46- Tim Noble ve SueWebster, “MissUnderstood&Mr. Meanor” 1997, Çöp ve Kişisel Eşyalar, Ahşap, Işık Projektörü, Işık Sensörü,1997

Kaynak: Valentine, C. (2002). Tim Noble&SueWebster: Gagosian, LA. MAKE: The Magazine of Women's Art, (92), 22-23.Erişim tarihi: 01.04.2021

AlejandroDuran UNESCO “United Nations Educational, ScientificandCulturalOrganization” “Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kùltür Kurumu”. Dünya Mirası listesindeki SianKa’an sahilinde karaya vuran, altı kıtada bulunan elli sekiz ùlkeden ve bölgeden gelen plastik atıklardan toplayarak oluşturduğu (şekil 47) “WashedUp”⁸ projesi kapsamında gerçekteştirdiği çalışması ile geri dönüşüm atık ilişkisine dikkat çekmek istemiştir. Bu vurguyu plastik atıkları bitkileri taklit ederek gerçekteştirdiği enstalasyon çalışması ile gerçekteştirmiştir (Çınar, 2019: 203-215).

⁸ “WashedUp” Projesi: Meksika’nın Karayip kıyılarına vuran uluslararası atıkları, estetik ve rahatsız edici eserlere dönüştüren Enstalasyon ve Fotoğraf projesidir.

Şekil 47-Alejandro Duran, 2014,“WashedUp” Shoots

Kaynak:<https://alejandroduran.com/photoseries> erişim tarihi: 14.09.2022

Şekil 48 örneğinde “Hong Kong Soup” projesi kapsamında Hong Kong’da kumsaldan 30’dan fazla farklı atık plastik topladığı nesnelerin, sanatsal yolla geri dönüşümlerini gerçekleştiren Mandy Baker, geri dönüşüme ve Hong Kong’daki atık krizine dikkat çekmek istemiştir. “Hong Kong Soup” projesi 2012’den bu yana Hong Kong’da 30’dan fazla farklı kumsaldan toplanan atık plastik anlamına gelmektedir.“Soup”, denizde askıda kalan plastikleri çağrıştırmaktadır. Ortaya çıkan eserler etkili atık yönetimi, atıklarla ilgili karşılaşılan kriz hakkında bilinçlenmeyi hedeflemektedir(Çınar, 2019: 203-215).

Şekil 48-Mandy Baker, Hong Kong Soup 1826, “Lighter (Çakmak)

Kaynak: <https://docplayer.biz.tr/171240712-Ekolojik-sanat-projeleri-nde-okyanus-atiklarinin-sanatsal-nesnelere-donusumu.html> erişim tarihi: 15.09.2022

Yine Mandy Baker’in çalışması olan (şekil 49)“Penalty Serisi” eseri sosyal medya aracılığı ile iletilen bir çağrı sonucunda insanların 41 farklı ülkeden, adalardan ve 144 farklı plajdan topladığı 769 futbol topu ve parçalarından seçilerek oluşmaktadır. Geri dönüşüm ve geri dönüşüm konusunda insanlarda farkındalık uyandırma konusunda çağrısında bulunan bu çalışma, FIFA 2014 Dünya Kupası sayesinde hedefine ulaşmıştır. Futbol oyununda bir kuralı çiğnemenin cezası anlamına gelen “Penalty” aşırı plastik tüketimini yöneterek ve onun sorumluluğunu üstlenerek okyanuslarımıza bakmadığımız durumda ödediğimiz bedeli anlatmaktadır(Çınar, 2019: 203-215).

Şekil 49-Mandy Baker. “Penalty Serisi”. Dünya Çapında Çeşitli Plajlardan Toplanan 24 Adet Atık Futbol Topu.

Kaynak: <https://docplayer.biz.tr/171240712-Ekolojik-sanat-projeleri-nde-okyanus-atiklarinin-sanatsal-nesnelere-donusumu.html> erişim tarihi: 15.09.2022

Eserlerinde malzeme olarak çöpü kullanarak toplumda çöplere yönelik farkındalık duygusunu uyandırmayı hedeflemiş ve bunu başarmış bir sanatçı olan 1939 doğumlu Alman sanatçı Ha Schult, (HansJürgenSchult) geri dönüşüm/sanat diyalogunu, yaratmak istediği farkındalık duygusu ve çeşitli şekillerde biçimlendirdiği atık malzemelerle ilişkilendirerek kurmuş sanatçı örneğidir. Mark Bradley ve KennethStow'ın yorumuyla dünyayı 'bir çöp zamanında yaşadığımıza' ikna etme misyonu ile çöpü ve enkaz metaforunu gözler önüne seren sanatçı, eserlerinde kullandığı çöplerle ve enkazlarla batı kültürünün aşırılıklarına ve çöp yığınlarına dikkat çekmeye çalışmaktadır. Sanat hayatı boyunca ürettiği en dikkat çeken eserlerinden biri olan (şekil 50) "Çöpten Figürler" "TrashPeople" için sanatçının düşünceleri şu şekildedir; "Bir gün hepimiz çöp olacağız, bugünün Coca-Cola şişesi yarının, şimdiki bakış açısına göre Roma döneminden kalmış arkeolojik buluntuymuşçasına gelecek neslin karşısına çıkacak" (Bkz.Lindner, Meissner, 2015). İnsan boyutunda ve 1000 adet olan bu figürler; teneke kutular, bilgisayar atıkları gibi çöp malzemelerden oluşturulmuş ve Çin Seddi, Roma, Moskova, Kahire, New York ve Antartika gibi dünyanın dört bir yanında sergilenmiştir. Sanatçı bu türden işleri ile aynı zamanda Peter Ludwig'in söylemi olan "altmışların tüm sanat akımı, sanatı hayatla çok yakın bir ilişki içine sokmaya yönelik büyük ölçekli girişimden ibarettir." şeklinde Pop Art söyleminden hareket ederek sanatla ve yaşamı yeniden tek bir birimde birleştirme çabasına da girmektedir (Bkz. Lindner, Meissner, 2015).

Şekil 50- Ha Schult, “Trash People”, 2002

Kaynak: Lindner, C., & Meissner, M. (2015). Globalization, garbage, and the urban environment. In *Global Garbage* (pp. 13-26). Routledge. Erişim tarihi: 6.04.2021

Şekil 51- Ha Schult, “Trash People” Detay

Kaynak: Lindner, C., & Meissner, M. (2015). Globalization, garbage, and the urban environment. In *Global Garbage* (pp. 13-26). Routledge. Erişim tarihi: 6.04.2021

Şekil 52- Ha Schult, “Trash People” Detay

Kaynak: Lindner, C., & Meissner, M. (2015). Globalization, garbage, and the urban environment. In *Global Garbage* (pp. 13-26). Routledge. Erişim tarihi: 7.04.2021

Plastik şişeler, bardaklar ve ambalajlar, karton, teneke kutular, çelik tel ve plastik ayna türünde atık nesnelerle dört yüz adet blok üreten sanatçı Eduardo Srur bu türden çalışmaları ile özellikle atıkların düzensiz bertarafına ve insanların çevreye karşı olan duyarsızlıklarına dikkat çekerek sanat yoluyla geri dönüşümü vurgulamak isteyen sanatçı örneklerindendir (Bkz. Canton, 2018). Bunu insanların çevreyi hiçe sayarak attıkları çöplerle onları şaşırtacak derecede gerçekleştirdiği biçimlendirmeleri ile sağlamak isteyen, çevreye karşı kaygılarını atıklarla dile getiren sanatçı aynı zamanda yeşil alanların azalmasına, toprağın aşırı geçirimsizliğine, akarsu kenarlarının fazla işgal edilmesine, doğal kaynaklar üzerinde düzensiz yerleşimlere, sağlık ve drenajın bozuk olmasına, toprak kirliliğine, hava ve su kirliliğine de dikkat çekerek sürdürülebilirlik kapsamında da hareket ettiğini göstermektedir (Şekil 39).

Şekil 53-EduardoSrur, Labirent, Plastik Şişeler, Bardaklar Ve Ambalajlar, Karton, Teneke, Kutular, Çelik Tel Ve Plastik 20 X 20 X 2.30 M, SãoPaulo, 2012, Brezilya Halka Açık Park

Kaynak: <http://co2-art-sustainability.blogspot.com/2015/04/eduard-srur-inescapable-connection.html>[erişim tarihi: 17.04.2022]

Şekil 54- EduardoSrur, Labirent, Detay, 2012

Kaynak: <http://co2-art-sustainability.blogspot.com/2015/04/eduard-srur-inescapable-connection.html>[erişim tarihi: 17.04.2022]

Çocukları sanatçıları ve toplulukları dünya ile iddialı sanat eserleri oluşturmak ve paylaşmak için birleştiren (CMA)⁹ (ChildrenMuseum Art) Çocuk Sanat Müzesi adlı eğitim kurumu, Şekil 55 ve 56 MFTA¹⁰ (Materialsforthe Art) (Sanat için Malzemeler), adlı ikinci el malzemeleri toplayarak sanatçılara sunan ve yeniden kullanımlarını sağlayan bir kuruluştan genellikle malzemelerini sağlayarak işlerini ortaya çıkaran sanatçı JuanHinojosa örneğini göstermektedir. “Sürdürülebilir Sanat Gösterisi başlıklı bir toplantı ve sergi” den örnek alınan “Ready for Stones” adlı çalışması, metro kartları, gıda ambalajları, kuru temizleme etiketleri, düzleştirilmiş kutular ve çeşitli alkolsüz içecek, alkol, ev eşyaları ve dondurulmuş gıdalar markalar gibi günlük hayatımızın nesneleri ile yüksek oranda dolaşıma giren görüntülerin birleşiminden oluşmaktadır. Her iki kolaj çalışması tüketiciliği ve meta dağıtımını eleştirmektedir. Tüketiciliği teşvik eden merkezi stratejileri yansıtarak, alıcıyı bir fantezi, arzu ve umut dünyasına sürüklendiğini ve tüketiciliğin yüzeyselliğini gözler önüne sererek bu konuda farkındalık uyandırmaya çalışmaktadır. MFTA gibi bir kuruluş geri dönüşüme yönelik teşvik oluşturmakla birlikte sanatçının MFTA’dan aldığı malzemeleri ve çevreden topladığı malzemeleri eserlerinde kullanarak ürettiği ileri dönüşüm mantığında işleri ile geri dönüşüme ve tüketime yönelik farkındalık oluşturduğu anlaşılmaktadır (Lapin, 2015: Parag.9-10)

⁹CMA: 1988’de bir sanatçının SoHo stüdyosundan doğan Çocuk Sanat Müzesi (CMA), genç New Yorkluları sanat ve sanatçılarla buluşturan, elliden fazla ülkeden çocukların 2.000’den fazla eserinden oluşan yaşayan bir koleksiyon anlamına gelmektedir.

¹⁰MFTA: Bireylerden gereksiz öğeleri toplayan ve bunları okullara ve kar amacı gütmeyen kuruluşlara sunan ve yeniden kullanımlarını sağlayan, New York Şehri Kültür İşleri Departmanı tarafından işletilen bir kuruluştur (CMA, 2019:parag.2).

Sanatçılardan Tanzer Arığ ile yapılan g r   mede sanatçı eseri ile ilgili Ŗunları s ylemi  tir:  ankaya Belediyesi'nin Park ve Bahçe Müdürlüğü bünyesinde açığa çıkan  ocuk parklarından bankları ya da çeşitli metal malzemeleri nasıl heykel olarak d n   t rebiliriz diye d    nd k. Ardından bir kısmını kendi olduğu haliyle bıraktı ım diğer parçaları da ona göre uyarladı ım bir çalışma ortaya  ıktı. Heykelin alt ve üst destek parçaları olan çemberler  ocuk parkında işlevsiz hale gelmiş dönme dolap parçalarından oluşmaktadır. Orta kısımda bulunan uzun demir çubuklar ise, diğer atık metallerden tamamlayıcı parçalardır (Tanzer. Arı , kişisel g r   me, 23 Mart 2021).

 ekil 57- “ ankaya Ulusal Atık Malzeme Heykel Sempozyumu” haber sayfası

Kaynak: <http://tanselceber.blogspot.com/2012/08/cankaya-ulusal-atk-malzeme-heykel.html> erişim tarihi: 14.04.2021

Şekil 58- “Çankaya Ulusal Atık Malzeme Heykel Sempozyumu” Afişi

Kaynak: <http://tanselceber.blogspot.com/2012/08/cankaya-ulusal-atk-malzeme-heykel.html>Erişim Tarihi: 14.04.2021

Şekil 59-Tanzer Arıç, “Çankaya Atık Malzeme Heykel Sempozyumu” 02-15 Ağustos, 2012, Ankara

Kaynak: <https://tanzerarig1975.wixsite.com/tanzerarig/blank-4>erişim tarihi: 14.04.2021

Şekil 60-Tansel Çeber “Çankaya Ulusal Atık Malzeme Heykel Sempozyumu”,2012

Kaynak: <http://tanselceber.blogspot.com/2012/08/cankaya-ulusal-atk-malzeme-heykel.html>erişim tarihi: 14.04.2021

Şekil 61-Fırat Engin, Paradox “Çankaya Ulusal Atık Malzeme Heykel Sempozyumu”,
Atık Oyun Bahçesi Merdivenleri, 450 cm. x 450 cm. x 90 cm, 2012.

Kaynak: <https://firatengin.com/paradox>erişim tarihi: 14.04.2021

Etkinlik türünde geri dönüşüm çerçevesinde gerçekleştirilen örneklerle gelince, Dünyanın on beş ülkesinden 20 sanatçının katılımının sağlandığı Hindistan’ın Kaligna kentinde ANPIC, (Hint Kültürünü Teşvik etmek için oluşturulan sanatçı ağı) ve BDA, (Bhubaneswar Kalkınma Otoritesi) işbirliğinde düzenlenen ilk Uluslararası Kamusal

Sanat Sempozyumundan söz edilebilir. Bu sempozyumda sanatçılar hurdalıklardan toplanan 50 ton metal malzeme ile yaptıkları 24 heykel ile atık malzemeden yeni bir şeyler yaratma,” atıkları yönetmeyi öğrenme fikrine hizmet etmiş bulunmaktadır (şekil 62-63). Geri dönüşüme yönelik farkındalık uyandırma hedefinde olan bu etkinlik aynı zamanda açık hava müzesi olarak kalarak halkın bilinçlenmesinde katkı sağlayacak rol üstlenmiştir. (Mycitylinks, 2018: Parag.1-12).

Şekil 62- Hindistan-Kaliga Uluslararası Kamusal Sanat Sempozyumu, Boğa Heykeli,
Atık metal, Hindistan-Kaliga, 2018

Kaynak:<https://mycitylinks.in/open-air-museum-of-waste-to-art-reflects-merger-of-waste-and-creativity/>Erişimtarihi: 28.05.2022

Şekil 63- Hindistan-Kaliga Uluslararası Kamusal Sanat Sempozyumu, Fil Heykeli, Atık metal, Hindistan-Kaliga, 2018

Kaynak:<https://mycitylinks.in/open-air-museum-of-waste-to-art-reflects-merger-of-waste-and-creativity/>erişimtarihi: 28.05.2022

Türkiye’de gerçekleşen etkinliklere örnek ise Abant İzzet Baysal Üniversitesi (AİBÜ) Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim-İş Eğitimi Heykel Atölyesi öğrencileri tarafından gerçekleştirilen çalışma verilebilir(şekil 64-65). Bu çalışmada geri dönüşüme yönelik farkındalık yaratmak için atık malzemeler kullanılarak yapılan on dört adet büyük boyutlu hayvan figürü heykeller; gazete, şişe ve şişe ambalajı, silikon, tahta, poşet, tel, cd, çöp şiş gibi malzemelerden meydana gelmiştir. Bu çalışma ile öğrenciler, insanlara günlük kullanım nesnelerini çöplere ya da çevreye atmaları yerine geri dönüşüme göndermeleri konusunda örnek olmak istemişlerdir (Bolu abant İzzet Baysal Üniversitesi Haber Portalı, 2014.parag.1-2).

Şekil 64- Abant İzzet Baysal Üniversitesi (AİBÜ) Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim-İş Eğitimi Heykel Atölyesi Öğrencileri, 14 Büyük Boyutlu Hayvan Figürü Heykeller, Gazete, Şişe ve Şişe Ambalajı, Silikon, Tahta, Poşet, Tel, cd, Çöp Şiş

Şekil65- Abant İzzet Baysal Üniversitesi (AİBÜ) Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim-İş Eğitimi Heykel Atölyesi Öğrencileri, 14 Büyük Boyutlu Hayvan Figürü Heykellerden Kartal Figürü, Gazete, Şişe ve Şişe Ambalajı, Silikon, Tahta, Poşet, Tel, CD, Çöp Şiş

Kaynak:Atık Malzemelerden Yapılan 14 Heykel, AİBÜ’de Sergileniyor - İBÜ/AJANDA (ibu.edu.tr) erişim tarihi: 14.04.2021

Türkiye’den bir başka örnek, İstanbul Havalimanı inşaatı sırasında oluşan atık malzemenin sanat eserlerine dönüştürülmesi fikriyle ortaya çıkan “Atıktan Sanata” adlı proje verilebilir. Bu proje kapsamında on ton atık sanat eseri olarak geri dönüştürülmüştür. Bu çalışmalar sonucunda, 'botanik', 'moda', 'heykel' ve 'kullanılabilir ürün' kategorilerinde çeşitli eserler ortaya çıkmıştır. Bu proje “Sıfır Atık” projesi desteğiyle oluşturulmuştur. Adı ilk defa 1893 yılında, lisans öğrencisi Washington

Carver tarafından dile getirilen, dünyaca önemsenen profesyonel bir yaklaşım olan “Sıfır Atık” Projesi Türkiye’de de ilk kez 2017 yılında Cumhurbaşkanlığı himayesinde ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığı öncülüğünde duyurulmaya başlanmıştır. İsrafin önlenmesi, kaynakların verimli kullanılması, oluşan atık miktarının azaltılması, verimli bir atık toplama sistemi ile atıkların geri dönüşümünün sağlanmasının amaçlandığı bu proje, kamusal alanda ilk kez Cumhurbaşkanlığı Külliyesi ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığında uygulamaya geçmiştir (Cumhurbaşkanlığı Külliyesi’nde “Sıfır Atık” Toplantısı, 2018, parag.5).

Türkiye’nin dört bir yanında gerçekleşen, “Sıfır Atık” projesi çıkışlı “Atıktan Sanata” projesinde gerçekleştirilen ve ileri dönüşüm olarak da kabul edilebilecek eserler ‘Geri Dönüşüm Sanat’ ilişkisine hizmet etmektedir. Bu proje kapsamında atıklarla sanat ilişkisi kurularak yukarıda adı geçen konulara farkındalık yaratma amaçlı heykeller üretilmiştir. Bunlardan bir tanesi (şekil 66) Prof. Dr. Rahmi Atalay’ın atık çatal ve kaşıklarla yapmış olduğu figüratif heykeller dizisidir.

Şekil 66- Türkiye’de Gerçekleştirilen “Sıfır Atık” Projesi Kapsamında Prof. Dr.Rahmi Atalay’ın “Atıktan Sanata”(Artwist) Projesi Kapsamında Atık Çatal ve Kaşıklarla Oluşturduğu "Anadolu" Eseri

Kaynak: Atıktan Sanata Projesi (emlakgundemi.com.tr) erişim tarihi: 21.04.2021

Bir diğer örnek te sürdürülebilirlik kavramı kapsamında “İleri Dönüşüm Heykel Sergisi” adı ile Türkiye’de 2021 yılında gerçekleştirilmiş olan çalışmalardan verilebilir. Bu sergiye katılım sağlayan Adnan Ceylan, Cem Özkan, Özge Günaydın, Taylan Türkmen, Ali Abayoğlu ve Zeynep Koçan gibi sanatçılar çeşitli türde genellikle doğada

atık durumuna düşen malzemelerle, daha üst değerde işer üreterek ileri dönüşüm kapsamlı çalışmalara örnek teşkil etmektedirler. Adnan Ceylan Manavgat yangınının ardından yangında zarar gören ağaç parçalarıyla “Manavgat”(şekil 67) isimli eserini ortaya koyarak hem çevre bilince hemde atık malzemelerin sanat eserine dönüştürülebileceği konusuna dikkat çekmektedir. Ayrıca sanatçı atı şaha kalkmış şekilde biçimlendirerek doğanın uyanışına ve geri dönüşüm bilincine dikkat çekmektedir. Heykelini halka açık alanda sergileyerek ve heykelin klip çekimini yaptırarak geri dönüşüm konusundaki farkındalığı geniş kitlelere yaymaya çalışmıştır. Cem Özkan atık hurda, metal, organik atık materyallerle ürettiği işleri (şekil 68-69), Taylan Türkmen’in inşaat demir atıklarıyla yaptığı heykeller(şekil 70) ile Ali Abayoğlu’nun şanzıman hurdaları, atık metal ve pencere camları kullanarak yaptığı heykeller(şekil 71-72) birer ileri dönüşüm olarak değerlendirilen geri dönüşüm kapsamında çalışmalardır (Mıhlayanlar Ezgi, 2021, parag.1-4)

Şekil 67-Adnan Ceylan, “Manavgat” Antalya, 2021

Kaynak:<https://www.dha.com.tr/gundem/at-heykeline-antalya-manazarasinda-klip-1852973> erişim tarihi: 20.09.2022

Şekil 68- Cem Özkan, “Mercury”, Metal, 250x340x95 cm Antalya, 2021

Şekil 69-Cem Özkan, “Boğa” Antalya, 2021, 30x45x35 cm, Metal

Şekil 68-69 Kaynak: https://www.galerisoyut.com.tr/ngg_tag/cem-ozkan/erişim
tarihi: 20.09.2022

Şekil 70-Taylan Türkmen, İsimsiz

Kaynak: <https://theartcapsule.com/taylan-turkmen/> erişim tarihi: 20.09.2022

Şekil 71-Ali Abayoğlu, Cam, Endüstriyel Atık

Şekil 72- Ali Abayoğlu, Şekil 71 Detay, Cam, Endüstriyel Atık

Kaynak: <https://aliabayoglu.com/page/4> erişim tarihi: 22.09.2022

1.2.3 Atık Nesne Nedir? Geri Dönüşümle İlişkisi

Kaynaklarda atık nesne konusu iki türlü yaklaşımla karşımıza çıkmaktadır. İlki genel gerçek hali ile yapılan tanımlama, ikincisi ise metaforik bakış açısı ile (yaşamdan benzetmeler yaparak ve bilinç altına işlenmesini hedefleyen) yapılan tanımlamadır. Tez

kapsamında her iki tanıma da yer verilmesi uygun görülmüştür. Çünkü, ilerleyen başlıklarda yer verileceği gibi, heykellerin üretiminde kullanılan atıklar, gözle görülen atık kısmına girmekte, heykellerin kavramsal boyutu olan atık konusu da metaforik anlamdaki tanımlama ile ilişkilendirilmektedir. Genel gerçek tanımlamalara gelirsek; atık kaynaklarda genel olarak ihtiyaçlarımızı karşılamak için kullandığımız maddelerin, o an için kullanılmayan veya kullanıldıktan sonra atılan kısımları olarak ifade edilmektedir (şekil 73) (Bayramoğlu, 1995:6). Atık diğer bir bakış açısıyla, üreticisi tarafından veya fiilen elinde bulunduran gerçek veya tüzel kişi tarafından çevreye atılan veya bırakılan ya da atılması zorunlu olan herhangi bir madde veya malzeme olarak tanımlanırken, “A Weekly Doorstep Recycling Collection, I had no Idea We Could Overcome the Local Barriers to Participation Resources, Conservation and Recycling”(1999:217-249) adlı kaynağa göre kökeni ne olursa olsun (evsel, ticari ya da endüstriyel) hammadde, yakıt ve suyun kullanımı sonrası kullanışlılığını yitirmesi ve dolayısıyla kişi için mali değerini kaybetmesi olarak ifade edilmektedir (Bkz. Read, 1999). BM Çevre Programı UNEP’e göre; “Sahibinin istemediği (şekil 74-75), ihtiyacı olmadığı, kullanmadığı, arıtılması ve uzaklaştırılması gereken maddeler” şeklinde tanımlanan atık, 2872 sayılı Çevre Kanununun 26 Nisan 2004 ve 5491. Çevre Kanununda Değişiklik Yapılmasıyla Alakalı Dair Kanunla değiştirilen 2. maddesinde de, herhangi bir faaliyet sonucunda oluşan, çevreye atılan veya bırakılan her türlü madde şeklinde tanımlanmaktadır. Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlüğünde, üretimden tüketime kadar olan tüm aşamalarda ortaya çıkan ve kullanıcının artık işine yaramayan maddelerin tamamı olarak açıklanmakta (2019), Katı Atık Sistemleri ve İşletme Yönetim Birlikleri adlı kaynakta ise, “insanların üretim ve tüketim süreci içinde ve buna bağlı olarak sanayi, ticaret, sosyal hizmetler vb. faaliyetleri ile konutları içindeki çeşitli faaliyetleri sonucu oluşan ve uzaklaştırılmaları istenen maddeler şeklinde tanımlanmaktadır (Alyanak, 1999:35).

Şekil 73-“Kullanıcı Tarafından Atılan İşlevini Yitirmiş Atık Nesne Örnekleri”

Kaynak:<https://www.oceanandme.org/cutting-the-waste/> Erişim tarihi:

09.05.2021

Şekil 74- Farklı Atık Tanımlamalarına Göre, Atık Türlerine Bir Örnek: Bir İşe Yaramayan ve Hiç Kullanmaksızın Oluşan Atıklar

Kaynak: [Cuttingthewaste | Ocean & Me \(oceanandme.org\)](https://www.oceanandme.org/cutting-the-waste/) Erişim tarihi:9.05.2021

Atıkları yapılarına göre üç grupta incelemek mümkündür; sıvı atıklar, katı atıklar ve gaz atıklar. Bu tanımlamalarda asıl dikkat çekilmesi istenen tür katı atık türleridir. Katı atıklar kişilerin toplumsal ve mali etkinlikleri bitiminde iyi olmayan duruma dönen, akıcı olacak denli sıvı içermiyor olan bütün madde ile materyali şeklinde açıklanmaktadır (Aydoğdu, 2014:142).Atıkla ilgili somut tanımlar bu şekilde olsada, nesnelerin sadece kullanılıp sonrada işlevsiz hale gelmiş kısmı olmakla birlikte aynı

zamanda, hiç kullanılmaksızın oluşmuş nesnelerde atık grubuna girebilmektedir. Bunlar özellikle de günümüzde insanların yaşam şekli ile ilişkili olan atık nesnelerdir. Günümüzde insanla ilgili her nesnenin kullanım fazlalığı atık nesne olarak değerlendirilmektedir. Örnek verecek olursak, giyilmeyen giysi, fabrikalarda gününü tamamlamış atılmış sökülmüş giyilmeyecek halde giysiler, fabrikalarda kullanım dışı olan atılan ipler, depolarda biriken kullanılmayan atılan iplikler, kullanılmayan kutular vb.dir.

Şekil 75- İnsanlar Tarafından Kullanım Fazlalığı Sonucu Atılmış Giysiler

Kaynak: [Unpickingthepolitics of sustainablefashion« ADDRESS \(addresspublications.com\)](https://unpickingthepolitics.com/addresspublications.com)Erişim Tarihi: 09.05.2021

Bu üç ana başlıkta ele alınan atıkları; insanların gereksiz tüketim kaynaklı meydana getirdiği atıklar, fabrikaların meydana getirdiği atıklar ve doğada oluşan atıklar olarak üç farklı sınıfta özetleyebiliriz. Yukarıda da sözü edilen atık çeşitlerinden katı atık, tez kapsamında kullanılan “atık nesne” kavramı ile aynı özelliktedir diyebiliriz. Nesnenin tanımında da olduğu gibi, “gözle görülen elle tutulabilen” sözcükleri sanat çalışmalarında kullanılan plastik şişeler, kartonlar, metal atıklar, cam atıklar gibi nesneler nedeniyle, katı atık nesne tanımı ile uyumludur. Ayrıca yine “Çöp Üzerine” adlı kaynakta atığa; insan eliyle oluştuğu, açıdan yaklaşılarak, atığın oluşumunda kaynakların aşırı kullanılmasına ve bunun sonucunda hızla artmasına dikkat çekilmiştir (Scanlan, 2018:23-36). Kaynak tüketimi sonucu artan atık nesne durumuna “Atık Küre” adlı kaynakta insan yapımı açısından yaklaşılmıştır (Hengeveld, 2019:139-154). Burada insan eliyle üretilen atık konusundan söz edildiği gibi,

kaynakların tüketilmesinden ve sonuçta atık miktarının da tamamen yok edilemeyeceğinden de söz edilmiştir. Çünkü her atığın doğada yeniden verimli bir şekilde dönüşümü söz konusu değildir. Doğaya çöp olarak kalmaktadır.

“Hengeveld’in Atık Küre başlıklı kitabında yer aldığı şekliyle atık, oynadığımızda ya da daha sonra çalıştığımızda yararlı olan, çevremizde faydalı ya da lezzetli olan her şeyin suretidir. Her ne yaparsak yapalım kaynakları sürekli atığa dönüştürüyoruz; ne kadar doğal kaynak varsa o kadar atık var. Kullanılan bütün kaynaklar potansiyel atıktır. İnsanlar dünyadaki kaynakların tükenmesinden endişe ediyor ancak, aynı miktardaki atık altında boğulmasından endişe etmiyor. Her fizikçinin size söyleyebileceği gibi, yeni madde yapamayız ve var olan maddeyi yok edemeyiz. Ve bu kendi insan yapısı dünyamız için olduğu kadar doğal dünya içinde doğrudur. Hiçbir fark yok. Tek fark, şu anda bizzat ortaya çıkardığımız atıkların, çoğunun değilse bile bir bölümünün doğada olduğunun tersine, geri dönüştürülememesidir. Doğada atığın çok küçük bir bölümü ayrılmayan atık olarak olduğu gibi kalır, ancak büyük çoğunluğu ayrışır. Er ya da geç akbabalardan mantarlara ve bakterilere varıncaya dek küçüklü büyüklü binlerce başka organizma tarafından parçalanır. Taze ve besleyici bir yiyecek olarak başka yaşam biçimlerinin besleneceği yeni kaynaklar olarak yaşamın büyük biyosfer döngülerine yeniden katılır. Ancak bizim kendi atıklarımızın büyük çoğunluğu atık olarak kalır, şehirlerimizin civarında yığılır, bir bölümü az gelişmiş ülkelerde bulunan, bilinmeyen, uzak yerlerde depolanmak üzere dünyanın dört bir yanına taşınır. Oralarda bizim kendi dünyamızda olduğu gibi, doğal besin döngülerini engelleyen bir kirleticidir konumundadır” (Hengeveld,2012:140).

Atık nesneye oluşumları açısından da bakacak olursak, genel çerçevede farklı yaklaşımla karşılaşılabılıriz.

Tez kapsamında bu farklı yaklaşımları sınırlandırdığımızda, zaruri oluşan atıklar ve keyfi meydana gelen atıklar şeklinde bir sınıflandırma ile karşılaşmaktayız. Burada zaruri oluşan atıklar fabrikaların üretim esnasında ortaya çıkardıkları atıkları; bunlar da tekstil açısından örneklendirdiğimizde, kesim dikim esnasında ortaya çıkan kumaş parçaları, kalıplama esnasında ortaya çıkan atıklar, ya da arta kalan rengi diğer kumaş türlerine uymayan iplikler şeklinde örnek olarak verilebilir. Keyfi meydana gelen atıkları ise tüketicilerin davranış şekli olan “kullan-at” kültürü dâhilinde, daha doğrusu ihtiyacın haricinde alınan ve bozulmadan, işlevini henüz yitirmeden atılmış olan ürünler şeklinde sayabiliriz. Bu yaklaşımlara genelleme yapacak olursak, insan kaynaklı ortaya çıktıklarını söyleyebiliriz.

Var olduğundan beri tüketim davranışını gerçekleştiren insan ilkel dönemde hayatta kalabilmek için, ilkel dönem sonrasında da ihtiyacını gidermek için üretmeye ve tüketmeye başlamış, tükettiği oranda atık bırakmıştır. Yapılan arkeolojik kazılar sonucunda avcı-toplayıcı grupların bile alet yapımı için yontulup atılan taş parçaları, hayvan kemikleri ve körelince atılan aletlerden oluşan büyük miktarda atık biriktirdikleri anlaşılmaktadır. Örneğin, Fransa'nın yontma taş devrinden kalma GeraCouze bölgesi, 275 metreye 55 metrelik bir alanı kaplamakta ve iki milyona yakın taş alet kalıntısı içermektedir (Ponting, 2012:416) İlk zamanlardan bugüne “atık” kavramının, kelime olarak karşılığı değişmiş olmakla birlikte “ihtiyaç” kavramından hiçbir zaman yoksun kalmamıştır.

Araştırmalar dahilinde, atığa metaforik açıdan yer veren kaynaklara baktığımızda; örneğin “Çöp Üzerine” adlı kaynakta atık, “israf etmek” gibi insan davranışları yönü ile ele alınmıştır. Kaynakta atık, genel bir ifade ile şöyle anlatılmıştır. Modern öncesi ve sonrası birlikte incelenmiş ve insanların mekânlarla ve nesnelerle olan ilişkileri ile bu yöndeki davranışları kapsamında ele alınmıştır. Bu davranış türleri arasında aşırı tüketim, çer çöp, döküntü, yığınları biriktirmek gibi çeşitler bulunmaktadır. Bu davranışlarda, “ziyan etmek”, “çarçur etmek” gibi isimlerle nitelendirilmiştir. Bu başlık altında atıkla alakalı dikkat çekilmesi istenen nokta, atığa karşı insanın önlem almaması ya da hareketlerini bu konuda dizginlememesi gibi davranış türleridir. Bu davranış şekli, herhangi bir önlem alma kaygısı gütmeyen anlamında “gayret noksanlığı” olarak adlandırılmıştır (Scanlan, 2018: 24). Tez kapsamında oluşturulan heykellerin kavramsal çerçevesine de hitap eden bu konu, atığın insani boyutunu kaynakta şu paragrafla dile getirmektedir.

“Atık tabiri açıkça bir bakiyeyi; kullanılarak tüketilmiş bir potansiyeli temsil ederken, ‘ziyan etmek’ te aynı şekilde, özellikle de bir şeyden (vakitten, kaynaktan, fırsatlardan, vs.) en iyi biçimde yararlanmak anlamında- söz konusu fırsatın farkında olup da yok sayıldığı bir durumda-çarçur etmek demektir. Burada atık, kişiyi tekrar dünyayla dengeye getirecek ve böylelikle de amaçsız ve beyhude olana düşüşü önleyecek bir başka şeyin varlığı (muhtemelen belirişi) karşısındaki bir gayret noksanlığıdır” (Scanlan, 2018: 24).

John Scanlan'ın değindiği atıkla alakalı insani çerçeve, insanların atık azaltımı konusunda gayret eksikliği, bunun sonucunda meydana gelen çarçur etme eylemi gibi

unsurlar tez kapsamında heykellerin oluşumu noktası ile ilişkilidir. Bu eylem ile gayretsizliğin bağlandığı nokta ise tüketim hastalığıdır. İnsanların kendilerini daha iyi hissetmeleri için dokundukları harcama ve nesne ilişkisi doğaya verdikleri zararın bilinçsizliği ile sonuçlanmaktadır.

İhtiyacını karşılamak için üreten ve tüketen insanoğlu, eskiden gerçekten ihtiyacını karşılamamanın hazzını mutluluğunu yaşarken, 20.yy. ile birlikte ihtiyacını karşıladığının düşüncesine doymak istemektedir ve bununla mutlu olmanın peşindedir. Ancak, bu süreçte düşündüğü ihtiyaç temel ve gerçek ihtiyaç değil, dayatılan, zannettirilen ihtiyaçtır. Başka bir yorumla istekler karşısında oluşan tüketimdir. Sonu yoktur ve dolayısıyla buna bağlı olan mutluluk ta sonsuz değildir. Bütün bunlar üst paragraflar da bahsi geçtiği gibi “çarçur etmek” israf etmek”, ziyan etmek” “gayret eksikliği”, “keyfii meydana getirilen atık” kavramlarının temelini dayandığı tüketerek mutluluk peşinde koşan bireylerin tüketimi ile sonlanmaktadır. 1769’ da başlayan buharlı makineden çıkmaya başlayan seri üretim serüveni, sürekli üreten ve sürekli tüketen insanlar, üret-kullan- at zihniyetine sahip insan yaşamı gibi hareketler hep tüketime tekabül etmektedir.

Atık üretimi ve insan davranış şekilleri ile ilişkilendirilen “tüketim” konusunu, öncelikle sürdürülebilirlik, geri dönüşüm kavramlarını ters orantıda etkilediğinden, insan yaşamında bir süreç olarak değerlendirmek gerekmektedir. Bu kapsamda tüketimi belirli ihtiyaçlarımızı tatmin etmek için bir ürünü ya da hizmeti arayıp bulmak, satın almak, kullanmak ya da yok etmek olarak tanımlamak olanaklıdır (Bkz.Odabaşı, 2019:3-13). İnsanların tüketim eylemini, ihtiyaçları dâhilinde ya da istekleri doğrultusunda yapmaları, tüketimi ihtiyaç ve istek duyguları ile birleştirmektedir.

Bireyin yaşamı boyunca öğrendikleri ve tatmin edilemeyen ihtiyaçların varlığı ile ortaya çıkan istek aynı zamanda ihtiyacın nasıl tatmin edilebileceğini de belirlemektedir. Soğuktan korunmak için alınan bir mont ihtiyaca cevap iken, gösteriş amaçlı alınan çeşitli renklerde biçimlerde montların satın alınması ihtiyaç ve istek ilişkisine bir örnek olarak verilebilir. Burada soğuğa karşı alınan önlem ihtiyaca bir cevap olarak görülürken, bu ihtiyacın çeşitli renklerde biçimlerde montlarla

giderilmesini belirleyen ise istek olduğu ve bunun da yaşamdaki deneyimle elde edilen bilgilerle ortaya çıktığı düşünülmektedir. Bazen isteklerimiz ihtiyacı karşılamanın da üstünde arzuları getirebilir. İstek bizi kontrol edebilme gücüne sahip olarak düşüncelerimize ve davranışlarımıza yön verebilen dışsal bir güç oluşu ile ihtiyaç kavramının daha üst seviyesinde rolünü gerçekleştirmektedir. Bu durumda ihtiyaç ve istek kavramlarının aynı terazi üzerinde yer alamayacağını da görmek mümkündür. Bu durum elbette istekleri karşılama konusunda tüketim hızını artıran bir unsur haline gelmektedir.

Atık üretiminde rol oynayan tüketim davranışlarından bir diğeri de sadece temel ihtiyaçlar üzerine kurulu bilinçli tüketimin aksine, bilinçsiz tüketim davranışı şeklinde karşımıza çıkmaktadır. İnsanların bilinçsiz şekilde gerçekleştirdikleri tüketim eylemi içerisinde, genellikle kimlik arayışı, statü ve zevk unsurlarını barındırmaktadır. Bilinçli yapılan tüketim zorunlu tüketim kavramı olarak da karşımıza çıkmaktadır. Bunlar çok basit anlatımıyla yaşamımızı sürdürmek için yapmamız gereken yeme, içme, giyinme gibi eylemleri kapsar. Bilinçsiz yapılan ise daha çok aşırı istekleri kapsayan tüketim eylemleridir ve bunlar tüketim davranışları olarak; tutkulu tüketim, özenli tüketim, sembolik tüketim, refah tüketimi, gösterişçi tüketim gibi çeşitli isimlerle adlandırılmaktadır. Özenli tüketim, verimlilik kapasitesi ve tatmin düzeylerinde bir üst düzeye geçilmesiyle bağlantılı tüketimdir. Kendi hayatını, muadili olmadığı hayatlarla karşılaştıran insanların, kendilerinden uzaklaşıp özendikleri rollere bürünmeye çalışmaları buna bir örnektir (Konak, 2017: 76). Tutkulu tüketim ise yemek sonrası yenilecek lüks bir çikolata ile bağdaşmakta, refah tüketim lüks ev ürünleri ve hizmetleri alkollü içkiler ve tütün tüketimi gibi süreklilik arz eden bir davranış içermektedir. Gösterişçi tüketim bunlardan çok daha üst seviyelerde artık bireyin refahına yönelik değil tamamen bireyin kendisini başkalarıyla kıyaslayarak tüketimi gerçekleştirmesine neden olan bir durumdur.

Sembolik tüketim de tüketim kimlik oluşturma boyutuyla günümüzde en yaygın biçimde konuşulan tüketim türüdür ve sembolik yararlar için ürünlere en üst seviyede para harcanması anlamına gelmektedir. Tüm bu davranışları değerlendirdiğimizde aslında tüketimin kim ve ne olduğumuzu dışarıya yansıtan bir ayna görevi gördüğünü söyleyebiliriz ve dolayısıyla kendini arayan birey en kolay yolu istediği şekle bürünmesinde en hızlı çözüm olan

tüketimdebulmaktadır diyebiliriz. Tüketime insanların üzerindeki olumsuz etkileri bu türden tüketim davranışları ile yakından ilişkilidir. Konu ile alakalı en göze batan eleştiri şöyledir; tüketimle insanlar yozlaşmaktadır, tüketim yeni bir din olarak ortaya çıkmış ve alışveriş merkezleri, büyük mağazalar bu yeni dinin mabetleri haline gelmiştir(Bkz.Odabaşı, 2019:9-13).

Hatta günümüz dünyasında gün geçtikçe daha fazla önem arz etmeye başlayan, 90'lı yıllarda hayatımıza giren çevrimiçi alışveriş sistemi de, tüketimin hızla yükselmesine neden olmakta ve insanların kendisine tapar duruma getirmektedir. Aynı zamanda sel, yangın, deprem, gibi doğal afet durumları veya pandemi gibi tüm dünyayı etkisi altına alan olağanüstü durumların da insanların çevrimiçi alışveriş yapmaya teşvik etmesi ile birlikte alışveriş kolaylığı ve tüketim ilişkisi içinden çıkılmaz boyuta erişmektedir (Danışmaz, 2020: 83-90). İnsanların büyük şehirlerde alışveriş yapmak için yeteri kadar zamanı bulamamaları, bulundukları şehirde istediği ürünü istediği fiyata bulamamaları ya da farklı ürün seçeneklerini görerek, fiyat karşılaştırması yaparak satın almak istemeleri çevrimiçi alışveriş sıkça tercih etmelerine ve tüketim davranışını sergileyerek alışveriş merkezlerinin esiri olmalarına katkı sağlamaktadır. Din kadar güçlü hale gelmiş olan olumsuz etkiler sergileyen tüketim eylemi kapsamına giren bir toplum, kendi değerlerini kaybetmiş, sadece tüketmek için yaşayan, markalara tapan,birbirlerini nesneler aracılığı ile ilişkilendiren ve israfa dayanan, aşırı-gereksiz gösterişçilikten ibaret bir üretim-tüketim olgusu içinde yer alan bireylerden oluşmaktadır. Böylesine bireylerden oluşan bir toplum gerçek kimliğini kaybetmeye mahkûmdur. Nuri Bilgin tarafından “atmaya hazır” insanların ve “atılmaya hazır” eşyaların toplumu olarak yorumlanan “tüketim toplumu” (Konak, 2017:71) özellikle, birinci dünya savaşından sonra tüketicinin tek başına karar vermesinin belli çevrelerce ve belli amaçlarla engellenmesi için gelişmeye başlayan reklamların ve kitle iletişim araçlarının da büyük ölçüde aracılık ettiği bu dünyanın insanı “herkes kral olabilir” ve “herkes zirveye çıkabilir” ilizyonuna sahip hale gelmiş, prestij, statü yarışını kazanma hırsına bürünmüş ve “sadece kendini düşün”, değerlerini yaratmıştır(Konak,2017: 82). Bu türden dış etkenlerle tüketime yönelik güdülenen ve yönlendirilen bireyler arasında “eşyalarıyla diğerlerini geç” ya da “diğerlerinden geri kalma” “kullan ama tüketmeden at”, “eskimeden yenisi ile değiştir” sloganı süregelmektedir. Sanayileşme ile baş gösteren ekonomik ilerleme ile birlikte değişim gösteren tüketim davranışları, gittikçe

fazlalaşan ve farklılaşan bir duruma geçmiştir. İnsanların harcanabilir gelir seviyeleri arttıkça, tüketime ayırdıkları payda büyümüş ve yaşam şekillerinde tüketim sonucu artan hazzında büyük alan kaplamasıyla birlikte tüketim davranış büyük bir başlık olarak yaşamımızın içine girmiştir. Bunun yanı sıra reklam gibi dışardan güdümlayici etkenlerin artması, daha kalitesiz malzeme ile üretim kaynaklı ucuz ürünlerin artışı ile birlikte toplumda gelişen tüketim davranışı günümüze kadar çeşitlenmiş ve artmıştır. Özellikle de çevrimiçi alışverişin hayatımızın içine yerleşmesi sonucu ürüne ulaşmanın zaman ve maddi açıdan kolaylık sağlaması “tüketim” in günümüz tüketim toplumunu esareti altına aldığını düşündürmektedir (Konak, 2017: 72). Bu toplumun bireyleri kendilerini dışarı hayatına tüketime davet eden AVM, eğlence yerleri, yiyecek yerleri vasıtasıyla da “iyi kazan, iyi yaşa, iyi ye, iyi tüket” anlayışına sürüklenmeye çalışılmaktadır. Tüm bu davranışları sergileyen insanlar artık bilinçsiz, avare görünümlere bürünmeye başlıyorlar. Z. Bauman bu tür insanları işe yaramayan “ıskarta hayatları olan”, işe yaramayan, yük olan, “atık insanlar” olarak ifade ediyor (Odabaşı, 2019: 304). İhtiyaç kavramının insanlardaki karşılığı tüketim lehinde boyut değiştirdikçe, sürekli yeni bir şeyler alma dürtüsüyle beslenen bireyler sürekli para harcamak zorunda kalmıştır. İnsanların ihtiyaç algısı bozulmuş ve oluşan hatalı bilincin etkisiyle tüketim kişinin fizyolojik değil, toplumsal ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılayan bir araca dönüşmüştür. Bu kapsamda insanlar ihtiyaçlarını karşılayamadıklarında ise çağın hastalığına büsbütün yakalanmaktadır. İhtiyaçları için tüketmek yerine, bir amaç haline gelen, hatta ihtiyacın kendisine dönüşen tüketim insanları, ilk olarak memnuniyetsizlik duygusuna maruz kalmaktadırlar (Konak, 2017: 135). Tüketim toplumuna bilinçli bir şekilde aşılana tüketimin başarılı olabilmesi için yapılan önemli hamlelerden biri olan memnuniyetsizlik duygusu, bireyin sonsuz bir alışveriş ihtiyacı içinde olmasına neden olmaktadır. Çağımızın insanı, doymak bilmezliği, yeme içme, satın alma, vitrin bakma açgözlülüğü ile aşırı kaygılı nevroitik bir kişiliğe bürünmeye devam etmektedir (Beyaz, 2020:51-75).

Kaynaklardan nevroitik kişiliğin yanı sıra genel olarak tüketmek ve alışverişle bağlantılı olan birçok ruhsal rahatsızlıktan söz edilmektedir. Bunlar alışveriş iştahı, sahip olma hırsı, tüketim eşyalarına-nesnelere düşkünlük, aşırılık, kontrolsüzlükler sonucunda ortaya çıkan eşya tutkunluğu, alışveriş bağımlılığı, post travmatik alışveriş rahatsızlığı, obsesif-kompulsif alışveriş

bozuklukları şeklinde tüketici patolojileri olarak adlandırılmaktadır. Alışveriş sendromu şeklinde de açıklanan bu durumu Amerikan Psikiyatri Derneği “Obsesif Kompulsif Bozukluklar” (takıntılı satın alma durumu) listesine almıştır. Alışveriş tutkusu ile tüketicilerin alışveriş yaparken geçici olarak mutlu olmaları, fantezilerini gerçekleştirmeleri, bittiğinde ise birdenbire çökmeleri ve mutsuz olmaları gibi davranış türleri bu rahatsızlıkların kanıtı olarak görülmektedir (Odabaşı, 2019: 257).

Tüketim-tüketim davranışı atıklar üçgeninden gelinen noktalardan biri ortaya çıkan bu atıkların bertaraf edilme şekilleridir. Bu kapsamda kısaca anlatacak olursak; öncelikle kaynaklarda “Geri Dönüşüm (Recycle), Azaltma (Reduce), İleri dönüşüm (upsyscle), Yeniden kullanım (Reuse)” adları ile karşımıza çıkan bu bertaraf çalışmaları üst başlıklarda da değinildiği gibi; daha önce toplanan, işlenen, yeniden üretilen ve kullanılan materyaller aracılığıyla oluşan bir süreçten ibarettir. (Schultz, Oskamp ve Mainieri 1995:105-121). Konuya ‘Atık Yönetimi’ kapsamında baktığımızda, “geri dönüşümle bağlantılı olarak atık, çeşitleri ve tüketici ilişkisinde: Çankaya Belediyesi ve Semt Tüketicileri Örneği” (Gündüzalp, 2016: 1-19) adlı kaynağa göre, geri dönüşümle birlikte atık miktarı azaltmaya gidilmekte ve böylece maliyet olumlu bir şekilde bu durumdan etkilenmektedir. Ekonomik faydasının yanında çevreye de olumlu etkileri de olmaktadır. Geri dönüşüm; ham maddeye olan eğilimimizi düşürerek kirliliği azaltmakta, enerji tasarrufu sağlamakta, küresel iklim değişikliğini yavaşlatmakta ve biyoçeşitlilik üzerindeki baskıyı azaltmaktadır (Epa, 2016: parag.3). Geri dönüşüm sayesinde hammadde de koruma altına alınmaktadır. Örneğin geri dönüştürülmüş bir ton kâğıttan üretim sonucunda, kâğıt hamuru için on yedi ağacın kesilmesinin önüne geçilmekte ve saatte 4,200 kilovatlık enerji tasarrufu sağlanmış olmaktadır. Bu da bir konutun ortalama 6 aylık enerjisi ve 26.000 litrelik su tasarrufu anlamına gelmektedir. (Cravers’denAkt. Gündüzalp,1988). Atık ve tüketim konusu yeniden kullanım kapsamında ele alınacak olursa; atıkların, dolayısıyla tüketimin, dolayısıyla üretimin ve sonuç olarak doğal kaynak kullanımının azaltılması bağlamında ürünlerin yeniden kullanılabilmesi yine dolaylı olarak doğal kaynak tüketiminin azalması ile sonuçlanmaktadır. Bu kapsamda kullanılmayan kıyafetlerin başkalarına verilmesi ya da ikinci el eşya mağazalarının rağbet görmesi demek, yeni bir ürün satın alınmaması demektir. Bu da o ürünün satılıp yerine yenisinin üretilmemesi ve üretim esnasında yada sonrasında oluşacak atığın önüne geçilmesi demektir(Arı, Ergin, 2018:6). Yine bir

ürünün tamamının ya da parçalarının, mümkün olduğunca uzun süre kullanılabilir olması amacıyla tamiri ve yenilenmesi geri dönüşüm atık ilişkisinde üretim esnası tüketilen kaynağın korunmasına katkı sağlamaktadır (Vadicherla, 2014:139-160). Eskimiş bir alanı oluşan bir gömlekte, cep kısımlarının sökülüp bu alan üzerinin cep kumaşlarıyla kapatılması yoluyla gerçekleştirilen tadilat işlemi yeni bir ürünün satın alınmasının önüne geçmekte ve geri dönüşüm atık ilişkisinde örnek teşkil etmektedir. Bir diğer kavram olan “ileri dönüşüm” ile atık konumuna düşmüş bir ürünün yeni bir işlemle değer kazandırılarak yeniden kullanıma girmesi de geri dönüşüm atık ilişkisi kapsamında üretim için gerekli doğal kaynak tüketiminin önüne geçmektedir. Bununla birlikte fazla su enerji tüketiminin, üretim sonrası oluşacak atık yığının ve bunların doğal çevreye vereceği zararın önüne geçilmesinde aracı olmaktadır. İleri dönüşüm ağırlıklı olarak tekstil sektöründe karşımıza çıkmaktadır. Bu terim tekstil alanında atıl ve atık durumundaki bir malzeme ya da malzeme olabilecek bir ürünün tekrar tasarlanarak yeniden değer kazanması (ileri bir dönüşüm gerçekleştirilmesi) ve yeniden kullanıma sokularak o ürünün geri kazanılması anlamına gelmektedir. Bu yolla orijinaline göre daha düşük bir kalitede ya da birtakım kayıplarla geri kazanım sağlayan geri dönüşüm kavramına göre daha karlı olan ileri dönüşümde orijinal malzemenin tasarım yoluyla değerinin korunması ya da daha yüksek bir değer kazandırılması amaçlanmaktadır (Yıldırım,2017:488). Bu yöntem de yine atık açısından baktığımızda yeni giysiler ve ürünler üretmek için atıl veya az kullanılan ürünlerinin tekrar kullanılması yoluyla, kıyafet veya tekstil atıklarının azalmasına yol açmaktadır. Bu yöntem ile gerçekleştirilen sanat eserleri de geri dönüşüm yönteminde olduğu gibi yeniden hammaddeye dönüşüm gibi süreçlerden geçmeden çeşitli biçimlendirme işlemlerinden sonra ortaya çıkmakta ve olduğundan daha büyük değer kazanmaktadır.

Dünya nüfusundaki artış ve yaşam standartlarındaki gelişme, tekstil atıklarının oluşumunu kaçınılmaz kılmıştır. Dünyada en çok tüketilen ve dolayısıyla en çok üretilen ürün grubunda tekstiller yer almaktadır. Tekstillerden oluşan atıklar genellikle üretimleri esnasında ve tüketici tarafından kullanıldıkları aşamada ortaya çıkmaktadır. Tekstillerin üretimi esnasında ortaya çıkan atıklar fabrikaların işleyiş süreçlerine ait zehirli kimyasal, gaz, karbon gazı ve sera gazı salınımı gibi atıklarla birleşerek tekstil

kapsamında oldukça çeşitli atık miktarına neden olmaktadır. Bunlar ve pek çok kimyasal da doğaya zarar vermektedir.

Bunun yanı sıra, tekstilin üretilip tüketici eline geçtikten sonraki aşamaya ait olan atıkların da göz ardı edilemeyecek derecede çok olduğunu düşünmek hiç de abartılı olmaz. Ürünler tüketebileceğimizden çok fazla üretilmektedir. Ürünlerin kullanım ömrü tüketicinin çok fazla ürün alması nedeniyle kısa olmaktadır. Bununla birlikte insanların bu ürünleri tüketim konusundaki davranışları olarak; satın alınan bir ürünün tüketici tarafından sadece bir kez kullanılması ve daha sonra bir kenara terk edilmesi, en sonunda da çöp tanımına bürünüp atılması, ya da toplumun “kullan-at” kültürünü yaşaması, atık yığınlarının artışı büyük oranda yükselten bir aşamadır. Bitmiş ürünlerden üretim aşamalarındaki elyaf ve iplik vs. de dâhil olmak üzere çok fazla gereksiz atık oluşmaktadır. Tekstil atıklarının çok fazla olması geri dönüşüm kapsamında en önde değerlendirilen malzemelerden olmasını sağlamıştır. Geri dönüşüm ile birlikte sanatçıların da tekstil atıklarına olan bakış açısı, özellikle malzeme israfı konusunda farkındalık yaratma kapsamında oldukça genişlemiştir. Sanatçıların farkındalık yaratmak ya da malzeme israfının önüne geçme çabalarının yanında bir de bu malzemeleri kullanmalarının nedenlerinden bir diğeri, tekstil atıklarının çeşitli ve çok oluşu, bu malzemelerin doku, renk, biçim vb. gibi teknik özellikleriyle de sanatta uyum sağlıyor olmasıdır.

1.2.4 Atık Nesne Sanat İlişkisi

Atık nesne kullanımının sanatta iki şekilde karşımıza çıktığını söyleyebiliriz. Birincisi; tüketimin gereğinden fazla olduğu ve çevreye zarar verdiği konusundan yola çıkılarak sanatta farkındalık yaratma amaçlı kullanımıdır. İkincisi sürdürülebilirlik kapsamında yeniden kullanım mantığından hareketle, atık nesnelerin kullanımı şeklindedir. Bu süreç; atık nesnenin kavramsal odaklı ve farkındalık yaratma eylemiyle kullanımı ve sadece malzeme gözüyle bakılarak, malzemeyi değerlendirme güdüsüyle hareket ederek yapılan kullanımı şeklinde çeşitlenmektedir. Nesnenin sanatta kullanımı tarihsel süreç içerisinde farklı şekillerde adlandırılmıştır. Bunlar işlevini yitirmiş nesne, teknik nesne, endüstriyel nesne ve müdahale edilmiş nesne olarak karşımıza

çıkılmaktadır (Baran, 2019: 542-631). Tez kapsamında ise bu türden örnekler atık nesne sanat ilişkisi konuları çerçevesinde kullanılmıştır. Tez konusu sürdürülebilirlik ve geri dönüşümle ilişkili olmasından dolayı, malzemenin sanat nesnesine dönüşümünün söz konusu olduğu çalışmalardan atık nesne sanat ilişkisi çerçevesinde bahsedilmiştir.

Eserlerinde atık nesne kullanan sanatçıları da kendi içinde gruplandırmak istersek, resim, heykel, tekstil fotoğraf vs. şeklinde gruplandırmayı çeşitlendirilebilir. Özellikle plastik alanlarının birçok dalından sanatçının bu malzemeyle çalıştığını görebiliriz. Atık nesnelerle yoğun olarak üç boyutlu eserler üretildiği görülmektedir. Bu eserler sadece heykeltıraşlar tarafından değil ressam ve tekstil gibi diğer farklı disiplinlerde çalışan sanatçılar tarafından da gerçekleştirilmektedir.

Sanat çalışmalarında atık nesnenin teknik açıdan kullanımı iki şekilde ele alınmıştır. Birincisi malzemenin hiçbir işleminden geçmeden doğrudan eserde kullanılması; ikincisi malzemenin boyanması, şekil değiştirmesi gibi işlemlerden geçmesi şeklindedir. Farkındalık yaratma çabasıyla atık malzemeleri kullanan sanatçılara, bir tuval üzerine topladığı çöpleri yapıştırarak bir araya getiren ve onları tuvalden fırlıyormuş gibi gösteren sanatçı Greg Haberny adlı sanatçı örnek olarak verilebilir. Haberny, eski oyuncak ya da kullanılmış ve atılmış diğer malzemeleri bir araya getirerek ve boyama yapıştırma gibi tekniklerle onlara çeşitli müdahalelerde bulunarak oluşturduğu “Güzel Amerika” adlı eserinde (şekil 76); popüler kültür, siyaset, sosyal düzensizlik gibi kavramlara gönderme yaparak, atık nesneleri birçok kavramsal yaklaşımla bütünleştirmiştir. Ayrıca sanatçının, eserinde resim alanına ait tuval ile üç boyutlu olan nesneleri bir arada toplayarak, iki disiplin arasında çalışma yaptığı görülmektedir (Bkz: Artsy, 2019).

Şekil 76-GregHaberny, “Güzel Amerika” Atık Oyuncak, Ok, Boya Kalem, Dondurma Çubukları

Kaynak: <http://www.artnet.com/artists/greg-haberny> Erişim tarihi: 25.11.2021

Sanatçı ve mimar, NickWood’un“Atık Alanı” adlı eserinin (şekil 77-78), hem malzemenin doğrudan kullanımına, hem de tüketim çılgınlığı kapsamında farkındalık uyandırmak amaçlı çalışılan eserlere örnek teşkil ettiğini söyleyebiliriz. Bu yerleştirme çalışması, İngiltere’deki tüketiciler tarafından her dakika satın alınan tek kullanımlık plastik şişelerden meydana gelmektedir. Wood özellikle Londra ve bu bölgenin deniz kenarlarında, pet şişe atıklarının her gün oluşan sayısına dikkat çekmeyi istemektedir. Bu nedenle de toplamda 15.000 atık pet şişe kullanmıştır (Artnet,2022: parag.1).

Şekil 77- Nickwood, “Atık Alanı” 15.000 Plastik Şişeden Oluşan Özel Bir Sanat Enstalasyonu

Kaynak:<https://news.cgtn.com/news/3d3d674d30676a4e77457a6333566d54/index.html>

Erişim tarihi: 01.07.2021

Şekil 78- Nickwood, “Atık Alanı” 15.000 Plastik Şişeden Oluşan Özel Bir Sanat Enstalasyonu

Kaynak:<https://News.Cgtn.Com/News/3d3d674d30676a4e77457a6333566d54/Index.Html>, Erişimtarihi: 01.07.2021

İnsanların atıklarla olan ilişkisi üzerine odaklanarak yaptığı çalışmalarla gündeme gelen fotoğraf ve heykel sanatçısı SwaantjeGüntzel, (şekil 79) de yer alan çalışması ile dünyanın her yerinde çöp kirliliğinin yarattığı dramatik sonuçlara dikkat çekmekte ve insanları bu durumla yüzleşmeye zorlamaktadır. Sanatçı atıkların insanla

ilişkisi bağlamında, estetik, provokasyon ve mizah gibi unsurları kullanarak, tüketicilerin günlük seçimlerini, ortaya koymaktadır. Çöp yığınlarının dalgın insanlar tarafından meydana geldiğine de vurgu yapan sanatçı, bu malzemelere hiç müdahalede bulunmadan sergilemeyi tercih etmiştir. Çöpler olduğu gibi bırakılmış, sanki bir yerlerden asılmış ve sarkıtılmış gibidir. Böylece insanlar tarafından atılmış olduğunu unutmamamızı isteyen bir tavırla sergilenmişlerdir (Bkz: WeMake Money Not Art,2019)

Şekil 79-SwaantjeGüntzel, Çöplerle Düzenleme

Kaynak: <https://we-make-money-not-art.com/an-interview-with-swaantje-guntzel-the-artist-who-throws-plastic-trash-back-into-our-faces/>Erişim tarihi: 13.07.2021

Oluklu metal, buluntu ahşap, paslı çiviler ve araba tamponları gibi geri kazanılmış nesneleri eserlerinde kullanan fotoğraf sanatçısı AnnalisaIadicicco, bu nesneleri yeniden tasarlamış bu şekilde ileri dönüşüm kapsamında çalışmalara örnek teşkil etmiştir. Şekil 80'deki çalışmasında ve diğer eserlerinde çevre sorunlarına dikkat çekmeyi ve insanların geri dönüşüm konusunda sosyal yönde değişimlerini sağlamayı hedef edinmiştir. Ayrıca sanatçının geri dönüşüm konusunda farkındalık uyandırmaya

yönelik başka hareketi insanlarda performans, görsel sanatlar gibi çeşitli disiplinler yoluyla geri dönüşüme teşvike ve çevresel sorunlarla ilgili bilinçlenme konusunda gelişimlerine yönelik hizmet veren bir kuruluşun inşa edilmesi yönünde olmuştur. Bu kuruluş birtakım toplulukların sanat etkinliklerine ücretsiz olarak katılımlarını sağlayan “The Blue Bus Project”(şekil 59) adında kar amacı gütmeyen bir kuruluştur. Sanatçı kuruluşun kuruculuğunu ve direktörlüğünü üstlenmiştir (AnnalisaIadicicco, 2020:parag1-3).

Şekil 80: AnnalisaIadicicco, "Altın Yaprak" Fas, 2011

Karışık Medya, Geri Kazanılmış Ahşap, Pleksiglas, Çuval Bezi, Paslı Çiviler, 31” x 32”
Kaynak: <https://www.annalisaIadicicco.com/Photography> Erişim tarihi:16.09.2022

The Blue Bus Projesi (TBBP) grubu 2021 yılında New York’ta bulunan Queensbridge’deki Jacob A. Riis Yerleşim Evi’ne gelerek çocuklar için sürdürülebilirlik kapsamında ileri dönüşüm kapsamlı bir çalıştay düzenlemiştir (Şekil 81). Dyami Vieira, Christina Jorge, Meagan Meehan, Edytha Halong gibi sanatçıların katılımıyla gerçekleşen çalıştayda, öğrencilerin bizzat çalışmalarda yer almasıyla birlikte, geri dönüşüm; bununla birlikte yeniden kullanım, azaltma kavramları konusunda farkındalıklarının oluşması sağlanmıştır (The Blue Bus Project, 2021: parag. 1-3). Şekil 82’de, öğrencilerin sanatçı Dyami Vieira eşliğinde ortaya çıkardıkları çöp kutularının sanat nesnesine dönüşümü yer almaktadır. Çöp kutuları üzerine resimler yapan öğrenciler, ileri dönüşüm kapsamlı yaptıkları işlerle, bu konuda bilinçlenmişlerdir.

Şekil 81: “The Blue Bus Project”

Kaynak: <https://www.thebluebusproject.org/our-vision> erişim tarihi: 16.09.2022

Şekil 82: İleri Dönüşüm Çalıştayından Görüntü: Jacob A. Riis Yerleşim Evi
Çocuklarının Çöp Kutuları ile İleri Dönüşüm Çalışmaları, 2021

Kaynak: <https://www.thebluebusproject.org/upcyclecommunity> erişim tarihi:
17.09.2022

Atık malzemelerin yeniden kullanılarak tasarım ürünleri ya da sanat eserlerinde değerlendirilmesi konusunda atıklar, estetik bir kaygı güdülerek sanat eseri olarak ortaya çıkarıldığı gibi, tasarım adı altındada, işlevsel ve estetik bir bakış açısıyla da değerlendirilmektedir. Bunlara sanat kapsamında örnek vermek istersek Thomas Hirschhorn’u söyleyebiliriz. Sanatçı günlük yaşamdan atık nesneleri eserlerinde

değerlendirerek, kalıcı olmayan eserler meydana getirmiştir (şekil83). Hirschhorn'un geri dönüşüm sanatçılarından farklı bir özelliği vardır. Atık nesnelerle çalışmasına rağmen, kendisinin geri dönüşüm ile ilişkilendirilmesinden rahatsızdır. Kendisini “geri dönüşüm” gibi terimlerin dışında bırakarak, sanatçıyı kendi kuralları ışığında ilerlemesi gereken biri olarak görmektedir. Bu şekilde de herhangi bir kavram ya da sınıflandırmaya girmeden, özgür bir şekilde eline aldığı malzemelerle oynamaktadır (Estep,2004: 83-89). Böylece Hirschhorn'un atık malzemelere, onların biçimini ve renklerini değiştirmeksizin sadece eserlerinde değerlendirmek amacıyla yaklaştığını söyleyebiliriz.

Şekil 83- Thomas Hirschhorn, Spinoza Car, "Fransız Penceresi: MarcelDuchamp Ödülü İleÇağdaş Sanata Bakmak", Yerleştirme Görünümü: Mori Sanat Müzesi

Kaynak: [https://www.stephenfriedman.com/artists/41-thomas-hirschhorn/\(2011/3/26-2011/8/28\)](https://www.stephenfriedman.com/artists/41-thomas-hirschhorn/(2011/3/26-2011/8/28))

Bir başka örnek, tekstil atıklarını çalışmalarında kullanan Amerikalı, 1971 doğumlu sanatçı KirstenHassenfeld'dir. Aynı zamanda heykeltıraş olan sanatçı sadece atık tekstiller değil, sokaklardan topladığı diğer atık nesnelerle de eserler üretmektedir. (şekil84).Aynı zamanda ticari tekstil atığını sona erdirmek ve kullanılmayan kumaşın değerini en üst düzeye çıkarmak için çaba gösteren bir kuruluş olan “Fabscrap”adında bir firmaya da gönüllü olarak hizmet etmektedir (Poser, 2008:80-86).

Atıkları eserlerinde ileri dönüşüm bağlamında tekrardan değerlendirdiği düşünülen sanatçı için, geri dönüştürülmüş hediye paketi ambalajlarını da kullanması nedeniyle ve geri dönüşüme vurgu kaygısını da göz önünde bulundurarak, eserlerinin geri dönüşüme de hizmet ettiğini söyleyebiliriz.

Şekil 84-KirstenHassenfeld, Millefleur, 20128, Atık Tekstiller ve Karışık Teknik

Kaynak: <https://www.artsy.net/artwork/kirsten-hassenfeld-millefleur>Erişim tarihi:

06.07.2021

Teknik açıdan atık malzemelerin sanat alanında kullanımı açısından örneklerle baktığımızda karşımıza İtalyan sanatçı, Maria Cristina Finucci'nin Güney İtalya'da gerçekleştirdiği "Gabion sanat enstalasyonu" çıkmaktadır. Okyanuslardan toplanmış atık plastik nesneleri değişime uğratmadan direk olarak gabyonlar içine yerleştiren sanatçı, bu çalışması ile kötü arazi yönetimi, zehirli denizler ve kontrolsüz beton çoğalmasına karşı dikkat çekmek istemiştir (şekil 85). Bu açıdan sanatçının, atıkları farkındalık yaratmak amacı ile değerlendirdiğini, bu şekilde atık ve sanat ilişkisinde rol oynadığını düşünebiliriz (Tsoumas, 2020:1-17).

Şekil 85- Maria Cristina Finucci, Yerleştirme, Okyanuslardan Toplanmış Atık Plastik Nesneler

Kaynak <http://iitaly.org/magazine/focus/art-culture/article/birth-new->

Şekil 86- Maria Cristina Finucci, Yerleştirme, Okyanuslardan Toplanmış Atık Plastik Nesneler

Kaynak: <https://www.maccaferri.com/gabion-art-installation-in-southern-italy-calls-attention-to-the-garbage-state/> erişim tarihi: 27.06.2021

Yukarıdaki örnekler incelendiğinde görülmektedir ki, modern sanatla birlikte, hatta daha öncesi dönemlerden itibaren, insanoğlunun sanatla iç içe olduğu zamanlardan itibaren sanat eserlerinde geri dönüştürme olgusu hissedilmektedir. “Malzemenin dönüşümü” ve “farkındalık yaratma” üzerine çalışmalarını sürdüren sanatçılar bazen geri dönüşüm kaygısıyla hareket etmiş, bazen de farklı kaygılarını dile getirmek üzere yeniden kullanım, ileri dönüşüm mantığı ile atık malzemeleri eserlerinde kullanmışlardır. Bazen ise özellikle geri dönüşüme vurgu yapmak amacıyla geri dönüştürülmüş malzemelerle çalışmışlardır. Geri dönüşüm hayatımızın içinde her daim varolan kaçınılmaz bir olgudur. Bir zamanlar ihtiyaç yüzünden, daha sonraları ise bilinçli bir şekilde ve özellikle zorunlu bir şekilde yaşamımıza yerleşmiştir. Hayatımızın içinde olan her şey de sanatı ilgilendirmektedir. Geri dönüşüm-sanat-atıklar-insan dörtlüğü belki de başka isimler altında yaşanmaya, işlenmeye devam edecektir.

II. BÖLÜM:

GERİ DÖNÜŞÜM KAPSAMINDA TEKSTİL ATIKLARIYLA HEYKEL UYGULAMALARI

II. BÖLÜM

GERİ DÖNÜŞÜM KAPSAMINDA TEKSTİL ATIKLARIYLA HEYKEL UYGULAMALARI

II.1. Geri Dönüşüm Kavramı Kapsamında Tekstil Atıkları Sanat İlişkisi

II.1. 1. Tekstil Atıkları ve Geri Dönüşüm

Tekstil atıklarını katı tekstil atıkları ve tekstille ilişkili atıklar şeklinde, genel kapsamda iki aşamada sınıflandırabiliriz. Üretimleri esnasında ya da üretim sonrasında açığa çıkan tekstil hammadde atıkları, tekstil ürünlerinin atıkları ve tekstil ürünlerinin ambalajlanmasında kullanılan maddelerin atıkları katı tekstil atıklarını oluştururken, tekstil ürünlerinin üretimleri sırasında atık su, atık hava ve baca gazı, katı, sıvı ve gaz halinde zehirli kimyasallar da, tekstille ilişkili atıklar olarak ifade edilmektedir(Yavaşcaoğlu,2012:137-148)Tekstil üretimaşamaları esnasında çıkan ve bu tezin uygulama çalışmalarında kullanılan katı atıklar; hammadde üretimi, iplik üretimi, kumaş(dokuma, örme, dokusuzyüzey gibi tekstil üretim yöntemleri)üretimi, terbiye, konfeksiyon esnasında çıkan atıklar şeklindedir (şekil 87-88). Hammaddelerin yanı sıra, yardımcı malzemeler olan, üretim sürecinde yer almayan (örneğinyağlama maddeleri), ya da özelmüşteri talepleri doğrultusunda kullanılıp ürünün işlevinde etkisi bulunmayan malzemeler de katı tekstil atığı olarak adlandırılmaktadır(Wulfhorst, 2003:295-300). Tekstil üretim sürecinin son safhası olan konfeksiyon aşamasında ortaya çıkan atıklar, kumaş topbaşı ve sonu, kumaş parçaları (toplam kumaşın yaklaşık %15'i), pastal kesiminde oluşan kırpıntılar, kumaş toplarının boyahaneden getirilirken kirlenmemesi için kullanılan paketleme naylonları ve topun içinde bulunan rolik, kesimden kaynaklanan kumaş tozları (klima tozu), dikiş ipliği gavataları (genelde plastik), overlok atığı, dikiş ipliği ve hatalı kumaş parçaları şeklindedir. (Yavaşcaoğlu,2012:137-148). Bu türden atıklar üretimle meydana gelirken arta kalan malzemeler olarak da adlandırılmaktadır. Tekstil fabrikalarının konfeksiyon aşamasında oluşturduğu atıklar;halı atıkları, ipli makara atığı, çuval atığı, tekstil tıraş tozu atığı polipropilen iplik

eriği atığı, iplik atıkları, kumaş atıkları da bu grupta yer alan atıklardandır (şekil 89-90-91).

Şekil 87- Kayseri Boyteks Tekstil Fabrikasının Tekstil Üretim Atık Kısımından, İplik Atıkları, 12 Nisan 2018,

Fotoğraf: Sibel Armağan Benek

Şekil 88- Kayseri Boyteks Tekstil Fabrikasının Tekstil Üretim Atık Kısımından Tekstil Tıraş Tozu Atığı, 12 Nisan 2018,

Fotoğraf: Sibel Armağan Benek

Şekil 89- Kayseri Boyteks Tekstil Fabrikasının Tekstil Üretim Atık Kısımından Çuval Atığı,12 Nisan 2018,

Fotoğraf: Sibel Armağan Benek

Şekil 90- Kayseri Boyteks Tekstil Fabrikasının Tekstil Üretim Atık Kısımından Hali Atıkları, 12 Nisan 2018,

Fotoğraf: Sibel Armağan Benek

Şekil 91- Kayseri Boyteks Tekstil Fabrikasının Tekstil Üretim, Atık Kısmından İplik ve Makara Atıkları, 12 Nisan 2018,

Fotoğraf: Sibel Armağan Benek

Üretim sonrası katı tekstil atıkları ise; başta tüketiciler tarafından ürünün eskimesi, renginin bozulması, işlevini kaybetmesi veya modasının geçmesi nedenleriyle kullanım dışı bırakılması sonucu oluşmaktadır (şekil 94). Fabrikaların defolu olarak ürettikleri ya da defolu olmasa da başka nedenlerden ötürü elden çıkaramadıkları (şekil 93) sıfır ürünler de tekstil atığı grubuna dâhil olmaktadır. En önemlisi de, bütün bu atıkların oluşumunun dolaylı olarak nedeninin insanların tüketim özgürlüğünün olmasıdır (Yavaşcağlu, 2012:137-148). İnsanlar tükettikçe daha fazla ürün üretilmekte ve böylece hem üretim süreci ve sonrası atıkları hem de tüketim süreci ve sonrası atıkları hızla çoğalmaktadır.

Şekil 92- Üretim Esnasında Meydana Gelen Atık Tekstil Örnekleri -Hazır Giyim Üretimi
Esnasında Açığa Çıkan Kesili Dikili Parçalar

Kaynak:<https://textilevaluechain.in/in-depth-analysis/articles/textile-articles/upcycling-of-pre-consumer-textiles-waste/> Erişim Tarihi: 27.08.2021

Şekil 93- Fabrikalarda Satılamayan Elde Kalan Ürün Örnekleri

Kaynak:<https://inews.co.uk/news/world/france-fashion-ban-shops-throwing-away-clothes-environment-151498>

Şekil 94-Depolama Alanlarındaki Tüketici Sonrası Atıkları Gösteren Atık Yığınları

Kaynak: <https://www.iloveqatar.net/news/community/unwasted-reasons-check-out-unique-exhibition-textile-waste-problem-qatar>Erişim tarihi: 16.09.2021

Tekstil atıklarının geri dönüştürme aşamaları ise farklı şekillerde gerçekleştirilmektedir. Dönüştürme öncesinde ilk aşamada, üretim süreçlerinde ortaya çıkan kimyasal atıklar ve kirli sular tekstillerden uzaklaştırılmaktadır. Bu işlemlerden sonra ürünün ana geri dönüşümü gerçekleşmektedir. Üretim esnasında ve sonrasında meydana gelen atıkların doğada çözülmesi binlerce yıl almaktadır ve bu nedenle plastik gibi maddelerin bir saatten daha kısa bir zaman diliminde moleküler yapılarına indirgenebilmesi anlamına gelen depolimerizasyon gibi bir teknikle, kimyasal hammadde ve ısı geri kazanım yöntemiyle de üretimde kullanılan enerji yeniden kazanılmaktadır. Katı atıklar ise şekil 95'teki döngüde olduğu gibi önce ayrıştırma, sonra tekstil sektörüne yeniden kazandırılacak şekilde çeşitli geri dönüşüm yöntemleriyle hammadde olarak tekrar imalat sürecine dâhil edilmektedir (Wulfhorst, 2003: 295-300). İkinci bir yöntem katı tekstil atıklarının yeniden kullanım yöntemidir. Örneğin kullanılmış olan ikinci el giysilerin iyi durumda olanları ya ikinci el giysi satış mağazalarında yeniden satılmakta ya da ihtiyacı olan kişilere yardım amaçlı olarak ulaştırılmaktadır. İyi durumda olmayanlar ise geri kazanım yöntemi kapsamında mekanik yöntemlerle yeniden işlenerek değerlendirilerek geri dönüştürülmektedir(Bkz. Altun, 2011: 125).

Şekil 95-Atık Giysilerin Geri Dönüşüm Aşamaları

Kaynak:<https://www.yatirimadestek.gov.tr/pdf/assets/upload/fizibilite/bursa-ili-tekstil-geri-donusum-tesisi-on-fizibilite-raporu2021.pdf> Erişim tarihi:28.05.2022

Bu nedenle, çeşitli geri dönüşüm yöntemleriyle tekstil ürününü oluşturan bileşenlerin fiziksel, kimyasal veya biyokimyasal yöntemlerle başka ürünlere veya enerjiye çevrilmesini sürdürülebilir odaklı tekstil atıkları olarak değerlendirebiliriz.

Tekstil atıklarının sürdürülebilir odaklı geri dönüştürülmesindeki en önemli aşama tasarım odaklı geri dönüştürme aşamasıdır. Bir diğer aşama da toplumda sürdürülebilirlik konusunda farkındalık oluşturmak için sanat çalışmaları odaklı geri dönüşüm aşamasıdır. Atık tekstillerin tasarım alanındaki dönüşümüne genellikle fabrikaların ve firmaların sürdürülebilir tekstil ve moda odaklı yaklaşımlarında karşılaşmaktayız.

Süresiz olarak devam ettirilebilir sistemler oluşturmayı ve çevrecilik ile sosyal sorumluluk ilkelerine uygun hareket etmeyi hedef edinen bu yaklaşıma göre; dayanım ve klasik tasarım yoluyla ürün ömrünü artırmak, suni ve sentetik lif kullanımını tamamen bırakmak ya da çok düşük seviyelere çekmek, geri dönüşümlü ve doğada çözünebilir malzemeler kullanmak, yeni tasarım ve üretim süreçleri ortaya koymak daha az ama daha akıllı giysiler tasarlamak, sürdürülebilir tarımı teşvik etmek ve moda endüstrisinin etiklerine hitap etmek gibi konular ön planda tutulmaktadır. Ayrıca hammaddenin doğadan elde edilmesinden, tüm atıkları tekrar doğaya dönene kadar değerlendiren sistem anlamına gelen “Yaşam Döngüsü” konusuna da odaklanan üreticiler, bu değerlendirme ile ürünün işlenmesinde olduğu kadar enerji dâhil olmak üzere hammaddenin üretilmesi, kullanılması ve sonunda imha edilmesi sırasında

havaya, suya ve toprağa olan tüm etkilerini de en aza indirmeyi başarmaktadır (Balpetek,-Alay-Özdoğan,2012: 37-49).

Bunlara örnek olarak hem tüketici bilinçlendirmeyi hem de üretimde sürdürülebilirliği hedef edinen firmalardan Patagonia adlı hazır giyim firmasından söz edilebilir. Bu firma 1993 yılında geri dönüştürülmüş plastik şişelerden “polar fleece” (şekil 96) adında ürettiği çevre dostu giysiler üretmekle kalmamış, müşteri farkındalığı üzerinde olumlu etkiler yaratan sürdürülebilirlik kampanyaları da başlatarak 1990’ların başında sürdürülebilirlik konusunda çalışmalar başlatan ilk hazır giyim firmalarından biri olmayı başarmıştır. Sürdürülebilir odaklı tekstil atıkları ile çalışan bir başka firma, ürünlerini organik ve geri dönüştürülmüş pamuktan imal eden Levi’s’dir. Levi’sWaste-LessTM Jean pantolonları ismi ile anılan Eco koleksiyonlarında sunduğu denim giysilerini %29 oranında tüketici sonrası atıklardan geri dönüştürülmüş plastik ile üretmektedir(Şekil 97). Geri dönüştürülmüş polyester ve organik pamuk kullanarak parti kıyafetleri, %50 tüketici öncesi ve %50 tüketici sonrası atıklardan geri dönüştürülmüş plastik çantalar üretenH&M 1990’ların ortasında organik pamuk liflerini kullanarak sunduğu “Bilinçli Koleksiyon” ile de “sürdürülebilir modayı” başlatan birkaç firma arasına girerek sürdürülebilir odaklı tekstil atıklarına büyük katkı sağlamaktadır (Burçin, vd. 2016: 43-60) (şekil 98-99).Adidas, 2010 FIFA Dünya Kupası için geri dönüştürülmüş plastik şişelerden ürettiği spor giysiler ve ayakkabılar ile tüm dünyada sürdürülebilirlik alanında önemli bir farkındalık yaratmıştır(şekil 101). Yine bu kapsamda en eski hazır giyim markalarından biri olan Hanes’inEcoSmart markası, geri dönüştürülmüş içeriğe (polyester ve pamuk) sahip ürünler ile bilinmektedir. EcoSmart’ın erkekler için siyah spor çorapları, en az %55 oranında geri dönüştürülmüş pamuk lifi içermekte olup, beyaz spor çorapları ise %15 geri dönüştürülmüş ipliklerle üretilmektedir. Hanes eşofman üstü ve altları da en az %5EcoSmartpoliester lifi içerecek şekilde üretilmektedir. Lindex firmasının tüm departmanları geri dönüştürülmüş malzemelerden, organik pamuktan veya çevreye daha az etki eden alternatif liflerden yapılmış ürünler sunmaktadır. Sürdürülebilir giysiler talep eden müşterilerine kolaylık sağlamak için, firma bu malzemeleri “Organik/Recycled” (şekil 100) etiketi ile ayırmaktadır. “Recycled” etiketine sahip giysiler, polyester, poliamid veya pamuk gibi farklı geri dönüştürülmüş malzemelerden üretilmektedir (Burçin vd. 2016:43-60).

Şekil 96- Patagonia Adlı Firmanın “Polar Fleece” Adındaki Geri Dönüştürülmüş Plastik Şişelerden Üretilmiş Çevre Dostu Giysiler

Kaynak: https://www.patagonia.com/product/mens-reversible-shearling-fleece-crew/26130.html?dwvar_26130_color=FXRE&cgid=mens-fleece erişim tarihi:

22.12.2021

Şekil 97- Levi's “Waste- Less™” Jean Pantolonlarını Oluşturmak İçin Topladığı Kullanılmış Jeanlar

Kaynak: https://www.levi.com/US/en_US/blog/article/where-to-recycle-your-clothes/ erişim tarihi: 22.12.2021

Şekil 98- H&M ‘nin Geri Dönüştürülmüş Eşyalar Üretmek Üzere Topladığı Tüketici Sonrası Giysiler

Şekil 99- H&M ‘nin Geri Dönüştürülmüş Polyester ve Organik Pamuk Kullanarak Ürettiği Parti Kıyafetlerine Bir Örnek

Şekil 98-99-Kaynak:https://www2.hm.com/tr_tr/sustainability-at-hm/our-work/close-the-loop.html erişim tarihi: 22.12.2021

Şekil 100- Geri Dönüştürülmüş Ürünler İçin Etiketler A) Orman Yönetim Sistemi (ForestStewardshipCouncil) B) Küresel Geri Dönüşüm Standardı (Global RecyclingStandard) c) Bluesign

Kaynak: Burçin, E. S. E. R., Çelîk, P., Ahmet, Ç. A. Y., &Akgümüş, D. (2016). Tekstil ve Konfeksiyon Sektöründe Sürdürülebilirlik ve Geri Dönüşüm Olanakları. *Tekstil ve Mühendis* erişim tarihi: 27.08.2021

Şekil 101- Adidas, Ana Kısım, Bağcıkları, Topuk Kaplaması Başta Olmak Üzere Dış Kısımının %95'i 11 Adet Plastik Şişenin Geri Dönüştürülmesiyle Üretilmiş Olan Sneaker Modelleri.

Kaynak: Kurtuldu, E., &İşmal, Ö. E. (2019). Sürdürülebilir Tekstil Tasarım ve Üretiminde Yeniden Değer Kazanan Lif: Kenevir. *Art-e Sanat Dergisi*, 12(24), 694-718. Erişim tarihi: 28.08.2021

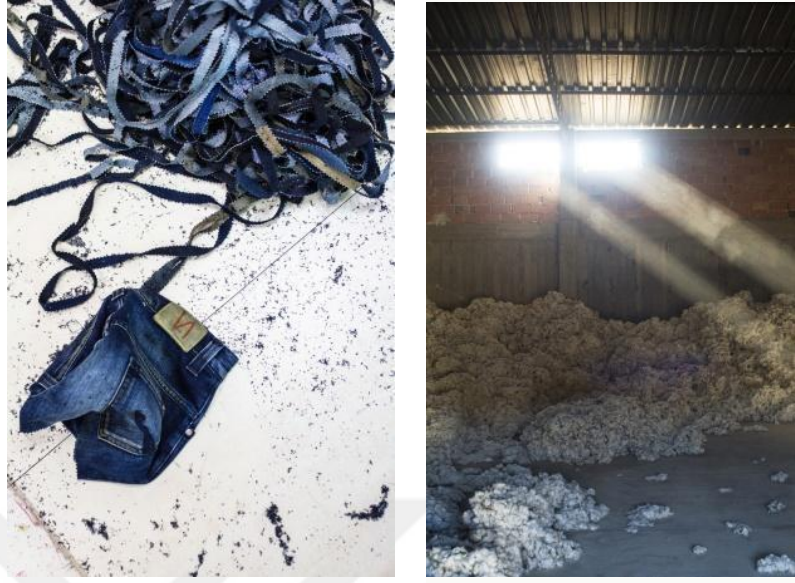
Amacı, kendi ürettiği kotları mümkün olduğunca uzun süre kullanımda tutmak olan “NudeJeans” (şekil 102) denim firması ürünlerinin önce yeniden kullanımlarını

sağlayarak ve bu mümkün değilse de geri dönüşüm yoluyla onları tekrar kazanarak ve tekrardan müşterilerine satışa sunarak sürdürülebilir odaklı çalışan firmalar arasında yerini almıştır. Firma tüketim sonrası giysilerin geri dönüştürülmesi, görüldüğünden zor olduğundan, önceliği eskimiş denimlerin ücretsiz onarımlarına tanımaktadır. Çünkü giysileri toplamak için işlevsel bir sisteme sahip olmak ve aynı derecede önemli olan, yüksek kaliteli bir son ürün elde etmek için lif içeriği üzerinde kontrol sahibi olmak gerekmektedir. Bunun çözümünü de lif içeriğini de iyi bildiği için, sadece kendi ürünlerini toplayıp geri dönüştürmekte bulmuştur. Toplanan kotlar mekanik geri dönüşümle parçalara ayrılmakta, liflere öğütülmekte ve dayanıklılığının garantisi için de saf organik pamukla karıştırılmaktadır (şekil 103). Tüm bu yöntemlerle firma, satılmayan ürün ve ölü stok hacmini de en aza indirmek için, aşırı üretim ve aşırı tüketimi azaltmanın anahtarı olan kontrollü ve sorumlu bir ürün akışını hedeflemektedir.

Şekil 102-Nude Jeans Tamirhaneleri

Kaynak: <https://www.nudiejeans.com/free-repairs/>, erişim tarihi: 09.06.2021

Şekil 103-NudeJeans, Toplanan Jeanslerin Geri Dönüşüm Aşamalarından, Parçalama ve Elyaf

Kaynak: <https://www.nudiejeans.com/sustainability/sustainable-products#reuse> erişim tarihi: 02.09.2021

Şekil 104-2020'de Toplanarak, Tamirhanelerde Onarılıarak Yeniden Kullanılabilir Hale Getirililen 9218 Çift Eski NudeJeans Örneği

Kaynak: <https://www.nudiejeans.com/sustainability/sustainable-products#reuse> erişim tarihi: 2.09.2021

Firmaların sürdürülebilir odaklı çalışmalarının yanı sıra, tasarımcıların da bireysel çalışmaları söz konusudur. Sürdürülebilir odaklı tekstil atıklarıyla çalışmalarını sürdüren tasarımcılara örnek olarak JonathanCohen adlı tasarımcının çalışması verilebilir. Cohen'in yapmış olduğu (şekil105)“Caroline Bedoya şal ceket” adlı ürünü çalıştığı firmanın üretim sürecinde arta kalan kumaşlardan ve numunelerden oluşmaktadır. Numuneleri geri dönüştürerek yeni kullanımı alanları yaratan tasarımcı, bu türden tasarımlarıyla 14.000 dolarlık hurdanın da çöplüklere gitmesinin önüne geçen tasarımcılardan biri olmuştur (Colon, 2019:parag.1-3).

Şekil 105- JonathanCohen, CarolinaBedoyaŞal Ceket.

Kaynak: <https://www.vogue.com/slideshow/jonathan-cohen-studio-upcycled-collection>.Erişim tarihi:10.05.2021

Yeniden kullanım yöntemiyle geri dönüşüm kapsamına bir başka örnek, özellikle atık giysilerin değerlendirilmesi kapsamında hareket eden bir markadan verilebilir. Kenya'daki ikinci el pazarında tüccarlardan istenmeyen ve satılamaz giysileri ve ihracat için giysi üreten büyük fabrikalardan atık kesintileri toplayarak, ayrıca yerel tabakhanelerden reddedilen, düşük dereceli derileri, alıcılar tarafından geride bırakılan malzemeleri satın alarak sırt çantası, el çantası ve dizüstü bilgisayar kılıfları üreten Suave adlı marka, ürettiği bu türden tasarımlarla atık giysilerin ve kumaşların israf edilmesinin önüne geçmeye çalışmaktadır (şekil 106)(FashionRevolution, 2021: parag.1).

Şekil 106-Suave, Atık Kumaşlarla Tasarlanmış Sırt Çantaları

Kaynak:<https://www.standardmedia.co.ke/business/enterprise/article/2001274791/how-we-got-an-upcycling-bags-brand-to-go-global#> Erişim tarihi: 08.09.2021

Sürdürülebilir moda tasarımı anlayışı kapsamında estetik kaygılarla, kar amacı gütmeksizin çevreye karşı duyarlılığını gerçekleştirmeye çalışan tasarımcı MaddieWilliams'da yine konu kapsamında iyi bir örnek teşkil etmektedir. Kumaş artıkları ya da üretimi durdurulan bir halı fabrikasının elde kalan ürünlerinden tüketici sonrası [tekrar satılamayan ikinci el giysi] atıklarına kadar malzemelerden yararlanarak (şekil 107) deki çalışmasını meydana getirmiştir. Aynı zamanda moda endüstrisinin sürdürülebilir gelişimini destekleyen ve kar amacı gütmeyen “Redress Design Award” adındaki bir grubun düzenlemiş olduğu yarışmada da sürdürülebilir moda yaratma girişimciliği kapsamında ödül kazanan bu çalışma ile kumaş israfına, insanların kıyafetlerine daha fazla değer vermesine dikkat çekmek istemiştir. Giysiler aynı zamanda, çağdaş uygarlığın çöküşünden sağ kurtulan ve sağlıklı bir gezegenin ve insanlığın kaybının yasını tutan bir grup insanı da temsil etmektedir (Maddie Williams, 2019: parag. 1)

Şekil 107-Maddie Williams, Redress Tasarım Ödülü 2019

Kaynak: <https://images.squarespace-cdn.com/content/v1/582d0d16440243165eb756db/1568359899329-FNLNSGJAXBYLOHHGFZV/AB5V9941.jpg?format=2500w> Erişim tarihi: 09.08.2021

II.1.2. Sürdürülebilir Odaklı Geri Dönüşüm Kavramı Kapsamında Tekstil Atıkları Sanat İlişkisi

Bu başlık altında tekstil atıklarının sanatla ilişkilendirilmesi, atıkların sürdürülebilirlik kapsamında sanatsal odaklı değerlendirilmesine yönelik ele alınmıştır. Üst başlıklarda da üzerinde durulduğu gibi, tekstil atıklarının bir sanat çalışmasında kullanımı, tıpkı diğer atık malzemelerin kullanımlarında olduğu gibi sanatçıların malzemeyoksunluğundan kaynaklı kullanımları şeklinde karşımıza çıktığı gibi, sanatçıların malzeme konusunda özgürleşmesi ile birlikte kendi bakış açıları doğrultusunda kullanımları şeklinde de karşımıza çıkmaktadır. Bu bakış açılarından bir tanesi konuya kavramsal boyutta farkındalık eylemi ile yaklaşma şeklindedir. Günümüzde özellikle sürdürülebilirlik kapsamında gerçekleştirilen sanatsal çalışmalarda bu eylem, tüketimin yarattığı zincirleme çevre yıkımı konusunda farkındalık yaratmak için kavramsal uygulamalar şeklinde dikkati çekmektedir. Sürdürülebilir odaklı çalışan sanatçılar ortaya koydukları eserlerle aşırı tüketime yönelik kavramı dile getirme ihtiyacı hissettikleri gibi, malzemenin de ileri dönüşüm ve geri dönüşüm yöntemleri ile

sürdürülebilmesi gerektiğine yönelik bir çaba içerisindeyler. Sürdürülebilirliğin tanımında da yer aldığı gibi, insan ile doğa arasında oluşması beklenen dengenin doğal kaynakları tüketmeden oluşacağı belirtilmektedir. Endüstri döneminin getirdiği hızlı ve daha uygun fiyata üretim özellikle reklam aracılığı ile insanların bilinçaltına işlenerek ve ihtiyacı olduğuna inandırılarak oluşturulan aşırı tüketim kaynaklı evlerde, çöplerde ya da farklı şekilde biriken tekstil atıkları çevreye ve de doğaya hem üretimleri sırasındaki kimyasal atıklar yoluyla hem de üretim sonrası atık yığınları şeklinde çöp olarak zarar vermektedir. Bu durum aynı zamanda doğal kaynakların tükenmesine de vesile olmaktadır. Sürekli satın alma isteği duyan insanoğlunun ihtiyaçları için üretim yapan fabrikaların da, satılanın yerine yenisini üretip koymasını gerektirmekte, bu da yine fabrikaların üretmek için başta su hammadde de dâhil olmak üzere doğal kaynak tüketmesi anlamına gelmektedir. Üretim sürecinde kullanılan kimyasallar, karbon gazları ve atıkları da doğaya zarar vermektedir. Bu durum günümüze yakın dönemde ve günümüzde farklı disiplinlerden sanatçıları özellikle tüketim hırsının dolayısıyla üretimin neden olduğu atıklarla ilişki içinde olmaya sürüklemiştir. Farkındalık oluşturmak için zararı veren öğenin kendisini direk olarak eserlerinde kullanan sanatçılar, etkili bir şekilde bu kapsamda çalışmaya devam etmektedir.

Konuya heykel ve tekstil sanatı gibi farklı disiplinlerden yaklaşan sanatçıların eserlerini örneklendirdiğimizde, karşımıza öncelikle malzemenin değerlendirilmesinden daha ön planda farkındalık uyandırma çabası çıkmaktadır. Her iki disiplinden sanatçının da atık tekstile olan bakış açısı sürdürülebilirlik konusunda ortak noktada buluşurken, teknikleri ve kavramlarında çeşitlilik göstermektedirler. Örneklerde yer alan eserlerde özellikle aşırı ve gereksiz tüketim karşıtı ifadeler yer aldığı gibi, üretim atığı, atıl kalmış ya da tüketim atığı olan malzemenin çeşitli tekniklerle ve müdahale edilmeksizin ya da edilerek dönüşümü de yer almaktadır. Her bir çalışma, atık malzemenin değerlendirilerek ileri dönüşüm ve geri dönüşüm teknikleri ile sanat eserine dönüşümü açısından sürdürülebilirlik kavramını karşılamaktadır. Bu doğrultularda tekstil atıkları sanat ilişkisi kapsamında ilk olarak atıl kalan tekstiller ile çalışmalarını gerçekleştiren sanatçı örneği vermek gerekirse, “ClothingtheLoop” projesi kapsamında 100’den fazla gönüllüden söz edilebilir (şekil 108). 2009 Yılında Kamboçya’da “Tak Fak” isimli hazır giyim firmasının

iflası ile atıl durumda kalan binlerce giysi ile su, hava ve toprak temalı (şekil 108-109-110) 2017’de üç farklı yerleştirme yapan bu sanatçılar, hammaddesi organik olan tekstil ürünleri için su tüketimine, tekstil ürünlerinin üretimi ile oluşan karbondioksit, elyaf üretimi için ağaç kesimine karşı dikkatleri çekmek istemişlerdir. Ulaşılan bilgilere göre bir pamuklu tişört üretimi için 2700 litre su harcanmakta, bu tişörtlerin elyaf hammaddesini üretmek için her yıl 70 milyon ağaç kesilmektedir. Bununla birlikte bu giysilerin 2009’dan 2030’a kadar geçen süre içinde 2,8 milyar ton Co2 üretmesi beklenmektedir (ClothingtheLoop 2017:1-3).

Atıl durumdaki 2500 kg tekstil atığını fazla müdahalede bulunmaksızın değerlendiren bu sanatçılar ileri dönüşüm mantığında geri dönüşümünü gerçekleştirdikleri bu çalışmaları ile atıl durumdaki ürünleri bir sanat eserine dönüştürmüşler ve insanın tüketme hırsı nedeniyle oluşan gereğinden fazla üretime ve üretimin çevreye verdiği zarara dikkat çekmek istemişlerdir.

Projenin ortaya çıkarılması aşamasında yapılmış olan alttaki açıklama; üretim atıklarının da çevre için tehdit edici boyutu kanıtlar niteliktedir.

“HER ŞEY BİR MESAJLA BAŞLADI”

“Bu proje kapsamında gözden kaçan ciddi bir konuya dikkat çekmek istedik. Dünya, plastik su şişelerinin ve poşetlerinin çevre için çok iyi olmadığını hatırlamaya başlıyor, ancak çok azı moda alışkanlıklarımızın Doğa Ana'ya neden olduğu yıkımdan bahsediyor.

Sanatın tüm dünyada yankı olabilecek bir sesi olduğuna inanıyoruz! Öyleyse neden güzel bir şey yaparak giyime hayatta ikinci bir şans vermiyorsunuz? Bu cümleler elbette dolaplarımızda ve dünyanın dört bir yanındaki hazır giyim fabrikalarında saklanan büyük atık sorununun cevabı değil, ancak küresel bir konuşmanın başlangıcı için iyi bir adım.

Şekil 108- Kollektif, “Wather” “Su”, ClothingTheLoop, 2017, AtılGiysi, Atık İplik, Atık Ağ

Kaynak: <https://www.clothingtheloop.org/the-installations>, erişim tarihi [25.07.2022]

Şekil 109- Kollektif “Air”“Hava”, ClothingTheLoop, Üretim Atıkları; Giysi ve Atık İp, Atık Ağ

Kaynak: <https://www.clothingtheloop.org/the-installations>, erişim tarihi [25.07.2022]

Şekil 110- Kollektif“Earth” “Toprak” ClothingTheLoop, Üretim Atıkları; Giysi ve Atık İp, Atık Ağ

Kaynak: <https://www.clothingtheloop.org/the-installations>, erişim tarihi [25.07.2022]

Farklı disiplinlerde atık tekstillerin kendi alanları içinde nasıl değerlendirildiğine ve geri dönüşüm ve bir farkındalık uyandırmaya yönelik nasıl bağlantı kurduğuna bakacak olursak, atık kumaşları öncelikle çeşitli renklerde ve dokuda boyalar olarak algılayan ve eserlerini bu bakış açısıyla yapan sanatçı Angela Guest örnek olarak verilebilir (şekil 111). Çevreden topladığı atık kumaşları ve atık iplikleri çağdaş sanat malzemesi olarak da düşünerek eserlerinde kullanan sanatçı, çok fazla alınan sonra da istenmeyen giysilere sanat yoluyla yeniden değer verdiğine işaret ederek farkındalık uyandırmaktadır (MonstersandMemories, 2017:parag.3). Tuvale yerleştirdiği kumaşlara müdahalede bulunmadan, kendi renkleriyle ve biçimleriyle kullanan sanatçı, atık kumaşları sanat nesnesine dönüştürmesi nedeniyle geri dönüştürme mantığıyla hareket eden ve eserleri ileri dönüşüm bağlamında değerlendirilebilecek, sürdürülebilir odaklı çalışma yapan sanatçılar arasında kabul edilebilir.

Şekil 111-Angela Guest, Atık Kumaşlar

Kaynak: <https://environmentalcritique.wordpress.com/2016/06/07/the-weaving-artwork-consumes-waste-materials/> Erişim Tarihi: 16.09.2021

Bir başka örnek de yine bir ressamın atık tekstillere olan bakış açısından verilebilir. Yaşadığı yerde atılan kumaşları toplayarak portreler yapan, ‘birilerinin israf edip attığı malzemeler bir başka alanda oldukça büyük değerlere sahip oluyor’ düşüncesiyle hareket eden, kumaşları portrelerine uyum içinde olan malzemeler olarak gören Nijeryalı ressam MarcelinaAkpojoto bu kapsamda güzel bir örnektir (şekil 112). Atık kumaşların değerlendirilmesi, çöp olarak nitelendirilmemesi gerektiğine dikkat çeken sanatçı, aynı zamanda onlara yeniden renklendirme yoluyla müdahalede bulunarak ikinci bir dönüşümü gerçekleştirmektedir. Bu özelliği ile ileri dönüşüm bağlamında sürdürülebilir odaklı çalışan sanatçılar kapsamına giren sanatçının, resim sanatı açısından bakıldığında, atık tekstilleri renk ve doku bakımından değerlendirerek kendi üslubunu oluşturduğu görülmektedir.

Şekil 112-MarcelinaAkpojoto, Arayı Kapatmak (Konuşma Dizisi), 2019 Kumaş, Tuval Üzerine Akrilik

Kaynak: <https://www.artsy.net/artwork/marcellina-akpojotor-closing-the-gap-conversation-series>, Erişim tarihi: 16.09.2021

Şekil 113-MarcelinaAkpojoto, 2019 Kumaş, Tuval Üzerine Akrilik

Kaynak: <https://www.artsy.net/artwork/marcellina-akpojotor-closing-the-gap-conversation-series>, Erişim tarihi: 16.09.2021

Tekstil sanatçısı olup üretim ve tüketim sonucu meydana gelen atık tekstillerle çalışan bir diğer sanatçı VanessaBarragao'dır. VanessaBarragao'da yine diğer örneklerde olduğu gibi, atığı oluşturan üretimin bağlı olduğu nedenleri ele alarak ve tekstil fabrikalarından temin ettiği atık ipliklerle sanat bağlamında geri dönüşümü gerçekleştirerek, ileri dönüşüm olarak değerlendirilebilecek eserleriyle hem tekstil sektörünün çevre açısından yıkıcı etkisi eleştirisini dile getirmeye, hem de farkındalık yaratmaya çalışmaktadır. Teknik açıdan diğer örneklerle göre biraz daha farklı çalışan sanatçı, bulduğu malzemeleri çalışmalarına dönüştürmede örme, dokuma, makrome gibi çeşitli tekstil tekniklerini kullanarak eserlerine biçim vermektedir.“Tekstil sektörünün dünyayı en çok kirleten sektörlerden biri olduğuna dair” bir düşünce çerçevesinde birkaç yerel fabrikanın kullanım dışı stoklarından, örneğin bir halı fabrikasının satılamayan mallarını temin ederek topladığı üretim esnası atıklarlave yün pamuk gibi atılan endüstriyel tekstil atıklarıyla bu türden çalışmalarını yürütmektedir (Akdemir, Korkmaz,2021:191-207)(şekil 114-115). Ayrıca “Ne aldığımız, nasıl ve ne yaptığımız, neyi israf ettiğimiz etik konusunun asıl sorusudur” (Vanessa Barrago,2019: parag.1-2) sözünü sarfederek, hızlı ve gereksiz tüketime israf ve etik açıdan yaklaşan sanatçı, zihinlerde oluşturmak istediği farkındalığı, sanatçı kimliği ile bağdaştırmaktadır. Bunu topladığı atık tekstil malzemelerini sanatsal nitelikli eserlere dönüştürerek gerçekleştirmektedir.

Şekil 114-Vanessa Barrago, Mercan Bahçesi, 2019

Şekil 115-Vanessa Barrago, Mercan Bahçesi, Detay, 2019

Kaynak: <https://www.demilked.com/ocean-tapestry-vanessa-barragao/> erişim tarihi: 16.09.2021

Sürdürülebilirlik kapsamında atık tekstil malzemeler ile çalışan ve onları sanat eserine dönüştüren sanatçılara bir başka örnek, Phyllida Barlow ve Sonia Gomes'den verilebilir. Tekstil sanatçısı olan bu iki sanatçı, parçalanmış halde buldukları kumaş, kurdela türünde malzemelere karışık teknik uygulayarak üç boyutlu hacimli tekstiller üretmektedirler (şekil 116-117). Bu iki sanatçıdan yaşadığı ülke olan Brezilya'nın hem hızlı ve eşitsiz endüstriyel gelişiminin bir sonucu olan hem de beraberindeki savurgan tüketim ve çevresel yıkım kültürüne karşı çıkan bir tutumluluk ilkesini ortaya koyan Sonia Gomes, kullanılmış kumaşları sanat objesi olarak geri dönüştürürken, bu malzemelere yeni bir anlam kattığını düşünmektedir (şekil 118). Ayrıca ileri dönüşüm olarak kabul edilebilecek çalışmalarında, atık kumaşları "ait oldukları insanların tarihini getiren" malzemeler olarak da değerlendiren sanatçı, bu bakış açısıyla hem tarihten anlatılar ortaya koymakta hem de tüketim kültürünün yıkımına karşıt ifadesini dile getirmektedir (Bkz. Sonia Gomes, 2018).

Şekil 116 -PhyllidaBarlow, İngiltere

Şekil 117-PhyllidaBarlow, İngiltere

Şekil 118-SoniaGomes

Şekil 116-117-118 Kaynak: <https://sculpturemagazine.art/sonia-gomes/>Erişim tarihi:
10.05.2021

Tekstil endüstrisinde ve gezegenimizin karşı karşıya olduğu genel atık sorunu sonucunda çalışmalarında yalnızca kullanılmış ve atılmış kumaş kullanmaya başlayan tekstil sanatçısı ZwiaLipkin ise, sürdürülebilir odaklı çalışan tekstil sanatçılarına bir başka örnek teşkil etmektedir. Malzemelerini komşularından, arkadaşlarından ya da “Fabmo” adındaki ikinci el kumaşları toplayan bir firmadan toplayan sanatçı, çalışmalarında bu malzemelere olan bakış açısının onlara ait olan doku renklerin ilham kaynağı olduğunu söylemektedir (şekil 119). Eserleri ile ilk olarak insanlığın satın alma üzerine açgözlülüğünü eleştirmekte ve bunun en basit çözümünün de tüketimi azaltmak olduğunu iddia etmektedir. Sanatçı, eserlerinde yansıtmaya çalıştığı farkındalık duygusunu şu sözleri ile ifade etmektedir:

Diğer insanların tüketim konusundaki davranışlarını azaltmaları için onları geri dönüşüme teşvik etmeye çalışıyorum. Her küçük çaba önemlidir! Gezegenimiz şu anda, insanın dar görüşlülüğünün ve nesneler ve kaynaklar için doyumsuz bir açgözlülüğün sonucu olarak büyük zorluklarla karşı karşıya. Atık ve plastik kirliliği sorunları önemlidir ve varoluşsal sorun olan küresel ısınmaya katkıda bulunur (Artist, Historian, Recycler, 2020:parag3-4)

Şekil 119-ZwiaLipkin, Spark Serisinden Spark 5 ve Spark 8, 2020, 6 x 6", applique, 2019

Kaynak: <https://www-madeinbed-co-uk.translate.goog/emerging/zwia-lipkin>Erişim tarihi:

23.12.2021

‘İnsanlara en yenisini satın aldırmaya çalışan nedir?’ bakış açısıyla konuyu ele alan AlainGuerra ve Neraldo de la Paz adlı sanatçılar ise insanlığın acımasız tüketim çılgınlığının sonuçlarını onlara göstermeye çalışarak farkındalık uyandırmaya

çalışmaktadırlar. Yeniden kullanım yoluyla geri dönüşümü aşılayan Guerra ve de la Paz, aşırı tüketimi ve bunun baskısı altındaki yükü temsil etmek için atık giysi yığınlarından yararlanmaktadırlar (şekil 120-121). Giyilmiş ve atılmış bir yığın kıyafet ile her birinin bir kimliği olduğunu varsayarak, üst üste yığılmış ve gizli kalmış kimlikleri vurgulamaya çalışmaktadırlar. Sanatçılar atık tekstillere, farkındalık yaratabilmek açısından yaklaşmışlar ve onları farklı tekniklerle üç boyutlu formlar halinde sunmuşlardır.

Şekil 120- Guerra de la Paz, Yaylı Yaylı, 2009, Kullanılmış Giysiler, Çelik Askı Braketleri

Kaynak: <https://www.artworksforchange.org/portfolio/guerra-de-la-paz/> Erişim Tarihi: 13.09.2021

Şekil 121-Guerra de la Paz, Atomik, 2009, Atık Giysiler, Metal Şarap Kovası Standı, 2009

Kaynak: <https://www.artworksforchange.org/portfolio/guerra-de-la-paz/>Erişim Tarihi: 13.09.2021

İhtiyaç dışı tüketime yönelik eleştirel bir örnek ise fotoğraf sanatçısı LibbyOliver’in malzemelerin yeniden kullanımı yoluyla ileri dönüşüm olarak kabul edilebilecek “Yumuşak Kabuklar” adını verdiği serisinden verilebilir. Şekil 122 de görüldüğü gibi, giyilmiş ve bir kenara bırakılmış giysilerle sarmalanmış olan bir figür, üç boyutlu biçimin oluşturulmasında destek rol oynamıştır. Her bir figür kendi gardırobundan atılmış kıyafetlerin altında boğulacak derecede fotoğraflanmıştır. Sanatçıya göre dini bağ, cinsiyet, meslek gibi her biri başka bir sınıfa mensup bu kıyafetler, kişiye ait bireyselliğin önünde engelleyici rol oynamaktadır. Bir fotoğraf sanatçısı olarak, aşırı tüketim sonucu oluşan giysi yığınlarına kimlikler bağlamında yaklaşan LibbyOliverkonuya daha detaylı bir giriş yapmış ve bu noktada toplum içinde yer edinebilmek için gerekliymiş gibi görünen sınıfsal giyim şekillerine eleştiride bulunmuştur (Bkz. ThePhotographerBurying Her Subjects in AlltheClothesTheyOwn, 2017). Her bir sınıf için ayrı kıyafet satın almak gerekmektedir ve bu kıyafetlerin her biri eskimeden zaman aşımına uğramakta, sonuç olarak insanlar üzerinde de bir yığıntıya dönüşmektedir.

Şekil 122- LibbyOliver, Yumuşak Kabuklar

Kaynak: <https://libbyoliver.com/Soft-Shells>Erişim tarihi: 15.09.2021

Sürdürülebilir odaklı sanat kapsamında yukarıda bahsi geçen tüm örnekleri değerlendirecek olursak, atık tekstil malzemeleri ile çalışan her bir sanatçının kendine has ayrı bir üslubu olduğunu ve farklı tekniklerle çalıştıklarını görmekteyiz. Ancak bunun öncesinde ortak noktalarının sürdürülebilirlik kaygısı etrafında toplanmak olduğunu söyleyebiliriz. Ele alınabilen, dokununca madde hissi veren üç boyutlu olan katı tekstil atıkları sanat eseri olarak başka bir biçime ve anlama dönüştüğünde bazen topluma bir mesaj vermekte, bazen de estetik bir kaygıyla farklı bir biçimde geri dönüşmektedir. Sanat eseri biçimine dönüşen tekstil atıkları, bazen bir resimde renk görevini, bazen bir heykelde rölyef etkili ya da üç boyutlu doku, biçim görevini üstlenmektedir. Madde hissini veren tekstil atıkları birleşimiyle ortaya çıkan üç boyutlu ve hacimli çalışmalar ya da rölyef etkisindeki çalışmalar birçok disiplinden sanatçı tarafından gerçekleştirilmektedir. Dolayısıyla heykeltraşlar heykel adı altında bu türden çalışmalarını sürdürürken, ressamlar ya da tekstil sanatçıları da sadece iki boyutlu eserler üretmeyip, hacimli ya da rölyef etkili çalışmalar adı altında farklı eserler üretmektedirler. Şöyleki; bir ressam atık tekstilleri çoğunlukla renk olarak, tekstil sanatçısı doku, renk ve

tekniğe uyum sağlayan bir malzeme olarak algılamakta, heykel sanatçısı da atık tekstillere hacim oluşturabilir düşüncesiyle yaklaşmaktadır. Sonuç olarak; farklı disiplinlerden sanatçılar tekstil atıkları ile kendi disiplinlerine ait tekniklerle ya da disiplinler arası tekniklerle hem kendi alanlarına ait yapıda hem de üç boyutlu, hacimli çalışmalar ortaya çıkarmaktadırlar.

Farklı disiplinlerden Türk sanatçılarına resim sanatından örnek vermek gerekirse, Deniz Sağdıç'tan bahsedebiliriz. Atık tekstil ürünlerini, özellikle atıl durumdaki denim kumaşları ya da tekstil grubuna giren düğmeleri portrelerinde kullanan sanatçı; tekstil ürünlerini sanıldığıının aksine sadece örtünme aracı ya da bir giyim eşyası değil, biçimi, renkleri ve dokusuyla birlikte insanı tanımlayan temel kültürel bir imge olarak kabul etmektedir. Sanatçı bu bakış açısıyla üretim esnası ve üretim sonrası tüketici kaynaklı atık denimlerle yaptığı portrelerinde insanları tanımlamaya odaklanmıştır ve insan tarafından en çok israf edilen ürün olan tekstil ürünlerine denim atık ürünler kapsamında yönelerek bu tür atıkların sanat nesnesine çevrilmesi bağlamında ileri dönüşüm çerçevesinde geri dönüştürülebileceğine inanmaktadır. Ayrıca bu yolla insanların israfla bağlantı tüketim hırsına yönelik bir farkındalık uyandırdığını düşünmektedir. Sanatçının atık tekstillerle ve giysi israfı ile ilişkisi 2014 yılında kurmuş olduğu “Ready MadeReady” olarak isimlendirdiği bir proje ile başlamıştır (Uçansoy, 2021: parag.1-7) (Şekil 123-126). Tüketilmiş, işlevlerini yitirmemiş olsalar da, atık olarak terkedilmiş kimi eşya ve obje günlük yaşamın bir parçası durumundaki kullanım eşyalarını sanat nesneleri olarak yeniden var etmeyi amaçlayan bu projede, zamanla atık tekstiller vurgulanmaya başlanmıştır.

Deniz Sağdıç; ‘Sürdürülebilirlik, günümüzde sıkça duymaya alıştığımız, tüm önemine rağmen belki de kazandığı popülerlik nedeniyle çoğunlukla hoyratça sarf edilir hale gelmiş bir kavram. Gezegenimizin yaşanabilirliği ve kaynakların kullanımına devam edebilmek için sürdürülebilirliği bir yaşam biçimi haline getirmek zorundayız. Kısa ömürlü ve sınırlı eylem ve yaklaşımların çok etkili olmadığı ortadayken o halde sorunun temelini, tüketimin kendisini sorgulamamız gerektiğini düşünüyorum. Eserlerimde kullandığım objelerle, bir şeyin amaç ve işlevinin sınırlarını göstermeye çalışıyorum. Çoğumuz için tüketilmiş, atık hale gelmiş ya da işlevini yitirdiği düşünülerek bir kenara terk edilmiş objelerin sanat zemininde kullanımına örnekler sunarak kişi ve kurumlara “tüketim” kavramının sınırlarını yeniden belirlemekte ilham

verebilmeyi amaçlıyorum” sözleriyle sürdürülebilirlik konusundaki hassasiyetini dile getirmekte, sanat kapsamında üstüne düşeni yaptığını kanıtlamaktadır (Uçansoy, 2021: parag.7).

Şekil 123- Deniz Sağdıç, “Ready Remade” Projesinden, Atık Kıyafetlerden Yapılmış Bir Portre

Kaynak: <http://www.denizsagdic.com/project.html> Erişim Tarihi: 20.09.2017

Şekil 124- Deniz Sağdıç, “Ready Remade” Projesinden, Atık Kıyafetlerden Yapılmış Bir Portre

Kaynak: <http://www.denizsagdic.com/project.html> Erişim Tarihi: 20.09.2017

Şekil 125- Deniz Sağdıç, “Ready Remade” Projesinden Atık Düğmelerden Yapılmış Bir Portre

Kaynak: <http://www.denizsagdic.com/project.html>, Erişim Tarihi: 20.09.2021

Şekil 126- Deniz Sağdıç, “Ready Remade” Projesinden Atık Düğmelerden Yapılmış Portre, Detay

Kaynak: <http://www.denizsagdic.com/project.html>, Erişim Tarihi: 20.09.2021

Bir başka Türk sanatçı örneği, İrem Akdemir’dir. “Yığın” isimli çalışmasında, atık iplikler ve atıl durumdaki kumaşlar kullanılarak değişen ve dönüşendünyaya, zarar gören

ekosisteme gönderme yapan sanatçının şekil 127'deki eseri üretim atıkları ile geri dönüşüm ve insanların hızlı tüketim karşısındaki duyarlılık göstermeleri konusuna yönelik bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. Sanatçı gerek üretim gerek tüketim sonrası atık haline gelen ipliklerle, kumaşlarla ortaya çıkardığı eseri ile Dünyada milyarlarca insanın yaşadığına her birinin atık ürettiğini düşündüğümüzde yeryüzünü kaplayan büyük atık yığınlarına dikkat çekmektedir. Sanatçıya göre bir iplik tüketimin parçası olan insanı temsil etmekte, atık ipliklerin bulunduğu yüzeydeki kesilmiş kumaş parçaları ve kumaş yüzeyindeki yatay çizgilerde, doğayaverdiği zararın farkında olan insanın bunu düzeltme çabasını ve girişiminin göstermektedir (Akdemir, Korkmaz, 2021:191-207).

Şekil 127-İRem Akdemir, Yığın, 2019, Kişisel Koleksiyon

Kaynak: Akdemir, İ., & Korkmaz, F. D. (2021). Sürdürülebilirlik Bağlamında Moda ve Sanat İlişkisi. İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 10(1), 191-207.

II.2. Sürdürülebilir Odaklı Geri Dönüşüm Kavramı Kapsamında Tekstil Atık Malzeme ve Heykel Sanatı İlişkisi

Tekstil atıkları ile heykel sanatı arasındaki ilişkiyi geri dönüşüm kavramı kapsamında sürdürülebilir odaklı ele aldığımızda, üst başlıklarda da kısaca değinildiği gibi, konuyu öncelik olarak malzeme olarak daha sonra da kavramsal açıdan bakarak açıklamak yerinde olacaktır. Malzeme açısından açıklamalara başlayacak olursak;

konuyu sanayi devrimi ile ilişkilendirdiğimizde, sanayi devrimi sonrası sanattayaşanan değişiklikler ve bunun malzemeye, yansıması değişimin başlangıcı olarak kabul edilebilir. Bu dönemle sanatta özgürlüğün yaşanmaya başlanması ile birlikte, heykel sanatında da diğer disiplinlerde olduğu gibi ilk olarak malzeme özgürlüğü yaşanmaya başlanmıştır. Atık nesneler ilk olarak geleneksel malzemelerin yerine ucuz, kolay bulunabilen farklı malzemeler olarak heykel sanatına girmiştir. Bunun yanı sıra, modernizmin sanatta malzeme kapsamında getirdiği yeniliklerden olan, sanat alanında dönüştüren yenilikçi ve deneysel tavrı heykeltıraşları, teknikleri ve malzemeleri deneysel yorumlarla dönüşüme sokmalarına, denenmemiş olan tekniklerin ve malzemelerin peşine düşmelerine neden olmuştur. Heykel sanatı kendine has plastik sorunlar, teknikler ve malzemeler üzerine yoğunlaşmış, yeni ve özgün olanın arayışına girmiş, heykeltıraşlar farklı yaklaşımlar ortaya koymaya başlamışlardır. Kalıcı malzemelerin yanı sıra, geleneksel sınırlarından kurtularak malzemenin aktarımında boyut kazanan kumaş, ip gibi tekstil ağırlıklı olan malzemeler üç boyutlu sanatın alanına girmeye başlamış ve bu malzemelerden özellikle kullanım dışı olanlar tercih edilmiştir. Teknolojinin gelişmesiyle çeşitlilik kazanan atık tekstil malzemelerin sunduğu olanaklar da artmıştır. Tekstilin özellikle biçimin maddeselliğinin önemli bir parçası olan dokusal etkileri, heykel sanatı kapsamında izleyicide düşünce ve hisleri hızla harekete geçirebilmek için önemli bir araç haline gelmiştir. Atık tekstil malzemelerin narin, kırışan, sarkan, katlanan, esneyen, düğümlenen, bükülen değişken, ya da çeşitli dönüşümler sonucunda katılaştıran sağlamlık hissi veren yapıları, hacim olgusu, dayanıklılık, statik kalabilme gibi birçok kapsamda heykel disiplinine hizmet etmiştir ve etmektedir. Bu malzemeler; yumuşak ya da sağlam biçimleri yaratmanın yanı sıra, kavramsallaşma eğilimine uygun bir dil yaratma kaygısına da hizmet etmişlerdir. Heykel sanatıyla uğraşan sanatçılar malzemenin kavramsal bir mesajı doğrudan taşıyabileceğini kavramaya başlamışlardır (Bkz. Yavuz, 2020: 25-36.). Bu kapsamda, özellikle tüketime yönelik eleştirel eserlerinde kullandıkları atık tekstilleri, tekstil ve heykel disiplinine ait çeşitli tekniklerle dönüştürerek kimyasal işlem uygulanmaksızın malzemeyi yeniden kullanarak ya da kimyasal işlem uygulayıp malzemeyi kullanan bu sanatçılar, heykel ve tekstil disiplinin prensiplerinden ortak yararlanmayı da başarmışlardır. Atık tekstillerden elde edilen ya da atık haline gelmiş iplikleri şeritler haline getirilmiş kumaşları ya da atık tekstillerin farklı türlerini tekstil

disiplinine ait teknikler olan dokuma, örme, kroşe ve makrome v.b.yöntemler ile birlikte kendi kişisel tekniklerini de kullanarak şekillendirmişler, aradıkları yorum bütünlüğünü üçüncü boyutu kendine özgü dışavurumuyla birleştirerek, anlatmak istediklerini dile getirmişlerdir. Sanatçılar tekstil atıklarının lifli yapısı sayesinde; ışık, renk, kütle, şeffaflık gibi değerleri yakalayabilmiştir. Tekstillere ait farklı dokulardan, kullanılan malzemenin kaynağına da bağlı olarak heykel ve heykel olarak nitelendirilebilecek hacimli eserler oluşturmada yararlanmışlardır. Tekstil disiplinine ait bu teknikler hem heykel sanatında gerekli bazı unsurları karşılamakta hem de verilmek istenen mesaja katkı sağlamaktadır.

Tekstil malzemesinin farklı tekniklerle bir araya getirildiğinde elde edilen hacimli biçimi, doygunlaştırıcı özelliği, heykel sanatıyla uğraşan sanatçıların atık tekstilleri tercih etmelerinde bir başka nedendir. Özellikle lifin yapısal özellikleri, tekniğe göre değişen yumuşak ve sert dokusu, kolay şekil alabilen özelliği, diğer malzemelerle olan estetik ilişkisi önemli bir aktarım ve temsil aracı olarak kullanılmasının temel nedenleri olmuştur.

Tüketim kültürüne farkındalık yaratmak için eserler üreten heykelsanatçıları, ortaya çıkardıkları heykellerle, aynı zamanda kavramsal yaklaşımlarını da sergilemişlerdir. Zaman içerisinde, sürdürülebilirlik ve geri dönüşüm kavramlarının çok daha önem kazanması ve toplumun dikkatini bu konulara çekmek amacıyla, malzemenin kendisi, doğrudan dikkat çekilmek istenen kavramı oluşturmaya başlamıştır. Bu kapsamda çalışan sanatçılar için yardımcı element olan atık tekstil malzemeleri, geri dönüşümle bağlantılı ileri dönüşüm kapsamına girebilecek boyutlarda heykellere dönüştürülmüştür. Biçim geliştirme sürecinde kullanılan malzeme, anlık ve rastlantısal olarak elde edildiği gibi, özellikle seçilerek de çalışmalara dâhil olabilmektedir. Bu atık malzemeleri terziler, fabrikalar gibi çeşitli yerlerden toplayan sanatçılar, onları esere dönüştürme aşamasında kullanacakları teknikle uyumlu hale gelecek şekilde ayırmakta, sınıflandırmakta ve seçimini yaparak kullanmaktadır. Bazen de çöplerin kenarlarında, deniz kenarlarında, çevrede atılmış halde buldukları bu türden malzemeleri ayıklamadan doğrudan kullanarak heykellerini ortaya çıkarmaktadırlar.

Bu kapsamda tekstil atıkları ile aşırı tüketime göndermede bulunarak heykel üreten sanatçı örneklerine Derick Melander ile başlayabiliriz. Rastlantı şeklinde topladığı ve onları renklerine dokularına göre sınıflandırarak kullandığı ikinci el kıyafet türünde atık tekstillerle oluşturduğu heykelleriyle tanınan sanatçı, ileri dönüşüm olarak nitelendirilebilecek çalışmaları ile genellikle tüketim ve bunun doğurduğu atıkları toplum ve birey ilişkisini irdeleyerek ortaya çıkarmaya çalışmaktadır. (şekil 128) “İçkinlik ve Aşkınlık Arasında” adlı çalışmasında, kişide ikinci bir ten olarak gördüğü kıyafetlerin onu kullanan bireyin izlerini ve fiziksel varlığını temsil ettiğini düşünerek, kişide benlik ile dış dünya arasında bir ilişki aracı olduğunu yansıtmaktadır. Böylece tek başına bir kıyafetin onu giyen kişiyi temsil ettiğini bir araya gelen yüzlerce kıyafetin de bir toplumu sembolize ettiğini anlatmaya çalışmaktadır. Sanatçının konuya yaklaşımı atık kıyafetleri kullanarak, tüketim ile giydiklerimiz arasındaki kesişimin keşfedilmesi doğrultusundadır (Akdemir, 2021: 191-207). Sanatçı atık kıyafetleri herhangi bir işlem uygulamaksızın, katlayarak daha sonra da birbirinin devamı algısı yerleşmesi için sarmal bir biçime geri dönüştürerek eserlerini üretmiştir. Atık kıyafetlerin katlanması ve bunların birbiri etrafına sarılarak üç boyutlu ve hacimli bir eser haline gelmesi aynı zamanda heykel ve tekstil disiplininden tekniklerinde bir arada bulunduğu bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şekil 128-Derick Melander, Kıyafet Heykeli: İçkinlik ve Aşknlık Arasında, 2012: İkinci El Giysiler, İplik

Kaynak: <https://derickmelander.com/work-by-year/between-immanence-and-transcendence-clothing-roll/> erişim tarihi: 13.09.2021

Özellikle atık tekstilleri tekstil heykellere geri dönüştürdüğü, ileri dönüşüm kapsamında değerlendirilebilecek türden heykeller üreten, heykelleri ve düzenlemeleri aracılığıyla topluma tüketim kültürüne yönelik vurgu yapması ile tanınan bir sanatçı örneği, uluslararası çapta bilinen Finlandiyalı sanatçı KaarinaKaikkonen'dır. Sanatçı, kullanılmış ve atılmış ya da topladığı giysileri insan bedeni biçiminde şekillendirerek, her bir kıyafetin kullanıcısından izler taşımasına izin vermektedir. Bu yönüyle insanın tüketim ve kimlik ile olan ilişkisini yansıtmış olduğu çalışmalarından anlaşılmaktadır. İnsan biçimine bürünen bu eserler aynı zamanda heykelin hacimli yapısına da kavuşmakta ve nesnelerin bir kütle halinde bileşimi, mekânsal boyuta ek olarak kavramsal bir boyut da vermektedir (şekil 129-130).

Şekil 129-KaarinaKaikkonen "I Met a Black Fairy"(FataNera), 2015

Şekil 130-KaarinaKaikkonen "TheQueen Of TheNighyt" 2019

Kaynak: <https://www.z2ogalleria.it/artists/30-kaarina-kaikkonen/overview/>Erişim Tarihi: 15 Ekim, 2021

“Artıklarımızı çöpe atıyoruz, ne de olsa onlar gereksiz çöpler, isimsiz hayatlar ve geçmişin fazlalıkları olarak göz ardı edilirler ve hor görürler” düşüncesiyle aşırı tüketime yönelik eleştirisini 20 yüzyıl pop tüketim kültürünün nesnelerini kullanarak dile getiren sanatçı GerardDeschamps, gündelik olarak kullanılan eskimiş giysilerle asamblaj tekniği ile oluşturduğu rölyeflerle bir başka örnek olarak karşımıza çıkmaktadır (Bkz.Chiffons et tissus, 2019).Heykellerinde ve rölyef çalışmalarında kullandığı atık giysilere hazır nesne gözüyle bakan sanatçı, bu malzemeleri hiçbir işlem uygulamaksızın oldukları haliyle değerlendirmektedir. Hatta kullanılıp atılmış kadın iç çamaşırları (şekil 131-132)sanatçının eserlerinde sararmış, kirlenmiş halde oldukları halde doğrudan kullanılmıştır. Bu yönüyle de sanatçı aynı zamanda kavramsal açıdan insanların hayatlarının kullandıkları giysilerle bütünleştiğini ve bunu da geçmişle mirasla ilişkilendirerek anlatmaya çalışmıştır. İnsanların geçmişten gelen kendiliğinden yaşamın içinde olan geri dönüştürülen tekrar kullanılan eşyalardan kasıtlı, kültürel miraslarından kopup anında modern zamanın getirisi olan göz alıcı manzara karşısında kayıtsız kalamamalarını eleştirmektedir (Bkz.Apple, 2020).

Şekil 131-GerardDeschamps, IceCreamEscrime, 1961

Şekil 132-GerardDeschamps, IceCreamEscrime, 1961

Kaynak:https://www.mayorgallery.com/usr/documents/exhibitions/press_release_url/568/international-pop.pdf

Sürdürülebilir odaklı kapsamda atık tekstil malzemeye heykelde ifade aracı olarak bakan ve malzeme olarak değerlendiren yukarıda da bahsi geçen sanatçılar, atık tekstili genellikle olduğu hali ile kullanmış ve eserlerine birkaç farklı tekniği bir arada kullanarak biçim oluşturmuşlardır. Burada asıl anlatılmak istenenin tüketim çılgınlığının aldığı insani boyutun vurgulanmasıdır. Dolayısıyla, sanatçıların vurguyu malzemeye değil kavrama çekmek istemiş olabilecekleri düşünülmektedir. Bu sebeple; insanın korunma ihtiyacı ile başlayan sonra da toplumda konum belirleyici ve estetik boyutlu bir zevk veren bir unsura dönüşen tekstil, en çok ele alınan malzemelerden biri olmuştur. Sanatçılar bazen bu malzemeyi figüratif biçimlendirmelerde kullanmış, bazen de hiç biçimlendirmeden doğrudan kıvrımlı ya da atılmış, kirlenmiş, kokmuş haliyle bulunduğu şeklini koruyarak kullanmıştır. Tüketim çılgınlığına vurgu yapan bu sanatçılar, rastlantı eseri ya da özellikle toplayarak elde ettikleri atık tekstillerle, malzemenin sunduğu hacimli yapıya uyumlu olanaklardan ve tekniklerden de yararlanmışlardır.

II.3. Tekstil Atıklarıyla Üretilen Heykellerin Oluşum Süreci ve Değerlendirilmesi

II.3.1. Çalışmanın Çıkış Noktası

Sürdürülebilirlik-geri dönüşüm -atık üçgenine insanların bu duruma olan yıkıcı katkısından bakılan bu tez kapsamında üretilen heykellerde amaç iki aşamalı şekillenmiştir. Birincisi; geri dönüşüm çerçevesinde atık ve tüketici ilişkisine, ilk aşamada üretilen heykellerle sanat yoluyla dikkat çekmek ve insanların ne kadar fazla atık ürettiklerine ve duyarsız, sorumsuz halleri konusuna farkındalık yaratmaktır. İkinci aşama ise; atık tekstil malzemenin sanat objesine dönüşümü yoluyla ve ileri dönüşüm bağlamında oluşturulmuş heykellerin tez bitmeden önce izleyici ile buluşmasından sonra tekrar öz hammaddesine geri dönüştürülmesi yoluyla bilinçli geri dönüşüm vurgulanmak istenmiştir. Tüketim ve geri dönüşüm arasında kurulan bağlantı sürekli tüketerek ne kadar atık üretirsek üretelim, bunların hepsinin geri dönüşmediği, geri dönüşse bile üst başlıklarda belirtildiği gibi, türlü aşamalardan geçtiğine, bunların her birinin bazı zararları da beraberinde getirdiklerine dikkat çekmek ve fazla tüketim yoluyla atık üretimine ne olursa olsun dur demek zorunda olduğumuza dair farkındalık uyandırmaktır.

Tüketici olan bireyin, bilinçsizce, umursamadan tükettiği süreçte, tükettikleri arasına hem maddi hem de manevi unsurlar girmektedir. Gözle görülen önemli zarar, doğanın dengesinin yok olan hammaddeler ve kişilikler yüzünden yıkılmaya başlamasıdır. Yok olan hammaddeler, geri dönüştürülmesi için toplanan atık olduğu zannedilen binlerce işlevsel nesne, ya da gerçekten atık haline dönüşmüş işlevsiz binlerce nesne, bunun yanında geri dönüştürülemeyen, çöpe atılan ve çöplerde ömrünü sürdürmeye çalışan binlerce nesneden kaynaklanır. Tüketici bireyin uğradığı manevi zarar ise, tüketim alışkanlıkları kapsamında bireyin farkında olmaksızın yaşadığı tüketime yönlendirici unsurlar ve içsel baskı sonucunda büründüğü başka kimlikler ve kendinden yoksunluğunun verdiği bilinçsizliklerdir. Örneğin bir ünlüye benzeyeceğim edasıyla özentisi sonucu uğradığı kendini kandırma yıkımı ya da bir gün içinde açgözlülük yapıp onlarca ürün satın aldıktan sonra, tıpkı çok acıkıp gereğinden fazla yenilen yemekten sonra mide hazımsızlığı çekmek gibi yaşanan ruhsal huzursuzluğun verdiği

yıkımdır. Tüketimin yok olmakla ilişkisini çok güzel aktarmış olan Baudrillard şu sözü sarf etmektedir:

“Tüketim toplumu var olmak için nesnelere, daha doğrusu onları yok etmeye ihtiyaç duyar. Tüketim sadece üretimle yok etme arasındaki aracı bir terimdir (Baudrillard, 2018: 47). Birey-tüketim-atık üçgeninde yapılan bu açıklamalar doğrultusunda, atık ve tüketici ilişkisine sadece kendini düşünen, bunun için bilinçsizce tüketen, bireylerin büründükleri bir takım tüketim davranışları sonucu ortaya çıkan hal ve hareketlere dikkat çekerek heykellerin çıkış yolu oluşturulmuştur.

Tüketim esnasında bireyde meydana gelen bilinçsiz ve sorumsuz davranışlar heykellere yansıtılarak, bu şekilde tüketim kaynaklı atığa karşı farkındalık oluşturulması planlanmıştır. İnsanların bilinçsiz bir şekilde yaptıkları satın almaya dayalı tüketim davranışını sergilerken edindikleri beden dilleri, tüketim öncesi ya da sonrası tavırları vemediyada vs. de konuya dikkat çekildiğinde insanların bu duruma karşı duyarsız kalmaları ve farkına bile varmamaları sonucu edindikleri bedensel hareketlerin heykellere yansıtılması planlanmıştır. Kaynaklarda satın almaya yönelik çeşitli tüketim davranışları incelenmiş, bunlardan soğuktan korunmak vb. nedenlerle ihtiyaç olduğu için alınan giysi vb. ürünlere yönelik tüketim davranışı ile alınan giysi ile uyumlu olması düşüncesiyle fazladan alınan ayakkabı gibi istek odaklı keyfi alınan tüketim davranışlarının birbirinden çok farklı nedenlerden meydana geldiği anlaşılmıştır. Bu kapsamda istek kaynaklı tüketim davranışları ayrıntılı olarak incelenmiş ve heykellere yansıtılmaya çalışılmıştır. Bunlarla birlikte tüketim sonucu meydana gelen biriktirme, “istifleme” eylemine de gönderme yapma hedefiyle kütleli heykeller de yapılması planlanmıştır.

İkinci bölümde tekstil atıklarına büyük yer verilmesinin nedeni, herhangi tekstil atıkları kapsamında sorunlara çözüm üretmek değil, sanatçı yaklaşımı ile dikkatleri bu noktaya çekmek olmuştur. Öte yandan, sadece dikkat çekmek bir çözüm üretmek değildir. Sanat yoluyla dikkatleri gereğinden fazla tüketime ve bunun da çevreye verdiği zarara dikkat çekerek, toplum olarak bu konularda daha duyarlı olmamız gerektiği, daha az tüketip çevreye daha az zarar vermeyi kendimize ilke edinmemiz gerektiği vurgusu yapılmaktadır. İnsan figürü olarak ortaya çıkan çalışmalar silüet figürler olarak

aktarılmıştır. Siluet, kaynaklarda bir nesnenin yalnızca kenar çizgileriyle ve tek renk olarak beliren görüntüsü (Şahin, 2010:750-756) ve sanatçının algısı ile elde ettiği verilerin dönüştürülerek oluşturulduğu imgesel çıkarımların bütünü ve temsil biçimi (Emirdağı, 2020:2) olarak açıklanmaktadır. Buna göre tez kapsamında anlık olarak genel bakıldığında detayları olmayan figürler görsel hafızalarda lekesele bir hat çizmektedir.

Siluet figürler, insanlarda geri dönüşüm bilincinin uyanmasını, ihtiyaç dışı tüketimin nelere zarar verdiğinin fark edilmesini ve bu duruma göre yeniden şekillenen bir tavrın oluşmasını hedeflemektedir. Gereksiz yapılan tüketim ve üretimin zararlı getirilerini fark edilebilmesi için, heykelerde kullanılan malzemeler hem üretim atıklarını hem de tüketim atıklarını barındırmaktadır. Özellikle ön deneme çalışmaları malzeme başlığı altında ayrıntılarıyla belirtildiği şekliyle yoğun olarak tekstil tüketim atıkları ile gerçekleştirilmiş, ana heykeller de üretim atıkları ile gerçekleştirilmiştir.

II.3.2. Çalışmalarda Kullanılan Yöntem, Malzeme ve Teknik

II.3.2.1. Yöntem

Bu çalışmanın yöntemini:

- 1) Akademik araştırmalar ve alan araştırmaları
- 2) Malzeme Araştırması
- 3) Teknik Araştırması
- 4) Ön Deneme Uygulamaları ve Üretim Aşamalarını Gerçekleştirme
- 5) Tezin Ana Uygulamaları ve Üretim Aşamalarını Gerçekleştirme

şeklinde sınıflandırabiliriz.

Atık tekstil malzemeler ile yapılan heykeller kapsamında izlenen yöntemin birinci aşaması akademik araştırmalarla alan araştırmalarıdır. Akademik araştırmalar ve alan araştırmaları; konunun temel içeriği ile heykellerin oluşum aşamasının çıkış noktasıyla bağlantılı kavramsal konuları kapsamaktadır. Konu önce sürdürülebilirlik kapsamında geri dönüşüm ve atık malzeme açısından, daha sonra sürdürülebilir sanatla

bağlantılı olarak kavramsal açıdan araştırılmıştır. Bu kapsamda öncelikle sürdürülebilir sanat kapsamında çalışan sanatçıların eserleri ve üzerinde durdukları konular irdelenmiştir. Atık tekstilin ne olduğu kapsamında yapılan araştırmalarda akademik bilgilerden yararlanmanın yanı sıra, alan araştırmasına da ihtiyaç duyulmuştur. Atık malzemenin ne olduğunu gözlemlemek için yapılan alan araştırması iki yönlü gerçekleştirilmiştir. Birincisi malzeme kısmında da belirtildiği gibi tekstil fabrikalarının üretim kısımları, terziler ve çevre araştırması şeklinde olmuştur. İzlenen bu yöntemde tekstil fabrikalarının üretim esnasında çıkardıkları atık çeşitleri, terzilerin kesim dikim esnasında çıkardıkları atık çeşitleri, çevrede çöplerin kenarlarına bırakılmış olan giyilmeyecek halde olan giysiler ya da insanların evlerinden uzaklaştırmak istedikleri giysiler incelenmiştir.

Konu, sanatçıların atık malzemeye bakış açısı, hangi kavramsal çerçevede atık malzemeyi eserlerinde kullanmışlar, ya da başka kaygılar da taşımışlar mı gibi sorular kapsamında incelenmiştir.

Yöntemin ikinci aşaması olan malzeme araştırması, akademik alanda yapılmış olan çalışmalar ve alan araştırması olmak üzere iki şekilde yapılmıştır. Akademik çalışmalar görsel örnekler üzerinden, özellikle eserlerinde tekstil malzeme kullanan ya da atık tekstil malzeme kullanan sanatçılar kapsamında araştırılmıştır. Burada tezin kavramına uyumlu, araştırılan tekniğe cevap verecek şekilde bir araştırmaya gidilmiştir. Dokunarak ve hissederek ulaşılması gerektiği düşünülen malzemeyi bizzat tanımak amaçlı yapılan alan araştırması ise, tekstil fabrikaları ve çevrede özellikle üretim esnası tekstil atıkları ile çöplerin kenarlarından bulunan giysi atıkları kapsamında gerçekleştirilmiş ve bu malzemelerin ön denemelerde kullanılmasına karar verilmiştir. Tüm malzeme araştırmaları yapılırken, tekstil ve heykel disiplinin bulunduğu ortak noktada, genellikle yumuşak dokudaolan atık tekstilleri heykel disiplini çerçevesinde sertleşen bir yapıya ulaşabilmesi açısından destek malzeme arayışına girilmiştir. Bu araştırma da yine, tekstil fabrikalarının ürün ortaya çıkarma esnasında şekillendirme amaçlı başvurdukları ek sertleştirici ya da yapıştırıcı malzemeler şeklinde olmuştur.

Üçüncü aşama olan teknik araştırmada, gözlemlenen ve toplanan malzemelerin ön denemelerde nasıl biçimlendirileceği konusunda araştırma yapılmıştır. Sonrasında da tezin ana konusunu oluşturan heykel çalışmalarının nasıl olacağı konusu araştırılmıştır. Tekstil ve heykel disiplininin ortak noktada bulunduğu değerlerin kullanılacağı atık tekstillerle yapılacak olan heykellerle, bu iki disiplin arasındaki ilişkinin malzeme ve biçimin bulunduğu noktada kullanılacak olan malzemelere nasıl bir teknik uygulanacağı konusunda teknik araştırma yapılmıştır. Bu teknik araştırmalar iki şekilde gerçekleştirilmiştir. Bunlardan ilki alan araştırması kapsamında, tekstille ilişkili teknikleri gözlemlemek amaçlı tekstil fabrikalarında yapılmıştır. Özellikle denim fabrikalarında üretim aşamasından sonra denim pantolonlara uygulanan kırışık yapının daimi kalması için oluşturulan tekniktir. İkincisi ise tekstil ile heykel disiplinin teknikleri ve özellikle iki disiplinin bulunduğu noktada uygulanacak olan teknikle ilişkili olmuştur. Ön deneme çalışmalarda atık tekstil malzemenin sertleşmesi ve birbirine yapışmasına yönelik tekniklerin kullanılmasına karar verilmiştir.

Dördüncü aşama olan ön denemeler ana heykellerin çıkış noktası kapsamında araştırılmış olan malzeme ve tekniğin uyumu ve heykel ile tekstil disiplinin ortak değerlerinin ilişkilendirildiği kısımdır. Bu aşamada ana heykellerde kullanılacak olan teknik ve malzemeye ve kavramla tam örtüşen biçimlendirmeye karar verilmiştir. Jürinin de önerisiyle ön denemelerde elde edilen bütün parça halindeki malzemelerle yapılan uygulamalar yerine, atık mantığına daha uygun bulunan küçük parçalar halinde olan malzemelerin bir araya geldiği biçimlendirmeler ana heykellerde uygulanmıştır. Ayrıca deneme biçimlendirmeler sonucunda figüratif ağırlıklı çalışılmasına karar verilmiştir.

Yöntemin beşinci aşaması ön deneme uygulamalarından elde edilen verilerle, yine çıkış noktası kapsamında üç boyutlu, insan biçiminde heykel uygulamalarının gerçekleştirme aşamasıdır. Bu aşamada ana heykeller için gerekli olan unsurlar yerine getirilmiştir. Bunun için yapılması planlanan heykellerin ölçülerinin birebir insan boyutunda olması ve sayılarının birden fazla olacağının planlanmasından dolayı; malzeme, maliyet, nakliyat gibi konular için destek tedarikçi araştırması yapılmıştır. Araştırmalar sonucunda tüm gerekli desteği sağlayacak olan ve ana heykellerin

yapımında tüm gerekli unsurlarla uyumlu olan, İzmir’de bulunan Hugo Boss Firması’nın sponsorluğunda çalışılmasına karar verilmiştir.

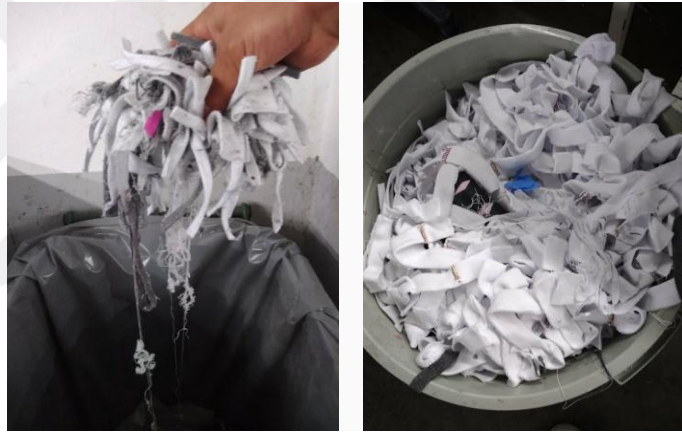
Hugo Boss Firması uluslararası bir marka olup, Türkiye’de üretim temsilciliği bulunan hazır giyim üreten bir şirkettir. İzmir Ege Serbest Bölge Sanayi bünyesinde yer alan bu firma; sürekli iş insanlarının uğrak yeri olan, sürdürülebilirlik kapsamında yaptığı çalışmalar nedeniyle de insan akışının yoğun sirkülasyonunun olduğu, öğrenci ziyaretlerinin gerçekleştiği, sık sık farklı firma ve kuruluşlarla toplantıların yapıldığı bir firmadır. Firma aynı zamanda atıklarını sürekli geri dönüşüme göndererek sürdürülebilirliğe de katkı sağlamaktadır. Uygulamaların sergilenme aşaması ise; Hugo Boss firmasının çevre alanında meydana gelen insan hareketliliğinin çok fazla olması nedeniyle, eserlerin sergilenmesi Hugo Boss’un talebi üzerine tezin sonlanmasına yakın bir zamana kadar firmanın açık alanlarından bir bölgede gerçekleştirilmesi planlanmıştır. Heykellerin geri dönüştürme işlemi yine malzemeyi firmanın kendisinin sağlamış olmasına bağlı olarak, Hugo Boss firmasının talebiyle firmanın kendi bünyesinde yapılmasına karar verilmiştir.

II.3.2.2 Malzeme

Alanda yapılan malzeme araştırması kapsamında tekstil fabrikalarında üretim esnasında ortaya çıkan tekstille ilişkili atıklar, yerel terzilerden kesim dikim esnasında ortaya çıkan kumaş ve iplik atıkları ve çöplerin kenarlarında bulunan atık giysilerle karşılaşılmıştır. Alanda yapılan malzeme araştırması sırasında bulunan, işlevini yitirmiş farklı dokularda ve renklerde atık kumaş parçaları ve atık iplikler, atık şeritler ön deneme uygulamalarının ve tezin ana çalışmaları olan heykellerin temel malzemesini oluşturmaktadır. Çalışmada tekstil atık gruplarından kumaşın seçilmesindeki amaç; yumuşak ve geçirgen özellikteki kumaşın heykel değerleri açısından herhangi sertleştirici özellikte bir sıvı ile birleşince kolay şekil alabilir ve işlem bittikten sonra stabil durabilir olmasıdır.

Ön denemelerde kullanılması için gerekli malzeme araştırması sonucunda yerel terziler ve tekstil fabrikalarından örnek atık kumaş parçaları toplanmıştır. İzmir Hugo Boss Firması ve Sivas Ozon Tekstil Konfeksiyon Şirketi, Sivas Meda Tekstil bünyesinde

bulunan üretimle ilişkili atıklar bu alanda yer almıştır. İlk atık tekstil malzemeleri; giysi üretimi yapan, üretim esnasında oluşan ya da hiç kullanılmayan malzemelerini geri dönüşüm merkezlerine gönderen, kalan kısmını halkın ulaşabileceği yerlere bırakan (şekil:133-134) Sivas Ozon Tekstil Konfeksiyon Şirketi'nden toplanan malzemeler olmuştur. Deneme yapma amaçlı seçilen bu malzemeler penye ve gömlek kumaşı kenar atıklarıdır. Bu malzemeler heykel disiplini gereğince biçimlendirme için teknik açıdan destek malzeme yardımıyla bir kütle haline getirilirken dağılmayacak, birbirini tutacak şekilde uygun malzemeler olarak düşünülmüştür. Ayrıca, farklı doku ve renklerin görsel açıdan ve farklı malzeme mukavemetinin uyumu açısından denenmesi gerektiği de göz önünde bulundurulmuştur.

Şekil 133- Sivas Ozon Tekstil Firmasında Oluşan Gömlek ve Tişört Kumaşı Atıkları

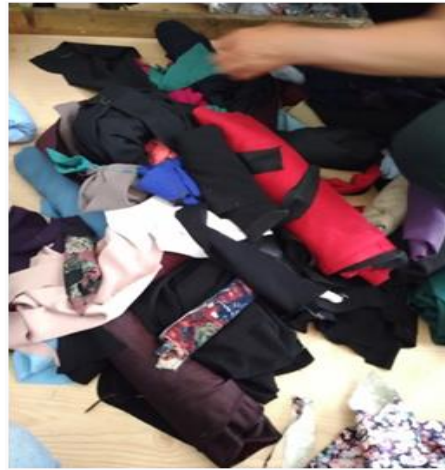
Şekil 134- Sivas Ozon Tekstil Firmasında Oluşan Gömlek ve Tişört Kumaşı Atıkları

Fotoğraf: Sibel Armağan Benek

Bir diğer tekstil fabrikası, ihracat firmaları için Sivas'ta fason gömlek üretimi yapan Sivas Meda Tekstil Fabrikasıdır. Defolu ürünlerini ikinci kaliteye ayıran ve ilgili geri dönüşüm firmalarına teslim eden bir firmadır (Meda Tekstil Personel Müdürü Hüseyin Kılıç ile görüşme, 2019). Personel Müdürü Hüseyin Kılıç ile yapılan görüşmede; Kılıç, geri dönüşümün firma için önemli olduğuna vurgu yapmış, atık tekstillerin iplik, elyaf, iç döşeme, keçeye dönüştüğünden bahsetmiştir. Üretim sürecinde ortaya çıkan kumaş atıkları, kumaş ruloları, kalıp kâğıt atıkları gibi atıklar ile karşılaşılan bu

fabrikada, özellikle üretim esnasında oluşan atıkların geri dönüştürülmek üzere paketlenildiği süreç gözlemlenmiştir ve atıkların bu kısımda geri dönüşüm merkezlerinde kullanılmak üzere paketlenildiği bilgilerine ulaşılmıştır. Bununla birlikte firmada, hiç değerlendirilmeyen, atıl kalan malzemelerin de olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Buradan da yine kumaş niteliğinde olan atıklar ön deneme çalışmalarında değerlendirilmek üzere seçilmiştir.

Malzeme araştırmaları kapsamında fabrikaların haricinde bazı yerel terzilerle yapılan tekstil atıkları konusundaki görüşmeler Sivas ili sınırlarında gerçekleştirilmiştir. Deneme heykeller özellikle bu malzemelerle üretilmiştir. Kıyafet dikimi yapan bu terzilerin dikim esnasında kalıp atıkları, iplik atıkları ya da kumaş kırıkları ortaya çıkardıkları gözlemlenmiştir (şekil 135). Bunların bir kısmının halk eğitim merkezlerinde kırkyama çalışmalarında kullanıldığı, geri kalanın ise çöpe gittiği bilgilerine ulaşılmıştır (Şekil:136). Sivas merkezde, çevreye bırakılan tekstil atıklarından da deneme heykeller için örnekler toplanmıştır. Bu atıkların ihtiyaç sahiplerinin alabilmesi amacı ile özellikle çöplerin kenarlarına bırakıldığı gözlemlenmiştir (şekil 137).

Şekil 135- Sivas'ta Bulunan Yerel Terzilerden Çıkan Atık Kumaş Parçaları

(Fotoğraf: Sibel Armağan Benek,2018)

Şekil 136- Çöplerin Kenarlarından ve Evlerden Toplanmış Olan Giysi Atıklarından Örnekler, Sivas

(Fotoğraf: Sibel Armağan Benek, 2018)

Şekil 137- Terzilerin Çöplerin Kenarlarına Bıraktıkları Kumaş atıkları, Sivas

(Fotoğraf: Sibel Armağan Benek, 2018)

Malzeme ve teknik arayışlarına İzmir Hugo Boss Firması'nda bulunan atık bölümü ve üretim bölümü ile devam edilmiştir. Özellikle atık tekstillerin balyalanması hedefi ile bu bölgede araştırma yapılmıştır. Heykellerin çıkış yolu olan “istifleme” kavramına yönelik atık tekstilleri sıkıştırma konusunda yapılan kumaş balyalama makinası araştırmaları burada olumlu sonuca ulaşmıştır (Şekil 138). İzmir’de bulunan Hugo Boss Firması çalışanları ile fabrika içerisinde 2019 tarihinde tekstil atıkları hakkında yapılan görüşmeler sonucunda, Hugo Boss Firması bünyesinde, üretim esnasında ve üretim sonrası paketlemeye kadar olan süreçte ortaya çıkan çeşitli atıkların

oluştduğuna dair bulgular ortaya çıkmıştır. Bunlar kıyafet askısı, gömlek kumaşı, kumaş rulolarının sarılı olduğu mukavvalar, paketlenme poşetleri gibi çeşitli türlere ayrılmaktadır. Bunların içinden kumaş türünde olan farklı renklerde ve dokuda olan malzemeler toplanmıştır. Her birinin Mahmut Demirkapı adlı kişiden geri dönüşüm kurumuna gönderildiği öğrenilen bu atıklardan kumaş türünde olanların, balyalama yoluyla paketlenmekte ve geri dönüşüm merkezine gönderilmek üzere hazır hale getirildiği öğrenilmiştir. Uygulamalar için gerekli malzemeler geri dönüşüm hazırlık öncesinde toplanmıştır. Tekstil ile ilişkili atık malzemelerin yanı sıra, fabrika bünyesinde gerekli metal, plastik ya da ahşap gibi farklı türlerde atıkların da çok sayıda ortaya çıktığı görülmüştür. Bunların içinden metal atıkları olan profillerden ve sekizlik demir çubuklardan heykellerin iskeletinin oluşturulması aşamasında yararlanılmıştır. Hugo Boss Firması bünyesinde toplanan tekstil malzemeleri üretim aşamasında oluşan kullanım fazlası kumaşlar olduğundan, atık yerine üretim fazlası tekstil olarak adlandırılmış ve üretilen heykellere ait açıklamalarda ve görsellerinde bu terimin kullanılması tercih edilmiştir.

Şekil 138- Tekstil Atıkları Balyalama Makinası, Hugo Boss Firması, İzmir

(Fotoğraf: Sibel Armağan Benek, 19 Ağustos 2019)

Malzeme araştırma sonuçlarına göre heykeller; Hugo Boss Firması'na ait atık tekstil grubundan, kalıp kağıt atıklarından arındırılmış, geneli yumuşak olan, özellikle kalıp kesim esnasında ortaya çıkan üretim fazlası kumaş artıkları, dikim esnasında artan kalan iplikler ve üretim esnasında artan şeritlerden üretilmiştir(Şekil 139-140). Bukapsamda bahsedilen her bir atığın farklı renklerde ve dokularda, bu malzemelerin diğer çevrede yapılan araştırma alanlarına göre daha ulaşılabilir ve daha temiz olması tercih edilme sebepleri arasında olmuştur.

Şekil 139- Hugo Boss Firması Üretim Esnasında Artan Şeritler

Şekil 140- Hugo Boss Firması Kalıp Kesim Esnasında Artan Kumaş Parçaları

Sibel Armağan Benek, 19 Ağustos 2019

Malzemeler Hugo Boss Firması atık bölümünden, bazen renklerine göre bazen de büyüklüklerine göre ayrılarak seçilmiştir. Aynı zamanda kalıp kağıt atığı, etiketatığı ya da plastik diğer atıklar gibi sert yapıda olan malzemelerden arındırılmışlardır (Şekil 141-142).

Şekil 141- Hugo Boss Firması Atık Bölümünden Seçilen Malzemelerden Örnekler

Şekil 142-- Hugo Boss Firması Atık Bölümünden Seçilen Malzemelerden Örnekler

(Fotoğraf: Sibel Armağan Benek, 2019)

II.3.2.3 Teknik

Tezin çıkış yolu kapsamında olan, gereksiz tüketim-istifleme mantığından hareketle karar verilen ve bu şekilde oluşturulmuş olan heykellerin yapımında kullanılan tekniklerin seçimi için çeşitli araştırmalar yapılmış ve araştırma sonucunda bazı denemeler gerçekleştirilerek en verimli sonuca ulaşmaya çalışılmıştır. Araştırılan malzemelerden hangisinin kullanılacağına ve hangi teknikle birleştirilerek hangi biçimin elde edileceğine yapılan bu denemeler esnasında karar verilmiştir.

Tekniklerden bir tanesi şeker ve suyun bir araya getirilip kaynatılmasından meydana getirilen sertleştirici malzeme ile (Şekil 143) başta fabrikalardan ve terzilerden toplanmış olan kırpık haldeki kumaş türü malzemenin karıştırılması şeklindedir. Kırpık ya da şeritler halinde olan karışım malzemeler Şekil 145’ de görülen, alçılı sargı bezi ya da mukavva(Şekil 147)dekigibi malzemeler kullanılarak sadece deneme amaçlı olan çeşitli biçimlerde oluşturulmuş kalıplar içerisine dökülmüş ve kurumaya bırakılmıştır. Şeffaf bir görünümle kuruduktan sonra istifleme görünümünde olması planlanan sıkıştırılmış görüntüye sahip olan, çalışmaların çıkış noktasına uygun çeşitli biçimlerin elde edilmesi hedeflenmiştir.

Şekil 143-Şeker ve Suyun Kaynatılması Sonucu Elde Edilen Kumaş Yapıştırıcı ve Sertleştirici Malzeme

Şekil 144-Üretim Atığı Penye

(Fotoğraf: Sibel Armağan Benek, 2019)

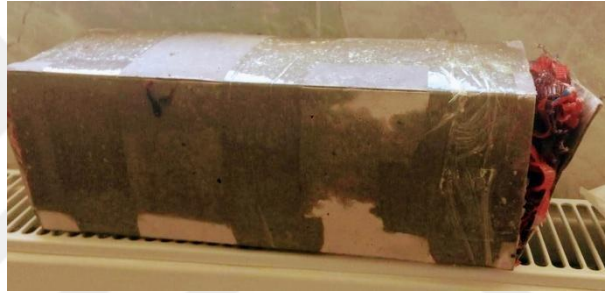

Şekil 145- Alçılı Sargı Bezi

(Fotoğraf Sibel Armağan Benek, 2018)

Şekil 146- Sibel Armağan Benek, Alçılı sargı bezi ile yapılmış olan kalıp ve şekerli su ile birleştirilmiş olan atık kumaşla kalıplama tekniği, 2018

Şekil 147-Sibel Armağan Benek, Mukavvadan Oluşturulmuş Olan Kalıp ve Şekerli Su İle Birleştirilmiş Atık Kumaşla Kalıplama Tekniği, 2018

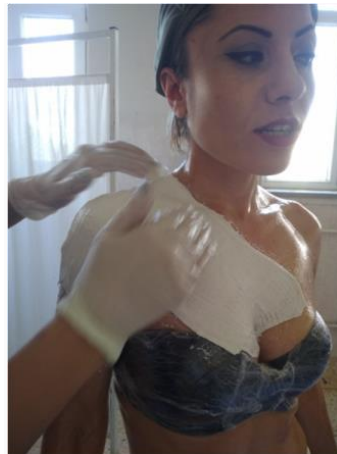
Teknik araştırmalarından bir diğeri de, sinek teli ile oluşturulan kalıp içine iplik ve kumaş parçalarının sıkıştırılarak yerleştirme işlemidir (şekil 148-149). Ancak bu işlem sonucu oluşan yapının sağlam ve dayanıklı olmadığı sonucuna varılmış ve bu tekniğin ana heykelerde uygulanabilir olmayacağına karar verilmiştir.

Şekil 148-Sibel Armağan Benek, Balyalama Teknik Deneme Malzemeleri, Sineklik Teli, Tekstil Üretim Atığı,2018

Şekil 149- Sibel Armağan Benek, Balyalama Teknik Deneme, 2018

Atık tekstilleri hacimli yapıya dönüştürmek için kullanılan kalıp tekniğinden bir diğeri de canlı manken üzerinden alınan kalıpla gerçekleştirilmiştir(şekil 150-151-152). Figüratif kalıbın içine şekerli su ile karıştırılmış olan atık tekstil parçaları yerleştirilmiş ve kurumaya bırakılmıştır. Sonuçta, atık tekstillerden oluşan ve çalışmaların çıkış yolu kapsamına hitap eden figüratif heykeller ortaya çıkarılması planlanmıştır. Kalıbın uzun sürede kuruması ve kurumuş olan atık tekstillerin dağılması sonucunda bu tekniğin ana heykellerde uygulanmamasına karar verilmiştir.

Şekil 150-Sibel Armağan Benek, Canlı Model Üzerinden Alçılı Sargı Bezi ile Kalıp Alma Aşaması, 2019

Şekil 151-Sibel Armağan Benek, Canlı Model Üzerinden Alçılı, Sargı Bezi ile Kalıp Alma Aşamaları, 2019

Şekil 152-Sibel Armağan Benek, Canlı Model Üzerinden Alçılı, Sargı Bezi ile Kalıp Alma Aşamaları, 2019

Çöplerin kenarlarından ve evlerden atık olarak toplanan kıyafet parçaları gibi bütün halde olan malzemelere ise yine şekerli su yardımı ile sertleştirme işlemi uygulanmıştır. Bu işlem atık malzemenin şekerli su ile iyice birleşmesinin sağlanmasından sonra plastik manken üzerinde kurumaya bırakılması şeklinde gerçekleştirilmiştir (şekil 153). Bu işlemde de hedef, sadece kumaşın hacimlendirilmesi olmuştur.

Şekil 153- Sibel Armağan Benek, Plastik Manken üzerinden Atık Giysi Sertleştirme Tekniği, 2019

Bir diğer hacimli atık tekstil elde etme amaçlı deneme teknik, büyük parçalar halinde olan atık grubundaki giysilerin vakumlanması işlemidir. Bu işlem atık giysilerin vakum poşeti içine yerleştirilmesi ve vakum poşetinin içindeki havanın boşaltılması şeklinde yapılmıştır (Şekil 154).

Şekil 154- Vakumlama Tekniği

(Fotoğraf: Sibel Armağan Benek, 2019)

Atık tekstil malzemenin sertleştirilmesi kapsamında teknik araştırmada karşılaşılan başka bir destek malzeme su bazlı bir kumaş sertleştirici “Powertex” adlı malzeme ve çiçek tutkalıdır (Şekil 155-156). Bu sertleştiriciler ile atık tekstiller buluşturularak biçimlendirilmiştir.

Şekil 155- Teknik Destek Olarak Belirlenen Şeffaf Powertex Kumaş Sertleştirici

Şekil 156- Teknik Destek Olarak Belirlenen Şeffaf Çiçek Tutkalı

(Fotoğraf: Sibel Armağan Benek, 2019)

Şekil 157- Sibel Armağan Benek, Powertex ile Karıştırılmış Atık Tekstil Parçaları, 2019

Bütün teknik denemelerden sonra sağlam ve hacimli yapının süreklilik arz etmesi için daha iyi bir sağlamlık kazandıran destek sertleştirici malzemeye ihtiyaç duyulmuştur. Araştırmalar sonucunda diğer destek malzemelerde olduğu gibi şeffaf etki vererek sertleştiren ancak hiç bir şekilde tekrar bozulmayacak derecede diğerlerine göre

daha sağlam yapıyı sağlayan “apel iskelet tutkalı”adında bir kumaş sertleştirici ve yapıştırıcı malzeme ile karşılaşmıştır. Bu malzeme denim üreticisi olan Sivas Lefax Tekstil Fabrikası’nın denimlerde dekor amaçlı,daimi kırışıklıklar oluşturmak için kullandığı bir teknik malzemedir. Sağlamlaştırıcı özelliğinden dolayı ana heykellerde “iskelet tutkalı”nın kullanılmasına karar verilmiştir(şekil 158-159).

Şekil 158-İskelet Tutkalı, 2019

Şekil 159-İskelet Tutkalı ile Karıştırılan Denim Atıklar, 2019

Fotoğraf: Sibel Armağan Benek

II.3.3.Ön Denemeler ve Açıklamaları

Araştırılmış olan malzemeler ve teknikler ana heykellerin çıkış yolu kapsamında insan kaynaklı oluşan atıklar ve geri dönüşüm çerçevesinde deneme heykellere uygulanmıştır. Deneme heykeller ana heykellerin çıkış yolu olan tüketim-istifleme-atık-tüketim davranışı kapsamında sınırlandırılarak yapılmıştır. Kavramsal çerçeve, denemelerde görsel olarak anlatımcı bir yaklaşımla sergilenmeye çalışılmıştır. Bunun için gözlemlenmiş ve araştırılmış olan insanların gereksiz tüketim esnasında sergiledikleri davranışlar-tavırlar, siluet figür denemelere aktarılmaya çalışılmıştır. Figüratif anlatımın yanı sıra, kavramsal çerçevede sembolik anlatıma da başvurulmuştur. Duyarsızca ve çeşitli amaçlar doğrultusunda sürekli ürün satın alıp sürekli biriktirme eylemi gösteren bireylerin meydana getirdikleri ürün biriktirme, ürün istifleme durumu üst üste sıkıştırılmış olan atık tekstil malzemelerle anlatılmaya çalışılmıştır. Burada

özellikle “istifleme” kavramının kumaşların sıkıştırılması tekniği ile yansıtılabileceği düşüncesi ödenemelerde önemli bir adım olmuştur. Malzeme olarak belirtilen araştırmalar kapsamında elde edilmiş olan atık tekstiller değerlendirilmiştir. Teknik başlığında da belirtildiği gibi, heykel disiplini gereğince, birçoğu esnek yapıda olan atık tekstil malzemeyi ayakta durur hale getirmek ya da malzemenin hacimli bir boyuta erişmesini sağlamak için teknik konuda destek görevi gören malzemelerin ön denemelerde kullanılmasına karar verilmiştir.

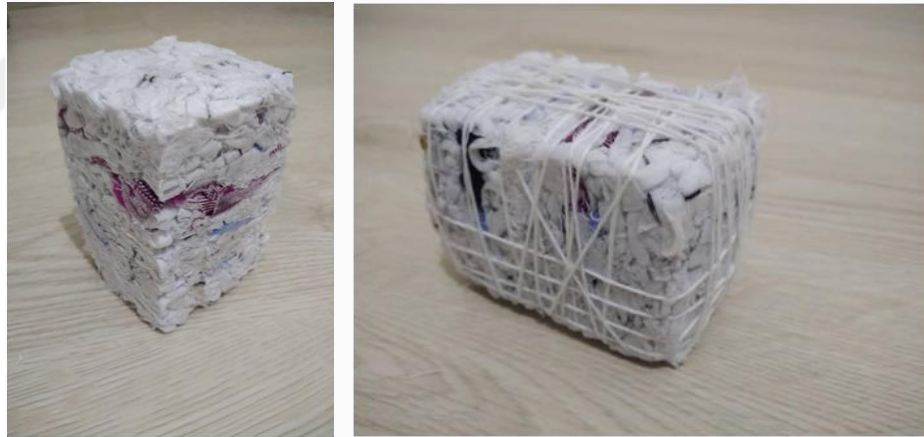
Atık tekstillerden esnek halde olan malzemelerin (özellikle kırık halde kumaşlar) yapışması ve hacimli bir yapıya dönüşmeleri için yapılan ilk deneme, evlerden toplanan giyilmeyecek halde olan giysi atıklarıyla yapılmıştır. Bütün parça olarak kullanılan bu malzemeler vakum poşetine yerleştirilmiş ve içindeki havanın boşaltılması suretiyle meydana getirilen vakumlama tekniği ile malzemelere hacim kazandırılmıştır. (bkz. şekil 160-161). Bu denemede malzemeler herhangi bir işlemten geçmeden kullanılmıştır. Anlatım olarak malzemelerin vakumlama esnasında sıkıştırılması işlemi ile duyarsız olan insanlar tarafından gerçekleştirilen “istifleme”ye sembolik bir gönderme yapılmıştır.

Şekil 160-Sibel Armağan Benek, Çevreden Toplanan Atık Giysilerle Vakumlama Tekniği ile Oluşturulmuş Deneme, 2019

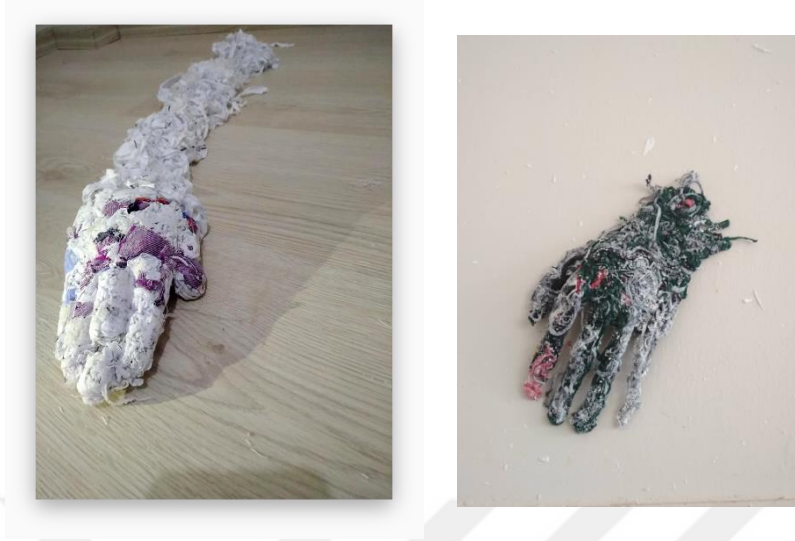
Şekil 161- Sibel Armağan Benek, Çevreden Toplanan Atık Giysilerle Vakumlama Tekniği ile Oluşturulmuş Deneme, 2019

Ön deneme örnekleri şu şekilde devam etmektedir. Şekil 162-163’ deki örneklerde hacimli yapı elde etmek amaçlı şekerli su ile karıştırılmış olan Ozon Tekstil’den toplanan atık kumaşlar, mukavva kartondan dikdörtgen prizma şeklinde oluşturulmuş kalıp içine ‘istifleme’ kavramı kapsamında sıkıştırılarak yerleştirilmiş ve kurumaya bırakılmıştır. Malzemelerin sıkıştırılarak biçimlendirilmesi sonucu ortaya çıkan görüntü ile insanların sürekli ürün satın alıp biriktirmeleri sonucu oluşan “yığıntı” görünüm birbiri ile ilişkilendirilmiştir. Bu denemenin ana heykeller kapsamında tekstil balyalama makinası vasıtası ile gerçekleştirilmesi planlanmıştır. Atık tekstil balyalama makinası için gerekli ölçüler makinanın belirlediği şekildedir. Şekil 164-165’deki çalışmalarda Ozon Tekstil’den kırık halindeki toplanan ve powertex ile karıştırılmış atık kumaşlar yine canlı modelden alçılı sargı bezi ile elde edilmiş olan kalıp içinde sıkıştırma yoluyla yerleştirilerek kurutulmuş ve sertleştirilmiştir. İnsan beden parçalarından el figürünün yapılması figüratif çalışmalar için ön hazırlık olarak düşünülmüştür.

Şekil 162-Sibel Armağan Benek, Fabrikanın Üretim Sırasında Ortaya Çıkardığı Penye Atıklarından Kalıplama Tekniği ile Oluşturulmuş Deneme, 2019

Şekil 163-Sibel Armağan Benek, Fabrikanın Üretim Sırasında Ortaya Çıkardığı Penye Atıklarından Kalıplama Tekniği ile Oluşturulmuş Deneme, 2019

Şekil 164-Sibel Armağan Benek, Fabrikanın Üretim Sırasında Ortaya Çıkardığı Penye Atıklarından Kalıplama Tekniği ile Oluşturulmuş Deneme, 2019

Şekil 165-Sibel Armağan Benek, Fabrikanın Üretim Sırasında Ortaya Çıkardığı Penye Atıklarından Kalıplama Tekniği ile Oluşturulmuş Deneme, 2019

Ön deneme olarak toplanmış olan malzemelerden ve araştırılmış olan tekniklerden atık tekstili hacimli yapıda tutmak amaçlı olan çalışmalara devam edilmiştir. Burada atık tekstil grubundan kırık halde olan yumuşak malzeme türünün yanı sıra yine, yumuşak olan ancak bütün parça halinde kumaşlar kullanılmış ve bu malzemelere çeşitli sertleştirme işlemleri uygulamıştır. Sivas ili çevresinde evlerden ve çöplerin kenarlarından toplanmış olan genellikle giyilemez halde olan giysi parçaları, plastik manken üzerinde powertex, çiçek tutkalı, şekerli su şerbeti gibi çeşitli ek malzemelerle sertleştirilmiş ve kalıptan çıktıktan sonra hacimli bir yapıya sahip olmuşlardır. Burada da gereksiz tüketim ürünlerinin ilk sıralarında yer alan kıyafet ve onu satın alan birey yansıtılmaya çalışılmıştır. İnsanların artık boş alanlarının kalmadığına dikkat çekilmesi hedeflenerek, duyarsız tüketim esnasındaki insan davranışları giysilere yansıtılmış, kalıp üzerinde biçimlendirilmişlerdir (şekil 166-170). Bu denemelerin içi boş bir şekilde sadece hacimli yapıları ile sergilenmeleri planlanmıştır.

Şekil 166-Sibel Armağan Benek, Atık Giysi Parçalarının Birleştirilmesinden Oluşturulmuş Deneme, Atık Giysi, 2019

Şekil 167-Sibel Armağan Benek, Atık Giysi Parçalarının Birleştirilmesinden Oluşturulmuş Deneme, Atık Giysi, 2019

Şekil 168- SibelArmağan Benek, Atık Giysi Parçalarının Birleştirilmesinden Oluşturulmuş Deneme, 2019

Şekil 169- Sibel Armağan Benek, Atık Giysi, 2019

Şekil 170- Sibel Armağan Benek, Atık Giysi, Detay 2019

Şekil 169-170 de yer alan deneme jüri tarafından resimsel bulunduğu için elenmiştir. Bazı evlerden toplanan işlevini yitirmiş giysiler, çöplerin kenarlarında bırakılmış eskimiş giysilerden çeşitli denemelerin yapımına devam edilmiştir. Bu denemelerde çiçek tutkalı ve şekerli su katılaştırıcı malzeme olarak tercih edilmiştir. Yine plastik manken üzerinde sertleştirilen bu çalışmalar manken üzerinden katılmış halde sergilenmeleri planlanmıştır(171-172).

Şekil 171- Sibel Armağan Benek, Atık Giysi Parçalarının Birleştirilmesinden Oluşturulmuş Deneme, Atık Giysi, 2019

Şekil 172- Sibel Armağan Benek, Şekerli Su Kolalama Tekniği ile Atık Giysilerle Deneme, Atık giysi, 2019

Giysi parçalarının birleştirildiği denemelerde bünyelerinde daha çok çeşit atık bulundurması gerektiğine karar verilmiş ve denemelere o yönde devam edilmiştir.

Şekil 173- Sibel Armağan Benek, Şekerli Su Kolalama Tekniği İle Deneme, Çöplerin Kenarlarından Toplanan Atık Giysi, Atık Tül, 2019

Şekil 174-Sibel Armağan Benek, Şekerli Su Kolalama Tekniği Deneme, Çöplerin Kenarlarından Toplanan Atık Giysi, Atık Tül Çorap, 2019

Şeffaf “Powertex” adlı kumaş sertleştirici ek malzeme ile kavram ilişkilendirilerek denemelerin yapımına devam edilmiştir. Powertex ile yoğrulan atık kumaş parçacıkları sıkıştırılarak mermer zemin üzerinde figür biçiminde şekillendirilmiş ve kurumaya bırakılmıştır (şekil 175). 24 Saat içinde kuruyan figürler mermer üzerinden spatula yardımı ile alınarak toplu halde başka bir zemin üzerine monte edilmiştir. Tüketim ve atıklar ikileminde topluluk halindeki insanların atık ve israf karşısındaki aciz duruşu ve duyarsızlığı, deneme çalışmalarda yansıtılmaya çalışılmıştır. Nesne atılır ve “atık nesne” sınıfında yer alır. Birbirine benzeyen türdeşler, birbirlerinin kopyası olurlar. Bir şeyin kopyası yapıldıkça da o şey değersizleşmeye başlar. Aynı şey insanlar için de söylenebilir. Sürekli tüketim, insanda bir doyumsuzluk oluşturur ve ardından tamamlanmamışlık hissini getirir. Bu durum yüzlerce tamamlanmamış, yarım kalmış bedenler ile anlatılmaya çalışılmıştır. Zamanı boşa harcayan insanlar yarım bedenler olarak görülmektedir. “Atık Bedenler” benzetmesiyle anılan bu figürler, farkındalığı, duyarlılığı olmayan insanların özenti sonucu yaptıkları gereksiz tüketim davranışlarını yansıtmaktadır. Bu figürler çalışma sürecinde “Atık nesne” ile aynı çerçevede düşünülmüşlerdir Şekil 176 ve 177’de yer alan denemeler tezin kavramına, heykellerin çıkış yoluna uyumlu olması nedeni ile uygulanacak olan heykeller için uygun bulunmuştur. Uygulanacak olan heykellerin ölçüleri insan ölçüleri ile gerçekçi ölçülerde

olması planlandığından, çalışma esnasında destek eleman eklenerek bazı değişikliklere uğrayacağı öngörülmüştür.

Şekil 175-Sibel Armağan Benek, Atık Tekstillerle, Powertexİle Yapılan Sertleştirme Tekniği İle Figüratif Denemeler, 2019, 2019

Şekil 176-Sibel Armağan Benek, Atık Tekstil Malzeme ve Powertex ile Biçimlendirme Deneme, 2019

Şekil 177-Sibel Armağan Benek, Atık Tekstil Malzeme ve Powertex ile Biçimlendirme Deneme, 2019

Büyük ölçülerde planlanan ana heykeller için sağlam yapıda olabilmeleri için denemeler yapılmıştır. Bunun için de iskelet ve üzerine modelaj çalışması şeklinde bir deneme yapılmasına karar verilmiştir. Powertex ile yapılan bu deneme, hamur kıvamına getirilen kumaşların iskelet üzerinde biçimlendirilmesi ile elde edilmiştir. Destek rolü üstlenen tel ile elde edilmiş iskelet (Şekil 178) kumaşı tutabilmesi için alüminyum folyo ile kaplanmış (şekil 179), daha sonra ise hacimsel kalınlık oluşturması için kâğıt bant ile kaplanmıştır (şekil 180). Son hali şekil 181’de olduğu gibi atık kumaş parçacıkları ve ipliklerle elde edilmiş figür şeklindedir. Bu denemenin destek amaçlı kullanılan malzemenin ana malzeme olan atık tekstillerden daha fazla sayıda kullanılması sonucunda, tezin içeriği ile tam uyuşmadığına karar verilmiştir.

Şekil 178-Sibel Armağan Benek, Figür Denemler için Oluşturulan İskelet Deneme, 2019

Şekil 179- Sibel Armağan Benek, Figür Denemler için Oluşturulan İskelet Deneme,
Alüminyum Folyo, 2019

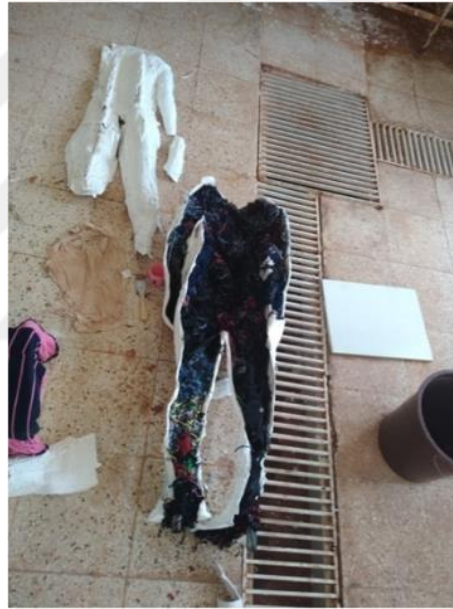
Şekil 180- Sibel Armağan Benek, Figür Denemler için Oluşturulan İskelet Deneme,
Kâğıt Bant, 2019

Şekil 181- Sibel Armağan Benek, Powertex ile birleştirilen Atık kumaşlarla ve Atık İpliklerle oluşturulmuş Figür, Temmuz 2019

Denemeler sonrasında figüratif heykellerin yapılmasına karar verilmiştir. Bu figürlerin gerçek ölçülerde üretimleri için sağlam ve ayakta durabilir özelliklerde olmaları gerekmektedir. Bunun için destek malzemenin sağlam tutucu özellikte olması ön planda

tutulmuştur ve bu yönde farklı denemelere geçilmiştir. Powertex sertleştirici malzemenin maliyetinin büyük figürler için uyumlu olmadığına, aynı zamanda bu malzeme ile yeterli sağlamlık ve sertliğin elde edilemeyeceğine karar verilmiş ve sağlam ve uygun maliyetli farklı malzemelerle denemelere devam edilmiştir. Mali değeri daha düşük ve daha iyi sağlamlık vermesi sebebi ile tercih edilen sertleştirici özelliğe sahip şekerli su karışımı ile denemelere devam edilmiştir. Figüratif denemeler için canlı model üzerinden alçılı sargı bezi ile kalıp alınarak elde edilen kalıp içine şekerli su karışımı ile yoğrulmuş olan atık kumaş ve iplik parçacıkları sıkıştırılmış ve kalıp kapatılarak kurumaya bırakılmış, kuruduktan sonra açılmıştır (Şekil 182).

Şekil 182- Sibel Armağan Benek Figüratif Denemede Kalıbın Açılması Aşaması, Ağustos 2019

Çalışmada olumlu bir sonuca ulaşılammıştır. Çünkü küçük ölçekli denemelerde hedefi karşılayan şekerli su karışımı olan sağlamaştırıcı malzeme, büyük ölçekli denemelerde hedefi karşılamamıştır. Denemenin kalıptan çıkarılma aşamasında dağılmalar olmuş, sağlam bir şekilde ayakta tutulamayacağına, bu kapsamda büyük ölçekli figür çalışması için iskelet gibi destekleyici bir elemanın olmasının şart olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla çalışmalara heykel disiplini çerçevesinde bakılarak, sağlamlığı en çok sağlayan destek malzemenin ana heykellerde kullanılmasına karar

verilmiştir. Ana heykellerde olması uygun görülen denemelerden bir diğeri de atık tekstil balyalarıdır. Bu amaçla yapılmış olan (şekil 183-184) ön denemede, atık tekstiller kalıp içine sıkıştırma yöntemi ile elde edilmiştir. Bu denemelerin ana heykeller kapsamında 300x200x100 cm gibi büyük ölçüde planlanması sonucu balyalama tekniği ile elde edilmesi planlanmıştır. Bunun için de balyalama makinası ile deneyler yapılmıştır. Bu çalışma insanların sürekli ürün satın alıp biriktirmeleri sonucu oluşan “yığıntı” görünüm ve “istifleme” ile ilişkilendirilmiştir.

Şekil 183- Sibel Armağan Benek, Üretim Fazlası Tekstilleri Balyalama İşlemi İle Çalışma, 2019

Şekil 184- Sibel Armağan Benek, Üretim Fazlası Tekstilleri Balyalama İşlemi İle Çalışma, 2019

Ana heykeller kapsamında figüratif çalışmalar için ilk olarak destek rolü gören iskeletin sağlam malzemelerden oluşturulmasına karar verilmiştir. İskelet üzerine sertleştirici destek malzeme ile harmanlanmış atık tekstil parçacıkları karışımı ile figür modle edilmesi planlanmıştır. Tekstilin insanlar tarafından en çok tüketilenler arasında yer almasından kaynaklı ortaya çıkan atık tekstillerle eser üretim planı, üst paragraflarda da belirtildiği gibi, yumuşak ve geçirgen özelliği nedeniyle kumaş ve türevleri ile sınırlandırılmıştır. Bu malzemelerin elde edilmesi ve biçimlendirmeleri aşamasında izlenecek yol şu şekildedir;

Araştırma yapılan fabrikalardan malzeme tedariki ve teknik destek konusunda sponsorluğu üstlenen “İzmir Hugo Boss Firması” bünyesinde heykellerin üretimine karar verilmiştir. Kullanım dışı temiz, farklı dokularda ve farklı renklerde kumaş malzemeye ulaşma imkânı sağlanması, heykellerin yapımına uyumlu ve toplu halde bulunabilir olması nedeniyle atölye ortamı olarak tekstil fabrikasının atıklarla ilgili kısmında çalışılması düşünülmüştür. Destek malzeme olarak, görüşmeler esnasında alınan fikirler doğrultusunda kumaşların renklerini kaybettirmeyen şeffaf özellikte ve oldukça sağlam sonuçlar veren ve Hugo Boss Firması iş sağlığı güvenliği uzmanı tarafından da onaylanan, sağlık açısından en uyumlu malzeme olarak görülen “iskelet tutkalı”nın ek malzeme olarak kullanılmasına karar verilmiştir. Firmanın, heykellerin yapım aşamasında gerekli olan iskelet malzemesi ve yapımı, kimyasal malzeme olan “iskelet tutkalı” tedariki, taşıma işlemleri, süreç içerisinde gerekli olan temel ihtiyaçlar gibi tüm gerekenleri karşılayacak olması, maliyet açısından da tercih edilmesine neden olmuştur. Fabrika Ege Serbest Bölge’de yer almaktadır. Dolayısıyla malzeme giriş çıkışları gümrük sorgusundan geçirilerek yapılmaktadır. Bu nedenle heykellerin fabrika içinde yapılmasına ve heykellerin “Hugo Boss Firması”na bırakılmasına karar verilmiştir.

II.3.4 Heykellerin Oluşum Süreci

Ön denemelerde sonuçlandırılan malzeme, teknik, ölçü gibi öğelerin kavramla bütünleştirildiği heykeller, figüratif biçimde ve kütsel geometrik biçimlerde ortaya çıkarılmıştır. Toplamda sekiz adet çalışılan heykellerin ikisi kütsel geometrik biçime bürünmüş atık tekstil balyası şeklinde, altı tanesi ise silüet figürler şeklinde biçimlendirilerek ortaya çıkarılmıştır. Atık tekstil malzemelerinden özellikle esnek yapıda olan kumaş ve iplik türü malzemeler presleme ve sıkıştırma tekniği ile heykellerde yorumlanmış, bu yorumlar insanların tüketim davranışlarından biri olan ürünlerin gereğinden fazla satın alıp istiflemesi ile bağdaştırılmıştır. Özellikle balyalama tekniği ile biçimlendirilen heykeller “istifleme”ye vurgu yapar nitelikte oluşturulmuştur. Bu kapsamda bir araya getirilmiş atık tekstil malzemelere sıkıştırma tekniği uygulanmıştır. Geometrik biçimlerde oluşturulan bu balyalar, yatay doğrultuda ve hacimlidir. Estetik değeri yakalaması açısından doluluk ilkesi ile kütsel yapının dengede tutulması biçimlendirme aşamasında önem arz etmiştir. Balyalar haricindeki

diğer heykeller figüratif biçimlendirmeler şeklindedir. Kavramsal açıdan tüketim eylemini gerçekleştiren insanların bu esnadaki gözlemlenen davranış türleri, insan biçiminde gerçekleştirilen silüet figürlerde vücut bulmuştur. Silüet figürler çeşitli aşamalarda gerçekleştirilmiştir. Sağlam, kalıcı, dengede duran heykeller üretmek için ilk aşama, bu yapının temeli olan iskelet oluşturma aşamasıdır. Bu aşamada, tekstil fabrikası bünyesinde atık olarak ayrılmış olan metal cinsinde malzemelerden yararlanılmıştır. İskeletlerin biçimlendirilmesi aşamasında kavramla ilişkili olarak, insanların duyarsızca gerçekleştirdikleri tüketim davranışları sonucunda ortaya çıkardıkları davranış görüntülerinden yararlanılmıştır. Bu kapsamda çeşitli beden hareketleri iskeletlere yansıtılmıştır.

Heykellerin malzemesini Hugo Boss Firması'ndan seçilmiş olan farklı renklerde ve dokulardaki kumaş ve iplik türü olan, üretim esnası ve sonrası tekstil atıkları ya da atık kapsamında düşünülen kullanım dışı iplikler ve kumaşlar oluşturmıştır. Elde edilen malzemelere teknik başlığında belirtildiği gibi, balyalarda tekstil balyalama makinası ile sıkıştırma tekniği, silüetfigürlerde ise malzemeleri sıkıştırarak, yapıştırarak şekillendirme tekniği uygulanmıştır.

Heykellerin yapımına ilk olarak balyalardan başlanmıştır. Balyalar vasıtasıyla, insanların tüketim alışkanlığı ile düzenli hale getirdiği alıp biriktirme eylemlerine gönderme yapılmıştır. Balyalar altı aylık bir sürede tamamlanmıştır. Heykellerin yapımı 2019 yılı güz ve 2019 yılı bahar olmak üzere iki dönemde gerçekleştirilmiştir. Bu süreçte giyim üzerine olan tekstil fabrikasının üretim fazlası kumaş türleri yaz ya da kış ayları moda eğilimlerine göre renk ve doku açısından değişim göstermiştir. Bu farklı tonlardaki atıklar, çalışmaların kavramı kapsamında değerlendirilerek istiflenmiştir. Özellikle turuncu, açık mavi, sarı, yeşil renktecanlı tonlarda olan kumaşlar balyalarda tüketim çılgınlığına vurgu yapmak için kullanılmıştır. Bu vurgu, kişinin kendisine ve çevresine vereceği zararları düşünmeden duyarsızca yapılan alışveriş çılgınlığı sonucunda ortaya çıkan dengesiz durum ile ilişkilendirilmiştir. Koyu tonlarda üretilen tekstil ürünleri atıkları ise, tüketim çılgınlığının çevreye ve doğaya verdiği zarara bir göndermedir.

Heykellerin ikinci aşamasını siluet figürlerin yapım aşamaları oluşturmaktadır. Bu aşamaların teknik süreci malzeme ve teknik başlığı altında da belirtildiği gibi; kavram kapsamında iskelet üretimi, atık tekstil malzemelerinin belirlenmesi ve üretim fazlası tekstillerin tutkalla yoğrulma aşaması ve modle aşaması şeklinde olmuştur.

Sergileme iki şekilde gerçekleşmiştir. Önce figürler birbirinden bağımsız olarak, daha sonra birbirleri ile ilişki içerisinde yerleştirilmiştir. Her iki sergileme biçimi de gereksiz tüketim davranışının yansımaları içerikli kavramı hedef alarak düşünülmüştür. Birbirinden bağımsız halde olan figürlerin her biri farklı çeşitlerde gereksiz tüketim davranışını yansıtmaktadır. Birbirinden farklı hareket eden figürler, toplu halde sergilendiklerinde ise ölçü, malzeme, biçim açısından hemen hemen birbirine benzeyerek siluet halini almıştır. Bu benzetme ile özentî, kopya vs. sonucu aynı şeyleri tüketen insanların hem görsel açıdan hem de kişilik açısından benzeşir hale gelmeleri eleştirilmiştir. Balyalar ise her iki düzenlemede de yer almıştır.

Heykellerin izleyici tarafından görüldüğü alan, Hugo Boss Firmasına ait restoran ve kafenin bitişik olduğu bir açık alan ile Hugo Boss çıkış kapılarından birinin açıldığı alandır. Bu alanda konumlanan heykeller, ortalama 3500 Hugo Boss çalışanı ve Hugo Boss'ta gerçekleşen etkinlikler, toplantılar dolayısıyla gelen ziyaretçiler tarafından görülme olanağına sahip olmuştur. Heykellerin açık alanda sergilenmeleri; izleyiciye dokunarak, etrafında dolaşarak onlarla iletişime geçebilme fırsatı sunmuştur. Çevre ile etkileşimlerinde, ölçüleri ile de birebir insan boyutunda olmaları bakımından izleyici ile aynı seviyede olan heykellerin, samimiyet duygusu uyandırdığı düşünülmektedir. Heykellerin, tekstil malzemesinin oluşturduğu hacim etkisi ve kullanılma biçimleri nedeniyle izleyicinin dikkatini çekmeyi başardığı düşünülmektedir. İzleyicinin düşünce ve hislerine de dokunduğu düşünülen heykellerin, tekstilin kırılğan, narin, yumuşak dokusunu yakından izleme fırsatını bulan izleyicide, dokunma ihtiyacını da beraberinde getirerek, heykel ile izleyici arasında kurulan bağın kuvvetlenmesine neden olduğu da düşünülmektedir.

Çalışma 1-2

Çalışma 1 ve çalışma 2’ de ilk çalışmalar olan üretim fazlası tekstille yapılan balyalayer almaktadır. Bu çalışmalarda, günlük üretim esnasında tekstil ile ilgili birçok atık malzemeden yararlanılmıştır. Bu malzemeler içinde çoğunlukla kumaş ya da iplik türü atık malzeme yer aldığı gibi, kumaşların sarılı olduğu poşet atıkları, kumaş ruloları olan kartonlar, kalıp atıkları olan kâğıtlar yer almaktadır (Şekil 185). Bu malzemelerin kullanılmalarının nedeni, tekstile ait sadece kumaş türü atıkların olmadığını göstermektir. Teknik açıdan bakıldığında, kâğıt ya da karton gibi sert yapıda olan malzemeler yumuşak yapıda olan poşet ya da kumaş türü malzemelerle bir arada şekillendirilmiştir. Böylece hantal oluşum ile estetik değer arasındaki denge kurulmuş, istenilen estetik form elde edilmiştir. Her iki balyanın ölçüsü de 120x80x75 cm dir. Bu çalışmanın yapıldığı alan fabrikanın atık bölümüdür. Üretim fazlası tekstil malzemeleri ile yan yana çalışmak avantaj sağlamıştır. Bu alan balyalarda malzemelerin yer alacağı köşe, kenar, yüzey gibi kısımlar, biçimlendirmede kullanılan renk ve doku çeşitliliği açısından elverişli bir çalışma ortamı olmuştur. Balyalama işlemi; malzemelerin seçilmesi, makineye yerleştirilmesi(şekil 186), malzemelerin sıkıştırılması sonra da sağlam bir ip ile sabitlenmesi(şekil 187) aşamalarından ibarettir. Balyalama makinesi, Çalışma 1’in gerçekleştirildiği şekil 188’te ve Çalışma 2’nin gerçekleştirildiği şekil 190’da olduğu gibi, oldukça çok sayıda üretim fazlası tekstil malzemelerini sıkıştırmakta ve büyük bir yığın halindeki görünümünü azaltmakta ve küçültmektedir.

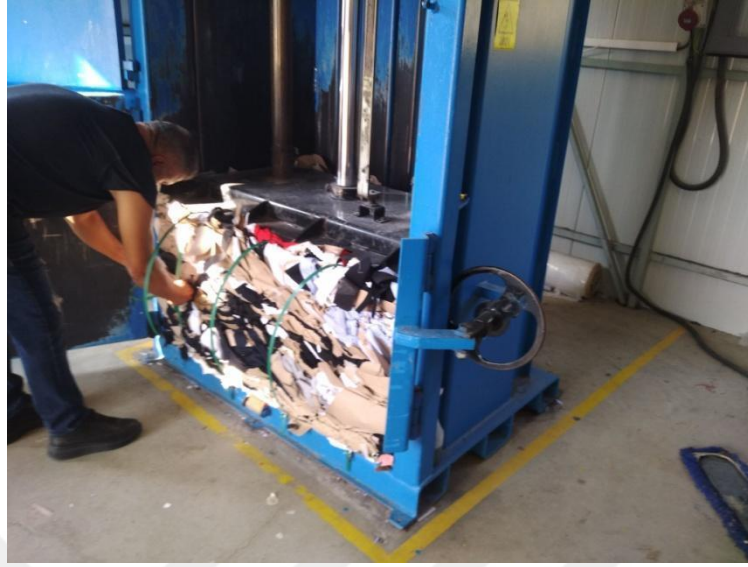
Şekil 185- Çalışma 1 ve Çalışma 2’de Kullanılan Malzemeler: Kalıp Kâğıtları ve Karton Atıkları, İzmir Hugo Boss Firması Atık Bölümü

(Fotoğraf: Sibel Armağan Benek)(29.08.2019)

Şekil 186- Çalışma 1’de Kullanılan Balyalama Tekniği; Malzemelerin Sıkıştırılması Aşaması. İzmir Hugo Boss Firması Atık Bölümü,

(Fotoğraf: Sibel Armağan Benek) (29.08.2019)

Şekil 187- Çalışma 1’de Kullanılan Balyalama Tekniği; Malzemelerin İp ile Sarılma Aşaması. İzmir Hugo Boss Firması,

(Fotoğraf: Sibel Armağan Benek) (29.08.2019)

Sıkıştırma tekniği kavramsal açıdan insanların dünyanın atıklarla zarar göreceği kaygısını yaşamaksızın alıp alıp biriktirdiği, bunların ne anlama geldiği bilincini yaşamaksızın sergiledikleri tüketim davranışının sonuçlarından biri ile ilişkilendirilmiştir. Bu sonuçlardan biri bilinçsizce biriktirme eylemidir. Bunun yanında, büyük bir yığın görüntüsünü azaltma ve küçültme eylemi de kavramsal açıdan insanların kendini kandırması ile ilişkilendirilmiştir. Bu yanılsama; özentî, bir başkasına benzeme arzusu gibi nedenlerle bireylerin sürekli kendi kişiliğine ait olmayan kıyafetleri satın alıp giymesi, yine bireyselliğine kulak vermeksizin toplumun yaptığının aynısını yapması, örneğin moda olan gözlüğü takması ya da fiziği ve ruhu ile uyumlu olmayan başka çeşitli aksesuarları kullanması ile ilgilidir. Birilerine benzeyerek ya da başkasıymış gibi hissederek, ihtiyacı düşünerek tüketmek yerine sadece isteklerin direktifleri doğrultusunda ürün satın alan ve tüketen bireyler, kendilerini bu şekilde kandırılmış olmaktadır. Üretim fazlası tekstil balyalarındaki küçültme ve azaltma eylemi ile insanların kendilerini kandırma duygusu, çalışmada şu şekilde benzetilmektedir. Her gün oldukça fazla miktarlarda ortaya çıkan üretim fazlası tekstiller balyalama makinası vasıtasıyla daha küçültülmüş görünümlere dönüştürülse, kapladıkları alan azalsa da bu

durum tüketim için üretilen miktarın fazla olduğu gerçeğini değiştirmemektedir. Ama görsel olarak atık azalmış gibi görünmektedir. Görsellerde yaşadığımız bu yanılsama ile insanların kendini kandırma eylemi bu çalışmada bu şekilde ilişkilendirilmiştir.

Şekil 188- Sibel Armağan Benek, Çalışma 1, Üretim Fazlası Tekstil, Karışık Teknik, 120x80x75cm, Hugo Boss Firması, 2019

Şekil 189- Sibel Armağan Benek, Çalışma 2 Yapım Aşaması, Üretim Fazlası Tekstil, Karışık Teknik, 120x80x75cm, Hugo Boss Firması, 2019

(Fotoğraf: Sibel Armağan Benek) (29.08.2019)

Şekil 190- Sibel Armağan Benek, Çalışma 2, Üretim Fazlası Tekstil, Karışık Teknik, 120x80x75cm, Hugo Boss Firması, 2019

Figüratif Çalışmaların Birinci Aşaması

Siluet Figürlerin Birinci Aşaması

Ön denemeler esnasında ulaşılan sonuçlardan yola çıkılarak bu aşamada insan formunda olan iskeletlerin yapımı gerçekleştirilmiştir. İskelet yapımında kullanılan malzemeler de fabrikanın metal atık kısmından elde edilmiştir. Bu malzemeler profil demirler ve 8 cm'lik demir çubuklardır. Eğilebilir bükülebilir kolaylıkta olmaları ve kaynak tekniğine dayanıklı olması nedeni ile sekizlik demir çubuk malzemeler, iskeletlerin formunun oluşturulmasında kolaylık sağlamıştır (şekil 191). Kavramsal çerçeve kapsamında gereksiz tüketim davranışı sonucu sergilenen hareketler biçiminde şekillendirilen iskeletler, 60x60x60 cm ölçülerde profil metallerle elde edilen düzenekler üzerine monte edilmiştir. Bu düzenekler heykellerin dengede durmasını sağlamıştır. İskeletlerin biçimlendirilmesine ilk olarak insan bedeninin temelini andıran, çizgisel oluşturulmuş düzenek ile başlanmıştır. Cansız manken üzerinden alınan ölçüler ile elde edilen her parça, kaynak tekniği ile birleştirilmiştir (şekil 193).

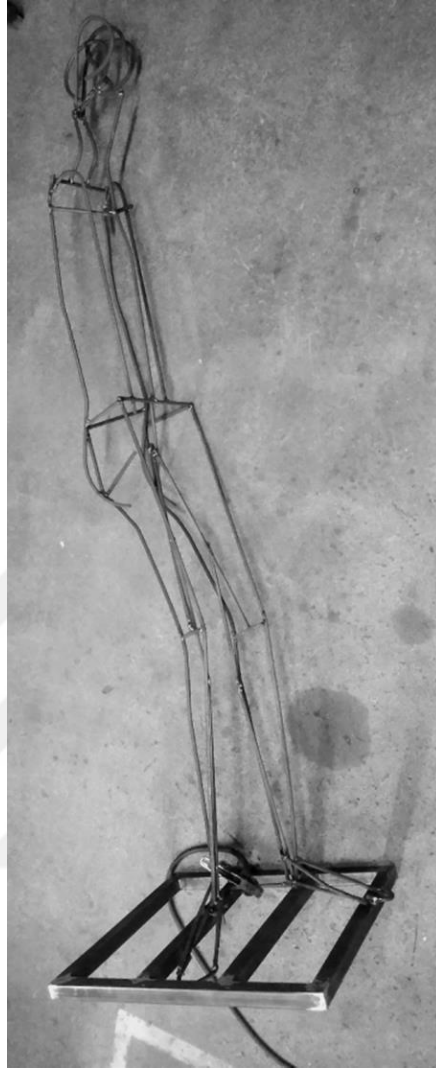
Şekil 191-Sibel Armağan Benek, İskelet Yapım Aşaması, Atık Demir, Hugo Boss Firması Metal Atölyesi,2019

Şekil 192-Sibel Armağan Benek, İskelet Yapım Aşaması, Atık Demir, Hugo Boss Firması Metal Atölyesi,2019

Şekil 193- İskelet Yapım Aşaması; kaynak tekniği ile biçimlendirme, Atık Demir, Hugo Boss Firması, Metal Atölyesi, Sibel Armağan Benek, 2019

İlk düzeneğin oluşturulmasının ardından, kavrama uyumlu şekilde gerçekleştirilen biçimlendirmeler yer almaktadır. Bu aşamada yine demir çubuklar yardımı ile çizgisel forma, hacimsel etkiler eklenmektedir (şekil 194).

Şekil 194- İskelet Yapım Aşaması, Atık Demir, Hugo Boss Firması, Metal Atölyesi,
Sibel Armağan Benek, 2019

Her bir figüratif formda oluşturulan heykelin iskeleti şekil 195’de görüldüğü gibi oluşturulmuş ve biçimlendirme aşamasına hazır hale getirilmiştir.

Şekil 195- İskelet Yapım Aşaması, Atık Demir, Hugo Boss Firması, Metal Atölyesi,
Sibel Armağan Benek, 2019

SiluetFigürlerin İkinci Aşaması

Bu aşama; iskeletlerin tutkalla karıştırılmış üretim fazlası tekstillerle çıkış noktası kapsamında belirlenen biçimin verilme aşamasıdır. Hacimsel etkiler yaratma çabası ile hareket edilen biçimlendirme aşamasında biçimlendirmenin çıkış noktası ile ilişkili olması önemli bir noktadır. Çünkü burada plastik değerler kapsamında yararlanılan yön, kütle, estetik, denge gibi unsurlar heykelde çıkış noktası ile bağlantılı olarak verilmek istenen hareket doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Her bir figür biçimlendirme aşamasında uzun bir süreç geçirmiştir. Malzemelerin azar azar tutkal ile karıştırılarak iskelet üzerine monte edilmesi, daha sonra kurumasının beklenmesi ve aynı işlemlerin heykel tamamlanana kadar sürmesi bu uzun aşamaya neden olmuştur.

Çalışma 3

Çalışma 3, siluet figürlerin ilkidir. İskeletin biçimlendirilmesinden, çalışmanın son halini almasına kadar geçen süreçte kavramsal odaklı çıkış noktası dikkate alınarak çalışma gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın ilk aşamasında malzeme seçimi yapılmıştır ve genellikle turuncu olan kumaşlar tercih edilmiştir (Şekil 196). Malzemelerin seçilmesinin

ardından biçimlendirme aşamasına geçilmiştir. Bu aşamada figürün hacim kazanması ve kavrama göre şekillendirilmesi işlemi gerçekleştirilmiştir(şekil 197-199). Kafes teli ile dolgun hale getirilen iskelet, iskelet tutkalı “apel” ile kısım kısım yoğrulan üretim fazlası tekstillerle kaplanmaya başlanmıştır. Gerekli bölgelere kütleler halinde tutkallı malzemeler monte edilirken, zaman zaman sağlamlık verici destek unsuru olarak, ince şeritler halinde olan atık kumaşlarla figür çevrenmiştir (şekil 199). Kütlenin biçimlendirilmesinden sonra yine destek unsuru olarak, istifleme mantığında kavramla ilişkili olarak streç malzeme ile figür çevrenmiş ve kurumaya bırakılmıştır. Malzemelerin streçle sıkıştırılması “istifleme” ye gönderme aşamasında yardımcı olurken, heykel disiplini gereğince de modle aşamasında destek rol üstlenmiştir.

İnsan kaynaklı oluşan atıklara, birbirleriyle aynılan her bir bireyden özellikle duyarsızlık ve kendinden uzaklaşmanın yansımaları içeren bu çalışma ile vurgu yapılmıştır.

İnsanların neden olduğu atıklar kapsamında, gereksiz tüketim davranışlarının yansımaları heykellerde, insanların tükettikten sonra ya da önce bilinçsizce takındığı haller olarak vücut bulmuştur. Bunlardan “duyarsızlık”, “tüketirken kendinden uzaklaşma” halleri çalışma 3’e biçimsel anlamda yansıtılmıştır (şekil 200). Bu yansıma heykelin dikey duruşunda ve anatomik biçim bozma eyleminde gerçekleştirilmiştir. Dikey vaziyetteki istenen duruş, kaynak tekniği ile demirin ısıtılması ya da kesilmesi suretiyle elde edilmiş ve dengede durması amacı ile kare şeklinde elde edilen düzeneklere yine kaynak tekniği vasıtasıyla monte edilmiştir. Turuncu ağırlıkta kumaş atıkları, çalışma 3’ün modle aşaması malzemesini oluşturmuştur. Turuncu renkte atık kumaş tercih edilmesinin nedeni; satın alıp biriktiren sonra da atığa neden olan bireyin, moda kaygısının peşine takılıp bilinçsizce tüketme hırsına sahip olmasıdır. Tüketim çılgınlığına sahip olan bireyin almış olduğu ürünlerin atığa dönüştükten sonra geri dönüşüp dönüşmeyeceğini, belki de dolayısıyla çöp olarak kalacağını, bunun da çevreye, ekolojik dengeye verdiği zararı kaygı etmemesi, açıkçası “duyarsızca” hareket etmesi diğer bir tercih nedenidir. Heykellerde plastik değerler açısından kullanılan zıtlık ilkesi aynı zamanda, canlı renk tonları ile modanın kölesi olan bireyin olumsuz bir tavır olan duyarsızlık arasında oluşan zıtlıkla ilişkilendirilerek gerçekleştirilmiştir. Kullanılan canlı

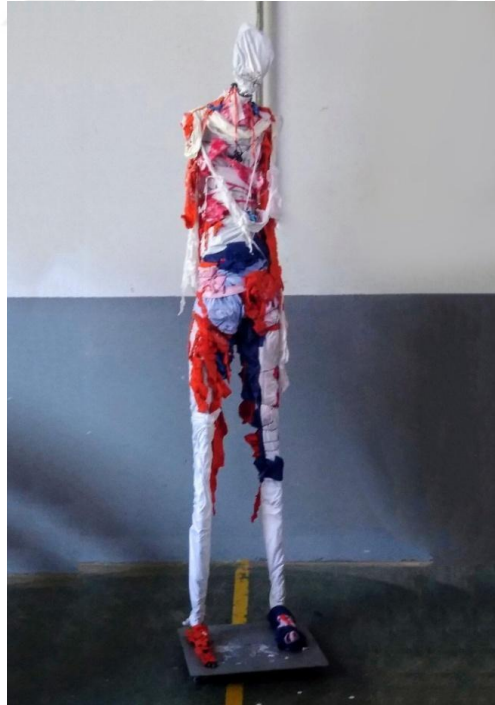
renk tonları bu durumun farkında olmayan “duyarsız” insanların aslında hiçbir sorun yokmuşçasına yaşamlarına devam ettiklerini vurgulamaktadır. Tüketimle ilişkilenen duyarsızlık eylemi çalışma 3’te aynı zamanda kişinin kendisinden uzaklaşması ile bütünleştirilmiştir. Moda ve benzeri yönlendirici unsurlar, istenilen seviyede tüketim gerçekleşmediğinde “özenti”yi ön plana çıkarmaktadır. Konak’ın da belirttiği gibi, “kendi hayatını muadili olmadığı hayatlarla karşılaştıran insanlar, kendilerinden uzaklaşıp özendikleri rollere bürünmeye çalışırlar”(Konak,2017:76).İnsanların kendilerinden uzaklaşmaları da bir başka görüntüde vücut bulmalarını muhtemel kılmaktadır. Tüketicinin yönlendirmesi ile birlikte kendinden uzaklaşan duyarsız birey aynılaşmaya mahkûmdur.

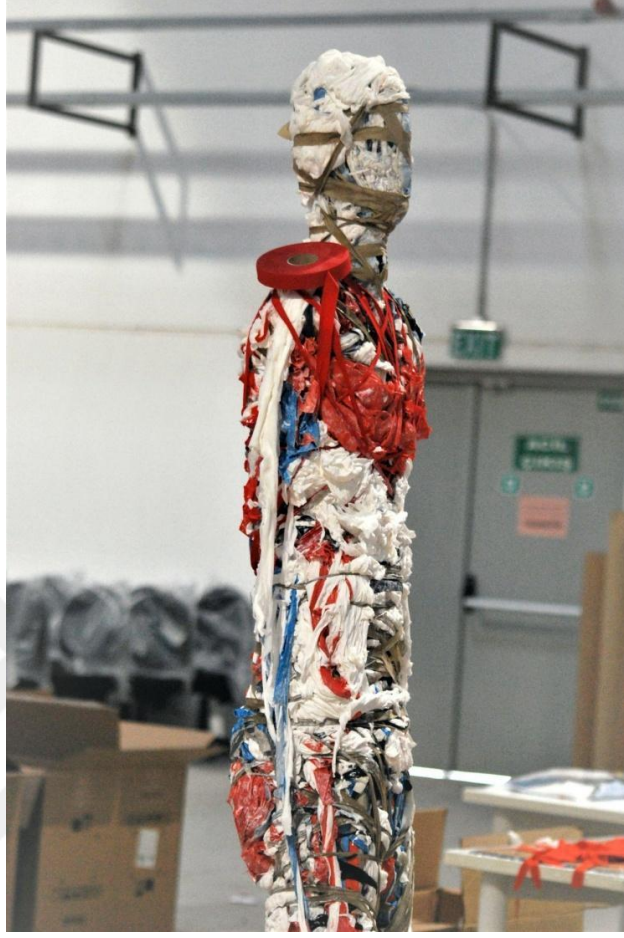
Şekil 196- Sibel Armağan Benek, Çalışma 3, Yapım aşaması, Hugo Boss Firması,2019

Şekil 197- Sibel Armağan Benek, Çalışma 3, Yapım aşaması, Üretim Fazlası
Tekstil,Hugo Boss Firması,2019

Şekil 198- Sibel Armağan Benek, Çalışma 3, Yapım aşaması, Üretim Fazlası Tekstil,
Karışık Teknik, Hugo Boss Firması,2019

Şekil 199- Sibel Armağan Benek, Çalışma 3, Yapım aşaması, Üretim Fazlası Tekstil, Karışık Teknik, Hugo Boss Firması,2019

Şekil 200- Sibel Armağan Benek, Çalışma 3, Üretim Fazlası Tekstil, Karışık teknik,
1.90cm/40cm/27cm, Hugo Boss Firması,2019

Şekil 201- Sibel Armağan Benek, Çalışma 3, Üretim Fazlası Tekstil, Karışık teknik,
1.90cm/40cm/27cm, Hugo Boss Firması,2019

Şekil 202- Sibel Armağan Benek, Çalışma 3, Üretim Fazlası Tekstil, Karışık teknik,
1.90cm/40cm/27cm, Hugo Boss Firması,2019

Çalışma 4.

Çalışma 4, Aynılaştan “Atık Bedenler” grubundan, tüketim çılgınlığının yaşanmasında rol oynayan hareketlerden “gösterişçi tüketim” rolünü üstlenmiş olan figürden oluşmaktadır. İstekler üzerine gerçekleşen tüketim çeşitlerinden olan “gösterişçi tüketim” araştırılan kaynaklarda bireyin bir başkasının kılık kıyafetine, konuşmalarına, gittiği mekânlara vb. özenme durumu sonucunda tüketicilerin tüketim unsurlarını kendi beden ve yaşam biçimlerine uyarlamaya çalıştıkları bir durum olarak açıklanmaktadır (Simge, Filan, 2021, 39-55). Genel anlamda kişinin çevresine saygı görmek veya statüsünü göstermek amacı ile yaptığı tüketimler bütünüdür. (Güllülü, vd. 2010:107). Veblen eserinde gösterişçi tüketimin üst sınıf ve bu üst sınıfa benzemeye çalışan ve özenen diğer sınıflar tarafından gösteri ve hazza dayalı bir tüketim biçimi olduğundan bahsetmiştir (Güleç, 2015: 62-82).

Bir ünlüye ya da özentî duyduğu herhangi bir karaktere benzemeye çalışırken, özendiği birey gibi davranışlar onun gibi görüntüler sergileyebilmektedir. Görüntü genellikle aynı kıyafet, aksesuar tarz olarak karşımıza çıkarken, davranışlar ise yabancıların karakterine, kişiliğine ait karakterler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu aynılaştırma çabasına farklı beden dilleri ve mimik hareketleri örnek verilebilir. Çalışma 4 özentî sonucu “gösterişçi tüketim” eylemini sergilemiş başkası gibi görünmek ve davranmak uğruna kendisini tanımayan bireyi yansıtmaktadır. Kendini kandırmaya alışmış olan bireyin aklında sadece tüketim vardır. Bu durum öncelikle çalışmanın iskelet yapısı oluşturulurken ve biçimlendirmenin ilk aşamasında aktarılmaya çalışılmıştır (şekil 203-204).

Çalışma 4 “gösterişçi tüketim” teriminden yola çıkılarak gerçekleştirilmiştir. Gereksiz tüketim davranışına etki eden nedenlerden olan tüketim çeşitlerinden “gösterişçi tüketim” tavrını bizzat sergileyen birey ve özentî sonucu tüketim davranışı sergilemiş olan bireyin görüntüsü yansıtılmıştır (şekil 205). Bu yansıma her bir bedensel parçası bütün ile uyumlu gibi görünen aslında birbirinden görüntü ve hareket olarak ayrılmış olan parçalarda yer bulmuştur. Baş, gövde, kollar, bacaklar olmak üzere her biri dikkatle bakıldığında farklı kişilere ait uzuvlar gibi hareket etmektedir. Bu her bir uzuv başka

kimliklere aittir. Bütün içinde birleştiklerinde uyum sağlama çabasına girmekte ve dengesiz yapısıyla karşımıza çıkmaktadır. Gösterişçi tüketim sonucunda aynılaşıma çabasıyla dengesizleşen Çalışma 4, duyarsızlaşmış bireylere bu şekilde örnek teşkil etmektedir. İzleyicinin anlık izlemesinde, bu dengesizliğin ve uyumun görülmesi istenmiş ve hafızalara girmesi beklenmiştir. İzleyici için anlık görüntüde konunun ne olduğu ya da heykelin nasıl bir mesaj vermek istediği anlaşılmasa da merak duygusunun uyanmış olması ve bu doğrultuda araştırmaya girilmesi izleyici için muhtemelen beklenen bir sonuçtur.

Aşamalarda belirtildiği gibi, iskeletin biçimlendirilmesinin ardından, hacim oluşturma için iskelet atık bir kumaş ile çevrelenmiştir (şekil 203). Böylece ortaya çıkan hacimli yapı sayesinde hem form netleştirilmiş hem de heykelin tutkal ile yoğrulan üretim fazlası tekstilleri sağlam bir şekilde tutması sağlanmıştır. Modle aşamasında ise tercih edilen doku ve renklerde üretim fazlası tekstillerle biçimlendirilen figür, streç ile sarılıp kurumaya bırakılmıştır. Figürün baş kısmında canlı renkler, gövde kısmında da koyu renklerde atıklar kullanılmıştır. Bu kullanım, her bir parçası başka kimliğe ait gibi bir görüşe hizmet etmektedir. Ayrıca, diğer heykeller ile kendi arasında ihtiyaç duyulan denge ve estetik uyum unsurlarını bu şekilde yakalamıştır. Özellikle uç noktalarda inceltilerek yapılan biçimlendirmeler hem estetiği hemde dengeyi yakalama kaygısı ile oluşturulmuştur.

Kullanılan üslup her birinde olduğu gibi heykellerin sadece bir noktasına odaklanarak biçimlendirme yerine, bütünsel anlamda gözlemyapma yoluyla gerçekleştirilmiştir. Böylece her bir heykelin, tüketim geri dönüşüm ilişkisi arasında bağ kurması hedeflenmiştir. Kurulan bu bağda, bilinçsizce tüketime vurgu yapılmak istenmiştir. Bu vurgu üst başlıklarda da belirtildiği gibi, heykelde atık malzemenin ileri dönüşüm bağlamında geri dönüştürülmesi yoluyla gerçekleştirilmiştir. Bu kullanımda, atığa neden olan insan davranışlarından tüketim çılgınlığı ve tüketmenin sıradan bir olgu olduğu duyarsızlığı ön plana çıkarılmak istenmiştir.

Şekil 203-Sibel Armağan Benek, Çalışma 4, Yapım aşaması, Hugo Boss Firması, 2019

Şekil 204-Sibel Armağan Benek, Çalışma 4, Yapım aşaması, Hugo Boss Firması, 2019

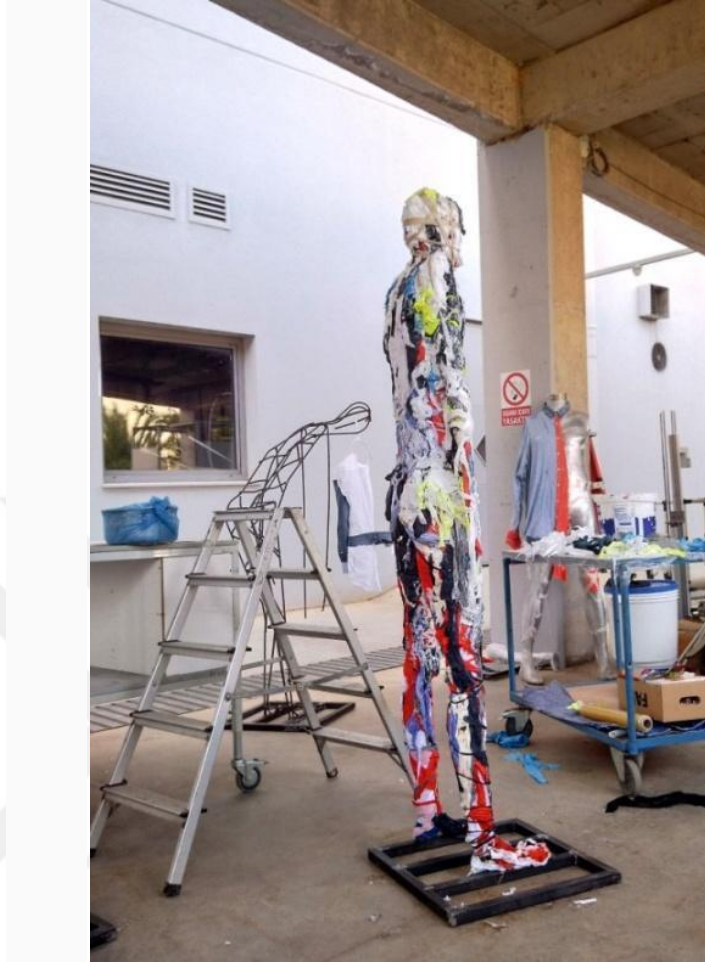
Şekil 205- Sibel Armağan Benek, Çalışma 4, Üretim Fazlası Tekstil, Karışık teknik,
1.90cm/40cm/27cm, Hugo Boss Firması,2019

Şekil 206- Sibel Armağan Benek, Çalışma4, Üretim Fazlası Tekstil, Karışık teknik, 1.90cm/40cm/27cm, Hugo Boss Firması,2019

Çalışma 5.

Aynılaştan insanlarla ilişkilendirilen Çalışma 5'te tüketim çılgınlığını duyarsızca yaşayan ve bu durumda diğerleri ile aynılaştırmış, Baudrillard'ın deyimiyle vatandaş yığınınına dönüşmüş bireyler “robotlaştırmış figür” olarak anlatılmıştır. Bu çalışma genellikle insan biçiminde ve metalden vb. yapılan, programlanınca belirli bir işi ya da çeşitli işleri yapabilen otomatik bir aygıt olarak tanımlanan robot (Gök, 2019: parag.3-5) ifadesine benzetilerek gerçekleştirilmiştir. Robotlarda olduğu gibi; programlanan, yönlendirilen ve seri halde aynı işlevi gören ve aynı görünen nesneler burada “robotlaştırmış figür” olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu benzetme, insanların tüketim çılgınlığı sürecinde sorgulama yapmaması ve sonucunda atıkların oluşumu karşısında duyarsız kalması ile ilişkilendirilmiştir. Bunu yaparken de farkında olmadan “aynılaştırma” durumuna yenik düşmeleri söz konusudur. Baudrillard'ın şu sözünden de robotlaşarak aynılaştırma süreci olarak algılamak yerinde olacaktır. “Toplum büyük ölçüde birbirine benzeyen, televizyon dünyasındaki gibi konuşan, gülen, düşünen, giyinen bireylerden oluştuğu için artık varlığının anlamını bulmaya çalışan, toplumla ilişkisini bir dünya görüşü çerçevesinde temellendirmek isteyen birey tipi büyük ölçüde ortadan kalkmıştır” (Atalay, 2019:22).İskeletin şekillendirilmesinde “robot” tiplemesini andıran görüntüler değerlendirilirken, heykelin modle aşamasında kullanılan renk ve dokularda birçok çeşitten yararlanılmıştır (şekil 207). Bu çeşitlilik heykelde, diğerlerinde olduğu gibi, ritmik bir denge duygusunu oluşturmayı hedeflemektedir. Bu çalışmada dikkate alınan diğer bir nokta, özellikle figürün statik oluşu ve dengede duruşudur. Diğer malzemeler ve şekillendirmeler yardımcı unsurlar olarak kullanılmıştır. Biçimlendirme, robot kavramına uyumlu olarak gerçekleştirilmiştir. Gereksiz yapılan tüketim davranışı sonucu birbiri ile benzer ve kendisinden uzaklaşmış bireylerde meydana geldiği düşünülen “yapay kişilikler” ve “yapay yüzler” bu heykelde, teknolojik bir aygıt olan robotla ilişkilendirilmiştir. “Aynılaştan” figürlerde ortaya çıkan benzer yüzler de gerçekleştirilen üslup; net olmayan, bitmemişlik hissi uyandıran soyutlanmış biçimler olarak karşımıza çıkmaktadır (şekil 208). Malzemenin anlatımının ön planda olması hedeflenen bu çalışma ileyine geri dönüşüm tüketim arasında gizli bir bağ kurulduğu düşünülmektedir.

Şekil 207- Sibel Armağan Benek, Çalışma 5 Yapım Aşaması Üretim Fazlası Tekstil,
Karışık teknik, HugoBoss Firması,2019

Şekil 208- Sibel Armağan Benek, Çalışma 5, Üretim Fazlası Tekstil, Karışık teknik,
1.90cm/40cm/27cm, Hugo Boss Firması,2019

Şekil 209- Sibel Armağan Benek, Çalışma 5, Üretim Fazlası Tekstil, Karışık teknik,
1.90cm/40cm/27cm, Hugo Boss Firması,2019

Şekil 210- Sibel Armağan Benek, Çalışma 5, Üretim Fazlası Tekstil, Karışık teknik,
1.90cm/40cm/27cm, Hugo Boss Firması,2019

Çalışma 6.

Gereksiz yapılan tüketim davranışının insanlarda ortaya çıkardığı durumlardan bir tanesi de tüketime yönlendirilme sonucu oluşan durumlardır. Atıkların oluşumunda insan kaynaklı etkilerden biri olan gereksiz yere yapılan tüketim davranışı kapsamında dikkate alınan ve bu tür tüketim davranışının oluşumuna neden olan en önemli kaynaklardan biri “yönlendirilme”dir. Yönlendirilme; reklamlar, sosyal medya, ünlüler ya da hayran kalınan bireyler aracılığı ile gerçekleşmektedir. Bazen bilinçli bazen de farkında olmadan gerçekleşmektedir. Birey reklamda algıladığı bir ürünü, kendinde hissettiği eksikliği gidermek için ya da toplum gibi olmazsam dışlanırım hissine kapılarak değerlendirmekte ve satın almaktadır. Bunun için de tüketim amaçlı toplanmış olan gruplara dâhil olmaya çalışmaktadır. Bu gruplar genellikle toplu alışverişi sağlayan bölgeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu tür yerlerde reklam ve yönlendirme kendiliğinden de gelişmekte ve insanlar tüketim hırsına kapılmaktadır. Bu durum; çoğu insanın alışveriş merkezlerine ya da mağazalara gittiklerinde, kendilerinden geçtiklerini ve akıntıya kapılmış gibi hissettiklerini ifade etmeleriyle de kanıtlanmaktadır. Akıntıya kapılma durumu tüketicinin tüketim esnasında, zamanın nasıl geçtiğini anlamadan tüketim deneyiminin içine doğru sürüklendiğini göstermektedir (Bkz.Karaca,2010).

Çalışma 6, tüketimin doğurduğu akıntıdaki bireylerin, “tüketimin getirdiği uyuşturucu etki” şeklinde yorum yansımaları içermektedir. İnsanların bir şeyler satın alırken, kendi içinde meydana gelen isteklerin yönetiminde olmaları ve bahsi geçen kaynakların alışverişe sürüklenmesi ile ortaya çıkan uyuşturucu etkinin oluşmasında başka etkenler vardır. Bunlardan bir tanesi, insanlarda farkında olmadan “satın almazsan dışlanırsın” algısının yerleşmesidir. Bu algı bireyde yönetimi ele geçirmekte ve “tüketirsem var olurum” yanlısına düşürmektedir.

“Tüketimin getirdiği uyuşturucu etki” çalışma 6’nın özellikle statik bir şekilde dik duruşunda vurgulanmak istenmiştir. Bu duruşta etken olan tavır, iskelet yapının biçimlendirme, malzemenin ışığı ve dokusu ile birleşmiş ve bu yapısıyla izleyicinin dikkatini çekeceği düşünülmüştür. Düşünceler içinde bir görüntüheykeli merak uyandırmakta, izleyicinin sorgulayıp çalışma ile ilgili bilgileri edinmesini

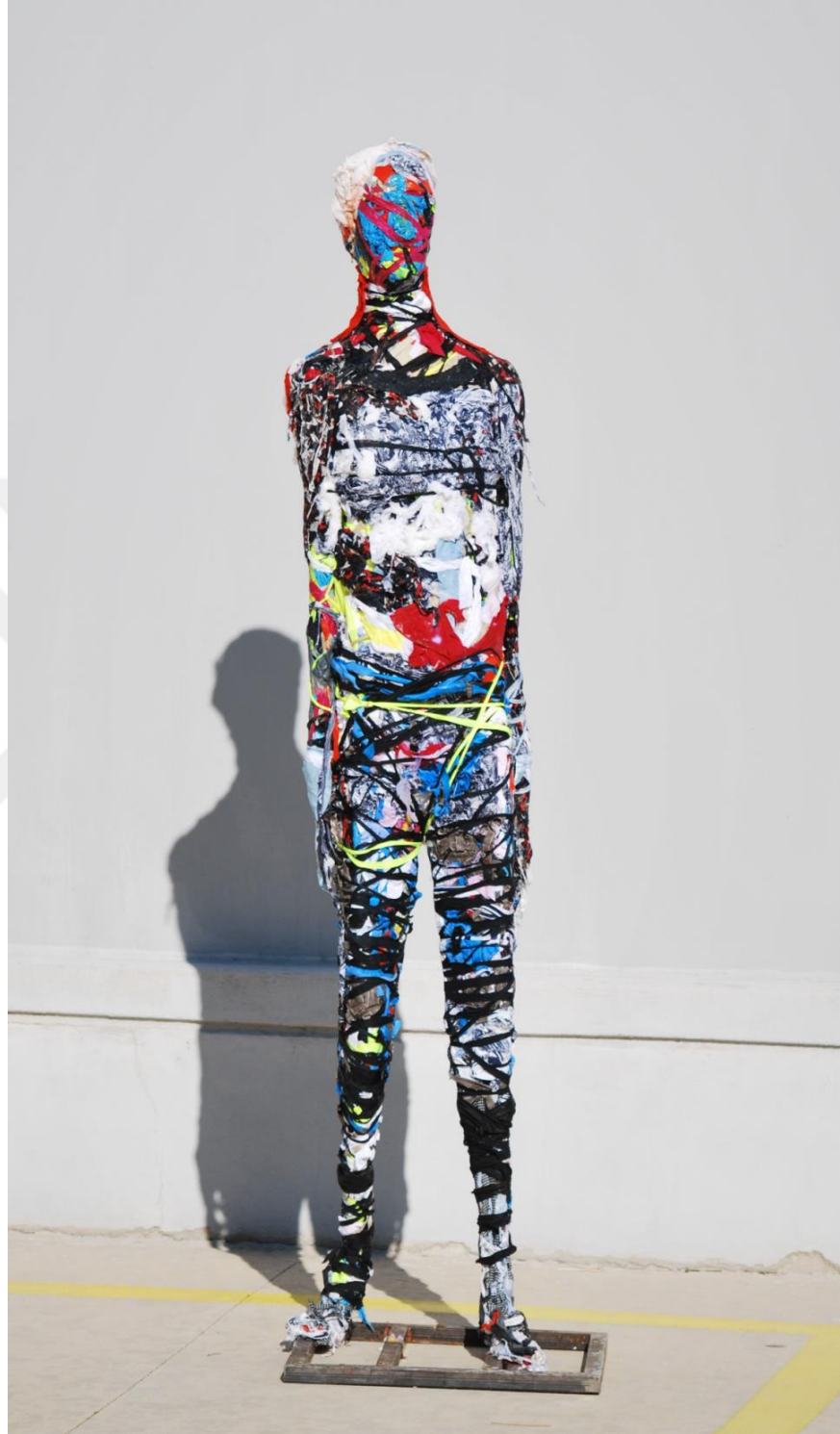
gerektirmektedir. Bedensel hareketlerden iki kolunda gövdeye yaslı oluşu bu duruşa katkı sağlar nitelikte düşünülmüştür (şekil 211). Heykelin iskeleti oluşturulurken de bu hareketler dikkate alınmıştır. Yapım aşamasında kullanılan üretim fazlası tekstillerden özellikle kırmızı olan parçalarla sağlanan denge, bütünün içinde “dışlanmış bireyi” yansıtmak hedefi ile gerçekleştirilmiştir. Burada aslında bireyde dışlanmamak için yapılan tüketim esnasında oluşan “tüketim akımına kapılma” tavrı, tezatlık oluşturularak verilmeye çalışılmıştır. Siyah ağırlıklı şerit kumaşların kullanıldığı kısımlar ise figürün sarmal bir yapının içinde olduğunu yansıtmaktadır. Bu sarmal yapı, “tüketimin getirdiği uyuşturucu etki” tarafından bireyde oluşturduğu durumu aktarmada destek rol oynamaktadır.

Şekil 211- Sibel Armağan Benek, Çalışma 6, Atık tek Üretim Fazlası Tekstil stil, Karışık teknik, 1.90cm/40cm/27cm, Hugo Boss Firması,2019

Şekil 212- Sibel Armağan Benek, Çalışma 6, Üretim Fazlası Tekstil, Karışık teknik,
1.90cm/40cm/27cm, Hugo Boss Firması,2019

Şekil 213- Sibel Armağan Benek, Çalışma 6 Üretim Fazlası Tekstil, Karışık teknik, 1.90cm/40cm/27cm, Hugo Boss Firması,2019

Çalışma 7.

Tüketim olgusunun en önemli etkenlerinden olan teknoloji; iletişim, bilişim sayesinde yönlendirilmeye maruz kalan tüketici istekleri, gereksinimleri okunabilen bireyler olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle bireyin fantezi ve düşlerine girebilen, bireyin zihnini okuyabilen tüketim olgusu; insanların mutluluk tablosunu kendisi çizmeyi başarır hale gelmiştir. Aracılardan biri televizyon dünyasıdır. Televizyonda insanların tüketici olma bilincini vurgulayan programların yayınlanması, sürekli olarak daha iyi bir yaşam tarzı olduğuna ilişkin kalıpların övülmesi, her şeyin eğlenceye dönüştürülmesi ve her şeye ilişkin haz almanın seslendirilmesi tüketiciyi harekete geçiren etmenlerdendir (Papatya, Özdemir, 2012, 161-183). Bu yönlendirme için öne çıkan duygular ise, insanların eğlenme isteği ve haz alma süreçleri olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanları satın almaya yönlendiren tüm yöntemler, mutluluğun mallara sahip olma ve bu malların kullanılmasıyla ortaya çıkacağı fikrini kullanır. Sonuç olarak, tüketim eylemi ile insanların mutlu olacağı düşüncesi yaygın hale gelmiştir (Bkz.Aydoğan, 2004). Mutluluk kaynakları ise; tatil yöreleri, büyük alışveriş merkezleri gibi para harcanarak yapılan eylemlerdir. Bu kapsamda mutluluk haz duymak hedefinde olan bireyin, tüketimi gerçekleştirdikten sonra takındığı keyifli halleri Çalışma 7’de yansıtılmaya çalışılmıştır (şekil 214-216). Biçimlendirme ve kullanılan üslup ile bu görüntü gerçekleştirilmiş, hareketli bir şekilde yorumlanmıştır. İzleyende yine zıt çağrışımları canlandıran, dolayısıyla merak ettiren olgular oluşması beklenmektedir. Bu zıtlık, canlı bir görüntü ve eleştirel bir yaklaşımın birlikteliğinden oluşturulmuştur. Bilinçsiz tüketim ve bilinçli geri dönüşüm bağlantısı burada kurulmaktadır. Geri dönüşümü çağrıştıran atık malzemenin sanata dönüşümü olmakla birlikte, tüketim bilinçsizliği ve ortaya çıkan görüntü ise tüketimin neden olduğu sonuçları göstermektedir. “Eğlence, zevk, sefa ve heyecanı” arzulayan birey, bu doğrultudaki tüketim gereksinimini karşıladıktan sonra dans eder gibi eğlenerek hazzını yaşamaktadır. Dans eder gibi ya da sevinci, mutluluğu yaşayan bireyi betimleyen bu figürün bir eli başı ile birlikte göğse doğru yönelmiş şekilde biçimlendirilmiştir. Bu kapsamda lifli malzemenin kattığı doygunluk yansımayı destekler durumdadır. Zihnen ya da bedenlen emek sarf etmeksizin, sadece parasal gücü vasıtasıyla satın almanın verdiği hazzı yaşayan birey, kendisini kandırmış olduğunun farkında

değildir. Bir daha ki satın alma eylemine kadar bu mutlulukla yetinmek zorundadır. İçsel mutluluğun, bireyin kendisine gerçek hazzın gerekçelerine kulak vererek gerçekleşeceğinin farkına varmayan bireyin yansıtıldığı çalışma 7’de yer alan figür, bu şekilde kendisinden uzaklaşmış ve kendisi gibi birçok kişi ile benzeşir hale gelmiştir. Aynılaştan bireyler kapsamına da giren bu figürde kullanılan üretim fazlası tekstil malzeme eğlenceye yönelik bir ifadeye dönüşmüştür. Biçimlendirme aşamasında mavi, turuncu, sarı gibi canlı renklerin kullanımı da tüketim hazzı sonucu mutlu olan bireyi yansıtmaya yardımcı olmuştur. Aynı zamanda bu renk çeşitliliği tekrarı, genel bir bakışı hedeflemektedir.

Şekil 214- Sibel Armağan Benek, Çalışma 7, Üretim Fazlası Tekstil, Karışık teknik, 1.90cm/40cm/27cm, Hugo Boss Firması,2019

Şekil 215- Sibel Armağan Benek, Çalışma 7, Üretim Fazlası Tekstil, Karışık teknik, 1.90cm/40cm/27cm, Hugo Boss Firması,2019

Şekil 216- Sibel Armağan Benek, Çalışma 7, Üretim Fazlası Tekstil, Karışık teknik, 1.90cm/40cm/27cm, Hugo Boss Firması,2019

Çalışma 8.

Çalışma 8 insanların “boş zamanlarını” tüketim ile doldurmalarının yansımalarını içermektedir (şekil 217). İşten ya da başka bir faaliyetten arta kalan boş zamanında ne yapacağını bilemeyen birey, çağdaşları gibi bu zamanı tüketime yönelerek doldurmaktadır. Geçmişte verimli geçirilmesi gereken süreler olarak düşünülen boş zaman kavramı, günümüzde can sıkıntısı olarak ve bunun eğlence mutluluk verici şeylerle giderilmesi gerektiği bir durum olarak düşünülmektedir. Bu tür durumlara da tüketim aracılığıyla varılmaktadır. Bahadır (2016)’a göre Orta Çağ’a kadar üretim ve kendini geliştirme ile ilgili bir olgu olduğu görülen boş zaman, endüstrileşme ile birlikte yaşamın karmaşıklığından kurtulmak için kullanılan bir eğlence alanı, bir kurtuluş, rahatlama, hoş vakit geçirme etkinliği haline gelmiştir. Bu durum eğlence endüstrisinin üzerine bina edildiği bir alan haline getirilmiştir (Bahadır, 2016, 103-116).

Tüketici birey sıkılarak geçireceğini düşündüğü boş zamanına tüketimi eklemekte ve rahatlamaktadır. Tüketiciler, boş zamanlarında bile tüketimi düşünmektedir. Alışveriş merkezlerine sadece gezmek amacıyla da giden ve sadece satış yeri reklamlarının, ambalajların, ortam ve atmosferin etkisi altında kalarak da ürün satın alan tüketicinin varlığı bu durumun bir göstergesidir (Çınar, 2009: 277-300).

Adorno’ya göre, boş zaman can sıkıntısı süreci olarak düşünülmektedir. Negatif bir şey olarak algılanan boş zaman deneyiminin insanları olumsuz yönde etkilemesi, endüstriyel tekellerin müdahalesi ile insanın mutlu olup eğleneceği pozitif bir deneyime dönüştürülmüştür (2009: 182). Bu bağlamda endüstrileşmenin bir sonucu olarak ortaya çıkan eğlence merkezleri, alışveriş imkânı sağlayan merkezler boş zamanı dolduran pozitif bir deneyim olarak popüler eğlencelerin doğmasına zemin hazırlamıştır (Bkz. Harvey, 2013).

Şekil 217- Sibel Armağan Benek, Çalışma 8, Üretim Fazlası Tekstil, Karışık teknik,
1.90cm/40cm/27cm, Hugo Boss Firması,2019

Şekil 218- Sibel Armağan Benek, Çalışma 8, Üretim Fazlası Tekstil, Karışık teknik, 1.90cm/40cm/27cm, Hugo Boss Firması,2019

Şekil 219- Sibel Armağan Benek, Çalışma 8, Üretim Fazlası Tekstil, Karışık teknik, 1.90cm/40cm/27cm, Hugo Boss Firması,2019

Boş kaldığında tüketimi hayal eden bireyin yansıtıldığı çalışma 8, aynı zamanda günümüz insanının sığındığı sorunlara, can sıkıntısına yönelik tüketim türü çözümü iletmektedir. Heykelin merkezi duruşunun hafif eğik oluşu ve kollarının anatomik bütünlükten çıkarak abartılı bir şekilde yorumlanması, boş zamanı olan bireye bir göndermedir. Mavi, sarı ve kırmızı gibi canlı ana renkler figürün bütün bölgelerine eşit şekilde yerleştirilerek, renk konusunda denge oluşturulmaya çalışılmıştır. Malzemenin bütün figürü sarmalaması denge unsurunu oluşturması ile birlikte, yine tüketimin çeşitliliğini, sonsuz bir şekilde her türlü yoldan cazip kapılar arayacağına işaret etmektedir. Bireylerin sıkıntıya düştüklerinde, boş kaldıklarında bir kaçış noktası gibi gördükleri bir olgu olan “gereksiz tüketim”, sonsuz bir yolculuğa çıkmış gibidir. Aynılaştan bireylerin de bu durumda bu sonsuz yolculuğa katılacağı olası bir gerçeklik olarak düşünülebilir. Heykelde kullanılan üslup diğerleri ile ilişkili olarak, ritmik bir denge duygusunu oluşturacak şekilde gerçekleştirilmiştir.

II.3.3. 1.Değerlendirme

İnsan ihtiyaçlarını ve arzularını karşılamak üzere üretilen veya alınan malların tüketilerek yok edilmesi anlamına gelen tüketimin özellikle arzular kapsamında oluşan şekli, dolaylı yolla atıkların çoğalmasının en büyük etkenlerindendir (Tuik, 2008:14). Kendi kendine yeterli olamayan insanın oldukça çeşitli, bununla birlikte mecburi olarak algıladığı çok sayıda ihtiyacı bulunmaktadır (Bkz. Dal, 2017: 1-21). Bu ihtiyaçların karşılanması tüketim davranışını zorunlu kılmış, yaşamak için kaçınılmaz hale getirmiştir. Tüketim eylemi yerine getirilirken ihtiyaç sonucu olduğu unutulup, mutluluğun ve rahatlığın elde edildiği bir eylem olarak düşünülmüştür. Siluetfigürlerdede bahsi geçen istek kavramı, ihtiyaç kavramının yerine kullanılmaya başlamıştır. (Odabaşı,2019:10). İstekleri karşılamada sonsuz bir biçimde devam eden tüketim eylemi, “gereksiz yapılan” tüketim eylemi olarak nitelenmektedir. İstekleri sonucu gereksiz tüketim eylemi ile bireylerin saklama alanlarında oldukça çok sayıda ürün ortaya çıkmaktadır. Bunların bir kısmı az kullanım sonucu, bir kısmı hiç kullanılmadan atığa dönüşmektedir. İhtiyaç harici yapılan tüketim, farkında olmaksızın insanları gittikçe topluma ve dünyaya zarar verici hale getirmektedir. Bireyler ihtiyaçları olsun ya da olmasın bir tüketim çılgınlığının içerisindeyler. Tüm dünyada reklamlar sayesinde

herkes birbirinin ne giydiğinden haberdardır. (Şekil 220) Aynı giydiğinde onlar gibi görünmek, onlar gibi hayran kitlesi oluşacağını düşünen binlerce insan aynı kıyafeti giymekte ve birbirinin kopyası olmaktadır. Bu kişiler ayrıca statü, kimlik, sosyal ilişkilerde çekici olmak için tüketimin zorunlu olduğuna inanmakta ve tüketim yaşam, çevre ilişkisini sorgulamamaktadırlar (Odabaşı,2019: 5). Özellikle özentî sonucu bu sorgulamayı yaşamayan birey sadece bir başkası gibi görünmek ya da bir ünlüye benzemek pahasına kendini tanımaktan vazgeçmekte, başka kimlikleri giymek konusunda sabırsızlaşmaktadır. Teknolojinin de ürünlerin dünyanın her yerinde tanınma fırsatını verdiği destek sonucunda aynı ürünlerin dünyanın her yerinde satın alınabilmesi kişilerin aynılaştırmasını kolaylaştırmaktadır. Konağın da değindiği gibi; insanları tüketime dayalı davranışlara iten sahte ihtiyaçlar, yemekten giyinmeye kadar aynılaştırmayı doğurmaktadır (Konak,2017:72). İhtiyaç olmadığı halde reklamlar, özentî gibi unsurlar sayesinde ihtiyaçmış gibi görünen ürünler insanların yaşamında yön verici bir hal almaktadır.

Geri dönüşüm -atıklar-insan etkisi çıkışlı; gereksiz tüketim davranışlarının etkileri kapsamında üretilen, bir üst başlıkta tek tek açıklamaları yapılan sekiz adet çalışmanın her biri sürdürülebilir odaklı yaşama dair mesaj içermektedir. Bu mesaj; bilinçli gerçekleştirilmesi gereken geri dönüşümü, insanların gereksiz tüketim alışkanlıkları nedeniyle oluşumuna sebep oldukları atık yığını ve sonuçlarını düşünmelerini, bunun sonucunda gelecekte varlığını sürdürecekt olan canlılara nasıl bir dünya bırakacaklarını fark etmelerini içermektedir. Bireylerin sonuçlarını düşünmeden, “istek” üzerine tüketim sürecinde girdikleri boşluğu doldurmak, can sıkıntısını gidermek, özentiyi hazzla çevirmek gibi tüketim eylemi öncesini ya da rahatlama, haz duyma, mutlu olma gibi tüketim eyleminin sonucunu içeren geçici durumları beden dilleri ile ilişkilendirilerek silüet figürlere aktarılmıştır. Bununla birlikte, çevrenin insan eliyle oluşan atıklar yüzünden daha da zarar görmesi karşısındaki yaşanan duyarsızlık, eserler aracılığı ile yansıtılmaya çalışılmıştır.

Bu amaç doğrultusunda yapılan heykeller sonuç olarak tüketicinin neden olduğu atıklar olması dolayısıyla üretim atıkları ile oluşturulmuştur. Sergilemede izleyici ile buluştuğunda ilk olarak malzemesi ile dikkat çekmesi planlanan heykellerin, bu yolla

merak uyandırması ve sonuçta da malzemenin ve biçimlendirmenin yarattığı etkinin izleyici tarafından sorgulamaya gidilmesi düşünülmüştür. Fikir tartışması üzerine malzeme ve biçim ilişkisinin anlattığı geri dönüşüm, tüketim ilişkisinin anlaşılması beklenmiştir. Sergilemede atık tekstil balyaları yer almamaktadır. Atık tekstil balyaları fotoğraflandıktan sonra geri dönüşüm sürecine teslim edilmiştir. Sadece siluet figürler yer almaktadır. Sergi siluet figürlerin düzensiz ve toplu halde yerleştirilmeleri şeklinde gerçekleştirilmiştir. Toplu ve düzensiz yerleştirme ile tüketim sürecinde ortaya çıkan, aynılaştan görüntüler, atılarak biriken ve benzerleşen seri üretim nesneleri ve tüketim eylemini gerçekleştirirken birbirini taklit eden “atık bedenler” (şekil 220-221) benzetmesi ile yansıtılmıştır. Siluet figürler görsel olarak benzeşirken bir taraftan da gereksiz tüketimle kendilerine yabancılaşmış, doyumsuz, tatminkârsız bir hale bürünmüş insanları yansıtmaktadırlar. Yabancılaşma heykel teknikleri açısından figürlerde anatomik anlamda gerçekleştirilen biçim bozma ile yansıtılmıştır. Tamamlanmamış gibi görünen bu figürler, bu özellikleri ile tamamlanmamışlık hissini çağrıştırmaktadır. Ayrıca tekstil atıklarıyla yapılmasından ve heykellerin biçimlerinden bir arada konumlanmalarından dolayı izleyicinin ilgisini çekeceği düşünülen heykeller anlık bakma hissi uyandırmaktadır.

Şekil 220- Sibel Armağan Benek, Figüratif Çalışma, Üretim Fazlası Tekstil, Karışık teknik, Hugo Boss Firması,2019

Şekil 221- Sibel Armağan Benek, Figüratif Çalışma, Üretim Fazlası Tekstil, Karışık teknik, Hugo Boss Firması,2019

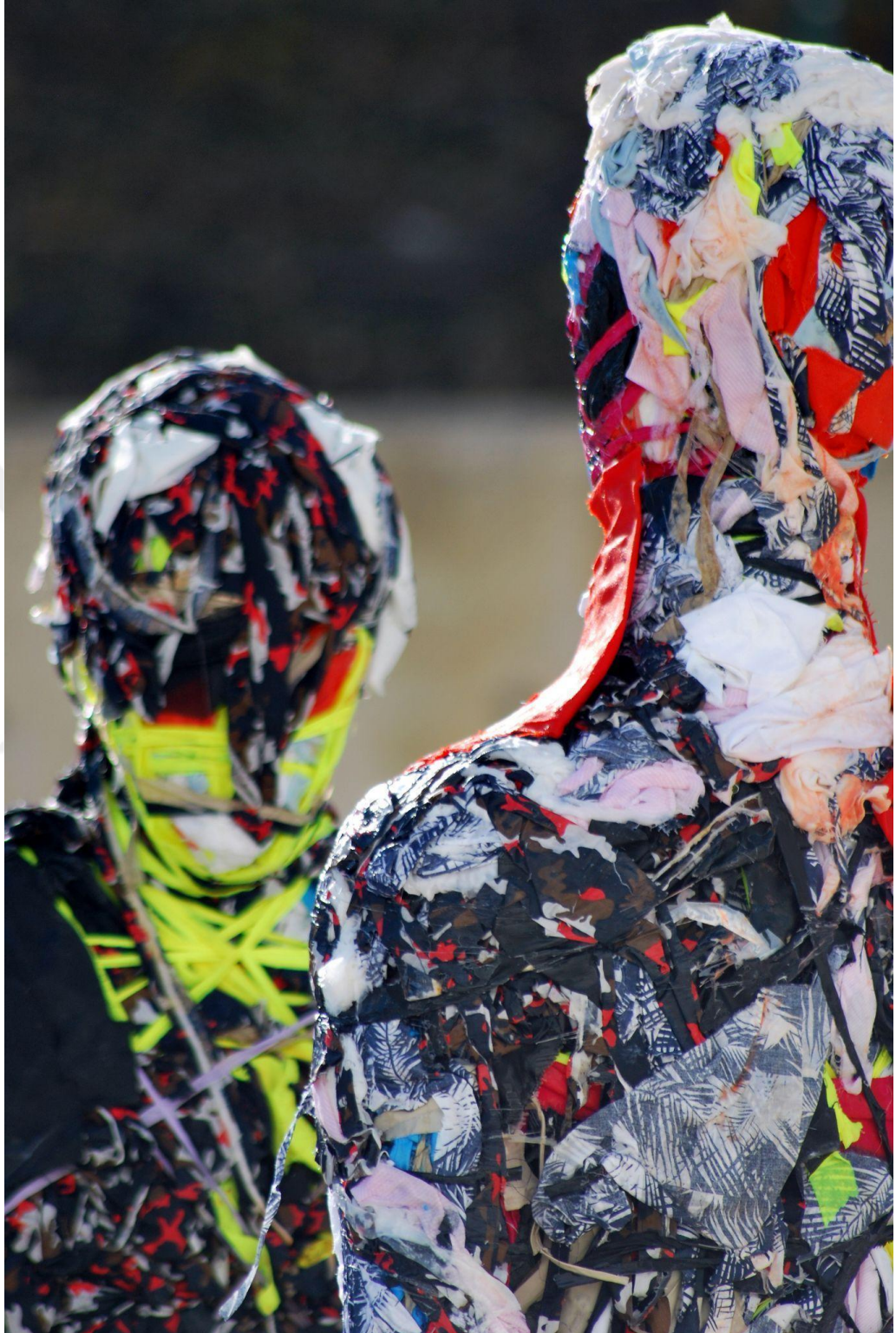
Şekil 222-Sibel Armağan Benek, Figüratif Çalışma, Detay Üretim Fazlası Tekstil, Karışık Teknik, Hugo boss firması, 2019

Şekil 223- Sibel Armağan Benek, Figüratif Çalışma, Detay Üretim Fazlası Tekstil, Karışık teknik, Hugo Boss Firması,2019

Şekil 224- Sibel Armağan Benek, Figüratif Çalışma, Detay Üretim Fazlası Tekstil, Karışık teknik, 1.90cm/40cm/27cm, Hugo Boss Firması,2019

Şekil 225- Sibel Armağan Benek, Çalışma 6, Üretim Fazlası Tekstil, Karışık teknik,
1.90cm/40cm/27cm, Hugo Boss Firması,2019

Şekil 226- Sibel Armağan Benek, Çalışma 6, Üretim Fazlası Tekstil, Karışık teknik, 1.90cm/40cm/27cm, Hugo Boss Firması,2019

Heykellerde kullanılan ortak malzeme, tüketmeye teşvik odaklı olduğu düşünülen gereğinden fazla üretim sonucu arta kalan üretim fazlası tekstillerdir. Heykeller, oluşan yığınların ya hiç oluşmaması ya da sürdürülebilir odaklı olarak malzemenin geri dönüşüm/ileri dönüşüm/ yeniden kullanım kapsamında geri dönüştürülerek tekrar kullanılabilir hale getirilmeleri gerektiği etrafında şekillenmiştir.

Heykellerde, atık malzemenin sanat objesine dönüştürülmesi yoluyla geri dönüşümü kapsamında kendi öz işleyişinden sıyrılarak ileri dönüşüm mantığı ile yeni bir değere bürünmesi söz konusu olmuştur. Tekstil disiplinine ait iplik, şerit kumaşlar, siluet figürlerde biçim, hacim, estetik etkisi yaratmada aracı olmuş, kavramsal çıkış noktası ile bütünleştirilmiştir. Yine atık poşet, kâğıtlarda, tekstil balyalarında özellikle hacim kazanmaları için atık olmaktan çıkmış ve yeni bir görev üstlenmiştir.

Çalışmalarda vurgulanan bilinçli oluşması beklenen geri dönüşüm mantığı, heykellerinde geri dönüştürülmesi yolunda gerçekleşmiştir. Bunun için tekstil atıkları

sanat objesine dönüştürüldükten sonra iki yıl üretim fazlası tekstillerin temin edildiği Hugo Boss aracılığı ile sergilenmiş, daha sonra heykeller yine Hugo Boss bünyesinde tekrar geri dönüşüme gönderilmiştir. İki yıllık sergileme esnasında heykellerle insanların atık yığınları ile çevreye verdikleri zarar konusundaki paylarını gözlemlemelerine olanak sağlanmıştır. Diğer ileri dönüşüm mantığında geri dönüşüm eserler çalışan sanatçılardan farklı olarak heykeller geri dönüştürülmüştür. Heykellerin hem atık nesnelerden üretilerek ileri dönüşüm odaklı sanat objesine dönüştürülmesi hem de toplumda atık israfına yönelik farkındalık uyandırmak amacıyla tez bitim aşamasına kadar sergilendikten sonra geri dönüştürülmesi ile geri dönüşüm yoluyla sürdürülebilirliğe katkıda bulunması gerektiğine vurgu yapılmak istenmiştir.

Tekstil ve heykel disiplinlerinin ortak noktadabulduğu bu çalışma ile aynı zamanda, farklı iki disiplin aracılığıyla tekniğinve malzemenin sürdürülebilirlik odaklı geri dönüşüm kavramı kapsamında nasıl birleştirilip biçimlendirilebileceğine dair uygulamalar ve teorik bilgiler edinilmiştir. Bu noktada tekstil atık nesnenin heykel sanatı objesine dönüştürülerek, hem değerinin üstünde bir noktaya erişimi sağlanmış hemde heykelin biçimlendirilmesi konusunda tekstil disiplini malzemenin hacimsel etkilerinden yararlanılarak bağlantı kurulmuştur. Böylece iki disiplin arası katkı atık tekstil malzemenin sanat ile değer bulması alanında gerçekleştirilmiştir.

SONUÇ

Oldukça fazla atığın oluşumunda büyük paya sahip gereksiz yapılan tüketim gereğinden fazla üretime neden olarak çevreye zarar vermekle birlikte, evlerde tekstil vb. yığınların birikmesine ve yer kaplayanların, istenmeyenlerin, hafif eskiyenlerin “atık” olarak nitelenmesine yol açmaktadır. Bu atıklar, “duyarsız” bir şekilde bu durumun çevreye ve gelecek nesillere ne derece zarar vereceği konusunda farkındalığa sahip olmayan, gelecek neslin bu atıklarla dolu yaşamı düşünmeyen, sadece kendi isteklerini düşünerek tüketimi gerçekleştiren insanların neden olduğu atık yığınlarıdır.

İnsanların tüketebileceğinden fazla alım sayesinde oluşan atık karşısında duyarsızca hareket etmeleri nedeniyle Dünyanın atıklarla baş etmek zorunda kaldığı günümüzde; tüketim çılgınlığının üst seviyede yaşanması, üzerinde önemle durulması gereken bir konudur. Gereğinden fazla tüketim ve buna bağlı olarak oluşan üretim sonucu ortaya çıkan atıkların çevreye verdiği zararlar ilişkili olarak herkesin yapabileceği mutlaka bir şeylerin olduğu inancıyla, önüne geçilemeyen atıkların geri dönüştürülmesi gerektiği konusuna dikkati çekmek amacıyla, tezin konusu ve kapsadığı uygulama çalışmaları sürdürülebilirlik ve geri dönüşüm kapsamında oluşturulmuştur.

Sürdürülebilirlik odaklı geri dönüşüm kavramı, atıklarla daraltılarak incelenmiş ve sanat odaklı bir çerçevede ele alınmıştır.

Fazla tüketim sonucu fazla üretime neden olan bireylerin oluşturdukları atıklar kapsamında yapılması gereken çalışmalar günümüzde sürdürülebilirlik kapsamında geri dönüşüm içerikli hem tasarım ve üretim hem de sanat içerikli projelerle hâlihazırda yürütülmektedir. Üretim ve tüketim açısından en çok atık üreten sektörlerden olan ve malzeme olarak tez kapsamında da yer alan tekstil ürünlerine yönelik çalışmalar arasında NudeJeans, Patagonia gibi giysi üretim fabrikalarının ve giysi satış firmalarının sürdürülebilirlik kapsamında geri dönüşüm kapsamında kendi ürünlerinin atıklarını toplayarak farklı yöntemlerle geri dönüştürmeleri, geri dönüşüm firmalarına göndermeleri ya da geri dönüştürülmüş malzemelerle üretim yapmaları, kentlerin belediyelerin atıklar konusunda geri dönüşümü teşvikine yönelik yapmış olduğu çalışmalar, verdikleri eğitim seminerleri kapsamında çeşitli örnekler olarak karşımıza

çıkılmaktadır. Türkiye’de İzmit Belediyesinde bir proje kapsamında, atıkların bilinçli bir şekilde geri dönüşümüne destek olmak amacıyla belli bir semtte site sakinlerine ve görevlilerine eğitim verilmiştir. Bu kapsamda insanlar atıkların kaynağından ayrıştırılması konusunda eğitime tabi tutulmuş, geri dönüşüm konulu afiş ve broşürler apartman girişlerine asılmıştır (Bkz. İzmit Belediyesi Çevre Koruma ve Kontrol Müdürlüğü, 2022). Bununla birlikte, konuya sanatçıların yaklaşımı ise atık nesnenin bir sanat ürününe dönüştürülerek yeni bir forma, yeni bir anlama, bir üst özellikte değere eriştirilmesi şeklinde olmuştur. Bu geri dönüştürme sürecinde sanatçılar atık malzemeyi, ileri dönüşüm olarak da değerlendirilebilecek eserlerle hem atık konusunda farkındalık yaratmak hem atıkların geri dönüştürülmesi gerektiği konusu üzerinde durmak, hem de bir mesaj kaygısı gütmekten atık malzemelerden sanat eseri üretmek gibi farklı amaçlarla kullanmıştır. Sanatçılardan bazıları da, atığa bir kimliği olduğu kaygısıyla yaklaşmış ve onu yaşatma çabasına girmiş, kimi sanatçı da kendi disiplini çerçevesinde aradığı rengi, biçimi ya da başka etkileri yakalamaya çalışmıştır. Sanatçılardan bir bölümü de, atık konusuna kavramsal açıdan yaklaşarak; tüketim çılgınlığına, çöp yığınlarının çevreye verdiği zarara dikkat çekmek istemiştir.

Bu tez kapsamında konuya; tez boyunca üzerinde durulduğu gibi, atık konusunda farkındalık yaratmak için kavramsal açıdan yaklaşılmış ve ilk paragrafta da sözü edildiği üzere, ‘gereğinden fazla tüketim ve üretim nedeniyle oluşan atıkların çevreye verdiği zarara’ dikkat çekmek amacıyla üretim fazlası tekstillerden heykel çalışmaları üretilmiştir. Üretilen heykeller konuya aynı şekilde yaklaşan sanatçılarla malzeme kullanımı, gereksiz tüketim ve atık ilişkisi konular açısından benzer yönlerle sahip olmakla birlikte; atık yığınlarına aşırı tüketim sonucu insanların kendilerinin sebep olduğunu ve bu durum karşısındaki duyarsızlıklarını vurgulamak açısından farklı bir bakış açısına sahiptir. Vurgulama yaparken sadece atık yığınları ile kütleler oluşturulmamış, bununla birlikte insanların tüketim öncesi ve sonrası takındıkları tutum da beden dillerine yansıtılarak gösterilmeye çalışılmıştır. Eserlerin benzer çalışmalardan diğer bir farklılığı da bir süre sergilendikten sonra, aşırı tüketim konusundaki farkındalığı üst düzeye taşımak için bilinçli bir biçimde geri dönüşüme gönderilmesidir.

Bütün bu çalışmalar sonucunda, tezin giriş bölümünde yer alan amaç kısmında açıklandığı gibi eserlerin hedefi; aşırı tüketim sonucu çevreye zarar verecek boyutta atık oluşumuna sebep oldukları konusunda bireyde farkındalık oluşturmak ve atıkların sürdürülebilirlik kapsamında geri dönüşüm çerçevesinde yeniden değerlendirilmesi konusunda bilinçli hale gelmelerini sağlamaktır. Bu amaçla çalışmada iki türlü geri dönüşüm gerçekleştirilmiştir. Birincisi atıkların ileri dönüşüm kapsamında birer sanat nesnesine dönüştürülmesi, ikincisi ise sanat nesnesine dönüştürüldükten sonra, geri dönüşümü ve sürdürülebilirliği vurgulamak amacıyla atıklarla oluşturulan sanat eserlerinin de geri dönüşüme gönderilmesidir. Eserler konu hakkında farkındalık oluşturmak amacıyla insanların görebilecekleri alanda uzun süre sergilendikten sonra, atıl olarak kapalı bir alanda tutulmak yerine, verilmek istenen mesaj gereği yeniden geri dönüştürülmüştür. Bu dönüşüm gerçekleştirilirken, özellikle sanat nesnesinin de geri dönüştürülebileceği konusunda da farkındalık oluşturulmak istenmiştir. Asıl amaç; gelecek nesillerin yaşayabileceği bir Dünya ve mümkün olduğunca az atık üretimi olduğundan ister geri dönüşüm ister ileri dönüşüm ister yeniden kullanım yoluyla olsun, insanlarda bilinçli geri dönüştürme fikrini oluşturmaktır. Bilinçli geri dönüşüm fikrine yönelik farkındalık oluşturma hedefi bu tez kapsamında sanat yoluyla gerçekleştirilmektedir. Herhangi bir ekolojik, sürdürülebilirlik ya da geri dönüşüm konusunda eylem gerçekleştirme gibi bir duruma değinilmemekte, sadece bu konulara yönelik farkındalık uyandırma hedef edinilmiştir. Sanat yoluyla gerçekleştirilen bu hedefte, atıkların sanat nesnesine dönüşümü söz konusudur. Dönüşüm esnasında kendi konumundan, kimliğinden sıyrılan atık nesneler, atık olmaktan çıkarılmış ve heykellerde estetik bir değere büründürülmüştür. Heykel ve tekstil disiplininin orta noktada bulunduğu yerde katkı bu şekilde gerçekleştirilmiştir. Tekstil sanatı ile ekolojik ve sosyal problem olan atığın sanatta farkındalık konusundaki rolü burada hem bir üst değere dönüşümü şeklinde hem de iki disiplininin bir araya geldiği noktada heykel ve tekstil sanatı kapsamında izleyicide oluşturacağı farkındalık yönünde gerçekleşmiştir. Her iki sanat alanında hem sanatçının hem de izleyicinin atık malzemeye yönelik bakış açısı değişmiş olacaktır. Özellikle tekstil alanında üretim atıklarından da yapılan eserler aracılığı ile aslında üretim atıklarının da ne kadar çok çeşitte ve sayıda olduğuna, tüketim atığının arka planında bir o kadar da üretim atıklarının varlığına dikkat çekilmiştir.

Özellikle tez kapsamında yapılan heykellerinde geri dönüştürülmesi vasıtasıyla sanatçı izleyici ilişkisinde de daha anlaşılır bir dil geliştirilmek istenmiştir. Bu yolla farklı bir vurgulama yaparak, izleyicinin heykelleri sorgulaması bunun için teorik bilgilere de yönelerek yorum sahibi olmaları düşünülmüştür.

Daha çok tekstil disiplini ile ilişkili olan “ileri dönüşüm” teriminin geri dönüşüm kapsamında çeşitli disiplinler çerçevesinde üretilen sanatsal çalışmaların birçoğunda malzemenin bir üst değere erişecek şekilde kullanımı dolayısıyla, geri dönüşüm kapsamında yapılan çalışmalar için de kullanılabileceği gözlemlenmiştir.

Ayrıca, yine sanatsal çerçevede oluşturulan konu kapsamında bilinçlenme konusu ile ilgili olarak sadece sanat sergilerinin yeterli olamayacağı düşünülmektedir. Konunun topluma yönelik anlatımı ile ilgili olarak topluluğa, geniş kitlelere hitap etmesi gerektiği düşünülerek, bu türden çalışmaların daha çok havaalanı, kamusal alanlar, fuar alanları gibi halka açık olan mekânlarda, insan sirkülasyonunun fazla ve sürekli değişken olduğu yerlerde sergilenmesi gerektiği düşünülmektedir. Hatta serginin yanı sıra halkın da içinde olduğu, bizzat atık malzemeye dokunduğu ve kendisinin de üretime dahil olduğu workshop tarzında çalışmaların da yine halka açık alanlarda gerçekleştirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Konunun sosyal kitlede yayılmasında en büyük paya sahip olan sosyal medya ortamlarında da paylaşılması gerektiği düşünülmektedir. Buna örnek olarak, tezde de bahsedildiği gibi, Mandy Baker’in sosyal medya aracılığı ile 750 atılmış futbol topuna ulaşması ve böylece insanları da geri dönüşüm projesinin içine bizzat dâhil etmesi verilebilir.

Sanat aracılığı ile insanlarda oluşması beklenen bilinç çevreye duyarlı tüketici ve duyarlı geri dönüşüm destekçisi insanlar olmaktadır. Çünkü ancak tüketicilerin çevreye duyarlılığının ve bilinç düzeyinin artmasıyla atık miktarı daha aza inecek ve geri dönüşüm sisteminin yoğunluğu azaltılmış olacaktır. Bununla birlikte, üst başlıklarda anlatıldığı gibi, geri dönüşüm aşamaları için harcanan enerjiden tasarruf edilmiş olacak, doğal kaynak tüketimi daha aza inecektir. Geri dönüşümün azaltılmasına destek kapsamına; ürünün satın alınmasından çöp haline gelmesine kadar olan süreç girmektedir. Bu süreçte yapılması ilk akla gelenler; sadece ihtiyaç olan ürünü satın

almak, ihtiyacı karşılama süreci tamamlandıktan sonra o ürünü farklı bir amaçla yeniden değerlendirmek gibi atığa dönüştürmeme çabalarına girmek, en sonunda da atığa dönüştüğünde geri dönüşüm merkezlerine gidecek şekilde ilgili kurumlara teslim etmektir. Bilincin oluşturulması kapsamında sanatsal içerikli olarak diğer yapılması öngörülen çalışmalar çeşitli vasıtalar yoluyla atık ve sanat ilişkisinde hizmetlerin artırılması yönünde olabilir. Bunlar tez içinde bahsi geçen MFTA, FABMO, The Blue Bus Projesi gibi sanat kapsamında kullanılabilecek atıkları mekânlarından toplayıp daha sonra eğitim kurumu, bakım evleri, sosyal hizmet grupları gibi topluluklara ulaşıp sanatsal çalışmalar konusunda hizmet verebilen araçlardır. Bu tür etkinlikler ülkemizde de gerçekleştirilip sayısı artırılabilir. Bu sayede, atıkların merkezlerinden toplanması vasıtasıyla farkında olunmayan birçok atığın varlığı da öğrenilmiş olacaktır. Atıkların sadece kullanılıp atılan nesne değil aslında fabrikalarda iflas, defolu üretim vs. sonucu atıl ürünlerinde atık durumuna düştüğü ve bunların da bir şekilde dönüşüme kazandırılması gerektiği konusunda da harekete geçilmesi gerektiği konusunda bilinç kazanılacaktır.

Araştırmalar kapsamında, pek çok kurumdada insanların daha az tüketmek, tüketilenin geri dönüştürülmesi gerektiği konusunda teşvik edilmesine yönelik çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmalara örnek olarak; Goldsmith (Goldsmith, 2011:117-121.)'in geri dönüşüm gibi çevresel davranışların geliştirilmesinde eğitim programlarının gerekliliğini vurgulayan bir çalışmasından söz edilebilir. Sadece bireyleri değil, belediyeler, kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütlerini de geri dönüşüm davranışı bilincine sahip olunması gerekliliği ve ilgili kurumlar ile tüketiciler arasında iş birliğine dayanan çalışmalardan söz eden bu araştırma, geri dönüşüm davranışının geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması yönünde özellikle çocukları için gelecek kaygısı duyan ebeveynlerden başlanarak eğitim programlarının düzenlenmesinin önerilmesi ile sonuçlanmıştır. Damiano (Damiano,2013: 1125-1151.) geri dönüşüm davranışının yaygınlaşması için ibadet yerlerinde, yerel gazetelerde ve politikacıların televizyon programlarında geri dönüşüm ile ilgili mesajların verilmesini önermektedir (Viscusi, Huber ve Bell (Viscusi, Joel, Jason, 2011:65–70). Geri dönüştürülebilir ürünlerin depozitolu olması ve tüketicinin bu tür ürünleri ayırarak maddi kazanç elde etmesi parasal teşviklerden faydalanmayı ileri sürmektedir. Viscusi,

Huber ve Bell (Viscusi, Joel, Jason, 2011:65–70) ceza uygulamasının uygunluğunu savunmaktadır.

İnsanlarda oluşması beklenen bilincin kapsamına, oluşturdukları atıklar konusunda duyarlı hareket etmeleri de girmektedir. Konu; gerekli ya da gereksiz, aldıkları ürünlerden ne kadar çok atık biriktirdiklerini ve bu atıkların nasıl bertaraf edildiğini, ya da edilemeyenlerin çöpe dönüştüğünü, yakılarak yok edildiklerini görmeleri ve düşünmeleri şeklinde açılabilir. Ayrıca; her bir atık çeşidinin geri dönüşüm için toplanması, sınıflara ayrılması, işlenme süreci gibi maliyet ve enerji kaybı ya da yine kimyasal bir işlem uygulanıyorsa doğaya salınan zehirleyici gazların bilincinde olmaları gerekmektedir. Böylece geri dönüşüm bilinci ile hareket edilirse, geri dönüşüme yönelik enerji kullanımında da tasarruf sağlanmış olacaktır.

Oluşan bilinçle birlikte, atığı üretmeden önce meydana gelecek olan tutum, gelecek nesillere ve şu anda paylaştığımız yaşamın bireylerine ve çevreye karşı oluşacak sorumluluk için bir adım olacaktır. Bu kapsamda, çeşitli tüketim alışkanlıklarına yönelik önerilerden bahsedilebilir. Bu tutum özellikle tüketimi gerçekleştirmeden önce gerçekleşmelidir. Tüketim biçimine yönelik farklı davranışlar oluşturulmalı, ihtiyaçlar yeniden gözden geçirilmelidir. Odabaşı'nın(2016:290) bu konudaki değinmelerinde olduğu gibi, araba kullanmaktan vazgeçerek bu ihtiyacı toplu taşıma araçlarına binerek gidermek gibi belirli ihtiyaçları ürün satın almaksızın tatmin etme olasılıklarını değerlendirmek anlamına gelen “tüketimden çekilmek”, kürk giymeyi reddederek doğal çevrenin korunmasına tüketmeme yoluyla katkıda bulunmak anlamına gelen “tüketmeme gününe katılmak”, alışveriş yapmada kendimize en yakın yeri alışveriş yerini seçmek gibi belirli bir ihtiyacı karşılamak anlamında kullanılan “tüketimin azaltılması” türünde eylemler gerçekleştirilebilir(Odabaşı,2016:292-293). Tüketim olmaksızın yaşamımızı sürdüremeyeceğimiz bir gerçektir. Bilincimizi duygu ve düşüncelerimizi tanıyıp doğru yönlendirebildiğimiz sürece, tüketim bilinci arka plandaki tüm değişkenleri bilerek ve tanıyarak hareket edecektir. Bilinçli alışverişe, gerçekten bu ürün acil bir ihtiyaç mı yoksa sadece haz vermesi için mi alıyorum gibi sorgulamalar örnek olarak verilebilir. Ürünü aldıktan sonra da atılacağına karar verme aşamasında gerçekten eskidi mi? işlevini yitirdi mi? modası geçti diye atmalı mıyım? gibi sorgulamalara girmek gerekmektedir.

Yitirmediyse; örneğin eskimiş bir giysiyi tadilattan geçirip başka birine kullanması için vermek ya da bu malzemeyi başka bir işlevle kullanmak üzere dönüştürme yollarına girilebilir. Bunlarla birlikte, tüketim öncesinde yine tüketici bireyin toplumdan dışlanma kaygısı, kişisel haz vb. tatmin edici duygular karşısında da satın aldığı ürünler konusunda kendi kendini sorgulaması gerekmektedir. Bireyin gerçekten satın aldığı ürünle varlığını kanıtlayacağı düşüncesinden çıkıp, en azından atık yığınlarına ilave yapmak konusunda bir kez daha düşünmesi gerekmektedir.

Geri dönüşüm vurgusunda ise bilinçli olarak geri dönüşüme hizmet etmeye dikkat çekilmiştir. Geri dönüşümün bilinçli gerçekleştirilmesi kurumların ve toplumun gelecek nesillere karşı bir sorumluluğu ve görevidir. Özellikle tüketim boyutunda baktığımızda insanlara düşen bilinçli tüketim ve dolayısıyla oluşacak bilinçli geri dönüştürme destekleridir. Bu kapsamda, atıkların ne tür aşamalardan geçtiğinin bilincinde olarak hareket ederek örneğin; eskimiş bir ürünü tadilattan geçirerek ya da başka bir işlevde değerlendirmek üzere yeniden şekillendirerek kimyasal işlem görmeyecek şekilde dönüşümü gerçekleştirilebilir. Böylece geri dönüşüm için harcanan enerjiden tasarruf sağlanmış, çevreye vereceği zarar da bertaraf edilmiş olacaktır.

Geri dönüşüm sanat ilişkisi kapsamında önerilerden söz etmek gerekirse, ilk olarak farklı kamu kurumlarının yanı sıra eğitim kurumlarından söz edilebilir. İşe yaramayan, gereksiz olan nesnelerin estetik objelere dönüşmesi yoluyla atıkların değer kazanabileceği, doğal kaynakların daha dikkatli kullanılması, geri dönüşüm kavramının öğrenilmesi kazanılan davranışların tüm yaşama yansımaları yönünde çalışmalar, projeler eğitim kurumlarında ders programlarına eklenip gerekli bilincin kazanılması sanat yoluyla sağlanabilir.

Tez bitiminde geri dönüşüm sürdürülebilirlik çatısı altında sanatsal çalışmalar, yazılı akademik yayınlar, kurumlar ve firmalar çapında yapılan çalışmaların araştırılmasına devam edilmesi planlanmaktadır. Ayrıca bu kapsamda yapılan heykel çalışmalarına devam edilerek geliştirilmesi planlanmaktadır. Bununla birlikte özellikle sosyal sorumluluk projeleri ile atık ve sanat ilişkisinin birleştiği noktada gerçekleşen projelerde yer alınması planlanmaktadır. Bununla ilgili Sivas Merkezde yer alan Lefaxx

Kurucusu Vedat Doğan ile üretim atığı denim kumaşlarla yapılması planlanan sanatsal çalışmalar konusunda görüşme ilk atılım olarak düşünölebilir.

KAYNAKÇA

-Kitaplar

- ADORNO, Theodor W. (2009). *Minima Moralia* (6. Baskı), Çev. Orhan Koçak - Ahmet Doğukan, İstanbul: Metis Yayınları.
- ANTMEN, Ahi (1999/2000). *A'dan Z'ye Yirminci Yüzyıl Sanatı*, İstanbul: P Sanat Kültür Antika, Sayı:16
- ANTMEN, A. (2010). *20. Yüzyıl Sanatında Akımlar*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- ARTUN, A. (2005). *Sanatçı Müzeleri*, İstanbul: İletişim Yayınları
- ATAKAN, N. (2006). "Rauschenberg'den hatoum'a", Sanat Dünyamız, Sayı:100
- AYDOĞAN, F. (2004). *Medya Ve Popüler Kültür Üzerine Yazılar*, İstanbul: Mediacat Yayınları.
- BAŞARIR, G.(2005.) *Bir Hafriyat Sanatçısı İrfan Önürmen*, Artist Sanat Dergisi, Sayı:10/61, İstanbul.
- BAUDRİLLARD, Jean (2018). *Tüketim Toplumu*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 11. Basım, ss. 40
- BAYRAMOĞLU, Y. F. (1995). *Çevre Terimleri Sözlüğü*, İula Çevre Kitapları Serisi, İstanbul, S.6
- BİLGİN, Nuri (1991). *Eşya ve İnsan*, Ankara: Gündoğan Yayınları, s. 103
- BRAQUE, G. Apollonio, U., Payró, J. E., Gijón, A. S. (1965). *Georges Braque*. Fratelli Fabbri.
- BROWN, Lester R. (1998). *State Of The World, The future Of Growth, Worldwatch Institute*, New York
- CHOUİNARD, Y. (2016). *Let My People Go Surfing: The Education of a Reluctant Businessman--Including 10 More Years of Business Unusual*. Penguin, Patagonia
- DANTO, Arthur; Sıradan Olanın Başkalaşımı, Çev: Esin Berktaş, Özge Ejder, Ayrıntı Yayınları, Birinci Basım, İstanbul 2012

DEMPSEY A.(2002). *Styles Schools AndMovements, TheEssential Encyclopaedic*, Çev. Endam Gezgin. First Published İn United Kingdom İn 2002 ByThames& Hudson Ltd, London

ERZEN, J. (1991). *Modernizm Sonrası Sanat, Çağdaş Düşünce ve Sanat*, İstanbul: Plastik Sanatlar Derneği Yayınları, (1).

GERMANER, S. (1999). *1960 Sonrası Sanat*, İstanbul: Kabalcı Yayınevi

GİRARD, Rene (2003), *Günah Keçisi*, çev. Necmiye Alpay, İstanbul: Kanat Kitap

GROWE, B., Degas, E. (2001). *Edgar Degas, 1834-1917*. Taschen.

HAMILTON Jaimey. (2012), *Arman'ın Nesneler Sistemi*, Çev. Ayşe Önuçak Bozdurgut, Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Hakemli Dergisi, Art-E, Kasım-Aralık, Sayı: 10, ss.1-21.

HARVEY, David (2013). *Paris, Modernitenin Başkenti* (2. Baskı), Çev. Berna Kılınçer, İstanbul: Sel Yayıncılık.

HAYDORĞLU, M. (2004) *500 Sanatçı, 500 Sanat Eseri*, İstanbul, Yem Yayınları, Türkçe Metin Editörü: Müren Beykan

HENGVELD, Rob (2019). *Atık Küre*, çev. Nafiz Güder, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

JANE S. Shaw (2003). *Eight Great Myths Of Recycling*, Montana

KASTNER, Jeffrey-Wallis, Brian (2005); *Land AndEnvironmental Art*, Çev. Kenan Dikilitaş, Phaidon, New York, Isbn 0-7148-4519-1

KİPÖZ, Şölen(ed.) (2021). *Sürdürülebilir Moda*, Yeni insan Yayınevi, İstanbul

KONAK, Ceyhun (2017). *Küreselleşme ve Yönlendirilen Tüketim*, İstanbul: Karbon Kitaplar Yayıncılık

KONG N. Vd. (2002). *Moving Business/IndustryTowardsSustainable Consumption: The Role Of Ngos*, European Management Journal, Vol.20, No.2.

LEVISOHN, C. (2000). *Tim Noble&SueWebster: Modern Life İs Rubbish*

LİNDER, C- Meissner, M. (Eds.). (2016). *Urban imaginaries of waste, excess, andabandonment*

LYNTON Norbert, (1991). *Modern Sanatın Öyküsü*, İstanbul: Remzi Kitabevi,

NECDET, Jale Erzen, (1991). *Modernizm Sonrası Sanat, Çağdaş Düşünce ve Sanat*, İstanbul: Plastik Sanatlar Derneği Yayınları

ODABAŞI, Yavuz, (2019). *Tüketim Kültürü*, İstanbul: Sistem Yayıncılık, Sayı:6

PONTİNG, Clive (2012), *Dünyanın Yeşil Tarihi Çevre Ve Büyük Uygarlıkların Çöküşü*, çev. Sander, Ayşe B., Sabancı Üniversitesi: İstanbul

SADAK, Y. (2002). *Bubi*, İstanbul: Yayın: Bilim Sanat Galerisi

SCANLAN, John (2018). *Çöp Üzerine-Çöpün Sanat Siyaset Edebiyat ve Felsefedeki Yeri*, çev. Billur Karayalçın, İstanbul: Sub Yayınları

ŞAHİNER, R. (2001). *1960 Sonrası Sanatın Görsel Kaynakları*, Türkiye’de Sanat Dergisi

TORLAK, Ömer, (2000). *Tüketim: Bireysel Eylemin Toplumsal Dönüşümü*, İstanbul: İnkılap Yayınları

TURANİ, A. (2003). *Çağdaş Sanat Felsefesi* (4. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi

TÜRKİYE ÇEVRE VAKFI (1995). *Türkiye’nin Çevre Sorunları*, Ankara

VEBLEN, Thorstein (1995). *Aylak Sınıf*, çev. İnci User. İstanbul: Marmara Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi Matbaası.

WHITELEY, G. (2010). *Önemsiz: sanat ve çöp siyaseti*. Bloomsbury Yayıncılık.

WULFHORST, B. (2003), *Tekstil Üretim Yöntemleri*, Çev; Demir A., Torun A. R., ss. 295- 300, İstanbul

-Kitap İçi Bölüm

ÖZTÜRKCAN, S. (2021). “FashionAccessoryBrand Development Via Upcycling Of ThrowawayClothes: The Case Of Chapputz, SocialAnd Sustainability Marketing (düzenleyen JishnuBhattacharyya, Manoj Kumar Dash, Chandana R. Hewege, MS Balaji, LimWengMarcIn), , Productivity Press. ss. 563-574

-Makaleler

ALYANAK, İbrahim (1999). “Katı Atık sistemleri ve İşletme Yönetim Birlikleri”, *II. Ulusal Kentsel Alt Yapı Sempozyumu*, 18-20 Kasım 1999, ss.35

AĞDAĞ On-Kırımhan S. ,81999). "Denizli Organize Sanayi Bölgesi'nde Endüstriyel Katı Atık Durumu Ve Geri Kazanımı". *Deü Fen ve Mühendislik Dergisi*, 1(2), SS47-58,

AKDEMİR, İ.- KORKMAZ, F. D. (2021). "Sürdürülebilirlik Bağlamında Moda ve Sanat İlişkisi". *İnönü University International Journal Of SocialSciences (Injoss)*, 10(1), ss. 191-207.

ALTUN, Ş., (2011), "Tekstil Üretim Süreçlerinde Çevresel Etkiler ve Atık Geri Kazanımı, Lisansüstü Ders Notları", *Uludağ Üniversitesi, Tekstil Mühendisliği Bölümü*

ARI, Emin. Sertaç, ERGİN, Erhan. (2018). "Sürdürülebilir İşletme Olma Yolunda Çözüm Önerileri", *Bitlis Eren Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Akademik İzdüşüm Dergisi*, 3(4), ss.1-18.

ATALAY, D. (2019). "Sosyal medyanın mahremiyet ve benlik inşasına etkisi üzerine bir araştırma (Doctoral dissertation, Marmara Üniversitesi (Turkey).

ATALAY ONUR, Duygu (2020). "Moda Tasarımında Döngüsel Ekonomi Kavramı ve Farklı Tasarım Seviyelerinde Benimsenen Stratejiler". *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 10 (1), 24-40

ATALAY, Rahmi, (2007). "20. Yüzyıl Heykelinde Hazır Nesne, "Ready- Made", *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi*, Sayı: 12

ATALAN Ozan (2012). "Ready-Made Kavramının Günümüz Sanatına ve Sanatçısına Etkisi", *Yedi, Deü Gsf Dergisi*, Sayı 7, s. 23-3030,

ATEŞ, Heyzen. (2013). "Sürdürülebilirlik, Yeni Modernizm Mi?". *Ekotq, Yeşil İş/Yeşil Yaşam* 1.31 ss.106-107.

AYANOĞLU, S. G.-AĞAÇ S, (2017) "Sürdürülebilir Moda Kavramına Yönelik Tasarım Fikirler", Yıl 17, Sayı 19, Mayıs- Haziran 2017, ss.252-273.

AYDIN, İ.-Zümrüt, Y. (2013). "Doğa Ve Sanat Ekseninde Farklı Yaklaşımlar" *Anadolu Üniversitesi Sanat Ve Tasarım Dergisi*, 4(4), ss. 53-78.

AYDOĞDU, İlke Bezen (2014). "Yerel ve Bölgesel Düzeyde Çevre Kirliliği Sorunları Elazığ İli Örneği", *Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi*, 1(1), ss.133-148).

BAHADIR, M. (2016). "Antikçağ'dan Günümüze Boş Zaman Üzerine Bir Değerlendirme". *Erzurum Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(2), ss. 103-116.

BALPETEK, F. G.-Alay, E.-Özdoğan, E. (2012). “Sürdürülebilir Kalkınma İçin Yaşam Döngüsü Değerlendirmesi ve Tekstil Sanayi”. *Tekstil Teknolojileri Elektronik Dergisi* Cilt:6, No:2. ss. 37- 49

Baran, D. (2019). “Teknik Nesneden Estetik Nesneye: Şakir Gökçebaş”. *Art-e Sanat Dergisi*, 12(24), 542-631.

BEYAZ, Rafet (2020). “Z Kuşağı Tüketicilerin Kişilik Özellikleri ve Bilinçli Tüketim Eğilimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 8(22), ss. 51-75.

BİLİR, F.-Hamdemir, B. (20119. “Çevre Hakkı ve Uygulaması”. In *International Conference On EurasianEconomies*, ss.143-149

BİNBOĞA, E. B., & ENES, E, (2021) Atık Kot Giysilerden İleri Dönüşüm Yöntemi ile Sanat Eseri Oluşturulması Deniz Sağdıç’ın Portre Çalışmalarının İncelenmesi. *Art-e Sanat Dergisi*, 14(28), 882-901.

BLANDY, D., Congdon, K.G., Krug, D. H. (1998). Art, ecologicalrestorationand art education, *Studies Art Education*, 39 (3), 230-243.

BUCLOCH, Bh (2005). “Thomas Hirschhornİle Röportaj”. *Ekim*, 77-100.

BURCH, C. (2017). “The Problem Of Originality İn TheWork Of Sarah Lucas”.

BURÇİN, E.-ÇELİK, P.-ÇAY Ahmet. - Akgümüş, D. (2016). “Tekstil Ve Konfeksiyon Sektöründe Sürdürülebilirlik ve Geri Dönüşüm Olanakları”, *Tekstil Ve Mühendis*, 23(101), ss. 43-60.

CAN Ö, Ayvaz M(2017).“Tekstil ve Modada Sürdürülebilirlik”, *Akademia Sosyal Bilimler Dergisi*, ss 110-119

CANTON, K. (2018). EduardoSrur-Caos. Cep, 4094, 050.

CARRUTHERS, Beth(2006). “Mappingtheterrain Of Contemporaryecoart practiceandcollaboration”, *Art İn Ecology- Athink Tank On Artsand sustainability*

CEE, Sayen- Sdc. (2007). “Sustainable Development: An Introduction. Internship Series”, Volume-I. Centrefor Environment Education.

CHARLES-Blin, T. (2020). “SoniaGomes: Life İs Reborn/Still I Rise”. *Critique D’art. ActualitéInternationale De La LittératureCritique Sur L’art Contemporain*.

CRAVERS, R. (1988). “On TheCapitalPaperTrail, Environmental Action”, ss.27-29.

ÇELİK, İ. E., -AKMAN, V. (2016). “Yeşil Pazarlamada Sürdürülebilirlik ve Dünya’da Bir Örnek: TchiboSustainability İn Green Marketing And An ExampleFromThe World: Tchibo”. In *International Conference On Eurasian Economiesss*. 278-282.

ÇINAR, S. (2019). “Ekolojik Sanat Projeleri’nde Okyanus Atıklarının Sanatsal Nesnelere Dönüşümü”. *Uluslararası Disiplinlerarası ve Kültürlerarası Sanat*, 4(9), 203-215.

ÇİMEN, T. (2017). “Endüstriyel Atıkların Plastik Çözümlemeleri”.

ÇINAR R.-Çubukçu, İ. (2009). “Tüketim Toplumunun Şekillenmesi ve Tüketici Davranışları-Karşılaştırmalı Bir Uygulama”. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(1), ss.277-300.

DAL, İ, GÖKÇE, G (2019) “Sürdürülebilirlik Yolunda İleri Dönüşüm: Bir Atölye Çalışması.” İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi , 9 (20), 30-38.

DAL, N. E. (2017). “Tüketim Toplumu ve Tüketim Topluma Yöneltilen Eleştiriler Üzerine Bir Tartışma”. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(19), ss.1-21.)

DAMIANO, Fiorillo, (2013), “HouseholdWasteRecycling: NationalSurveyEvidenceFromItaly”, *Journal of Environmental Planning & Management*, Volume 56/8, ss. 1125-1151.

DANIŞMAZ, A. T. (2020). “Covid-19 Salgınının Tüketicilerin Online Alışveriş Tercihine Etkisi”. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 9(2), 83-90.

DEMİRER, G. N. (2017). “Pratik Yaşam Döngüsü Analizi Klavuzu AB Sürecinde İşletmeler ve Kamu için Yaşam Döngüsü Analizi Yöntem ve Örnekleri”, *Sürdürülebilir Üretim ve Tüketim Yayınları-1* ss.44

DENEK, S. (2019). “Sürdürülebilir Kalkınmadan Sürdürülemez Çevreye Doğru: Çevre-Kalkınma İkilemi”. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(3), ss.817-842.

EMİRDAĞI, G. (2020). Siluet-İnsan Kavramı Üzerine Görsel ve Yazınsal Araştırmalar.

ENGİN, G-Saraç, G.(2019). “Tekstil Endüstrisi Kaynaklı Atık Masuraların Geri Dönüşüm İle Döngüsel Ekonomiye Kazandırılması” II. Ulusal Mühendislikte Bilimsel ve Mesleki Çalışmalar Kongresi, Ankara.

EKSTRÖM Km, SALOMONSON N.(2014) "ReuseAndRecycling Of Clothing AndTextiles-A Network Approach". *Journal Of Macromarketing*, 34(3), ss.383-399

ENGİN, E.-AKGÖZ, B. (2013).” Sürdürülebilir Kalkınma Ve Kurumsal Sürdürülebilirlik Çerçevesinde Kurumsal Sosyal Sorumluluk Kavramının Değerlendirilmesi”. *Selçuk İletişim*, 8(1), ss. 85-94.

ERGÜR, G.- AVCI S- AYATA L. (2021). “De Ü. Gsf Heykel Bölümü Atık Malzemeyle Heykel Çalıştayları”. *Yedi*, (26), ss. 31-49.

ERZEN, J. (2002, Şubat). Kopya? Arredamento Mimarlık: Tasarım Kültür Dergisi (Şubat), s. 57-62.

ESER. B.- ÇELİK P.- ÇAY, A.- AKGÜMÜŞ D. (2016). “Tekstil ve Konfeksiyon Sektöründe Sürdürülebilirlik ve Geri Dönüşüm Olanakları”. *Tekstil ve Mühendis*, 23(101), ss.43-60.

ESTEP, J. (2004). “Reading Hirschhorn: A Problem Of (His) Knowledge, Or Weakness As A Virtue. Afterall”: *A Journal Of Art, ContextAndEnquiry*, (9), ss. 83- 89.

FAVERO, P. A.-Mass, J.-DELANEY, J. K.- WOLL, A. R.-HULL, A. M.-DOOLEY, K. A.-FİNNEFROCK, A. C. (2017). “Reflectanceimaging spectroscopyandsynchrotronradiation X-ray fluorescencemappingused in a technicalstudy of The Blue Roomby Pablo Picasso”. *HeritageScience*, 5(1), ss. 1-18.

FLETCHER, K., (2008),” SustainableFashionandTextiles”, Design Journeys, *Earth Scan*, London, UK.

GLADWIN T.-Kennely J-Krause S T (1995). “Shiftingparadigmsfor sustainable Development: Implications Of Management TheoryAndResearch”. *Academy Of Management Review*, Vol:20. No:4. ss. 874-904

GOLDSMITH, Elizabeth B., ve GOLDSMITH, Ronald E. (2011), “SocialInfluenceandSustainability in Households”, *International Journal of Consumer Studies*, Volume 35, ss.117–121.

GÜNDÜZALP, A. A.-GÜVEN, S. (2016). “Atık, Çeşitleri, Atık Yönetimi, Geri Dönüşüm Ve Tüketici: Çankaya Belediyesi ve Semt Tüketicileri Örneği”. *Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar E-Dergisi*, s. 9

GÜL Murat- YAMAN Kemal, (2020) “Türkiye’de Atık Yönetimi ve Sıfır Atık Projesinin Değerlendirilmesi: Ankara Örneği” *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 35(4), 1267-1296.

GÜLLÜLÜ, Uğur vd. (2010). “Kendini Gösterim ve Kişiler Arası Etkileşimin Gösterişçi Tüketim Üzerindeki Etkilerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma”. *H.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 28 (1) ss.105-139.,

GÜLEÇ, C. (2015). “Thorstein Veblen ve gösterişçi başlangıç”. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1 (38), SS. 62-82.

GÜLER, S.-YAVUZ, D. (tarihsiz) “Düşük Hacimsel Oranlarda Lif Katkılı Betonların Mekanik Özelliklerinin İncelenmesi”.

GÜNEŞ, N. (2013). *Resim sanatında kolaj, asamblaj ve Türk resmine yansımaları* (Master's thesis, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).

GÜNGÜR, A., Palamutcu, S., İkiz, Y., (2009). “Pamuklu Tekstiller Ve Çevre: Bir Bornozun Yaşam Döngü Değerlendirmesi”, *Tekstil Ve Konfeksiyon*, ss. 197-205

GÜLÜM Başak-DİLMAÇ Oğuz (2016). “Kamusal Alanda Atık Malzemelerle Yapılan Sanatsal Çalışmaların Sürdürülebilir Kent Hayatına Katkıları”, Aralık, ss.77-95

GÜNDÜZALP, A. A.-GÜVEN S. (2016). “Atık, çeşitleri, atık yönetimi, geri dönüşüm ve tüketici: Çankaya belediyesi ve semt tüketicileri örneği”. *Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar E-Dergisi*, 9, ss. 1-19.

HALDEMAN, T.-TURNER, J. W. (2009). “Implementing A Community-Based social Marketing Program To Increase Recycling”. *Social Marketing Quarterly* 2000:544.

HARON, Sharifah A.; PALM L.; YAHAYA N. (2005) “Towards Sustainable Consumption: An Examination of Environmental Knowledge Among Malaysians”, *International Journal Of Consumer Studies*, c.29, s. 5

HAWLEY, Jm (2006). “Textile Recycling: A Systems perspective, Recycling In Textiles”, 1st Ed. Uk, Woodhead.

İŞTİN, D. S. (2020). “Hazır Nesneden Sanat Nesnesine: Saat”, *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(54), 1429-1438.

KAÇTIOĞLU, S.-ŞENGÜL, Ü. (2010). “Erzurum Kenti Ambalaj Atıklarının Geri Dönüşümü İçin Tersine Lojistik Ağı Tasarımı ve Bir Karma Tamsayı Programlama Modeli”. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 24 (1).

KAGAN, S. (2014). “Art And Sustainability: Connecting Patterns For A Culture Of Complexity”.

KARACA, Ş.-YEMEZ, İ. (2020). “Tüketicileri Sosyal Sorumlu Tüketime Yönlendiren Faydacı ve Hedonik Güdülerin İncelenmesi”. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(3), ss. 771-785.

KARALAR, R.-Kiracı, H. (2011). “Çevresel Sorunlara Karşı Bir Çözüm Önerisi Olarak Sürdürülebilir Tüketim Düşüncesi”. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (30), ss. 63-76.

KARSLIGİL, G. Güncel Sanatta Kurgusal Kolaj Okumaları

KAYPAK, Şafak (2012). “Çevre Barışına Etiksel Bir Yaklaşım” *Ekonomik Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Bahar Cilt:8, Yıl:8, Sayı:1 ss.1-30

KELEŞ, Özgül-UZUN, Naim-ÖZSOY Sibel, (2002). “Öğretmen Adaylarının Ekolojik Ayak İzlerinin Hesaplanması ve Değerlendirilmesi” *Ege Eğitim Dergisi*, (9) 2: ss. 1–14

KONG, N.-SALZMAN, O.- STEGER, U.- LONESCU- SOMERS, A. (2002). “Moving Business/Industry to wardssusta inable consumption::The role of NGOs” *European Management Journal*, 20(2), ss. 109-127.

ARABALI KOŞAR, S. T. (2021). “Geri Kazanılmış Pamuklu Kumaş Özelinde Tekstil Heykele Güncel Yaklaşımlar”. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 11(1), ss.287-302.

KOZAK, M. (2010). “Tekstil Atıkların Yapı Malzemesi Olarak Kullanım Alanlarının Araştırılması”, *Yapı Teknolojileri Elektronik Dergisi*, Cilt: 6, No: 1, ss. 62-70

LOPES, A.C.- FARİNHA, J.- AMADO, M. (2017). “Sustainability Through Art”, *EnergyProcedia*, 119, ss. 752-766.

LUCA Rox De- ELLİOT M.-PAİNE L. (2018). “Making: Memor, Articulate Upstairs”

LÜY, E.- VARINCA, K. B.- KEM, RTLEK, A, (2007). “Katı Atık Geri Kazanım Çalışmaları: İstanbulÖrneği”, *Türkiye2007- Ab Sürecinde Türkiye’de Katı Atık Yönetimi Ve Çevre Sorunları Sempozyumu*, ss. 28-31 Mayıs, İstanbul

MALTAŞ, A. (2015). Ekoloji ekseninde insan-doğa ilişkisi ve özne sorunu. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, sayı 29, Karaman

MARİN, M. C. (2004). “Sistem yaklaşımıyla ekosistemde enerji ve maddenin dönüşümü ve ekolojik sorunlar. Çevre Sorunlarına Çağdaş Yaklaşımlar” *Beta Yayınları*, Yayın, (1483), ss. 31-57.

MOHANTY, C. R. C. (2011). “Reduce, reuseandrecycle (the 3Rs) andresourceefficiency as the basis for sustain able waste management” *Proceedings of the Synergizing Resource Efficiency with Informal Sector towards Sustainable Waste Management*, New York, NY, USA, 9

MORTSENSE, L. F. (2006). "SustainableHouseholdConsumption İn Europe?", *Consumer PolicyReview*, Vol.16, No.4. ss.141

MUSCOE, M. (1995). "A SustainableCommunity Profile. Places". 9(3). ss. 4

NAKIPOĞLU, G. (2007). "Tersine Lojistik: Önemi ve Dünyada Uygulamaları". *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9 (2), ss.181-196.

OSKAY, Bahar Artan (2016). "Dadaizm Sanat Anlayışında Atık Nesne ve Hazır Nesne Kullanımının Günümüz Sanatına Yansımaları", *Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl: 3, Sayı: 6, Mart, ss.507-516

OĞUZ, Damla (2015) "Sanat Perspektifinden Çevre Sorunları". *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 5(8), ss.48-61.

ÖMÜRBEK, V., Özge, Acun. (2021). "Çimento Sektöründe Entegre Raporlamada Çevresel Sürdürülebilirlik Analizi". *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 26(3), 295-311.

ÖNLÜ, N. (2017). "SustainabilityBy Design İn TextileProductsAndFashion." *New DesIdeas*, 1(1), ss. 37-49.

ÖZDOĞAN, E.- KORKMAZ, A.-SEVENTEKİN, N. (2007). "Eko-Teks ve AB Çevre Etiket", *Tekstil Ve Konfeksiyon Dergisi*, 17(3), ss.148-152

ÖZCAN, N.- ALP Ö. (2020). "Güncel Sanatta Tekstil Heykellerin Temsil Niteliği" *Art-E Sanat Dergisi*, 13(25), ss. 34-342.

ÖZTAP, R.- BARTAN, M. (2019). "Okul Öncesi Eğitimde Artık Materyaller İle Yapılan Sanat Etkinliklerinin Çocukların Geri Dönüşüm Farkındalık Düzeylerine Etkisinin İncelenmesi", *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 5(3), ss. 64-87.

ÖZNÜLÜER, H. (2019). "Atık Nesnelerin Resim Sanatına Girişinde Picasso ve Braque'nin Etkisi", *Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi*, 6(33), ss. 698-708.

ÖZSOY, C. E. (2015). "Düşük Karbon Ekonomisi ve Türkiye'nin Karbon Ayak İzi", *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 4(9), ss. 198-215.

PAPATYA, N.- ÖZDEMİR, Ş. (2012). "Hazcı Tüketim Davranışları Ve Televizyon Programlarını İzleme Eğilimleri Arasındaki İlişki: Süleyman Demirel Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma". *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 26(3-4), ss. 161-183.

POSER, Jessica (2008). "Contemporarycraft: Thelook of labor". *Art Education*, 61(2), ss. 80-86.

PRİGNAN, H.- STRELOW, H. (Eds.) (2004). "Ecological aesthetics: Art in environmental design: Theory and practice". *Birkhauser*.

READ, A. D. (1999). "A Weekly Doorstep Recycling Collection, I Had No Idea We Could Overcome The Local Barriers To Participation. Resources, Conservation And Recycling", 26, 217 -249.

SCHULTZ, P.W., OSKAMP, S. ve MAINIERI, T. (1995). Who Recycles And When? A Review Of Personal And Situational factors. *Journal Of Environmental Psychology*, 15, 105-121.

SCHALLER, D. (1999). Our footprints-They're All Over The Place. *Newsletter Of The Utah Society For Environmental Education*, 9 (4).

SEVGİ, O. (2015). "Ecology Teriminin Türkçe Karşılıkları Üzerine Bir Değerlendirme". *Avrasya Terim Dergisi*, 3(1), 27-46.

SHEKDAR, Ashok V. (2009). "Sustainable Solid Waste Management: An Integrated Approach For Asian Countries", *Waste Management*, Volume 29, Ss. 1438-1448.

SÖZEN, M.-Tanyeli U.(2016). "Sanat Kavram ve Terimler Sözlüğü", Remzi Kitabevi

(ŞAHİN, C., Alkış, A. (2010) "Üç Boyutlu Silüet Çalışmalarında Cbs Yaklaşımı".

ŞAHİN, H. (2022). Yeni Gerçekçilik'in Yapıbozumsal Sanatı: Dekolaj Öz. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*

TSOUMAS, J. (2020)." Çağdaş Sanatçılar İçin İlham Kaynağı ve Ortam Olarak Plastik Atık". *Facta Universitatis, Seri: Görsel Sanatlar ve Müzik*, 001-017.

TOKSOY, Fevzi (2013) "Atos, Dünyaya Karbon Ayakizini Bırakmamayı Hedefliyor! ". Sayı: 26 Eko, Yeşil İş/Yeşil Yaşam ss.48-49

TOSUNOĞLU, B. T. (2014). "Sürdürülebilir Küresel Refah Göstergesi Olarak Ekolojik Ayak İz'i. *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 3(5).

TÜREMEN Merve, DEMİR Aslı, ÖZDOĞAN Esen (2018). "Tekstil Endüstrisi İçin Geri Dönüşüm Ve Önemi", *Pamukkale Üniversitesi Mühendislik Bilimleri Dergisi*, Yıl:19, Eylül 2018, ss.805-809.

ÖZBAKIR UMUT, Meftune- TOPUZ, Yusuf- NURTANIŞ VELİOĞLU, Meltem (2015). Çöpten Geri Dönüşüme Giden Yolda Sürdürülebilir Tüketiciler. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2), 263-288.

UMUT, A. G. M. Ö., TOPUZ, Y., VELİOĞLU, M. N. (2015). Çöpten geri dönüşüme giden yolda sürdürülebilir tüketiciler. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2), 263-288.

UŞAK TİCARET VE SANAYİ ODASI RAPORU (2016). “Tekstil Geri Kazanım Sektörü Raporu”. Uşak, Türkiye, 29.

UZ, N. (2012). “Sanatta Yeni Arayışlar ve Kinetik Heykel”. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 1(1), 1047-1056.

ÜNER, İ.- BAŞARAN, F. N. (2016). “Tekstilde Sürdürülebilirlik İçin Yöresel Ürünlerin Yaşam Döngüsü Değerlendirmesindeki Rolü: Çaput Dokumacılığı Örneği”. *Akdeniz Üniversitesi, IV. Yöresel Ürünler Sempozyumu ve Uluslararası Kültür/Sanat Etkinlikleri, Antalya*.

ÜNLÜ, Singe-FİLAN, Muhammet (2021). “Veblen’in Gösterişçi Tüketim Kavramı Çerçevesinde Sosyal Medya: Instagramİnfluencer’ları Üzerine Bir Analiz”, *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 6(12), ss. 39-55).

VADİCHERLA, T.,-SARAVAN, D. (2014). “Textilesandappareldevelopment usingrecycledandreclaimedfibers”. *InRoadmaptosustainabletextilesand clothing*, ss. 139-160. Springer, Singapore.

VEİTBERG, J (2011). “Found Objects AndReadymades: Upcycling As An ArtisticStrategy. ThingtankTrash, Upcycling İn Contemporaryceramics, Ed. JorunnVeiteberg, Bergennational Academy Of TheArtsAnd Art Museum Bergen, Norway

VISCUSI, W.Kip, JoelHuber, Jason, Bell (2011), “PromotingRecycling: PrivateValues, SocialNorms, andEconomicIncentives”, *AmericanEconomicReview: Papers&Proceedings*, Volume 101/3, ss. 65–70

WACKERNAGEL, M.- YOUNT, J. D. (2000). “FootprintsForSustainability: TheNextSteps. Environment”, *Development AndSustainability*, 2(1), 23-44.

WEINSTEIN, J. (2014). “Reframe, Reuse, And Re-Style:(De) Constructing The Sustainable Secondh and Consumer, Degree Of Bachelor Of ArtsWith Departmental Honors İn Sociology”, *WesleyanUniversity*.

WILLIAMS, K.-DAİR, C. (2007). “A Framework Of SustainableBehaviours That Can Be Enabled Through The Design Of Neighborhood-Scale Developments”, *Sustainable Development*, ss.15.

YANIKLAR, C. (2010). “Tüketim Kültürü, Kapitalizm ve İnsan İhtiyaçları Arasındaki İlişki Üzerine Bir Tartışma”. *Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 34(1), ss.25-32.

YAVAŞCAOĞLU, Arzu (2012). “Tekstil Katı Atıkları, Katı Atık Oluşumunun Azaltılması ve Geri Kazanımı”. *Mesleki Bilimler Dergisi (Mbd)*, 1(2), ss. 137-148.

YAVUZ, Ö. E. (2020) “Heykel sanatında birer söz edimi olarak kuramsallaştırılmasına doğru”. *Sanat Dergisi*, ss.4 (1), ss.25-36

YILDIRIM, L. (2017). “Geri Dönüşüm/İleri Dönüşüm/Tekrar Kullanım Kapsamında İkinci El Giysiler ve Sürdürülebilirlik”. *Art-E Sanat Dergisi*, 10(20), ss.484-503.

YILMAZ, B. (2015). “Atık Nesneden Sanat Yapıtına Malzemenin Dönüşümü”. *Art-E Sanat Dergisi*, 8(15), ss.185-197.

YÜKSEL, B.H.-GÜRCÜ, C.(2011). “Moda Sektörünü Yavaşlatan Eğilim: Eko Moda ve Moda'da Sürdürülebilirlik”. *Akdeniz Sanat*, ss.48-51

-Tezler

KILIÇER, Erkan, (2017) Yerel Sürdürülebilirlik ve Çevre Yönetimi Bağlamında Çevreye Duyarlı Bütçeleme Sistemi ve Türkiye'de Uygulanabilirliği, Doktora Tezi, dan. Prof. Dr. Figen Altuğ, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı, İstanbul

KÖSEOĞLU, Ulubatlı, S. (2019). Plastik Dilde Toplumsal Farkındalık İçin Bir Söylem Sahası: Ekososyalizm, Sanatta Yeterlik Tezi, dan. Prof. Kaan Canduran, Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Seramik Anasanat Dalı, Ankara

SALUR Nilgün, (2014). Sürdürülebilirlik Ve Geri Dönüşüm Açısından Grafik Tasarım” Sanatta Yeterlik Tezi, dan, Prof. Dr. Özer Kanburoğlu, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Plastik Sanatlar Anasanat Dalı, Kocaeli

ZÜMRÜT, Yeşim (2012). 1960 Sonrası Süreçte Ortaya Çıkan Ekolojik Sanatın Amaçlar ve Kavramlar Kapsamında Değerlendirilmesi” Sanatta Yeterlik Tezi, dan. Yrd. Doç. İrfan Aydın, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Seramik ve Cam Tasarımı Anasanat Dalı, İstanbul

WAINWRIGHT, LS (1993). Önemsiz okuma: 1952'den 1964'e kadar Robert Rauschenberg'in sanatında tematik görüntüler” Doktora tezi, Illinois Üniversitesi, Urbana-Champaign.

-İnternet Kaynakları

Annalisa Iadicicco,2020, Karma Medya Sanatçısı,

<https://www.annalisaadicicco.com/about>

- Ağaçcıoğlu, 2018, Mobius döngüsü: Tüm Geri Dönüşüm Sembolleri, *Sıfır Atıkco*,
<https://sifiratik.co/2018/08/13/tum-geri-donusum-sembolleri/> [Erişim Tarihi: 22.04.2022]
- Apple, Billy, 1937 Lyon, France International Pop Online AndByAppointmentOnly
 Book A Vieving, 2020,
https://www.mayorgallery.com/User/Documents/Exhibitions/Press_release_url/568/International-Pop.Pdf [12.10.2021]
- Artnet, (2022). GregHabernyArtworks, parag.1,
<http://www.artnet.com/artists/greg-haberny/> [29.04.2022]
- Artnet, (2020). Sarah LucasBritish, Born 1962, *Sarah LucasArtworks*, parag.1
[\(http://www.artnet.com/artists/sarah-lucas/\)](http://www.artnet.com/artists/sarah-lucas/), [25.11.2021]
- Artist, Historian, Recycler, (2020). “Textile Art ByZwieZipkin,
<https://www.anytexture.com/meet-zwia/>[30.04.2022]
- Artsy, 2019, GregHaberny,
<https://www.artsy.net/artist/greg-haberny> [29.04.2022]
- Bekiroğlu, O. (2011). Sürdürülebilir Kalkınmanın Yeni Kuralı: Karbon Ayak İzi. Evd Enerji Yönetimi Ve Dan. Hizm. San. Tic. Ltd. Şti.
http://www.emo.org.tr/Ekler/49c17cab08ed10e_ek.Pdf (Erişim Tarihi: 20.07.15)
- Beutler, M. BriefDescriptions (Erişim Tarihi: 25.11.2021).
- Bianco,A.(2000).Ecological Art AndEthics. RetrievedMarch 11,
<http://ecologicalart.org/ecartandet.html>
- Bolu abant İzzet Baysal Üniversitesi Haber Portalı, (2014), Atık Malzemelerden Yapılan 14 Heykel AİBÜ’de Sergileniyor, parag.1-2
<http://ajanda.ibu.edu.tr/atik-malzemelerden-yapilan-14-heykel-aibude-sergileniyor/>
- Brennan, John (2018). WhatDoesReduce, Reuse&RecycleMean,*SfgateNewsletters*, Eylül-17.
<https://homeguides.sfgate.com/reduce-reuse-recycle-mean-79717.html>[16.08.2021]

CarmenMardonez, (2022)About My Work

<https://www.saatchiart.com/art/Sculpture-Imaginary-Topographies/1633437/8659186/view>

CecilePoignant, Anti FashionSoftShellsByLibbyOliver, Trend Tablet ByLidewijEdelkoort, Trendtablet.

Com/63606-Soft-Shells-By-Libby-Oliver/, Www.Chewonthisart, Erişim Tarihi: 15.09.2021

Chiffons et tissus,(2019). Expositions, <https://www.gerard-deschamps.fr/expos.html>

Christine M. Skolnik, (2016). TheWeaving: ArtworkConsumesWasteMaterials, EnvironmentalCritique,

<https://Environmentalcritique.Wordpress.Com/2016/06/07/The-Weaving-Artwork-Consumes-Waste-Materials/> [16.09.2021]

Cindil, (2007). Çevre Ve Atıklar İle Katı Atık Tanımı Ve Türleri, [Http://Www.Cindil. Net/Tanimt.Html](Http://Www.Cindil.Net/Tanimt.Html) [01.08.2021]

ClothingtheLoop (2017),TheTallestCloset in The World

<https://www.clothingtheloop.org/the-project>

CMA, 2019, Cvickids, Sanat için Malzemelerle Sürdürülebilirlik Üzerine Düşünceler, <https://cmany.org/blog/view/reflections-sustainability-materials-arts/>

Colon A, (2019). DesignersAreReporposingLeftoverFabricİnto New Collections, Fashionista,Parag. 1-3

<Https://Fashionista.Com/2019/12/Designers-Leftover-Fabric-New-Collections>, [09.08.2021].

Cumhurbaşkanlığı Külliyesi'nde "Sıfır Atık" Toplantısı, 2018, parag.5,

<https://csb.gov.tr/cumhurbaskanligi-kulliyesi-nde-sifir-atik-toplantisi-bakanlik-faaliyetleri-23175>[Erişim tarihi: 29.04.2022]

Çankaya Ulusal Atık Malzeme Heykel Sempozyumu, (2012) parag.4,

https://www.istanbulgercegi.com/cankaya-ulusal-atik-malzeme-heykel-sempozyumu_26514.html[Erişim tarihi: 29.04.2022]

Davis, C., (2020). Dadaism: 10 Iconic Artworks From The Dada Art Movement. *The Collector*

<https://www.thecollector.com/dadaism-art-of-dada/> [13 Ağustos 2021].

Dillon, Leila (2015), *Beyond the Bin, Big Belly*

<https://blog.bigbelly.com/author/leila-dillon>, [08.10.2020]

Ecochic Design Award. (2021, 5 29). The Ecochic Design Award Fashion and the Environment. Ecochic Design Award:

http://www.ecochicdesignaward.com/wp-content/blogs.dir/3/files/2013/04/LEARN2014_LEARN2014_FashionEnvironment_ENG_FIN_AL.pdf, Erişim tarihi: [25.07.2022]

Epa, Birleşik Devletler Çevre Koruma Ajansı, (2016). Reducing And Reusing Basics. An Official Website Of The United States Government,

<https://www.epa.gov/recycle/reducing-and-reusing-basics>. [16.08.2021].

Ekoika, (2020). Tekstilde Döngüsellik: Nasıl dönüşeceğiz, *Ekoika Yeşil İş Yeşil Yaşam*, para.5

<https://ekoika.com/2020/09/18/tekstilde-dongusellik-nasil-donusecegiz/> [6.08.2021]

Fashion Revolution, (2021), 7 Fashion Brands That Are Designing Out Waste: Suave, Parag. 1

<https://www.fashionrevolution.org/usa-blog/7-fashion-brands-that-are-designing-out-waste/> [08.09.2021]

Galerie Forsblom, Kaarina Kaikkonen,

<https://www.galerieforsblom.com.translate.goog/artists/kaarina-kaikkonen?> [21.09.2021]

Gök Kandan Özgür (2019). Robot Nedir? Universal Robot, Universal Robots, parag.3-5. <https://www.universal-robots.com/tr/blog/robot-nedir> [21.09.2021]

Heidi Ingram, Recycling In Textile Art, Textileartist.Org

<https://www.textileartist.org/recycling-in-textile-art/> [24.09.2021]

Ignacia See Grace (2019). Artists Recycling Their Way To Large-Scale Installations

<https://theartling.com/en/artzine/recycled-art/> [18.12.2021]

İstanbul Tekstil Ve Konfeksiyon İhracatçıları Birliği (2005). “Tekstil ve Konfeksiyon Sektöründe Ekoloji ve Ekolojik Etiketler, İstanbul: İtkibAr&Ge ve Mevzuat Şubesi. ss.1-39

<https://Docplayer.Biz.Tr/2246243-Tekstil-Ve-Konfeksiyon-Sektorunde-Ekoloji-Ve-Ekolojik-Etiketler.Html> (10.10.2021).

İzmit Belediyesi Çevre Koruma Ve Kontrol Müdürlüğü, İzmit Belediyesi Geri Dönüşüme Teşvik Etmeye Devam Ediyor, (2022).

<https://İzmit.Bel.Tr/Haber/İzmit-Belediyesi-Geri-Donusume-Tesvik-Etmeye-Devam-Ediyor-7083/> [20.04.2021]

KaarinaKaikkonenSculptor, Environmentalart.Net/Kaikkonen, (2012), Italy/ TowardsFlowingWaters

Lapin,AbigailEsther 2015, Advocate, Sanat İncelemesi – Çöpten Altına: JuanHinojosa ve Geçiş Dönemi Tüketimi

<https://gcadvocate.com/2015/11/16/art-review-from-trash-to-gold-juan-hinojosa-and-transitional-consumerism/>

<https://Www-Environmentalart-Net.Translate.Goog/Kaikkonen/?> [13.05.2021]

Madison J.,(1955), Yatak, Robert Rauschenberg, *Moma Learning*,parag.1-4

https://Www.Moma.Org/Learn/Moma_learning/Robert-Rauschenberg-Bed-1955/ [13 Temmuz 2021].

MaddieWilliams, Redress Design Award 2019, FirstPrizeWinner, *Redress Design Eward*, parag.1 (2019),,

<https://www.redressdesignaward.com/2019/maddie-williams>[29.04.2022.]

Macro More, Macro Center (2019),

<http://www.macromore.com/geri-donusum-vs-ileri-donusum.2019> erişim tarihi: 16.07.2022,

Mears, Emilie (2018).Recycling As Creativity: An EnvironmentalApproachtoTwentieth-Century American Art,

<http://Www.Asjournal.Org/64-2018/Recycling-As-Creativity-An-Environmental-Approach-To-Early-Twentieth-Century-American-Art>[13 Ekim 2021]

Medina, Martin (2014). TheAztecs Of Mexico: A Zero WasteSociety:Aztecwastemanagement,Our World BroughttoYouBy United Nations University,parag.1-5

<https://ourworld.unu.edu/en/the-aztecs-of-mexico-a-zero-waste-society>,

[10.08.2021]

Mihlayanlar Ezgi, 2021, Artilop, “İleri Dönüşüm Heykel Sergisi Zorlu Center'da”

<https://artilop.co/ileri-donusum-heykel-sergisi-zorlu-centerda/>

MonstersandMemories: TheWeavingby Angela Guest at HWLC (2017). *Chicago Public Library*, parag.3

<https://www.chipublib.org/news/monsters-and-memories-the-weaving-by-angela-guest-at-hwlc/>[30.04.2022]

Mycitylinks, Open AirMuseum of Waste-to-Art ReflectsMerger of WasteandCreativity(2018). Parag.1-12

<https://mycitylinks.in/open-air-museum-of-waste-to-art-reflects-merger-of-waste-and-creativity/>

Oxford Languseges, tarihsiz

<https://languages.oup.com/google-dictionary-tr/>

Özden, tarihsiz, Geri Dönüşümün Çevre ve Ekonomi Açısından Önemi, s.9, <https://cdn.istanbul.edu.tr/statics/toplumhekimligi.istanbul.edu.tr/wp-content/upload>, [Erişim tarihi: 20.04.2022]

Palm, D., (2011), ImprovedWaste Management of Textiles, *Project 9 Environmentallyimprovedrecycling*, s.1-26

<http://www.ivl.se/download/18.7df4c4e812d2da6a41680008> 0103/B1976.pdf, [10.09.2021]

Pointing, Charlotte, (2021). Patagonia’sLatestJacketsMadeFromRecycled Fishing Nets. *Live Kindly*,

<https://www.livekindly.co/patagonia-jackets-recycled-fishing-nets/>[10.08.2021]

Putnam, R., (2020). Sahipsiz Yaratıklar Kişisel Sergi. *Otherpeoples’inSitesipixels*, <https://Robbputnam-Art.Com/News.Html> [12.04.2021].

Rachel Brown, (2021).

TheEnvironmentalCrisisCausedByTextileWaste,PatagoniaRoadrunner, Parag.5

(<https://www.roadrunnerwm.com/blog/textile-waste-environmental-crisis>)[11.04.2022]

Rox De Luca, (2020), Rox De Luca Visual Artist, *Gleaningforplasticsdefyingwastefulness*

<https://www.roxdeluca.com/>[27.04.2022]

Sağlık Bakanlığı, İklim Değişikliğinin Sağlık Etkilerinin Azaltılması Ulusal Programı ve Eylem Planı, tarihsiz

http://cevresagligi.thsk.saglik.gov.tr/dosya/iklim_degisikligi.pdf[27.01.2019]

Rysava N., (2018). Nikola EmmaRysava.*Connections : Nikola EmmaRyasava*,

<https://www.nikolaemmarysava.com/connections/> [11.04.2021]

Selin Sepici Mutdoğan (2012). *Atıktan Sanata Sempozyumu Sürdürülebilir Fikirler*, parag.1-4

<https://surdurulebilirfikirler.wordpress.com/2012/09/18/atiktan-sanata-sempozyumu/>[14.04.2021].

Song, Youngimmkang (2007). Impact Of Public Art/Ecological Art On School AndCommunityEducation: A Study Of Three Artists, Ph.D. Program, *LesleyUniversity, Cambridge, MassachusettsSoniaGomes*, parag.1-2

<https://www.pacegallery.com/artists/sonia-gomes/>[24.09.2021]

SoniaGomes,

(2018).SoniaGomesCombinesSecondhandTextilesWithEverydayMaterials,*Pace*

<https://www.pacegallery.com/artists/sonia-gomes/>[30.04.2021]

Staff (2019). TalkingWithRedress's New Designer MaddieWilliams ThinkingAboutSustainableFashion Design, *Naia*, Parag.3-4

<https://naia.eastman.com/maddie-williams>, [09.09.2021]

Surey Daniel (2018). StanstedBottlesUsed As Part Of Anti-Plastic Art Piece*Gazette Standart*, parag.1-6

<https://www.gazette-news.co.uk/news/local/braintree/16315290.stansted-bottles-used-part-anti-plastic-art-piece>, Erişim Tarihi: 25.11.2021

Şahiner Rıfat, “Post Avangart ve Hazır Yapım Sanat”, *Pan Görsel Kültür*

<https://Pangorselkultur.Wordpress.Com/Postavangart-Ve-Hazir-Yapim-Sanat/:07.05.2019>

Teknik Masura

<http://teknikmasura.com/>

The Blue Bus Project, 202, Upcycle

<https://www.thebluebusproject.org/>.

ThePhotographerBurying Her Subjects in AlltheClothesTheyOwn, (2017). *Another*, parag.1-7

<https://www.anothermag.com/art-photography/10747/the-photographer-burying-her-subjects-in-all-the-clothes-they-own>[1.05.2022]

Türk Dil Kurumu (2017). AvailableFrom

[Http://Www.Tdk.Gov.Tr](http://Www.Tdk.Gov.Tr) [10.08.2021]

Türk Dil Kurumu, (2019) parag.1

<https://sozluk.gov.tr/>, [20.04.2022]

United Colors Of Benetton. (2021).Sürdürülebilirlik. *United Colors of Benetton*

<https://Tr.Benetton.Com/I/Surdurulebilirlik> [14.04.2022]

Türkmen Özcan (2019). Postmodern Sanat: Bir Uyanış mı, Yoksa Bir Aldanış mı? Aralık, *Eleştirel Kültür*, parag.1-21

<https://Www.Ekdergi.Com/Postmodern-Sanat-Bir-Uyanis-Mi-Yoksa-Bir-Aldanis-Mi/>[4.05.2020]

Uçansoy, N (2021).Işığı yeniden görmemizi sağlayan sağlık çalışanları için, *Haber Türk*,Parag.7

<https://www.haberturk.com/deniz-sagdic-ile-geri-donusum-sanati-3018381>,[1.05.2022]

WeMake Money Not Art, (2019). An InterviewWithSwaantjeGüntzel, The Artist WhoThrowsPlasticTrashBackIntoOurFaces. Activizm-İnterview-Performance, parag.3-5

<https://We-Make-Money-Not-Art.Com/An-İnterview-With-Swaantje-Guntzel-The-Artist-Who-Throws-Plastic-Trash-Back-Into-Our-Faces/>[13.07.2021]

Galli vd., 2012, Türkiye'nin Ekolojik Ayak İzi Raporu, Wwf Rapor Tr,

[Http://Awsassets.Wwftr.Panda.Org/Downloads/Turkiyenin_ekolojik_ayak_iziraporu.Pdf](http://Awsassets.Wwftr.Panda.Org/Downloads/Turkiyenin_ekolojik_ayak_iziraporu.Pdf) [27.04.2022]

Ulusal Geri Dönüşüm Strateji Belgesi Ve Eylem Planı (2014-2017),T.C. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Sanayi Genel Müdürlüğü,

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/12/20141230m1-12-1.pdf>, [27.04.2022]

VanessaBarrago,(2019).YvonChouinarda, Letmy People goSurfing,*The Earth Issue*, parag.1-4

<https://www.theearthissue.com/artists/vanessa-barrago>[30.04.2022]

Upcycling, (2020). YouMatterDefinition;UpcyclingInFashion, parag.4

<https://youmatterworld.translate.google/en/definition/upcycling/>[7.05.2022]

Görüşme

(Demirkapı, M, kişisel görüşme, 2019)

EKLER

Ek 1. Üretilen Heykellerin Sergilenmesi Esnasında İzleyici ile Buluştuğuna Dair Yazılı Belge

HUGO BOSS

15.08.2022

Sayın yetkili,

Sayın Sibel Armağan Benek'in sanatta yeterlik tezi kapsamında şirketimiz bünyesinde bulunan atık kumaş ve metalleri kullanarak yaptığı silüet heykelleri Ocak 2020 - Aralık 2021 tarihleri arasında şirketimiz bahçesinde operatör dinlenme alanı yanında sergilenmiştir.

İlgili tarihler arasında; firmamızın idari kesim ve çalışanları, firmamıza gelen iş insanları ve ziyaretçiler, firmamıza teknik gezi düzenleyen Ege Üniversitesi Tekstil Topluluğu, Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Kulübü, Uludağ Üniversitesi Tekstil Mühendisliği, Zübeyde Hanım Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, İzka-Küçükyalı ve Göztepe Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Hacettepe Üniversitesi Genç Mühendisler Topluluğu, Uludağ Üniversitesi Tekstil Mühendisliği, Yaşar Üniversitesi Endüstri Mühendisliği, Bakırçay Üniversitesi Endüstri Mühendisliği Topluluğu öğrencileri şirket saha turu esnasında sergilenen heykelleri gezmişler ve görmüşlerdir.

Saygılarımızla,

HUGO BOSS TEKSTİL SANAYİ LTD.ŞTİ.

Zafer Sb. Mah. Boss Sk. No:10 Ege Serbest Bölgesi
Gazimür 35410 İzmir - Türkiye - (Merkez)

Gazimür Vergi Dairesi
Ticaret Sicil / Mersis No:M86253 / 0-4540-1722-2200011
<http://www.hugoboss.com.tr>

HUGO BOSS TEKSTİL San. Tic. Ltd. Şti.

Ek 2. Tez Kapsamında Üretilen Heykellerin Hugo Boss Aracılığı ile Geri Dönüşüme Gönderildiğine Dair Yazılı Belge

HUGO BOSS

11.03.2022

İLGİLİ MAKAMA,

Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Sanat ve Tasarım Anasanat Dalı Sanatta Yeterlik Öğrencisi Arş. Gör. Sibel Armağan Benek "Geri Dönüşüm Kavramı Kapsamında Tekstil Atıklarıyla Heykel Üretimi" başlıklı tezinin içeriği gereği, geri dönüşümle ilişkili olarak üreteceği heykeller için 9.02.2019 tarihinde kurumumuza başvurmuştur. 11.03.2019 Tarihinde başvuru dilekçesi kabul edilmiş olup kurumumuzun sağladığı gerekli teknik ve malzeme desteğinden yararlanarak, kurumumuz bünyesinde 2019 Mayıs - Aralık ayları aralığında, 1.90 cm ölçülerinde altı adet figür heykel ve iki adet balya ortaya çıkarmıştır. Figür heykeller belirlenen açık alanda Ocak 2020 - Aralık 2021 tarihleri boyunca sergilendikten sonra, tezle bağlantılı olarak, sürdürülebilirlik kapsamı gereği Sibel Armağan Benek'in talebiyle geri dönüşüme gönderilmiştir.

İş bu belge kişinin talebi üzerine düzenlenmiştir.

Saygılarımızla,

HUGO BOSS TEKSTİL SANAYİ LTD.ŞTİ.
Zafer Sb. Mah. Boss Sk. No:10 Ege Serbest Bölgesi
Gazimur 35410 İzmir - Türkiye - (Merkez)
Gazimur Vergi Dairesi
Ticaret Sicil / Mersis No:M88253 / 0-4540-1722-2200011
<http://www.hugoboss.com.tr>

HUGO BOSS TEKSTİL San. Ltd. Şti.

Ek 3. MedaTekstil Firması'nın Geri Dönüşüme Yönelik Faaliyetine İlişkin Yazılı Belge

	T.C. SİVAS VALİLİĞİ Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü	
Tarih : 05/02/2021 Belge No : TAT-58-32		
TEHLİKESİZ ATIK TOPLAMA AYIRMA BELGESİ		
Gültepe Mah. 9. Sanayi Sok. No:28 D Merkez/SİVAS adresinde ASETİN GERİ DÖNÜŞÜM VE ARAÇ KİRALAMA LTD. ŞTİ. unvanıyla faaliyet gösteren işletmeye, Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Atık Yönetimi Yönetmeliği Ek-IV listesinde belirtilen tehlikesiz atıklar* için Bazı Tehlikesiz Atıkların Geri Kazanımı Tebliğinin 7. maddesi uyarınca, 05.02.2021 -05.02.2026 tarihleri arasında 5 yıl süreyle geçerli olmak üzere Müdürlüğümüz tarafından işbu Tehlikesiz Atık Toplama-Ayırma Belgesi düzenlenmiştir.		
*Tesis Kabul Edilecek Atık Kodları: Belgenin arka yüzünde verilmiştir.		

ÖZGEÇMİŞ

Ad, Soyad: Sibel Armağan Benek

Yabancı Dil: İngilizce

Eğitimi:

Yüksek Lisans: 2013, Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Heykel Bölümü

Lisans: 2002-2006, Erciyes Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Heykel

İş Tecrübesi:

2012- ... Araştırma Görevlisi, Cumhuriyet Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Heykel Bölümü

2007, Kırmızı Sanat Merkezi, Heykeltıraş

2006, Kayseri Mimarsinan Belediyesi , Heykeltıraş

Sergiler:

-“Hoş Gel 2022 Ulusal Karma Kartpostal Sergisi, Sivas, 2022

-“Yılbaşı Kartpostalı”, Karma Sergi, Sivas, 2022

-“Yunus gibi, Mimarlık Güzel Sanatlar Ve Tasarım Fakültesi, Grafik Sanatlar Bölümü Öğretim Elemanları Grup Sergisi”, Sivas, 2022

-“Dünya Sanat Günü Ulusal Sergi”, Karma Sergi, Sivas,2021

-Uluslararası Müzik ve Güzel Sanatlar Eğitimi Sempozyumu umges Sanal sergi, Sivas, 2021

-“Bana Bak!Çevrimiçi Uluslararası Jürili Karma Sergi”, Sivas, 2021

- “Atatürk’ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı Ulusal Karma Sergi, Kahramanmaraş, 2021

- “II. Uluslararası Güzel Sanatlar Bilimsel Araştırma günleri”, Karma Sergi, Sivas,2015

-I. Uluslararası Güzel Sanatlar Bilimsel Araştırma günleri, Karma Sergi, Sivas, 2014

- Apolly Art Kolony(Uluslararası Sanat Kolonisi), Karma Sergi, Fier-Arnavutluk, 2013

-Karma Fotoğraf Sergisi-Arjantin, 2013

-“Ekim Geçidi 12” Karma Sergisi, -Sivas,2013

-Balkan Sanatçıları İle Sanat Sempozyumu, Karma Sergi, İstanbul, 2012

-“Ekim Geçidi 11” Karma Sergisi, Sivas, 2012

-“Uluslararası Günümüz Sanatçıları ve Modern İfade Grubu Geleneksel III. Uluslararası Sergi ve Sempozyum” Karma Sergi, İstanbul, 2012

-“Post Modernist Yaklaşımlar” Erciyes Art Uluslararası Sanat Etkinliği Karma Sergi, Kayseri, 2012

Bildiriler

-“Hazır Nesne Ve Buluntu Nesne Kavramlarının MarcelBroodthaers ve Fernandez Arman’ın Eserlerinde İrdelenmesi”, Uluslararası Müzik Ve Güzel Sanatlar Eğitimi Sempozyumu, Sivas, 2021

- Erasmus Avrupa Öğretim Görevlisi Hareketliliği“Cumhuriyet Üniversitesi Tanıtım”, “Kişisel Eser Açıklamaları Sunumu”, Makedonya, 2019

-“Açık Alan Heykelinin Toplum İle Olan İletişimi ve Alexander Calder’in Açık Alan Heykeli Örneği”,Düğünler Çözümler Ulusal Lisansüstü Öğrenci Konferansı, İstanbul, 2017

- Güzel Sanatlar Bilimsel Araştırma Günleri, “Mısır’da Antik Dönem Kadın Makyajının Görsel Kültür Moda İlişkileri Açısından Değerlendirilmesi”,Sivas,2015

-6.Uluslararası Sanat Terapileri Kongresi, “Psikiyatri Hastalarının Üç Boyutlu Çalışmaları Üzerine Bir İnceleme”, Erzurum, 2015

-II. Uluslararası Güzel Sanatlar Bilimsel Araştırma günleri “Sanat ve Terapi Yoluyla Yenilenme” , Sivas, 2015

-I. Uluslararası Güzel Sanatlar Bilimsel Araştırma günleri “Alexander Calder’in Yaşamı ve Sanatı”Sivas, 2014